JOHN LE CARRÉ

KÖSTEBEK

"Büyük bir yazar,
Harika bir kitap,
Eşsiz bir film."

ROMAN YAYINLARI

KÖSTEBEK

173

KÖSTEBEK

JOHN LE CARRE

türkçesi : sevil güner

e yayınları 1981

birinci baskı : kasım 1974
ikinci baskı : ocak 1975
üçüncü baskı : ocak 1981

yerebatan cami çıkmazı
no: 40/4
telefon: 27 87 20
posta kutusu: 12
İstanbul

• Asıl adı David, John Moore Cornwell olan ünlü yazar John Le Carré, 1931 yılında doğdu. Beş yaşındayken annesi çocuklarıyla kocasını bırakıp kaçtığından, aşağı yukarı yalnız büyüdü. Liseyi bitirdikten sonra, İngiltere'den ayrılıp İsviçre'ye geçti Bern Üniversitesine devam etti bir süre. On sekiz yaşında tekrar anayurduna dönüp, askerliğini yaptı. Avusturya ve Almanya'da görev alarak gizli servisleri ilk kez o zaman tanıdı.

• Terhisinden sonra Oxford Üniversitesine devam etti, bu arada para kazanmak için öğretmenlik yaptı ve ilk karısı Ann Sharp'la evlendi. Sanskritçe ve eski Almanca öğrenimini tamamlayıp ünlü Eton'a öğretmen oldu. Ancak öğretmenlikten oldum olası fazla hoşlanmamıştı, bir süre sonra Dışişleri Bakanlığına geçti. Dışişleri memuruyken, John Le Carré takma adıyla yazdığı iki roman ilgi uyandırdı. 1963 yılında, Almanya'da bulunduğu sıra Berlin duvarının iki Almanya arasına dikilmesi onu beş hafta gibi kısa bir sürede **«Soğuktan Gelen Casus»**u yazmaya itti. Kitap çıkar çıkmaz beğenildi ve on bir yıl içinde tam on dokuz milyon sattı. Daha sonraki kitapları, **«Casusların Aynası»**, **«Almanya'da Bir Küçük Şehir»** ve **«Saf ve Duygulu bir Aşık»** çeşitli nedenlerle aynı ilgiyi görmedi. Ama **«Köstebek»**le Le Carré'nin yaptığı yeni çıkış onu çağımızın en büyük yazarları düzeyine getirdi. Daha sonra televizyona uyarlanan **«Köstebek»** eleştirmenlerce yılın filmi seçildi. John Le Carré bir üçlü olarak düşündüğü **«Köstebek»**i peşpeşe yayınlanan **Bir Öğrenci Gibi** ve **İnsancıklar**'la tamamladı.

• **«Soğuktan Gelen Casus»**un gördüğü ilgiden sonra diplomatlığı bırakan John Le Carré, ikinci karısı Jane'le birlikte İngiltere'nin Cornwall yöresindeki evinde yaşıyor.

TINKER, TAILOR, SOLDIER SPY / KÖSTEBEK
JOHN LE CARRE'den
türkçeye aktaran : sevil güner

1974 Hodder and Stoughton Londra
1974 e yayınları, istanbul
yayın hakları : le carré productions 1974
kesim ajans / e yayınları 1974

□

Yazarın hazırladığı özgün baskıdan eksiksiz olarak dilimize aktarılmıştır.

□

diziyi yöneten : sermet puza
kapak : k. kaldı
film : ebru grafik
dizgi, baskı : doğuş matbaası
dizgi düzeni : 10/10, sorbon no. 326
cilt : emek mücellithanesi

JOHN LE CARRÉ
KÖSTEBEK

E YAYINLARI/GENEL DİZİ

James Bentt
ve
Dusty Rhodes
için

Tinker,
Tailor,
Soldier,
Sailor,
Rich man,
Poor man,
Beggarman,
Thief

Deniz kabuklarını, ceket düğmelerini, papatya yapraklarıyla ay çiçeği tanelerini bölüşmek için küçük çocukların söylediği bir tekerleme.

...Oxford Tekerleme Sözlüğünden

BİRİNCİ BÖLÜM

1

GERÇEK şu ki, Binbaşı Dover, Taunton yarışlarında bir kalp krizi sonucu ölmeseydi, Jim, Thursgoodların okuluna adımını atmayacaktı. Jim, ders yılının içinde, hiçbir ön görüşme yapılmadan okula geldi. Liselere yardımcı öğretmen bulan beceriksiz iş bulma acentalarından biri tarafından okula gönderilmiş ve böylece asıl öğretmen bulunana kadar öğretimin aksamaması sağlanmıştı. Havadan hiç belli değildi ama aylardan mayıstı. Thursgood, öğretmenler odasında ondan «bir dil uzmanı», «geçici bir tedbir» diye söz etmiş ve kendini savunurcasına alnındaki perçemi geri itmişti. «Priddo» demişti. Ama yazarken «P-r-i-d...» demiş ve durmuştu. Verdiği dersler arasında Fransızca bulunmadığından, elindeki ufak kağıt parçasına bakmış ve kelimenin geri kalanını «...e-a-u-x» diyerek tamamlamıştı. «İlk adı James. Sanırım temmuza kadar bizi idare eder.» Odadakiler verilen işareti anlamakta güçlük çekmediler. Jim Prideaux eğitim kadrosunun garibanlarındandı. Astragan manto giyen ve karşılıksız çek yazmaya başladığı güne kadar ikinci sınıfın ilahiyat dersine vekâleten giren merhume Bayan Loveday ve piyanist merhum Bay Maltby gibi o da aym acınacak kişiler grubundandı. Bay Maltby, polis soruşturmasına yardımcı olması için bir gün koro çalışmalarının ortasında götürülmüştü. Bu yardımcılığı devam ediyordu herhalde, çünkü Maltby'nin sandığı hâlâ mahzende, verilecek talimatı bekleyip du-

ruyordu. Öğretim görevlilerinden bazıları —özellikle Marjoribanks— sandığın açılmasını istiyorlardı. Söylediklerine göre sandıkta kayıp hazineler gizlenmekteydi; örneğin Abrahamian'ın Lübnanlı annesinin gümüş çerçeveli resmi, Best-Ingram'ın İsviçre ordusundan kalma çakısı ve Matron'un saatı... Ama Thursgood, onların ricalarına kararlı bir biçimde karşı koymuştu. Okul Thursgood'a babasından miras kalalı topu topu beş yıl olmuştu. Ama Thursgood şimdiden bazı şeylerin kilitli kalmasının uygun olduğunu öğrenmişti.

Jim Prideaux yağmurlu bir cuma günü okula geldi. Yağmur, barut dumanı gibi Quantock tepelerinin boz yamaçlarından yuvarlanıp boş kriket sahalarını tarayarak kum taşından binaların yıkık dökük duvarlarını dövüyordu. Öğle yemeğinden hemen sonraydı. Jim Prideaux, eski, kırmızı bir Alvis kullanıyordu. Alvis'in arkasında elden düşme, rengi bir zamanlar mavi olan, büyük bir karavan da vardı. Thursgood Kolejinde öğle sonraları sakindir. Gürültülü ders gününün bitmez tükenmez kavgalarını yatıştıran kısa bir ateş-kes gibidir sanki. Öğrenciler yatakhanelere gönderilir, öğretmenler odalarında kahve içerek gazete okur ya da yazılı kağıtlarını düzeltirler. Thursgood da annesine roman okur. Bu nedenle, bütün okulda Jim'in geldiğini gören tek kişi Bill Roach olmuştu. Bill, çakıllı yolda hırıldayan Alvis'in kaputundan çıkan buharları, sileceklerin hızla çalışmasını ve arkaya bağlı karavanın çamur gölcüklerinde sarsıla sarsıla ilerleyişini izledi.

Bill Roach, o günlerde, okulun yeni öğrencisiydi ve geri zekâlı sayılmasa da kalın kafalı olarak nitelendirilmişti. Thursgood Koleji, bir ders yılında değiştirdiği ikinci okuldu. Yusyuvarlak, astımlı bir çocuktu Bill. Zamanının çoğunu yatağının bir ucuna kıvrılarak pencereden dışarı bakmakla geçirirdi. Annesi Bath'da gönlünce yaşar, babası da velilerin en zengini olarak bilinirdi. Tabii bu ayrıcalık Bill'e pek pahalıya patlıyordu. Ayrı yaşayan bir ana-babanın çocuğu olan Bill, doğuştan gözlemciydi. Jim'in okulun önünde durmadan alanı geçtiğini, ahırların bulunduğu avluya yöneldiğini gördü. Anlaşılan, şimdiden buranın girdisini çıktısını biliyordu. Bill, daha sonra onun ya bir ön keşif yaptığını, ya da harita

üzerinde çalıştığını düşündü. Jim avluya ulaşınca da durmadı, aynı hızla arabayı ıslak çimlerin üzerine sürdü. Sonra tümseği aşarak Çukur'a daldı ve gözden kayboldu. Arabayı o kadar hızlı sürüyordu ki, Bill, arkaya bağlı karavanın uçurum kenarından yuvarlanmasını bekledi. Ama beklediği olmadı, arkadaki karavan hafifçe yaylanarak dev bir tavşan gibi oyuğuna girdi.

Thursgood geleneğinin bir parçası olan Çukur, meyva bahçesinin, limonluğun ve ahırın arasında kalan boş arsadır.

Görünüşte otlarla kaplı kuzey yanı, bir çocuk boyundaki tümseklerle çevrili bri toprak çöküntüsüdür sadece .Bu tümsekler de, yazın süngerimsi bir görünüm alan küme küme çalılıklarla kaplıdır. Çukur'a oyun alanı olma özelliğini veren ve ün sağlayan bu tümseklerdir işte. Her yeni öğrenci kuşağının hayal gücü Çukur'un ününe birşeyler katar. Bir yıl, buranın gümüş madeni yatağı olduğu söylenir ve öğrenciler tarafından kazılmaya başlanır. Bir başka öğrenci kuşağına göre, burası eskiden kalma bir Roma kalesidir. Dolayısıyla da sopalı ve çamur toplu savaşlara sahne olur. Başkalarına göre de Çukur, savaştan kalma bir bomba oyuğudur. Tümsekler de bombanın fışkırttığı toprak yığını altında kalan oturmuş durumda insan gövdeleridir. Aslında gerçek çok basit ve sıkıcıdır. Thursgood'un babası, altı yıl önce —Castle otelinin sekreteriyle kaçıp evlenmeden önceki günlerde— buraya bir yüzme havuzu yaptırmak istemiş ve öğrencileri de genişce bir alanı bir tarafı sığ, diğer tarafı derin olarak kazmaya kandırmıştı. Ama para yetmediğinden isteği olmamış, havuz işine ayrılan para da başka amaçlar için harcanmaya başlanmıştı. Örneğin sanat dersleri için yeni bir projeksiyon makinesi ve kolej mahzenlerinde mantar yetiştirme tasarısı gibi. Daha acımasız dedikoduculara göre ise bu para, kaçak aşıklar hanımefendinin yurdu olan Almanya'ya gittiklerinde, orada bir aşk yuvası kurmaları için harcanmıştı.

Bu yakıştırmalardan haberi olmayan Jim'in, Thursgood Koleji'nin Roach'a göre doğaüstü niteliklere sahip

o köşesini seçmiş olması aslında rastlantıdan başka bir şey değildi.

Roach pencerede bekledi ama başka şey göremedi. Hem Alvis, hem de karavan gözden kaybolmuştu. Çimler üzerindeki ıslak, kırmızı izler de olmasa az önce gördüklerini bir düş sanacaktı. Ama izler gerçekti. Teneffüs zilini duyar duymaz yatakhaneden fırladı ve botlarını çekip bata çıka Çukur'a vardı. Tepede durup aşağı bakmaya başladı. Jim'in sırtında yağmurluk, başında safari tipi geniş kenarlı fakat tüylü, hayli olağanüstü bir şapka vardı. Şapkanın bir tarafı korsan şapkası gibi yukarı kıvrılmıştı ve içinden oluk gibi sular akıyordu.

Alvis ahır önündeki avludaydı. Roach, Jim'in arabayı Çukur'dan nasıl çıkardığını bir türlü anlayamadı. Fakat karavan, havuzun derin tarafı olması gereken yerde kalmış, tuğlalardan yapılmış bir kaide üzerine park edilmişti. Jim karavanın basamağına oturmuş, yeşil bir plastik maşrapayı dudaklarına dayamıştı. Şapkanın kıvrımından üzerine sular akıyordu. Sağ omzunu, bir yere çarpmış da acısını dindirmek istermiş gibi ovuşturuyordu. Sonra şapka hafifçe yukarı kalktı ve Roach kıpkırmızı, kızgın bir yüzle karşılaştı. Şapkanın gölgesi ve yağmurdan ıslanmış kahverengi bıyıklar, bu yüzü sanki daha da öfkeli gösteriyordu. Yüzün geri kalanı çentik çentik çizgilerle doluydu. Bu çizgiler öylesine derin ve eğri büğrüydü ki, Roach, o parlak hayal gücünü kullanarak Jim'in bir zamanlar kızgın çöllerde uzun süre aç dolaştığı kanısına vardı. Jim'in sol kolu hâlâ göğsüne yapışıktı, sağ omuzu da yukarı kalkık duruyordu. Bu eğri büğrü vücut durduğu yerde dona kalmış bir hayvan gibi kaskatı kesilmişti.

«Bir erkek geyik» diye düşündü Roach umutlu bir sezgiyle, soylu bir şey.

«Sen de kimsin be» diye sordu askerce bir ses.

«Efendim, şey, Roach. Ben yeni bir öğrenciyim.»

Tuğla rengi yüz, şapkanın altından kısa bir süre Roach'ı süzdü. Sonra hatları yumuşadı ve yüzünde Roach'ı müthiş rahatlatan sinsi bir gülümseme belirdi. Sağ omzunda hâlâ kenetli duran sol eli yavaşça ovuşturmaya devam ederken plastik maşrapadan büyük bir yudum daha içti.

«Yeni öğrenci, ha?» diye plastik maşrapanın içine doğru mırıldandı. Hâlâ sırıtıyordu.

Yerinden kalkarak kambur sırtını Roach'a çevirdi ve karavanın lastiklerini incelemeye koyuldu. Bu çok önemli bir işti sanki. Karavanı hızla sallıyor, garip şapkalı başını sık sık indirip kaldırıyor ve karavanın altına yer yer tuğlalar yerleştiriyordu. Bu arada bahar yağmuru da durmamacasına yağıyordu. Yağmur taneleri sırtındaki yağmurluğun, şapkanın ve karavanın üzerine hızla düşmekteydi. Bütün bunlar olup biterken, Roach, Jim'in sağ omzunun hiç kımıldamadığını, yağmurluğunun altında boynunun içine girmiş gibi taş kesmiş durduğunu gördü. Bu nedenle Jim'in bir tür dev kambur olup olmadığını düşündü. Belki de bütün kamburlar Jim gibi acı çekiyorlardı. Bill, sonradan beyninin bir köşesinde saklayacağı bir genelliğin farkına vardı. Bütün kamburlar büyük adım atarlar, çünkü dengeyi böyle sağlarlar.

«Yeni ha?.. Ama *ben* yeni değilim.» diye ekledi Jim. Sesi çok daha dostçaydı. «Ben eskiyim. Hem Rip Van Winkle(*) kadar eskiyim. Hattâ ondan da yaşlıyım. Arkadaşın var mı senin?»

«Hayır efendim,» dedi Roach sakince. Bunları kayıtsızca, öğrencilerin, «hayır» derken kullandıkları bezgin sesle söylemişti. Bütün olumlu cevapları karşıdakine bırakan bir «hayır»dı bu. Ama Jim cevap vermedi, Roach da içinde, bu yabancıya karşı garip bir yakınlaşma ve umut duydu.

«Adım Bill,» dedi. «Bill adıyla vaftiz edildim, ama Bay Thursgood bana William der.»

«Bill, ha? Bil, böl, bul. Sana hiç böyle diyen oldu mu?»

«Hayır efendim.»

«Her neyse, kötü bir ad sayılmaz.»

«Evet, efendim.»

«Çok Bill bilirim ben. Hepsi de iyiydi.»

(*) Ünlü Amerikalı Yazar Washington Irving'in (1783-1859) bir hikâyesinin, normal insanlardan çok daha uzun süre yaşayan kahramanı.

Bu sözlerle tanışmış oldular. Jim, Roach'a gitmesini söylemediğinden o da yamaçta durup yağmurda ıslanan gözlüklerinin ardından aşağı bakmaya devam etti. Karavanın altındaki tuğlaların salatalık tarlasını çeviren duvardan yürütülmüş olduğunu dehşetle farketti. Bunlar zaten iyice gevşekti. Jim de biraz daha gevşetmiş olacaktı. Thursgood'a yeni gelen birinin, böylesine kendinden emin, okulun temel taşlarını kendi amaçları için yürütmesi Roach için harika bir şeydi. Hele su almak için yangın musluğuna hortum takması daha da harika bir şeydi. Çünkü yangın musluğu için özel bir kural vardı ve buna dokunmak bile dayakla cezalandırılabilecek bir suçtu.

«Hey, bana bak Bill. Bilye falan var mı yanında?»

«Efendim, ne... efendim?» diye sordu Roach, şaşkın şaşkın ceplerinde aranarak.

«Bilye, evladım bilye. Yuvarlak camdan bir top işte. Buralarda çocuklar bilye oynamıyor mu artık. Biz okuldayken oynuyorduk.»

Roach'un bilyesi yoktu. Ama Abrahamian'ın Beyruttan getirtilmiş bir bilye kolleksiyonu vardı. Roach'un okula koşup bunlardan bir tane getirmesi elli saniye sürdü. Soluk soluğa Çukur'a vardı. Ama aşağı inmeden önce durakladı, çünkü Çukur Jim'indi. Ne var ki, Jim, karavanın içine girmiş ve gözden kaybolmuştu. Roach, kısa bir süre bekledikten sonra yavaşça aşağı indi ve bilyeyi kapı aralığından Jim'e uzattı. Daha Jim onu görmemişti. Arabanın içinde oturmuş, maşrapadan su içiyor ve Quantock tepelerinin üstünde bir oraya bir buraya savrulan kara bulutlara bakıyordu. Roach onun suyu güçlükle içişine baktı. Jim, herkes gibi maşrapayı başına dikip içemiyor, kambur bedenini geriye atıp gerekli açıyı sağlıyordu. Bu arada yağmur yeniden şiddetlenmiş, arabanın üzerine çakıl taşları gibi inmeye başlamıştı.

«Efendim,» dedi Roach ama Jim kımıldamadı.

«Alvis'in derdi... hep amortisörlerdi zaten» dedi Jim uzun bir süre sonra. Bunu yanında duran Roach'a değil de pencereye söyler gibiydi. «Yay may hak getire, götün yola değiyor sanki. Kim olsa sakat kalır.» Sonra

yeniden kendini geriye atıp maşrapadan içmeye devam etti.

«Evet efendim,» dedi Roach. Jim'in onu şöför sanmasına çok şaşmıştı

Jim şapkasını çıkarmıştı. Kızıl saçları çok kısaydı. Başındaki yer yer çıplaklıklar makasın iyi ayarlanmadığını gösteriyordu. Bu çıplaklıklar başının sadece bir yanında olduğundan, Roach, saçlarını sağlam koluyla Jim'in kendisinin kestiği kanısına vardı. Saçlarının bu biçimsiz kesilişi onu daha da çarpık gösteriyordu.

«Size bilye getirdim» dedi Roach.

«Aferin sana. Teşekkürler evlât.» Bilyeyi nasırlı avucunda yavaşça yuvarlamaya başladı. Roach onun her işte çok usta olduğunu düşündü; Jim genellikle araçları ve nesneleri kullanmakta hünerli bir adamdı. «Görüyorsun ya Bill,» dedi Jim sanki sır verircesine. «Eğri büğrü bu. Benim gibi. Bak.» Böyle dedikten sonra da geniş pencereye döndü. Camın önünde suları toplamak için konmuş aluminyum bir oluk vardı. Bilyeyi bu oluğun üzerine koydu ve yuvarlanışını seyretti. Bilye bir süre yuvarlandıktan sonra yere düştü.

«Eğri büğrü» diye tekrarladı Jim. «İşimize yaramaz, değil mi? Hey, nereye girdi şu namussuzun bilyesi!»

Roach yere eğilip bilyeyi alırken karavanın içinin pek rahat olmadığını düşündü. Temiz olmasına rağmen bir özelliği yoktu; herhangi birinin karavanından farklı değildi. Bölmeye bitişik bir yatak, bir mutfak sandalyesi, bir gemici ocağı ve bir bütan gaz tüpü ilişti gözüne. Şimdiye dek Bay Thursgood'dan başka bekâr görmemiş olan Roach, «karısının bile resmi yok,» diye düşündü. Gördüğü kişisel eşya, kapı tokmağına asılı bezden bir asker çantası, yatağın yanına sıkıştırılmış iğne iplik gibi dikiş araç-gereci ve arabanın tavanına ustalıkla kaynak yapılmış bir teneke bisküvi kutusundan bozma delikli bir duştu sadece. Masanın üzerinde de renksiz bir içki duruyordu. Bu ya cin ya da votka olmalıydı. Çünkü Roach, tatil günlerinde babasının evine gittiğinde hep bu içkileri görmüştü.

«Doğu-batı yönünde fena gözükmüyor, ama kuzey-güney yönünde eğimli kuşkusuz» dedi Jim. Bir yandan

da pencerenin kenarını deniyordu. «Hangi işe elin yatkın senin, Bill?»

«Bilmiyorum efendim,» dedi Roach. Sesi kupkuruydu.

«Herhalde becerdiğin bir iş vardır. Herkes bir işte beceriklidir. Futbola ne dersin? İyi futbol oynar mısın, Bill?»

«Hayır efendim.»

«Yoksa hafızlardan mısın?» diye sordu, Jim yatağın üzerinde dönüp homurdanarak. Sonra maşrapadan bir yudum daha içti. «Hiç de hafıza benzemediğini söylemeliyim,» diye ekledi ardından. «Yalnız görünüşlü olmana rağmen.»

«Blimiyorum,» diye tekrarladı Roach ve açık kapıya doğru yarım adım kadar ilerledi.

«Peki, en iyi becerdiğin iş ne?» Jim, maşrapadan büyük bir yudum daha aldı. «Bir işi olsun iyi becermelisin Bill. Herkes böyledir. Benim en iyi oynadığım oyun su üstünde taş kaydırmacaydı. Şerefe.»

İşte bu, Roach'a sorulmayacak bir soruydu; çünkü Roach zaten son zamanlarda, yeryüzündeki varlığının bir amacı olup olmadığını düşünüyordu durmadan. Derslerinde ve oyunlarında kendini yeteneksiz sayıyordu. Hattâ yatağını düzeltmek, giysilerini toplamak gibi günlük okul işleri bile gücünün dışındaydı. Yaşlı Bayan Thursgood'un dediği gibi, dindarlıktan yana da nasibi yoktu; kilisede durmadan yüzünü buruşturuyordu. Roach bu kusurlardan ötürü kendini ayıplıyordu. En çok da anasıyla babasının ayrılmalarına sebep olmakla suçluyordu kendini. Olacakları önceden görüp tedbir alması gerektiğini düşünüyordu. Belki son derece kötü, ayırıcı ve tembeldi, böyle olduğu için de onların arasını açmıştı. Bundan önce devam ettiği okulda bu durumu açığa vurmak için bazan bağırıp çağırır, bazan da teyzesini taklit ederek kriz geçirirdi —teyzesinin beyninde ur vardı. Ailesi de, her zaman olduğu gibi, çocuklarının durumunu tartışır ve okulunu değiştirirdi. Roach'un ruhsal durumu böyle olduğu için, bu sıkıntılı arabanın içindeki yarı tanrı yaratık tarafından kendisine sorulan soruyla birden felaketin eşiğine getirilmişti. Yüzünün yandığını, gözlüğünün buğulandığını, karavanın acılar-

denizinde yitip gittiğini hissetmeye başladı. Jim'in durumu farkedip etmediğini hiç bir zaman anlayamadı Roach, çünkü Jim birden kambur sırtını dönmüş ve masaya doğru yürümeye başlamıştı. Bir yandan plastik maşrapadan su içiyor, bir yandan da Roach'u rahatlatacak lâflar ediyordu:

«Ama iyi gözlemcisin ahbap. Bizim gibi garibanlar hep böyledir, güvenecek kimseleri yoktur. Beni başka gören olmadı. Tepede durduğunu görünce epey ürktüm. Seni büyücü sandım. Kalıbımı basarım, okuldaki en iyi gözlemci... Bill Roach'tur. Tabii, gözlüklerini taktığı sürece. Öyle değil mi?»

«Evet,» dedi Roach. Gururu okşanmıştı. «Öyleyimdir.»

«Öyleyse burada dur ve gözetlemeyi sürdür,» diye emretti Jim şapkasını giyerek. «Ben de dışarı çıkıp uyuşan bacaklarımı hareket ettireyim. Tamam mı?»

«Evet efendim.»

«Şu Allahın belası bilye nerede?»

«Burada efendim.»

«Bilye kımıldayınca seslen, olur mu? Kuzeye, güneye, ne yöne doğru olursa olsun. Anladın mı?»

«Evet efendim.»

«Kuzeyin neresi olduğunu biliyor musun?»

«Şurası», diye hemen cevap verdi Roach ve elini rasgele bir yöne uzattı.

«Tamam. Bilye yuvarlanınca seslen.» diye tekrarladı Jim ve yağmurda gözden kayboldu. Az sonra Roach, ayaklarının altındaki zeminin sarsıldığını hissetti. Jim dışarda yerinden kaymış desteklerden biriyle didişirken, Bill onun acı ya da öfkeyle çıkardığı yeni kükremeyi işitti.

O yaz öğrenciler Jim'e takma ad bulma yarışına girdiler. Benimseyebilecekleri adı bulana kadar da bir çoğunu denediler. Süvari dediler; bu ad onun asker yanına, ara sıra savurduğu zararsız küfürlere ve Quantock tepelerindeki tekbaşına gezintilerine uygun düşü-

yordu. Bir süre sonra caydılar. Korsan dediler, pek beğenmediler. Bir süre daha geçtikten sonra, Gulaş' lakâbında karar kıldılar. Gulaş onun acılı yemekleri sevmesine ve biraz ezikçe konuştuğu mükemmel Fransızcasına uygundu. 5-B sınıfından Spikely, Jim'in taklidini çok iyi yapardı: «Berger, soruyu duydun. Emile neye bakıyor böyle?» (Sağ eliyle ani bir hareket yapar) «Benimle matrak geçme dostum, büyücü değilim. *Qu.est ce qu'il regarde Emile, dans le tableau que tu as sous le nez? Mon cher Berger*(*), hemen düzgün bir fransızca cümle kurmazsan, *je te mettrai tout de suite à la porte, tu comprends*(**) pis hayvan?»

Ama bu korkunç tehditlerin Fransızcası da, İngilizcesi de hiç uygulanmazdı. Kızgınlığı hemen geçer, bu sert çıkışlar hemen yüzünü saran tatlı bir yumuşaklığa yol açardı. Bu yumuşaklık da çocuk gözüyle ancak yüce kişilerde görülebilirdi.

Oysa Gulaş da onları tatmin etmedi. Çünkü bu ad Jim'in gücünü kapsamıyordu. Onun çoşkun İngilizliğini de tanımlamaktan uzaktı. Oysa yurtseverlik onun zamanını harcayacağı kesinlikle bilinen tek konuydu. Kurbağa Spikely, Krallığı aşağılayan ve yabancı, hele sıcak iklimli bir ülkeyi yücelten tek kelime söylemeye cüret etse —şöyle tam kışkırtıcı bir kelime— Jim'in yüzü alevlenir, ve hemen İngiliz olarak doğmanın yüceliğiyle ilgili üç dakikalık dokunaklı bir konuşma yapardı. Aslında çocukların takıldıklarını biliyordu, ama karşılık vermeden de yapamıyordu. Konuşmasını genellikle kırgın bir gülümsemeyle bitirirken, kırmızı kalemle atılan kırık notlardan ve ceza alıp da futbol oynamaya gidemeyecek öğrencilerin utançtan kızarmış yüzlerinden söz ederdi. Ama İngiltere onun büyük aşkıydı, söz konusu edilince akan sular dururdu.

«Lanet olası dünyadaki ülkelerin en güzeli,» diye gürlemişti bir keresinde, «Neden biliyor musunuz? Hey sen, kurbağa, neden biliyor musun.»

(*) Burnunun dibindeki levhada, Emile nereye bakıyor? Sevgili Dostum Berger.

(**) Seni hemen dışarı atacağım, anlıyor musun?

Spikely bilmiyordu. Jim hemen bir tebeşir alarak tahtaya dünya haritası çizdi. Batıda Amerika'yı gösterdi ve kendilerine bırakılan mirasın içine eden açgözlü, aptal insanlarla dolu, dedi. Doğuda Çin-Rus ayırımı yapmıyordu. «İşçi tulumları, esir kampları ve hedefi belirsiz uzun bir marş-marş» diyerek kesip attı. Ortada...

Sonunda Gergedan adını buldu çocuklar.

Gergedan, Jim'in kırsal hayata ve spora olan tutkusuna çok uygundu. Sabahları duş kuyruğunda beklerken, onun kambur sırtına yüklediği çantayla Coombe Lane'deki sabah yürüyüşünden dönüşünü izlerlerdi. Yatmaya giderken «squash»(*) sahasının sundurmasından Gergedan'ın tek başına topu duvara vurdurup duran gölgesini seçerlerdi. Bazı sıcak geceler, yatakhanelerinin pencerelerine gizlice sokulup onun golf oynayışına bakarlardı. Jim, büyük ve eski demir golf sopasıyla bir o yana, bir bu yana koşar dururdu. Bunu genellikle köhne kütüphaneden rasgele çekip alınmış aşırı İngiliz kokan «Biggles,» «Percy Westerman» ya da «Jeffrey Farnol» gibi yazarların serüven kitaplarından çocuklara bölümler okuduktan sonra yapardı. Sopayı yukarı doğru sallarken çıkaracağı homurtuyu dikkatle bekleyen çocuklar hayal kırıklığına uğramazlardı pek. Okulun spor gösterilerinde Jim'in yaptığı sayıları dikkatle izlerlerdi. Öğretmenlerin kriket maçında, isteyerek oyundan çıkmak için topu Spikely'ye savurana kadar tam yetmiş beş sayı yapmıştı. «Yakala kurbağa, yakalasana hadi. Aferin Spikely, aslan çocuk, iyi iş gördün.»

Jim hoşgörülüydü, ama suçluların düşüncelerini anlamakta da ustaydı. Bu yönden de çocukların gözünde bir ayrıcalık kazanmıştı. Birçok örnek vardı, ama en ilginci ders yılının bitmesine birkaç gün kala olmuştu: Spikely çöp sepetinde, Jim'in ertesi gün yapacağı kompozisyon sınavı kağıdının müsveddesini bulmuş ve beş yeni peni karşılığı isteyene kiralamıştı. Çocuklardan bazıları parayı bastırıp yatakhanede, cep fenerinin ışığında soruları ezberleyerek eziyetli bir gece geçirmişlerdi. Ama sıra sınava geldiğinde Jim bambaşka sorular sormuştu.

(*) Topu duvara vurdurarak oynanan tenise benzer bir oyun.

«Bunu para vermeden okuyabilirsiniz» diye gürleyerek sandalyesine oturmuş ve Daily Telegraph gazetesini masanın üzerine yayarak «büyücü adamların» en son yorumlarını okumaya dalmıştı. Jim'in kullandığı bu deyim çocuklar için Kraliçe'nin lehinde yazsa bile entelektüellik iddiasında olan herhangi biri demekti.

Bir de çocukların anılarında özel yeri olan baykuş olayı vardı. Bu bir ölüm olayıydı ve her çocuk ölüme değişik gözle baktığından gerçekten özel bir durumdu. Havalar hep soğuk gidiyordu, bu yüzden Jim, bir çarşamba günü elinde bir kova kömürle sınıfa gelmiş ve ocakta kömürleri yakmıştı. Baca deliğinden biraz kurum akmış, ama Jim buna aldırmamış, arkasını ateşe verip elindeki dikteyi düzeltmeye devam etmişti. Sonra da uzun yıllar boyu bacada yuvalanmış olduğu belli bir baykuş düşmüştü aşağı. Dumandan sersemleyen hayvan önce kömürlerin, sonra da tahta döşemenin üzerinde acıyla çırpınmış, şeytanın bir habercisi gibi ahşap döşemenin üstünde çırpına çırpına hırlayarak solumuş, kanatlarını iki yana açmış, küllü ve isli gözlerini çocuklara dikmişti. Sınıfta herkes korkmuş, hattâ yiğit Spikely'nin bile ödü patlamıştı. Sadece Jim hiç irkilmemiş, yerinden soğukkanlılıkla kalkmış, hayvanın kanatlarını katlayarak eline almış ve dışarı çıkmıştı. Çocuklar, kaçak yolcular gibi kulak kesilip dinledikleri halde hiç bir şey duyamamışlardı. Bir süre sonra su sesi işitilmişti. Herhalde Jim ellerini yıkıyordu. «Çişini yapıyor,» demişti Spikely. Sınıftakiler sinirlice gülmüşlerdi. Dersten sonra baykuşu Çukur'un yanındaki çöp yığını arasında bulmuşlardı. Hayvanın yanına sokulabilecek gücü kendinde bulan bir çocuğun dediğine göre, baykuşun boynu koparılmıştı. Malikhanesinde bir orman bekçisi bulunan Sudeley, ancak böyle birinin baykuşu bu kadar ustalıkla öldürebileceğini söylemişti.

Thursgood Koleji çevresinde Jim'le ilgili düşünceler çok değişikti. Piyanist Bay Maltby'nin hayali hâlâ onları etkiliyordu. Bill Roach'la aynı görüşte olan Matron, Jim'i yiğit ve bakıma muhtaç olarak tanımlıyordu. Çünkü böyle kambur bir sırtla yaşaması gerçekten mucizeydi.

Marjoribanks onun kafayı çekip bir otobüsün altında kaldığını söylüyordu. Öğretmenlerin kriket maçında, büyük başarı gösteren Jim'in sırtındaki kazağı farkeden yine Marjoribanks'dı. Marjoribanks kriket oynamazdı, ama Thursgood'la birlikte oyunu izlemeye gelmişti.

«Sırtındaki kazak temiz mal mı acaba?» diye alaylı bir sesle sordu Marjoribanks. «Yoksa birinden mi aşırmış dersiniz?»

«Haksızlık ediyorsun Leonard,» diye azarladı Thursgood onu Labrador köpeğini okşayarak. «Isır, Ginny! Şu kötü adamı ısır.»

Ama çalışma odasına dönünce, Thursgood'un neşesi birden söndü. Sinirlenmişti. Sözde Oxford'dan diplomalı sahtekârlarla başa çıkabilirdi. Yunanca bilmeyen klasik dil uzmanları ve dinle ilgisi olmayan rahiplerle başa çıktığı gibi. Böyle kişiler, hile ve sahtekârlıklarını su yüzüne çıkaran delillerle karşılaştıklarında birden siner, ağlamaklı olur ve hemen okuldan ayrılırlardı. Bazan da aldıkları paranın yarısına razı olur, görevlerini sürdürürlerdi. Ama gerçek yeteneklerini gizleyenler onun hiç bilmediği bir ırktı... Yine de Thursgood bu tür adamları sevmeyeceğini çok iyi biliyordu. Telefon rehberini karıştırarak Stroll ve Medley Acentasından Bay Stroll'u aradı.

«Kesin olarak ne öğrenmek istediğinizi söyleyebilir misiniz?» diye acıklı bir iç çekişle sordu Bay Stroll.

«Eh, doğrusu kesin bir şey yok» dedi Thursgood. Konuşurken annesi küçük bir kumaş parçasında yeni bir nakış örneği deniyordu. İşitmiyor gibiydi. «Sadece şunu demek istiyorum, insan, birinin özgeçmişini öğrenmek isterse bunun tam olması gerekir. Atlatılmak hoş değildir. Hele bu iş için para ödeniyorsa.»

O sıra Thursgood, Bay Stroll'u şu anda yeniden dalmış olduğu derin bir uykudan uyandırdığını düşünüyordu.

«Çok yurtsever bir adamdır,» dedi Bay Stroll uzun bir süre sonra. .

«Yurtseverliğinden ötürü almadım onu okula.»

«İşsizdi,» diye fısıltıyla devam etti Bay Stroll sigara dumanıyla boğuluyor gibi. «Sırt üstü yatıyordu. Bel kemiği...»

«Anlıyorum. Ama son yirmi beş yılını da hastanede geçirmemiş ya,» diye mırıldandı annesine. Ahizeyi eliyle kapamıştı. Bay Stroll'un yeniden uykuya daldığını düşündü.

«Zaten ders yılının sonuna kadar anlaşmanız var onunla,» dedi Bay Stroll. «Beğenmiyorsanız atın gitsin. Yedek isteyen siz değil misiniz, alın işte size bir yedek öğretmen. Ucuz olsun diyen siz değil misiniz, alın işte size ucuz adam.»

«Öyle demiş olabilirim» diye sitemle karşılık verdi Thursgood. «Ama ben size 20 gine ücret ödedim. Babam da sizinle yıllarca çalıştı. Bazı güvenceleri istemek benim de hakkımdır. Bana şöyle yazmışsınız, —izninizle okuyorum, dinleyin— *Sakatlanmadan önce denizaşırı ülkelerde çeşitli ticaret ve araştırma görevlerinde bulunmuş*. Ne demek yani bu? Buna ömür boyu yapılan işler hakkında aydınlatıcı bilgi denmez, değil mi?»

Dikişiyle uğraşan annesi oğlunu onaylarcasına başını salladı! «Değil tabii,» dedi yüksek sesle.

«Daha ilk nokta bu. Biraz devam edeyim...»

«Fazla ileri gitme sevgilim,» diye uyardı annesi.

«1938'de Oxford'da olduğunu öğrenmiş bulunuyorum. Neden bitirmemiş? Sebebi ne olabilir?»

«O sıralar araya bir şeyin girdiğini hatırlıyorum,» dedi Mr. Stroll yine uzun bir süre sustuktan sonra. «Ama sanırım, siz o günleri hatırlayamayacak kadar gençsiniz.»

«*Bütün* bu süreyi hapiste geçirmiş olamaz,» diye söze karıştı annesi. Başını dikişten kaldırmadan, konuşuyordu.

Thursgood yüzünü ekşiterek: «Bir yerlerde bulunmuş olmalı» dedi. Bakışlarını rüzgârlı bahçeden uzaklara, Çukur'a çevirdi.

Yaz tatili boyunca iki ev arasında, bazan istekli, bazan isteksiz mekik dokuyan Bill Roach, Jim için üzülüyordu. Acaba Jim'in sırtı acıyor muydu? Dersler kesilmişti, elinde olsa olsa yarım sömestr parası vardı... En korktuğu şey de, okul başladığında Jim'in orada ol-

mamasıydı. Çünkü içinde garip, anlatılmaz bir duygu vardı: Jim yeryüzünde öylesine güvensiz yaşıyordu ki, her an boşluğa yuvarlanabilirdi. Bill, Jim'in tıpkı kendisi gibi yeryüzünde dik durmak için gerekli doğal çekim gücünden yoksun olduğundan korkuyordu. Jim'le tanıştıkları ilk günü düşündü. Özellikle arkadaşlık konusunda yaptıkları konuşmaları hatırlamaya çalıştı ve içinde kutsal denebilecek güçlü bir korku yükseldi. Ana babasının sevgisini kazanamadığı gibi, aralarındaki yaş farkı nedeniyle acaba Jim'in sevgisini de mi yitirmişti? Belki Jim bu yüzden gitmişti, belki daha şimdiden başka okullarda, o donuk bakışlarıyla kendisine bir dost arıyordu. Tıpkı kendisi gibi, Jim'in de yitirdiği büyük bir bağlılığın yerini doldurabilecek yeni bir şey aradığım düşündü. Ama Bill'in düşünceleri burada br çıkmaza saplanıyordu. Çünkü büyüklerin birbirlerini nasıl sevdikleri hakkında hiçbir fikri yoktu.

Bill'in yapabileceği işe yarar pek az şey vardı. Bir tıp kitabını karıştırdı, annesine kamburlarla ilgili sorular sordu. Jim'e vermek üzere babasının votkalarından birini çalıp okula götürmeyi düşündü, ama cesaret edemedi. Günler sonra, annesinin şoförü, Bill'i okulun o lanet olası merdiveninin önüne getirdiğinde veda bile etmeden hızla arabadan indi ve Çukur'a doğru koşmaya başladı. Mutluluğu sonsuzdu, çünkü Jim'in karavanı Çukur'da duruyordu, eskisinden de kirliydi. Karavan'ın yanındaki toprak çapalanmıştı. Bill, kış sebzeleri ekildiğini düşündü. Jim, karavanın basamağında oturmuş, onun geldiğini duymuş ve hoşgeldin demek istermiş gibi sırıtıyordu.

Güz döneminde Jim, Roach'a bir ad taktı. Artık ona «Bill» yerine «Jumbo» diyordu. Bunun için özel bir neden de göstermemişti. Roach da, vaftiz edilirken nasıl itirazda bulunulamazsa bu isme de itiraz edememişti. Karşılığında, kendini Jim'in fedaisi seçti. Bill'e göre bu bir koruyuculuk göreviydi. Jim'in yitirdiği dostu her kimse, işte onun yerini tutacaktı.

2

BAY GEORGE SMILEY, Jim Prideaux gibi yağmur altında rahatlıkla dolaşabilmek için doğal olarak donatılmış bir değildi. Hele gecenin bu kör karanlığında... Smiley şişman, ufak tefek, en iyimser deyimle orta yaşlı, orta halli, sade görünüşlü bir Londralıydı. Küçük dağları yaratmışçasına kasılanlardan değildi. Bacakları kısa, yürüyüşü ağırdı. Gerçekten, Bill Roach'un yaşlanınca alacağı son şekil denebilirdi ona. Elbiseleri pahalı, kötü dikilmiş ve sırılsıklamdı. Paltosu dulların giydiği türden, siyah renkte yağmur geçirmeyen kumaştandı. Ya paltonun kolları çok uzundu, ya da Smiley'in kolları çok kısa. Bill Roach gibi yağmurluğunu giyince yalnız parmak uçları görünürdü. Yüzüne aptalca bir anlam verdiğine haklı olarak inandığı için şapka giymezdi. Güzel karısı, son terkedişinden az önce onu tepesine külah geçirilmiş bir yumurtaya benzetmişti. Karısının eleştirisi çoğu zaman olduğu gibi etkisini sürdürmekteydi. Bu yüzden iri yağmur taneleri gözlüklerinin kalın camlarında birikiyor, Viktorya İstasyonu'nun islı duvarları boyunca uzanan kaldırımlarda yürürken başını bir ileri, bir geri atmaya zorluyordu. Batı'ya yönelmişti; Chelsea'ya, evine, o kutsal yere doğru ilerliyordu. Adımları nedense biraz kararsızdı. Jim Prideaux, karanlıklar arasından ansızın karşısına çıkıp hayatta hiç dostu olup olmadığını soracak olsa, Smiley herhalde bir taksi bulmayı yeğlediği cevabını verirdi.

«Roddy de amma geveze,» diye mırıldandı. İri damlalar tombul yanaklarına çarpıp ıslak gömleğinden içeri süzülürken, «Sanki niçin hemen kalkıp gitmedim.»

Smiley pişmandı, üzüntüsünün nedenlerini düşünmeye başladı ve alçakgönüllü kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olan tarafsızlığıyla nedenleri sadece kendisinin yarattığı sonucuna vardı.

Zaten gün baştan beri yorucu geçmişti. Gece çok çalışmış, geç yatmış, sabah da geç kalkmıştı. Gecenin geç saatlarına kadar çalışmak, emekliye ayrıldığı geçen yıldan beri edindiği bir alışkanlıktı. Evde kahvenin bittiğini görünce kahvecide kuyruğa girdi, sabrı taşıncaya

kadar bekledi, sonra da kibirle özel işlerini yoluna koymaya karar verdi. Sabah postasıyla bankadan gelen mektupta, emekli maaşının aslan payını karısının çektiği görülüyordu. Pekâla, demişti Smiley, elbet satacak birşeyler bulurum. Oysa, bu tepkisi mantıksızdı; hali vakti yerindeydi. O garip banka da emekli maaşlarını son derece düzenli öderdi. Oxford öğrenciliği günlerinden kalma küçük bir hazine olan *Grimmelshausen'in* eski baskısını bir kağıda sararak çok ciddi bir tavırla Curzon caddesindeki Heywood Hill Kitabevinin yolunu tuttu. Kitabevi sahibiyle iyi dosttular. Çok alışverişleri olmuştu. Ama yolda huzursuzluğu iyice arttı. Yakındaki bir telefon kulübesinden avukatını arayarak öğleden sonra kendisiyle görüşmek istediğini söyledi.

«George, nasıl bu kadar bayağı olabilirsiniz? İnsan hiç Ann'den boşanır mı? Hadi ona çiçek yollayın ve bana öğle yemeğine gelin.»

Avukatın sözleriyle biraz canlandı ve neşeyle Heywood Hill'e doğru yürümeye başladı, ama o sırada Roddy Martindale'le burun buruna geldi. Martindale, her hafta aksatmadan gittiği berberi Trumpers'den çıkıyordu.

Martindale'in Smiley ile ne meslek, ne dostluk açısından alıp verebileceği bir şey yoktu. Dışişleri Bakanlığının en avantalı bölümlerinden birinde çalışıyordu. Görevi, yabancı ülkelerden gelen resmi konukları yemeğe çıkarmaktı, hem de kimsenin, sundurmasında bile ağırlayamayacağı kişileri. Yeleyi andıran kır saçlı, daldan dala konan bir bekârdı. Şişman kişilere özgü bir çevikliği vardı. Soluk renkli giysiler giyip yakasına çiçek takmaya ve önüne geleni lafa tutmaya düşkündü. Whitehall'un geniş kulis odalarına sızmayı başarmakla kabaran bir adamdı. Yıllar önce Whitehall'da gizli ajanlar arasındaki ilişkileri düzenlemek amacıyla kurulan bir komisyonu şereflendirmişti. Savaş sırasında biraz hesaptan kitaptan anladığından haberalma dünyasının kıyısında köşesinde dolaşmıştı. Bir kere de —bunu defalarca anlatmaktan bıkmazdı— John Lansbury ile kısa zamanda önemini yitiren bir şifreleme işinde çalışmıştı. Ama o savaş Smiley'in de kendi kendine sık sık hatırlatmak zorunda kaldığı gibi otuz yıl önceydi.

«Merhaba Roddy,» dedi Smiley. «Seni gördüğüme sevindim.»

Martindale üst sınıfların o kendinden emin böğürtüsüyle konuşuyordu. Smiley kaç kere bu tür adamlar yüzünden yurtdışına tatile gittiğinde kaldığı otelden kaydını sildirip başını sokacak bir delik aramak zorunda kalmıştı.

«Vay dostum! Bizim şefin ta kendisi. Bana sizin St. Gallen'de ya da buna benzer bir yerde keşişlerle birlikte kendinizi eski yazmaları okumaya adadığınızı söylemişlerdi. Hemen itiraf edin bakayım dostum. Her yaptığınızı bilmek istiyorum. En küçük ayrıntısına kadar anlatacaksınız. İyi misiniz? Hâlâ İngiltere'yi seviyor musunuz? Tatlı karınız Ann nasıl?» Smiley'in koltuğunun altındaki kağıda sarılı kitabı görmeden önce kuşkulu bakışlarıyla sokağı taradı. «Bahse girerim ki ona hediye aldınız. Söylenenlere göre karınızı korkunç şımartıyormuşsunuz.» Sesi birden mırıltıya dönüştü: «Hey, yoksa yeniden göreve mi başladınız? Emeklilik paravana mı yoksa?» Martindale'in sivri dili küçük ağzının kenarlarında gezindi, sonra bir yılan gibi büzülerek dudaklarının arasında kayboldu.

Smiley adamdan kurtulmak için aptal gibi akşam yemeğinde buluşmayı kabul etti. Manchester Alanındaki ikisinin de üye oldukları kulüpte buluşacaklardı. Ama Smiley vebadan kaçar gibi kaçardı oradan ve bunun tek nedeni Martindale'nin üye oluşu değildi. Akşam olduğunda Smiley'in midesi taş gibiydi, White Tower'de avukatıyla yediği öğle yemeğini daha sindirememişti. Boğazına düşkün avukat, ancak mükemmel bir yemeğin George Smiley'in efkârını dağıtabileceğini düşünmüştü. Herhalde Martindale de, bir başka yönden bile olsa, avukatı gibi düşünmüş olmalıydı. Böylece tam dört saat boyunca, Smiley'in istemediği yemekleri yiyerek unutulmuş futbolcular söz konusuymuş gibi birtakım adları anıp durmuşlardı. Örneğin Jebedee, Smiley'in yaşlı öğretmeni... «Büyük kayıp bizim için. Toprağı bol olsun,» diye mırıldanmıştı Martindale. Smiley'in bildiği kadarıyla Martindale'in bu öğretmenle göz aşinalığı bile yoktu. «Oyunda ne büyük bir yeteneği vardı. En büyüklerden biriydi. Her zaman söylerim.» Ardından

Cambridge'deki Ortaçağ Fransası uzmanı Fielding'e sıra geldi: «Ne ince bir mizahçı sezgisi vardı. Keskin zekâ, ama ne keskin.» Daha sonra Doğu Dilleri okulundan Sparke'ye son olarak da Roddy Martindale gibi tıraşçılardan kurtulup baş dinlemek amacıyla bu kulübü kuran Steed-Asprey'e geldi sıra.

«Biliyorsunuz, onun erkek kardeşini tanırdım. Zavallı. Adale gücü, zekâsının iki katıydı. Beyni ters yanda olmalı.»

Smiley de alkolün sisleri arasında, bazan «evet», «hayır», «ne yazık», «hayır, onu bir kere daha bulamadılar,» diyerek bu saçmalıkları dinlemişti. Bir kezde utanarak: «Aman Roddy, beni şımartıyorsunuz,» demek zorunda kalmıştı. Konuşmalar son günlerdeki acı olaylara, yer değiştirmelere ve Smiley'in Gizli Servis'den emekliye ayrılmasına yol açan olaylara kadar böyle sürüp gitmişti.

Martindale, iştahla beklediği konuya rahatça girebilmek için sözü evirip çevirip Control'un son günlerine getirmişti.

«Eski patronunuz, George, Tanrı günahlarını bağışlasın, serviste adını herkesten gizleyen tek kişiydi. Büyük başarı. Tabii sizi 'herkes'in arasına katmıyorum, çünkü Control'un sizden gizlisi saklısı yoktu, öyle değil mi? Smiley ve Control... Söylentiye göre iki hırsız kadar birbirine yakın. Sonuna kadar da öyleymişsiniz, diyorlar.»

«İltifat ediyorlar.»

«Bırakın şimdi numarayı, George. Unutuyorsunuz galiba, ben de eskilerdenim. Siz ve Control böylesine sıkı fıkıydınız.» Martindale tombul ellerini birbirine kenetleyerek dostluğu belirleyen bir işaret yaptı. «Bu yüzden işten atıldınız. Beni kandırmaya kalkmayın. Bu yüzden yerinize Bill Haydon getirildi. Bu yüzden sizin yerinize Haydon, Percy Alleline'nin sağ kolu.»

«Dediğin gibi olsun.»

«Öyle, öyle. Hem söyleyeceklerim bitmedi. Daha çok şey var.»

Martindale kendisine doğru iyice eğildiğinden Smiley, Trumpers'in en son buluşu olması gereken bir tıraş sonrası losyonunun kokusunu duydu.

«Bir şey daha söyleyeceğim: Control hiç bir zaman ölmedi. Onu görenler var.» Bu arada elini heyecanla kaldırarak, Smiley'den gelebilecek itirazları önleyip konuşmasını sürdürdü: «Bırakın da sözümü tamamlayayım. Willy onunla Johannesburg Havaalanında karşılaşmış. Hortlak falan değil. Capcanlı görmüş onu Willy, serinlemek için barda maden suyu içiyormuş. Siz Willy'yi son zamanlarda görmediniz, tulum gibi şişti. Neyse, Willy arkasını dönmüş ve Control'la burun buruna gelmiş. Sizin Control Güney Afrika'daki Boerlerin kılığındaymış. Yüzü de sapsarıymış. Willy'yi görür görmez kaçmış. Buna ne dersiniz? Tabii böylece biz de öğrenmiş olduk. Control hiçbir zaman ölmedi. Percy Alleline ve üç kişilik gurubu tarafından işten atıldı, o da Güney Afrika'ya gidip sindi. Tanrı günahlarını bağışlasın. Doğrusu adamcağızı suçlayamayız, değil mi? Hayatının son günlerini sakin geçirmek isteyen bir adamı, şahsen ben suçlayamam.»

Gitgide yoğunlaşan bir ruhsal yorgunluk duvarı ardından Smiley'e kadar ulaşan bu sözlerin korkunçluğu, onun bir anda soluğunu kesti.

«Gülünç,» dedi ardından. «Duyduğum en aptalca masal bu! Control öldü. Uzun süre hasta yattıktan sonra kalp krizinden öldü. Hem Güney Afrika'dan da nefret ederdi. Surrey Sirk ve Lordların kriket alanı dışında her yerden nefret ederdi zaten. Roddy, böyle masallar anlatmamalısın.» Smiley sustu, oysa şunları da ekleyebilirdi: «Geçen yılın Noel günü onu kendi ellerimle, East End'deki iğrenç bir krematoryumda yaktım. Papazın da sesi kısılmıştı.»

«Willy Andrewartha dünyanın en yalancı insanıdır,» dedi Martindale hiç tınmadan. «Aynı şeyi kendisine de söyledim. Çok saçma bu, Willy. Utanmalısın,» dedim. Yutkundu, sanki az önceki sözleri söyleyen ve söylediklerine inanan kişi o değilmiş gibi şöyle devam etti: «Sanırım, Control'un işini Çekoslovakya skandalı bitirdi. Hani o sırtından vurulan, gazetelerde sözü edilen, Bill Haydon'un yakın dostu olduğu söylenen zavallı *Ellis* dememiz gerek ona, bunca zaman sonra bile gerçek adını anmadan *Ellis* demeliyiz. Adını kendi adımız gibi bilsek bile.»

Martindale, kurnazca, Smiley'in bu hikâyenin sonunu getirmesini beklemişti. Smiley'in sustuğunu görünce, onu kışkırtacak üçüncü bir yol denedi.

«Patronun Percy Alleline olduğuna nedense bir türlü inanamıyorum, ya siz? Yaşımdan mı, yoksa fesatlığımdan mı? George, siz bir insan sarrafısınız, ne dersiniz bu işe? Bana öyle geliyor ki, iktidar artık bir arada büyüdüğümüz kişilerin elinde değil. Bu bir ipucu mu acaba? Bugünlerde işe yarayacak adam kalmadı, Percy de bence öylesine incelikten yoksun ki... Sağlam bir dostluğu var, çok samimi. Ama insan onu nasıl ciddiye alabilir ki? Travellers Club'ın barında oturmuş, elinde o uzun çubuğu, kodamanlara içki ısmarlayışı geliyor gözümün önüne. Hey gidi günler hey. Hainliğin de incelikle yapılması gerekir, değil mi? Yoksa sonuç başarılı olduğu sürece insan hiç bir şeye aldırmamalı mı? Percy'nin numarası ne, George? Nedir bu adamın gizli silahı?» Martindale masaya abanmış, doyumsuz ve heyecanlı bir bakışla, sözlerini dikkatle seçerek konuşuyordu. Sadece yemek onu böylesine heyecanlandırabilirdi. «Yanında çalışanların aklından yararlanarak asalakça yaşıyor. Kim bilir, belki de bugünün liderleri böyle oluyor.»

«İnan Roddy, gerçekten seni aydınlatamam,» dedi Smiley gevşekçe. «Ben Percy'yi hiç bir zaman güçlü biri olarak tanımadım. Onu sadece...» Sustu, aradığı sözcüğü bulamamıştı.

«Ne pahasına olursa olsun bir yere varmak isteyen bir kişi,» diye atıldı Martindale gözleri parlayarak. «Gece gündüz Control'un yerine geçmeyi düşledi. Şimdi ora da ve çete kendisine bayılıyor. Öyleyse onun akıl hocası kim, George? Ona bu ünü sağlayan kim? Her yerden duyuyoruz, işleri mükemmel yürütüyormuş. Donanma Bakanlığında küçük okuma odaları, garip adlarla mantar gibi biten küçük komisyonlar, Percy geçerken bakanlıkların koridorlarına serilen kırmızı halılar, yeni bakanlara çok yukardan gelen özel kutlamalar, adı sanı hiç duyulmamış kişilere bir iş yapmadıkları halde verilen büyük nişanlar. Benzer durumları önceden de gördüm ben, biliyorsunuz.»

«Roddy, sana yardım edemem dedim,» diye tekrar-

ladı Smiley yerinden kalkmaya hazırlanır gibi yaparak. «Benimle ilgisi yok bunların, gerçekten.» Ama Martindale heyecanlı konuşmasına devam ediyor, gitmesine engel olmak için terli elleriyle Smiley'i tutup masaya mıhlıyordu.

«Öyleyse kim bu küçük dâhi? Percy değil, bundan eminim. Sakın Amerikalıların bize yeniden güvenmeye başladıklarını da söylemeyin.» Smiley'i tutan eli gevşemişti biraz. «Yakışıklı Bill Haydon, günümüzün Lavrence'ı. Tamam işte, buldum. Bill bu. Eski rakibiniz.» Martindale dilini çıkardı, sağa sola çevirerek dudaklarını ıslattı. Yüzünde hafif bir gülümseme bırakan dil ortadan kayboldu. «Dediklerine göre, bir zamanlar Bill'le *her şeyi* paylaşırmışsınız. Ama o hiç bir zaman tutucu olmadı, değil mi?»

«İstediğiniz bir şey var mı, Bay Smiley?» diye sordu yanlarına yaklaşan garson.

«Öyleyse Bland; Fos çıkan büyük umut, özel kolejlerin gülü Bland!» Martindale Smiley'i bir türlü bırakmak istemiyordu. «Bu işleri Haydon ya da Bland yönetmiyorsa, o zaman bir emeklinin parmağı olmalı, değil mi? Hani emekli pozuna girmiş biri demek istiyorum. Dediğiniz gibi, Control ölmüşse geriye kim kalıyor? Evet, sizden başka kim kalıyor geriye?»

Paltolarını giyiyorlardı. Kapıcılar evlerine gitmişlerdi. Boş, ıssız vestiyerden paltolarını almak Smiley ve Martindale'e düşmüştü.

«Roy Bland yeni zengin değildir,» dedi Smiley yüksek sesle. «Belki öğrenmek istersin, Oxford'un St. Antony Kolejindeydi.»

«Hey Tanrım, elimden geleni yaptım, diye düşünüyordu Smiley.

«Saçmalamayın canım,» diye terslendi Martindale. Smiley canını sıkmıştı. Somurtuktu, hayal kırıklığına uğramıştı. Çenesinin iki yanında sıkıntısını açığa vuran iki derin çizgi belirmişti. «Tabii ki St. Antony yeni zenginlerin okuludur. Aynı sokakta eski, iyi okulların da bulunması, Bland'ın bir zamanlar koruyucu kanadınız altında olması bir şey ifade etmez. Sanırım şimdi Bill Haydon'ın hizmetinde —bahşiş bırakmayın, sizi ben da-

vet ettim— olmalı, onların babası Bill, her zaman da öyleydi. Bala gelen arılar gibi hepsini çekiyor. Ne yapalım Haydon'da çekicilik var, bizlere benzemiyor. Sinema artistleri gibi bence, böylelerine pek az raslanır. Anlattıklarına göre kadınlar bile onun önünde diz çöküyorlarmış, kadınlar böyle bir şey yaparsa tabii.»

«İyi geceler Roddy.»

«Ann'e sevgiler, sakın unutmayın.»

«Unutmam.»

«Sakın ha.»

Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyordu şimdi. Smiley iliklerine kadar ıslanmıştı, Tanrı da onu cezalandırmak için Londra'nın bütün taksilerini yok etmişti.

3

«DÜPEDÜZ iradesizlik,» dedi Smiley içinden, kapı eşiğindeki bir kadının tekliflerini kibarca reddederken. «Buna kibarlık derler, aslında güçsüzlükten başka şey değil. Seni *kuş beyinli* Martindale! Seni kendini beğenmiş, sahte, karı kılıklı, *işe yaramaz...*» «Görünmeyen bir engeli aşmak için geniş bir adım attı. «Güçsüzlük,» diye devam etti, «ve kurumlara bağlı olmadan özgür bir hayat sürme yeteneğinden yoksun bulunmak.» Ayakkabısı suyla doldu. «Çoktan varlık nedenini yitirmiş nice duygusal bağlar. Karıma, Sirk'e, Londra'da yaşamağa... Hey, Taksi!»

Smiley öne doğru atıldı, ama geç kalmıştı. Bir şemsiyenin altında kıkırdayarak yürüyen iki kız karga tulumba arabanın içine dalmıştı bile. Siyah paltosunun yakasını kaldırarak yalnız yürümeye devam etti. «Fos çıkan büyük umut,» diye kızgınca mırıldandı. «Aynı sokaktaki iyi okullar. Seni budala, geveze, küstah...»

Birden *Grimmelshausen'*i kulüpte unuttuğunun farkına vardı. Artık geri dönemezdi.

«Allah kahretsin!» diye bağırdı tiz bir sesle. Sonra bir an güç toplamak istercesine durdu ve kelimelerin üs-

tüne basarak, «Allah kahretsin, Allah kahretsin! Allah *kahretsin,*» diye bağırdı.

Londra'daki evini satacaktı, kararını vermişti. Saçağın altındaki otomatik sigara makinesinin yanına çömelmiş, sağanağın geçmesini beklerken bu önemli karara varmıştı. Herkes söylüyordu, Londra'da gayrimenkul fiyatlarında müthiş artış vardı. Iyi işte. Evi satıp, eline geçecek paranın bir bölümüyle Cotswolds'da küçük bir ev alacaktı. Yoksa Burford daha mı iyiydi? Hayır, trafik gürültüsünden rahatsız olurdu. Yoksa Steeple Aston'a mı yerleşseydi? Tamam, en uygun yer orasıydı. Işte, Steeple Aston'da deli ama zararsız, az buçuk tutarsız konuşan, aslında içine kapanık, yürürken kendi kendine mırıldanmak gibi bir iki hoş alışkanlığı bulunan değişik bir kişilik yaratacaktı. Belki zamana uymayan, modası geçmiş bir kişilikti bu, ama tam anlamıyla zamana kim uyabiliyordu? Modası geçmiş, ama kendi çağına sadık bir insan... Hem öyle bir an gelirdi ki, insan bir karara varmak zorunluluğunu duyardı. İleri mi gidecekti, geri mi? Her yeni akıma uymamak şerefsizlik değildi ya. Kişinin bir değeri olması, gerektiğinde geri çekilmeyi bilmesi kendi kuşağının çınar ağacı olarak kalması daha iyiydi. Ann geri dönmek isterse ona dosdoğru kapının yolunu gösterecekti.

Belki de öyle yapmayacak, kapının yolunu göstermeyecekti. Ann'ın tutumuna, geri dönme isteğinin derecesine göre davranacaktı.

Bu düşüncelerle biraz avunan Smiley, Kings Road'a vardı ve karşıya geçecekmiş gibi kaldırımda durdu. Sokağın her iki yanında şık mağazalar sıralanmıştı. Karşıda Bywater sokağı uzanıyordu, Smiley'in oturduğu bu çıkmaz sokak tam yüz on yedi adımdı. Buraya ilk geldiği günlerde çevredeki evler sade ve gösterişsizdi. Genç evliler haftada on beş İngiliz lirasıyla geçinmeye çabalar, evlerinin bodrum katlarını da gizlice kiraya verirlerdi. Gizliliğin nedeni gelir vergisinden kurtulmak içindi. Şimdi bu bodrum katların pencereleri çelik kepenklerle kapatılmıştı. Her evin önünde de üç araba duruyordu. Alışkanlıkla Smiley bunları inceleyerek yürümeye başladı. Hangilerini tanıdığına, hangilerini tanımadığına, hangilerinde anten ve fazladan bir dikiz aynası oldu-

ğuna, gözcülerin genellikle kullandığı kapalı kamyonetler bulunup bulunmadığına bakarak yürüyordu. Bunu biraz da belleğini çalıştırmak için yapıyordu, emekliliğin verdiği uyuşukluğu ve yıpranmayı önleyecek bir tür oyundu bu. British Museum'a giden otobüsün izlediği yoldaki dükkan adlarını ezberleyişine, evindeki her kat arasında kaç basamak olduğunu sayışına ve on iki kapıdan her birinin hangi yönde açıldığını belleyişine benziyordu.

Ama bu oyunun ikinci bir nedeni daha vardı: Korku. Bu meslekte çalışan herkesi mezara dek izleyen gizli korku. Bir gün, o karmaşık geçmişindeki hatırlayamadığı düşmanlardan biri ansızın karşısına çıkabilir ve ondan hesap sorabilirdi.

Smiley'in biraz aşağısında komşulardan biri köpeğini gezdiriyordu. Kadın onu görünce konuşmak için başını kaldırdı, ama Smiley görmezden geldi, Ann'la ilgili sorular soracağından emindi. Karşı kaldırıma geçti, evi karanlıktı, perdeler de bıraktığı gibiydi. Ön kapıya çıkan altı basamağı tırmandı. Ann evi terkedeli beri hizmetçi de gelmiyordu, Ann'dan başkasında da anahtar yoktu. Kapının iki kilidi vardı; biri otomatik olan Banham, öbürü sürgülü Chubb. Banham'ın üst ve altındaki eşiklere de eliyle yonttuğu iki ince tahta parçası sıkıştırmıştı. Bunları eskiden, çalıştığı sıralar kullanırdı. Nedenini tam olarak bilmiyordu, ama kısa süre önce bunları yeniden kullanmaya başlamıştı. Belki de karısının ansızın eve gelmesini önlemek içindi. Smiley parmak uçlarıyla ağır ağır kilitlere dokundu. Bu uzun işlem bittikten sonra kilidi açtı ve kapıyı itti. Öğlen postasında atılmış mektupların halıda kaydığını hissetti.

Acaba postadan hangi dergiler çıkacaktı? *Alman Hayatı ve Edebiyatı* mı, yoksa *Filoloji Dergisi* mi? Filoloji olmalı, diye düşündü. Gelmesi gecikmişti. Holün ışığını açarak yere eğildi ve zarflara bakmaya başladı. Terziden, Smiley'in kendisi için ısmarlamadığı ve şimdi karısının aşığının giydiğinden kuşkulandığı elbisenin faturası. Henley'deki benzin istasyonundan gelen bir iki fatura. Ann arabaya benzin koydurmuş olmalıydı. Peki, ekimin dokuzunda Henley'de parasız ne yapıyor bunlar, diye düşündü. Bankadan bir mektup. Lady Ann Smiley'in

Midland Bank İmmingham şubesinden para çekebilme kolaylığının sağlanması...

Peki, İmmingham'da ne işleri vardı? İmmingham'da sevişmek de nereden akıllarına gelmişti? Hem İmmingham denilen yer neresiydi?

Smiley bu soruların cevabını bulmaya çalışırken gözüne yabancı bir şemsiye ilişti. İpek kumaştan, deri saplı, altın halkalı bir şemsiyeydi bu. Smiley, fizik kurallarının bile dışında kalan bir hızla düşünmeye başladı: Şemsiye kuru olduğuna göre gelen yağmurun başlamasından, yani 18.15'den önce eve girmiş olmalıydı. Şemsiye çok zarifti, eski olmasına rağmen üzerinde tek bir çizik yoktu. Şemsiye Ann'ın son aşığı gibi çevik ve hatta genç birinin olmalıydı. Ama eve giren kilitleri açıp yeniden kapayacak, mektupları okuyup hiç ellenmemiş havası verebilecek kadar usta biri olduğuna göre belki kendisini de tanıyordu. Demek karısının eski bir aşığı değil de, onun gibi meslekten, bir zamanlar yanında çalışmış ve huyunu suyunu bilen biriydi.

Oturma odasının kapısı aralıktı. Smiley kapıyı yavaşça itti.

«Peter?» diye seslendi. Kapı aralığından içeri bakınca, sokaktan sızan ışıkta bir çift süet ayakkabı gözüne ilişti.

«George, dostum, sizin yerinizde olsam paltomu çıkarmam,» dedi yumuşak bir ses. «Yolumuz uzun.»

Beş dakika sonra George Smiley, tek kuru giysisi olan, Ann'ın armağanı, bol, kahverengi paltosuyla Peter Guillam'ın alana park ettiği üstü açık spor arabada oturuyordu. Ascot'a gideceklerdi. Atlarıyla, kadınlarıyla ünlü olan Ascot'a. Karışık bir sürü kurulun danışmanı ve haberalma işlerinin bekçi köpeği Bay Oliver Lacon'un da Ascot'ta oturduğu belki pek bilinmezdi ama Guillam'ın biraz saygısızca söylediği gibi Bakanlıklar Baş Gardiyanının evine gidiyorlardı işte.

O sırada Thursgood Kolejindeki yatağında yatan ve gözüne uyku girmeyen Bill Roach Jim'in koruyucusu olarak tuttuğu günlük nöbetlerde yaptığı şaşırtıcı ke-

şifleri düşünüyordu. Jim önceki gün Latzy'yi hayretler içinde bırakmıştı. Bu gün de Bayan Aaronson'un mektubunu çalmıştı. Bayan Aaronson çello ve din dersi öğretmeniydi. Roach'ta kadının sevgisini çekmek için uğraşırdı hep. Bahçıvan yardımcısı Latzy'nin DK olduğunu söylüyordu Matron. Ona göre DK, değişik kişi demekti, savaşta gelen yabancılar gibi. Böyleleri ingilizce bilmez, ya da pek az bilirlerdi. Ama Jim önceki gün Latzy'le konuşmuştu. Hem de DK dilinde. Ya da onun gibiler hangi dili konuşursa o dilde. Tabii Latzy de zevkten dört köşe olmuştu.

Bayan Aaronson'un mektup olayı daha da karmaşıktı. Sabah duasından dönen Roach, öğretmenler odasında alıştırma kitaplarını ararken masanın üzerinde biri Jim'e, biri de Bayan Aaronson'a yazılmış iki zarf görmüştü. Jim'e gelen daktiloyla, Bayan Aaronson'a gelen el yazısıyla yazılmıştı. Jim'in yazısına da eni konu benziyordu. Roach bunları gördüğünde odada kimse yoktu. Kitapları alıp sakin sakin çıkarken içeri Jim girmişti. Yüzü kıpkırmızıydı, sabah yürüyüşünden dönüyordu.

«Hadi yaylan Jumbo, zil çaldı,» demişti masaya doğru ilerleyerek.

«Peki, efendim.»

«Hava berbat, ha, Jumbo?»

«Evet efendim.»

«Hadi bakalım öyleyse, yoluna.»

Roach kısa bir süre kapıda durarak çevresine bakmıştı. Jim odadaydı. Daily Telegraph'ı açıyordu. Masanın üzeri boştu, zarfların ikisi de ortadan kaybolmuştu.

Yoksa Jim, Bayan Aaronson'a mektup yazmış da sonradan caymış mıydı? Belki de ona evlenme teklif etmişti. Roach'un aklına başka bir şey takıldı. Jim birkaç gün önce elden düşme bir Remington daktilo almış ve eliyle onarmıştı bu makinayı. Acaba kendi mektubunu onunla mı yazmıştı? Acaba kendi kendine mektup yazacak, başkalarının mektubunu çalacak kadar mı yalnızdı? Roach uykuya daldı.

4

GUİLLAM arabayı sakin sakin, ama hızlı sürüyordu. Sonbahar kokuları arabaya dolmuştu, dolunay çevreyi aydınlatıyordu, sis tarlaların üzerini tel tel sarmıştı, hava dayanılmayacak kadar soğuktu. Smiley, Guillam'ın kaç yaşında olduğunu düşündü; kırk olabilirdi, ama gecenin karanlığında çok daha gençti, nehirde kürek çeken bir öğrenci gibiydi. Guillam vites kolunu suyun içinde oynatır gibi, rahat bir hareketle değiştiriyordu. Her neyse, diye düşündü kızgınlıkla, bu araba Guillam'a göre fazla genç. Runnymede'den geçmiş, Egham Hill rampasına yönelmişlerdi. Yirmi dakikadır yoldaydılar. Smiley bir düzine soru sormuş, ama tatmin edici bir cevap alamamıştı. İçinde adlandırmak istemediği bir kaygı kıpırdanmaya başlamıştı.

«Sizi de bizler gibi işten atmadıklarına şaştım,» dedi kabaca. Bir yandan da paltosuna sarınıyordu. «Oysa bunun için gereken bütün niteliklere sahiptiniz: İşinizde ustaydınız, sadıktınız, tedbirliydiniz.»

«Beni kafatası avcılarının denetimine verdiler.»

«Tanrım,» dedi Smiley titreyerek ve paltosunun yakasını iki kat olmuş gerdanına doğru çekti. Öteki anılardan daha az rahatsız edici olan bu anısına daldı: Brixton ve kafatası avcılarının karargahı olan kasvetli okul. Kafatası avcılarının resmî adı Yolculuk Bölümüydü. Bu bölüm soğuk savaşın ilk günlerinde, Bill Haydon'un önerisiyle Control tarafından kurulmuştu. Suikastin, adam kaçırmanın ve şantajın olağan sayıldığı günlerdi bunlar. Bölümün ilk şefi de Bill Haydon tarafından seçilmişti. Aşağı yukarı on iki kişilik küçük bir birlikti bu, yabancı ülkelerde çalışan ajanlar için fazla kirli ve tehlikeli vur-kaç işlerini yürütmekti görevleri. İyi bir haberalma görevi sakin ve kademeli yürütülmelidir, derdi Control. Ama kafatası avcılarının çalışmaları Control'un öne sürdüğü bu kuralın istisnasıydı. Onların işlerinde ne sakin, ne de kademeli bir yan vardı. Control'un kişiliğinden çok Haydon'un kişiliğini yansıtıyordu örgüt. Kafatası avcıları yalnız çalışırlar, bu yüzden de ka-

lın, tepesi kırık cam ve dikenli tellerle kaplı bir duvar arkasında barınırlardı.

«Yataylık sizce bir anlam taşıyor mu?» diye sordu Smiley.

«Tabii taşımıyor.»

«Moda olan doktrin bu ama. Eskiden yukardan aşağıya, aşağıdan yukarıya çalışırdık. Şimdi yatıyoruz.»

«Ne demek oluyor bu?»

«Sizin zamanınızda Sirk'in işleri bölgelere ayrılmıştı: Afrika, peykler, Rusya, Çin, Güneydoğu Asya, vb. vb. Her bölgeyi de bir büyücü yönetirdi. Control da bulutların üstünde oturur, elindeki ipleri dilediği gibi oynatırdı. Hatırlıyorsunuz değil mi?»

«Hatırlar gibiyim.»

«Eh, bugün bütün bu işler tek elden yönetiliyor. Bölgeler yok artık. Tek hat üzerinde yürünüyor. Buranın adı da Londra Istasyonu. Bill Haydon İstasyon Şefi, Roy Bland ikinci adam. Toby Esterhase de ikisinin arasında köpek gibi koşup duruyor. Yani örgüt içinde örgüt oluşturuyorlar. Sırları aralarında paylaşıyorlar ve dışarı hiç bir şey sızdırmıyorlar. Böylesi de daha bir güvenli olmamızı sağlıyor.»

«Fena fikir değil,» diye karşılık verdi Smiley, Guillam'ın imalı sözlerine aldırmaksızın.

Bu arada Smiley'in içini, birden, garip bir duygu sardı. Sanki o günü iki kez yaşıyordu. Önce kulüpte Martindale'le, şimdi de Guillam'la düşte. Yeni dikilmiş çam fidanları arasından geçtiler. Fidanların arasından ay ışığı süzülüyordu.

«Şeyden haber...» diye başladı Smiley. «Ellis'den ne haber?»

«Karantinada,» dedi Guillam kısaca.

«Tabii, tabii. Burnumu sokmak istemem, ama sadece sağlık durumunu anlamaktı niyetim. İyileştiğini biliyorum. Yürüyebiliyor mu? Bel kemiği hikâyelerinin büyük dertler açtığını söylerler hep.»

«Dediklerine göre iyiymiş. Sahi, Ann nasıl? Sormayı unuttum.»

«İyi. Çok iyi.»

Arabanın içi karanlıktı. Anayoldan ayrılmış, çakıllar üzerinde gidiyorlardı. Yolun iki yanında kara yaprak-

lardan oluşan bir duvar vardı sanki, az sonra ışıklar göründü. Ardından büyük bir sundurma, dik damlı koca bir evin karaltısı ağaçların arasından yükseldi. Yağmur durmuştu, ama Smiley serin havaya çıktığında ıslak yaprakların hışırtısını duydu.

Evet, dedi içinden, buraya son gelişimde de yağmur yağıyordu. Jim Ellis'in adının gazetelerin birinci sayfasına geçtiği sıralar.

Guillam ve Smiley banyoda ellerini yıkamışlar, Lacon'un yüksek tavanlı vestiyere yığdığı dağcılık araç ve gerecini incelemişlerdi. Şimdi salonda yarım daire oluşturarak oturmuş, karşılarındaki boş koltuğa bakıyorlardı. Burası çevrenin en çirkin eviydi, Lacon bu eve «Kral Arthur'un Berkshire'daki Sarayı» adını vermişti. «İçkiden nefret eden bir milyonerin yaptırdığını söylerdi.» Çok da ucuza almıştı. Geniş salonun altı metre yüksekliğinde vitrayları vardı. Smiley çevresine bakındı. piyano'nun üzerinde dağınık noktalar, cüppeli papaz resimleri, bir deste de davetiye. Bunları eskiden de görmüştü. Cambridge Üniversitesi armalı küreği aradı ve şöminenin üzerine asılmış olduğunu gördü. Şöminede yanan ateş bile yine o eski ateşti, kocaman ocağa oranla cılızdı. Odada zenginliği bastıran bir yoksulluk havası vardı.

«Emeklilik nasıl George?» diye sordu Lacon. Sağır biriyle konuşuyormuş gibi bağırıyordu. «İnsan ilişkilerinin sıcaklığını aramıyor musunuz? Sizin yerinizde olsam arardım, sanırım. İnsanın işi, eski arkadaşları başka şeydir doğrusu.»

Lacon kaba, çocuksu bir adamdı. Sirk'in şakacısı Haydon onun için, «Kilise ve casusluk sosyetesinden,» derdi. Babası İskoç kilisesinin seçkin kişilerindendi, annesi de soylu bir aileden. Seçkin gazetelerin pazar ekleri, zaman zaman onunla ilgili yazılar yayınlarlardı. Acele traş olduğundan yüzü çizik içinde kalmıştı.

«Fena değil, yuvarlanıp gidiyoruz işte. Teşekkür ederim,» dedi Smiley kibarca. «Evet. İyi ya. Çok iyi. Ya siz ne âlemdesiniz, işler yolunda mı?»

«Önemli değişiklik yok. Her şey tıkırında. Charlotte burs kazandı, bu da iyi bir şey.»

«Çok iyi.»

«Peki, karınız nasıl? Gülyüzü solmadı ya?»

Lacon'ın dili de genç bir okullunun diliydi.

«İyidir. Teşekkürler,» dedi Smiley kendini yiğitçe aynı ses tonunda cevap vermeye zorlayarak.

Çift kanatlı kapıya bakıyorlardı. Uzaktan çini döşeli zemin üzerinde ilerleyen ayak sesleri duyuldu. Smiley gelenlerin iki kişi ve ikisinin de erkek olduğunu düşündü. Kapı açıldı, eşikte uzun boylu bir adam belirdi. Smiley, uzun boylu adamın arkasında duran ötekine baktı; Esmer, ufak tefek ve dikkatli birine benziyordu. Ama salona sadece önde duran uzun boylu adam girdi ve kapı görünmeyen eller tarafından kapatıldı.

«Kapıyı kilitleyin lütfen,» diye seslendi Lacon. Hemen ardından anahtarın kilitte çevrildiği duyuldu. «Smiley'i tanıyorsunuz, değil mi?»

«Evet, tanıyorum,» dedi yeni gelen adam. Gölgeden sıyrılıp yavaş yavaş onlara doğru ilerliyordu. «Bir keresinde beni görevlendirmiştiniz sanıyorum, değil mi Bay Smiley?»

Konuşması bir Güneyli kadar yumuşaktı, ama sömürgelerde doğup büyüdüğü hemen anlaşılıyordu. «Tarr efendim. Ricki Tarr, Penang'dan.»

Şöminenin alevleri yabancının yüzünün yarısını aydınlatıyordu. Bu yarı aydınlanmış yüzün bir gözü karanlığa gömülmüştü. «Avukatın oğluyum, hâlâ hatırlamadınız mı? Hadi Bay Smiley, nasıl olur, bebekliğimden tanırsınız beni. Bezlerimi elinizle değiştirmiştiniz.»

Dördü de aptal gibi ayakta dikilmişti. Guillam ve Lacon, Tarr'la Smiley'in bir kez, bir kez daha, sonra bir kez de fotoğraf içinmiş gibi üst üste el sıkışmalarına vaftiz babaları gibi bakıyorlardı.

«Nasılsınız Bay Smiley? Sizi gördüğüme gerçekten sevindim.»

Ricki Tarr, sonunda Smiley'in elini bırakıp kendisine ayrılan koltuğa doğru ilerlerken Smiley düşünüyordu: Evet, bu iş ancak Rick Tarr'la ilgili olabilirdi. Tarr'ın karıştığı bir işte her şey olabilirdi. Tanrım, diye geçirdi

içinden, iki saat önce geçmişe sığınmayı düşünüyordum. Smiley'in ağzı kurumuştu. Korkudan olsa gerek, diye düşündü.

On yıl önce miydi? Yoksa on iki yıl önce mi? Smiley bu gece kesin tarihi hatırlayacak durumda değildi. O sıralar Smiley'in görevleri arasında acemilerin onaylanması vardı. O onaylamadan kimse göreve alınamaz, imzası olmadan kimse eğitim programına sokulmazdı. Soğuk savaş giderek şiddetleniyor, kafatası avcılarına adam gerekiyordu, Sirk'in yabancı ülkelerdeki ajanları Haydon tarafından yeni kişiler bulmakla görevlendirilmişti. Jakarta'daki Steve McKelvore, Tarr'ı bulup ortaya çıkarmıştı. Sözde gemi acentalığı yapan McKelvore Haberalma Örgütünün eskilerindendi. Tarr'ı rıhtımda sarhoş ve öfkeli bir halde dolaşırken bulmuştu. Tarr, kendisini bırakıp kaçan sevgilisi Rose'u arıyordu.

McKelvore'a anlattığına göre, Tarr, bir süredir adalarla kıyı arasında silah kaçakçılığı yapan bir grup Belçikalıyla işbirliği halindeydi. Belçikalıları sevmiyordu. Silah kaçakçılığından bıkmıştı ve Rose'u elinden aldıkları için de çok kızıyordu onlara. McKelvore Örgütün işine yarayacağını ve kafatası avcılarının Brixton'daki kasvetli okul duvarlarının ardından başlayarak uyguladıkları kaba kuvvet operasyonlarında kullanılmak için yeterince genç, ve disipline girebilecek bir tip olduğunu düşünmüştü. Mâlum soruşturmadan sonra, Tarr, ikinci bir eğitim için Singapur'a gönderilmişti. Sonra da üçüncü eğitim için Sarratt'taki Anaokula. İşte bu sırada Smiley aracı olarak onunla yapılan görüşmelere katılmıştı. Sarratt okulu görünüşte bir eğitim merkeziydi ama başka amaçlar için de kullanılmaktaydı.

Tarr'ın babası Penang'da yerleşmiş Avusturalyalı bir avukattı. Annesi de savaştan önce küçük bir İngiliz tiyatro kumpanyasıyla Uzakdoğu'ya gelen Bradford'lu tanınmamış bir artist. Smiley'in hatırladığına göre, Tarr'ın babası misyoner eğilimli bir adamdı, sık sık çevresindekileri toplayarak dinle ilgili uzun konuşmalar yapardı. Annesinin İngiliz polisinde ufak bir sabıkası vardı, ama Tarr'm babası bunları ya bilmiyordu, ya da

aldırmaz görünüyordu. Savaş başlayınca karı koca küçük oğullarını düşünerek Singapur'a kaçmışlardı ama birkaç ay sonra Singapur düştü ve Ricki Tarr öğrenimine Japonların denetiminde Changi cezaevinde başladı. Babası, Changi'deki tutuklulara Tanrı'nın bağışlayıcılığını anlatır dururdu. Japonlar ona işkence yapmasalardı, aynı şeyi kuşkusuz zindandaki arkadaşları yapacaklardı. Kurtuluştan sonra birlikte Penang'a dönmüşlerdi. Ricki yasalara uygun davranmaya çalışmış, ama ne var ki onları sık sık çiğnemekten de kendini alamamıştı. Babası da, çocuğun ruhundaki günahları sille yumruk çıkarmaları için en güçlü rahipleri üzerine salmıştı. Tarr da kurtuluşu Borneo'ya kaçmakta bulmuştu. Artık Endonezya adalarında her yönde silah kaçakçılığı yapıyor, on sekiz yaşında olmasına rağmen eline yüklü para geçiyordu. İşte MacKelvore Tarr'a böylece rastlamıştı.

Anaokulundaki eğitim sona ererken Malezya krizi patlak vermişti. Bu yüzden de Tarr, silâh kaçakçılığına yeniden başlamak zorunda kalmıştı. İlk karşısına çıkanlar Belçikalı eski arkadaşları oldu. Belçikalılar Tarr'ın bir süre ortadan kaybolmuş nedenini sormamışlardı bile. Komünistlere silâh taşımaktan başlarını kaşıyacak zamanları yoktu, ayrıca da adama ihtiyâç duyuyorlardı. Tarr, temas kurdukları adamları deşifre etmek için onlara birkaç kere silah taşıdı.Sonra bir gece adamları iyice sarhoş etti, Rose dahil dördünü vurdu ve gemilerini yaktı. Bir süre daha Malezya'da kaldı, Brixton'a çağrılıncaya kadar iki üç iş daha çevirdi. Sonra Brixton'a döndü ve Kenya'daki özel harekât için eğitildi. Daha doğrusu, ganimet karşılığı Mau Mau avına çıkmak üzere hazırlandı.

Kenya'dan sonra, Smiley onun adını pek duymamıştı. Sadece aklında birkaç olay kalmıştı. Çünkü bunlar rezalete dönüşebilirdi ve Control'a bildirilmesi gerekiyordu. 1961'de Tarr Brezilya'ya, başı iyice derde girmiş olan Savunma Bakanına rüşvet vermeye gönderilmişti. Tarr fazla kaba davranmış olmalı ki, Bakan kuşkulanmış, korkmuş ve olayı gazetelere duyurmuştu. Tarr Hollandalı maskesiyle oradaydı ve Hollanda Haberalma Örgütünün büyük öfkesi dışında, kimse bir şey farketmemişti. Bir yıl sonra Bill Haydon tarafından İspanya'ya

gönderilen Tarr, bir dansöze aşık olan Polonyalı bir diplomata şantaj yapmış, ya da kafatası avcılarının deyimiyle adamın başını yakmıştı. Bu iş başarılı olmuş, Tarr'a övgü ve prim yağmıştı. Ama Polonyalı'ya ikinci kez şantaj yapmaya kalkınca diplomat, Büyükelçiye durumu açıklayan bir mektup yazarak kendini başkasının yardımıyla veya yardımsız, yüksek bir katın penceresinden aşağı atmıştı.

Brixton'daki arkadaşları Tarr'ı genellikle «kaza»ya yatkın olarak tanımlarlardı. Şimdi de ateşin çevresinde otururlarken, Guillam, ham fakat yaşlanmakta olan yüzündeki ifadeyle ona bundan daha da kötü şeyler yakıştırıyor gibiydi.

«Evet, artık konuşmaya başlasam iyi olacak,» dedi Tarr hoşnutlukla. Koltuğuna yaslandı.

5

«ALTI AY önceydi,» diye başladı Tarr.

«Nisandı,» diye atıldı Guillam. «Kesin konuşun. Baştan sona kadar kesin olsun anlaşıldı mı?» «Peki, nisandı,» dedi Tarr uysalca. «Brixton'da işler durgundu, altı kişi kadardık hazır bekleyen... Pete Sembrini Roma'dan gelmişti. Cy Vanhofer Budapeşte'de önemli bir başarı kazanmıştı.» Tarr durarak hınzırca gülümsedi. «Brixton'daki salonda ping pong, nişan oyunu falan vakit öldürüyorduk, değil mi Bay Guillam?»

«Ölü mevsimdi.»

«Sıkıntıdan patlamak üzereyken,» diye devam etti Tarr, «Hong Hong'taki Merkezden acil bir istek aldık. Şehirde Rus Ticaret Bakanlığından bir heyet vardı, önemli bir şey değil. Moskova için elektrik araç ve gereçleri alıyorlardı. Adamlardan biri gece kulüplerinde boy gösteriyordu hep. Adı Boris'ti, Bay Guillam'da ayrıntılı bilgiler var. Daha öncesine ait kaydı yok. Bizimkiler beş gündür onun peşindeydiler. Ticaret heyeti on iki gün daha şehirde kalacaktı. Bu iş politik yönden oradaki arkadaşlar için biraz ateşle oynamak gibiydi ama aniden üstüne gidilirse becerebileceklerini düşünüyorlar-

dı. Aslında elde edilecek mahsul bu kadar zahmete değmez gibi gözüküyordu, ama ne yapalım. Bir şey beceremezsek en azından adamı bizim stoklar arasına katardık, değil mi Bay Guillam?»

Stoklar arasına katmak deyimi, bir haberalma servisinin ,başka bir servisini ajanını satın alması ya da kendi ajanlarından biriyle değiştirmesi demekti. Bu iş de, kafatası avcılarının sıradan mültecilerle yürüttüğü bir ticaretti.

Guillam, Tarr'a aldırmayarak söze karıştı: «Güneydoğu Asya, Tarr'ın bölgesiydi. Orada yan gelip yatıyordu, ben de ona yerinde inceleme yapmasını ve teleksle rapor vermesini söyledim.»

Başkası konuşurken Tarr dalıp gidiyordu. Konuşana diktiği gözleri buğulanıyor ve yeniden söze başlayacak duruma gelmesi için kısa bir süre geçmesi gerekiyordu.

«Ben de Bay Guillam'ın emirlerini yerine getirdim» dedi. «Her zaman bölye olmuştur, öyle değil mi Bay Guillam? Biraz çabuk patlarım ama aslında iyi çocuğumdur.»

Ertesi gece Tarr —31 mart cumartesi— araba satıcısı kimliği ve bir Avusturalya pasaportuyla uçağa bindi. Valizin astarında kız gibi iki İsviçre pasaportu daha gizliydi. Acil durumlar için hazırlanmış bu pasaportların, boş yerleri gerekince doldurulacaktı. Bunların biri Boris, biri de Tarr içindi. Tarr, Hong Kong'daki sürekli ajanla, kaldığı Golden Gate oteline yakın olan Kowloon'da buluştu.

Burada Guillam, Smiley'e doğru eğilerek fısıldadı:

«O ajan da soytarı Tufty Thesinger. Kraliyet Afrika Birliğinde eskiden binbaşıydı. Oraya Alleline tarafından atanmıştı.»

Thesinger, Boris'in bir haftalık hareketleri üzerine bir rapor hazırlamıştı. Tarr anlatıyordu:

«Boris gerçekten tuhaf bir adamdı. Onu anlayamıyordum. Her gece aralıksız kafayı çekiyordu. Bir haftadır uyumamıştı, onu gözetlemekle görevli Thesinger'in adamlarının dizleri titriyordu. Herif bütün gün heyetle birlikte dolaşıyor, fabrikaları geziyor, tartışmalara katılıyor, genç ve parlak bir Rus memuru rolünü oynuyordu.»

«Kaç yaşındaydı?» diye sordu Smiley.

Guillam atıldı: «Pasaportunda, Minsk 1946 yazılı.»

«Her akşam, North Point'da eski bir otel olan, heyetin kaldığı Alexandra Lodge'a gider, oradaki adamlarla yer içer, saat dokuz olunca da yan kapıdan çıkar, bir taksiye atlar ve Pedder caddesinin parlak ışıkları altında kaybolurdu. En sevdiği yer Queens Road'daki 'Kedi Beşiği' denilen meyhaneydi. Orada yerli iş adamlarına içki ısmarlar ve önemli kişi havalarına girerdi. Bazan geceyarısına kadar orada kaldığı olurdu. 'Kedi Beşiği'nden çıktıktan sonra içkinin daha ucuz olduğu 'Angelika'mn Yeri' denilen meyhaneye giderdi. Yalnız başına! Angelika'nın Yeri'nin bodrumunda tayfalarla turistlerin gittikleri bir kumarhane işletilir. Orayı sever ve genellikle konyak içerdi Boris, ama değişiklik olsun diye ara sıra votka içtiği de olurdu. Üç dört kadeh atardı hep. Hesap pusulalarını da cebine koyardı. Melez bir kızla ilişkisi vardı; Thesinger'ın adamları da parayla kızı tavlayıp ağzından laf almışlardı. Kız, onun kendini yalnız hissettiğini, yatağın ucuna oturup durmadan karısından söz ettiğini, kadının ondaki dehayı anlayamadığından yakındığını anlatmıştı.»

«İşte bu çok önemli bir bulguydu.» O sırada Lacon ateşin üzerine eğilmiş, kömürleri karıştırarak alevi canlandırıyordu.

«O gece Boris'i gözetlemek için 'Beşik'e gittim. Thesinger'in adamları, uyku saatleri geldiğinden sütlerini içip yatmışlardı. Bilmek istemiyorlardı anlaşılan.» Tarr konuşurken, bazan vücudu hareketsizleşiyor, sanki kendi sözlerini dinliyordu.

«Boris meyhaneye benden on dakika sonra geldi. Yanında iri kıyım sarışın bir İsveçli ve peşisıra Çinli bir karı vardı. İçerisi oldukça karanlıktı; ben de yakındaki bir masaya oturdum. Skoç ısmarladılar parayı Boris ödedi. Ben de iki metre uzaklıkta oturmuş, berbat orkestraya bakıyor ve onların konuşmalarına kulak kabartıyordum. Çinli yavru susuyor, onun yerine İsveçli durmadan konuşuyordu. İngilizce konuşuyorlardı. İsveçli, Boris'e nerede kaldığım sordu. Boris 'Excelsior'da dedi. Tabii bu kuyruklu bir yalandı; çünkü ötekilerle birlikte Alexandra'da kalıyordu. Hadi Alexandra pek basit, Ex-

celsior daha fiyakalı diyelim... Gece yarısı grup dağıldı. Boris gitmesi gerektiğini, ertesi gün çok işi olduğunu söyledi. Ikinci yalan: Çünkü —neydi onun adı, tamam Jekyll ve Hyde— geceleri kılık değiştirip çıldıran ünlü doktor gibi onun da yatmaya falan gittiği yoktu. Öyleyse Boris kimdi?»

Bir süre kimse onu yanıtlamadı.

«Hyde,» dedi Lacon kıpkırmızı ellerine bakarak. Yerine oturmuş ve ellerini kucağında kavuşturmuştu.

«Hyde» diye tekrarladı Tarr. «Teşekkür ederim Bay Lacon. Zekânıza her zaman hayranımdır. Evet, nerede kalmıştım? Sonra parayı ödediler ve ben Boris'ten önce 'Angelikanın Yeri'nde olmak için yine hiç çaktırmadan Wanchai'ya yollandım. O ana kadar yanlış iz sürdüğüme iyice emindim.»

Tarr, uzun ve kupkuru parmaklarıyla nedenleri saymaya başladı: Birincisi, şimdiye kadar yanında birkaç goril taşımayan Rus heyeti görmemişti. Bu gorillerin görevi 'yavrularını mantara basmaktan' korumaktı. Öyleyse her gece Boris nasıl oluyordu da tasmadan kurtulup ortalıkta dolaşıyordu? İkincisi, Borís'in dövizlerini uluorta göstermesinden hoşlanmamıştı. Bir Rus görevlisinin yapısına aykırıydı bu, diye direndi. «Sonra beş paralık dövizi de yoktu; olsa elindekiyle melez sevgilisine incik boncuk alırdı. Ve üçüncüsü, namuslu, dürüst bir insandan beklenmeyecek kadar rahat konuşuyordu.»

Tarr, Angelikanın Yeri'nde bekledi. Ve yarım saat sonra Bay Hyde tek başına geldi. Bir masaya oturdu ve içki ısmarladı. İşte bütün yaptığı buydu. Allahın belâsı, saksı gibi oturur ve içerdi.»

Smiley, bir kere daha Tarr'ın çekiciliğine kapılmıştı.

«Öyleyse neydi bütün bunların anlamı, Bay Smiley? Ne demek istediğimi anladınız mı? Ben hep küçük ayrıntılar üzerinde dururum,» dedi Smiley'e sır verircesine. «Örneğin oturuş biçimini ele alalım. Inanın beyler, biz orada olsaydık daha uygun bir biçimde oturamazdık. Bütün çıkışları, merdivenleri gözleyebilecek, ana girişi ve her olayı izleyebilecek bir yer seçmişti kendine. Sağ eliyle iş gördüğü için sol yanını duvara vererek korumuştu. Boris profesyonel bir ajandı, Bay Smiley, hiç kuşkunuz

olmasın bundan. Bir temas bekliyordu, belki de bir posta kutusu işletiyordu ya da oltayı atmış, benim gibi bir kerizin zokayı yutmasını bekliyordu. Evet şimdi dinleyin: Sıradan bir ticaret delegesinin başını yakmak başka iştir, Moskova'daki Merkez'de eğitilmiş bir herife kanca atmaksa bambaşka bir iştir. Öyle değil mi Bay Guillam?»

Guillam'ın cevabı şöyleydi: «Reorganizasyondan beri kafatası avcılarının iki yanlı çalışan ajanları yakalama yetkileri yoktur. Görüldükleri an, vakit geçirmeden Londra'daki istasyona havale edilmeleri gerekir. Çocukların ellerinde, Bill Haydon'un imzasını taşıyan bu konuyla ilgili açık bir emir vardır. En ufak bir direnmede işin ucu bırakılacaktır.» Ardından özellikle Smiley'in duyması için ekledi: «Yeni yönetmeliğin getirdiği yataylık sonucu bizim özerkliğimizin bir değeri kalmamıştır.»

«Ben daha önce çok hileli ikili oyunlar gördüm,» diye söze girdi Tarr, sesinde hakarete uğramış gibi bir hava vardı. «İnanın bana Bay Smiley, bir kutu dolusu solucandan farksızdır bunlar.»

«Eminim öyledir,» dedi Smiley ve gözlüklerini kibarca düzeltti.

Tarr, Guillam'a «Hava aldık» diye bir telgraf çekti, İngiltere'ye dönüş için uçakta yer ayırttı ve alışverişe çıktı. Uçağı perşembeden önce kalkmayacağı için hiç olmazsa yol masrafını çıkarmak için Boris'in odasını bir karıştırmayı düşündü.

«Alexandra gerçekten pek harap, pek eski püskü Bay Smiley. Marble Road'ın dışında, yığınla tahta balkonlu eski bir yapı. Kilitlere gelince... Adamı karşıdan gördüklerinde kendiliklerinden açılıveriyorlar.»

Böylece, kısa bir süre sonra Tarr, Boris'in odasına girmiş, arkasını kapıya dönmüş, gözlerinin karanlığa alışmasını bekliyordu. Uykulu bir kadın sesi yataktan Rusça seslendiğinde hâlâ dikiliyordu.

«Konuşan Boris'in karısıydı,» diye açıkladı Tarr. «Ağlıyordu. Ona İrina diyeceğim tamam mı? Bay Guillam ayrıntıları biliyor.»

Smiley şimdiden itiraz ediyordu: Karısı olması im-

kansızdı. Merkez ikisinin aynı anda Rusya'dan çıkmasına izin vermezdi, birini yollar, ötekini tutardı...

«İş evliliği,» dedi Guillam kupkuru bir sesle, «resmî değil, ama sürekli.»

«Bugünlerde daha çok tersi görülüyor,» dedi Tarr sırıtarak. Bu garip sırıtış kimseyi hedef almamıştı, hele Smiley'i hiç, ama Guillam ona yeniden kötü kötü baktı.

6

TOPLANTININ başından beri, Smiley, Buda heykelinin donukluğuna bürünmüştü; ne Tarr'ın öyküsü, ne de Guillam'la Lacon'un ara sıra söze karışmaları onu etkiliyebiliyordu. Arkasına yaslanmış, kısa bacaklarını kırmış, başı öne eğilmiş ve tombul elleri de şiş göbeğinde kenetlenmişti. Kapalı gözleri kalın gözlük camlarının arkasında gizlenmişti. Yaptığı tek hareket, gözlerini ipek kravatının astarıyla silmekti ve gözlüklerini çıkardığı anda gerinen nemli ve çıplak gözleri, karşısındakileri tedirgin ediyordu. Ama Guillam'ın anlattıklarından sonra ağzından çıkan anlamsız nidalar, oradakilerin sandalyelerini gıcırdatmaları ve gırtlaklarını temizlemeleri için bir işaret oldu sanki. İlk söze karışan Lacon'du:

«George, ne içersiniz? Size viski ya da başka bir şey vereyim mi?» Lacon'un içkiyi sunuşu, başı ağrıyan birine aspirin verir gibiydi. «Sormayı unuttum az önce,» diye devam etti. «George, için canım, içki insanı kendine getirir. Hem artık kışın içindeyiz, bir yudum alıverin.»

«Hayır, çok iyiyim, teşekkür ederim,» dedi Smiley.

Aslında kahve içmek isterdi, ama nedense içinden Lacon'dan kahve istemek gelmedi. Hem Lacon'un kahvesinin berbat olduğunu hatırladı.

«Guillam, ya sen?» diye devam etti Lacon. Hayır, Guillam da Lacon'dan içki istemenin imkansız olduğuna inanıyordu.

Lacon, hikâyesine devam eden Tarr'a bir şey sormadı.

Tarr, İrina'nın odada bulunuşuna şaşmadığını söyledi. Odaya girmeden önce hikâyesini tasarlamıştı, bunu hiç değiştirmeden uyguluyordu. Silah çekmek ve kadının ağzını elleriyle kapamak gibi saçma davranışlarda bulunmadığını özellikle belirtti. Kadına sakince, özel bir konuda Boris'le konuşmak istediğini ve gelene kadar da bekleyeceğini söyledi. Güzel bir Avustralya lehçesiyle araba satıcısı olduğunu, kimsenin işine karışmaktan hoşlanmadığını, ama sevgilisinin ve parasının pis bir Rus tarafından aynı gece çalınmasına da göz yumamayacağını açıkladı. Oldukça gözüpek konuşmuş, ama sesini yükseltmemiş ve bu arada kadının tepkisini beklemişti.

«Böylece,» dedi Tarr, «Her şey başlamış oldu.»

O gece Boris'in odasına on bir buçukta girmişti. Bir buçukta, ertesi gece buluşmak üzere sözleşerek çıkmıştı. Zaten bu süre içinde kadınla arasındaki durum değişmişti. «Uygunsuz bir şey yaptığımızı sanmayın, sadece iki maktup arkadaşı olarak ayrıldık. Öyle değil mi Bay Smiley?»

Bir an için, Tarr'ın bu tatlı alaycılığı Smiley'in en derin sırlarını bildiğini belli eder gibi oldu.

«Anlıyorum,» diye onayladı Smiley, kupkuru bir sesle.

İrina'nın Hong Kong'da bulunuşunda bir gariplik olmadığını, ve kadının varlığından Thesinger'in haberi olmasının gerekmediğini anlattı Tarr. İrina'da kentte bulunan ticaret heyetinin bir üyesiydi. İyi eğitilmiş bir tekstilciydi. Yalın bir kızcağızdı, biraz sıkıcıydı, pek tipim değildi ama gençti ve zırlaması kesilince harika bir gülümseyişi vardı.» Tarr'ın yüzü garip bir biçimde pembeleşti. «İyi bir arkadaştı,» dedi sözcüklerin üzerine basarak; kızı korumak istediği anlaşılıyordu. «Adelaide'den Bay Thomas —yani ben— hayatına girdiği zaman Boris şeytanıyla ne yapacağını düşünmekten keçileri kaçırmak üzereydi. Beni Cebrail gibi gördü. Yoksa kime güvenip te başını derde sokmadan kocası hakkında konuşabilirdi. Heyette arkadaşı yoktu. Hâttâ Moskova'da bile güvendiği tek dostunun olmadığını söyledi. Bir yandan görevde bulunmanın, öte yandan da sahte bir evliliği sürdürmenin ne kadar güç bir durum oldu-

ğunu anlatıyordu!» Smiley yeniden derin düşüncelere dalmıştı. «Otelden otele, şehirden şehire sürüklenmek, insanlarla konuşamamak, hâttâ gülümseyememek...» Hayatını böylece anlattı İrina. Evet Bay Smiley, oldukça berbat bir durumda olduğunu söylüyordu bana. Yatağının yanındaki boş votka şişesi ve sık sık Tanrı'dan söz açması da bunun belirtileriydi. Neden herkes gibi olmasındı?. Durmadan bunu söylüyordu. Niçin Tanrı'nın güneşinden bizler gibi yararlanmasındı? Değişik yerler görmeyi seviyordu, yabancı ülkelerdeki çocuklara bayılıyordu. Niçin onun da bir çocuğu olmasındı? Özgür doğan bir çocuk, tutsak değil. Durmadan aynı şeyi tekrarlıyordu:

Tutsak doğmak, özgür doğmak... 'Ben neşeli bir insanım Thomas, normal toplumsal ilişkilerden hoşlanan biriyim. İnsanları severim, onları severken neden kandırmak zorunda olayım?' böyle der, sonra da kendisini yaşlı bir kadın gibi dondurup katılaştıran ve Tanrı'dan çekip koparan bu işe hayli uzun zaman önce seçildiğini anlatırdı. Bu yüzden içer, bu yüzden ağlardı. Bunları söylerken kocasını unutmuş, hoşça vakit geçirmek için bahaneler arıyordu.» Tarr yeniden coşmuştu. «Hissediyordum Bay Smiley, altın madenini bulmuştum. Başında hissetmiştim bunu. Bilginin kuvvet olduğunu söylerler, İrina'da bu kuvvet vardı. Tıpkı öbür nitelikleri gibi. Alın yazısı karaydı belki ama yine de herşeyini verebiliyordu. Bir kadının cömertliğini sezmekte büyük yeteneğim vardır. Bu kadın da cömert davranmakta kararlıydı. Önsezi bu, nasıl açıklanır ki? Bazı insanlar yerin altından akan suyun bile kokusunu alıverirler...»

Tarr karşısındakilerden bir anlayış gösterisi bekliyor gibiydi. Bu yüzden Smiley «Anlıyorum,» dedi ve kulak memesini ovuşturdu.

Smiley'e garip bir bağlılıkla bakan Tarr bir süre sustu. «Ertesi sabah, ilk iş olarak yolculuğu erteleyip otelimi değiştirdim,» dedi sonunda.

Smiley birden gözlerini faltaşı gibi açtı. «Londra'ya ne dediniz peki?»

«Hiç.»

«Niçin?»

«Serserinin teki de ondan,» diye atıldı Guillam.

«Bay Guillam belki hemen dönmemi emreder diye düşünmüştüm,» diye cevap verdi Tarr, Guillam'a anlamlı anlamlı bakarak. Ama Guillam oralı olmadı. «Nasıl söylesem, bundan çok zaman önce bir hata işlemiş ve bir bal tuzağına düşmüştüm.»

«Polonya'lı bir kıza tutulmuş ve gülünç olmuştu budala.» dedi Guillam. «Onun da cömertliğini sezmişti tabii.»

«İrina'nın baltuzağı olmadığını biliyordum, ama Bay Guillam'ın bana inanmasını nasıl beklerdim? Olacak iş değildi.»

«Thesinger'e haber verdiniz mi?»

«Ne münasebet!»

«Dönüşünüzü ertelemek için Londra'ya ne gibi bir sebep gösterdiniz?»

«Perşembe günü uçağa binmem gerekliydi. Salıya kadar kimsenin yokluğumu farketmeyeceğini düşündüm. Boris'den de bir şey çıkaramamıştım üstelik.»

«Hiç bir sebep göstermedi ve pazartesi günü İç Güvenliğin kayıtlarına izinsiz olarak görevinde bulunmadığı geçti,» dedi Guillam. «Yönetmelikteki bütün kuralları çiğnediği gibi yönetmelikte olmayanları da çiğnedi. Ben de herkesi ekşiterek dinlenmek zorundayım,» diye Hafta ortasında Bill Haydon bile öfkeden ayaklanmıştı. Ben de herkesi dinlemek zorundayım,» diye ekledi yüzünü ekşiterek.

Tarr'la İrina ertesi akşam ve ondan sonraki akşam yine buluştular. İlk buluşmaları bir kahvedeydi ve pek başarılı geçmedi. Görünmemek için epey uğraştılar, çünkü Irina korkudan donmuştu. Sadece kocasından değil, Tarr'ın goril dediği muhafızlardan da korkuyordu. İçki içmek istemedi, tir tir titriyordu. İkinci akşam tramvayla Victoria Peak'e gittiler. Tramvay'ın içi beyaz çoraplı, boyalı gözlü Amerikalı turist ninelerle doluydu. Üçüncü buluşmalarında Tarr bir araba kiraladı, New Territories'e doğru yollandılar. Bir süre gittikten sonra geri dönmeleri gerekti. Çünkü İrina Çin sınırına çok yaklaştıklarını söylemiş ve titremeye başlamıştı. Yine de İrina bu gezintiden hoşlanmıştı, o gün gördüğü balıklarla dolu gölcüklerin ve pirinç tarlala-

rının güzelliğini sık sık tekrarlıyordu. Tarr da bu gezintiyi sevmişti, kimse tarafından gözetlenmediklerini kanıtlamıştı ikisine de. Ama İrina bir türlü «açılıp saçılamıyordu.»

«Şimdi size oyunun bu bölümüyle ilgili garip bir şey anlatacağım. Başlangıçta Adelaide'den Thoması oynuyordum. Adelaide'ın dışında koyun çiftliği, ana caddede koca bir ev ve camlı kapısında ışıklarla yazılmış 'Thomas' adı... Bana inanmıyordu. Dalgın dalgın başını sallıyor, hikâyemi bitirmemi bekliyor, sonra da 'Evet Thomas, hayır Thomas,' diyor ve konuyu değiştiriyordu.»

Dördüncü gece Tarr, İrina'yı arabayla kuzey kıyısına bakan tepelere götürdü. Orada İrina Tarr'a kendisine âşık olduğunu, kocasıyla birlikte Moskova Merkezi'ne bağlı olarak çalıştıklarını, Tarr'ın da meslekten olduğunu sürekli tetikte bulunmasından ve bakışlarıyla insanı sorguya çekmesinden anladığını söyledi.

«Benim İngiliz Haberalma Servisinde görevli bir albay olduğuma karar vermişti,» dedi Tarr hiç gülmeden. «Bir dakika ağlıyor, bir dakika sonra gülüyordu. Bana kalırsa tımarhanelik olmaya epey yakındı. İngilizler en sevdiği ulustu. Kibar insanlar, der dururdu. Ona bir şişe votka aldım ve on beş dakikada dibini buldu. 'Yaşasın İngiliz centilmenleri' diye bağırdı. Boris orada harekâtı yönetiyordu, İrina da desteğiydi. Bir gün Percy Alleline'a gidip büyük bir sır vereceğini söylüyordu. Boris ve İrina ikili bir oyun oynuyorlardı. Boris, Hong Konglu işadamlarının peşindeydi, ayrıca oradaki sürekli görevlinin posta kutusu olarak çalışıyordu. İrina, kuryelik yapıyordu, mikrodotları çözüyor, dışardan dinleyenleri engellemek için yüksek frekansta radyo yayınıyla mesaj veriyordu. İşte kendilerine verilen görevler bunlardı. Anlıyorsunuz değil mi? İki gece kulübü de yerel temaslarıyla buluştukları ve gerekince sığındıkları yerlerdi. Ama Boris'in tek istediği içmek, dansözlerin peşinden koşmak ve depresyon geçirmek ya da karısıyla aynı yerde kalmamak için beş saatlik uzun yürüyüşlere çıkmaktı. İrina'nın yaptığı da ağlaya ağlaya kafayı çekerken Percy'e şömine başında bütün sırları anlatacağı günü hayal ederek beklemekti. İrina'yı o tepede arabanın içinde konuşturuyordum. Hiç kıpırdamıyordum bi-

le, bu esrarlı havayı bozmak istemiyordum. Limandan güneşin batışına ve ayın ufukta yükselişine bakıyorduk. Köylüler, ellerinde sırıklar ve gaz lambalarıyla işlerinden dönüyorlardı. Bu romantik görüntüde smokinli bir Humhrey Bogart eksikti yalnız. Votkaya fazla yüklenmiyor, onu dinliyordum. Kaşım bile oynamıyordu. Gerçek, Bay Smiley, emin olun,» dedi Tarr kendisine inanılmasını isteyen güçsüz bir adamın sesiyle. Smiley'in gözleri kapalı, kulakları da bütün ricalara tıkalıydı sanki.

«İrina kendini koyvermiş anlatıyordu,» diye devam etti Tarr, sanki kendisiyle hiç ilgisi olmayan bir olayı anlatırmışçasına kayıtsızdı. «Bana hayatını anlatıyordu, doğduğu günden Albay Thomas'ı —yani beni— tanıyana kadar geçen her günü, bir bir. Anneciği, babacığı, ilk aşkları, gizli sersive alınışı, eğitilişi, iğrenç sahte evliliği, daha neler neler... Eğitimde Boris'le eşleştirildiğini, o günden beri de kopması imkansız olan ilişkilerini. Bana gerçek adını, servisteki adını, sırasıyla yolculukta ve vericiyi kullanırken baş vurduğu takma adları sıraladı. Sonra çantasını boşaltıp büyü takımlarını gösterdi: Boş dolmakalem ve içinde gizli olan emisyon planı, gizli fotoğraf makinesi... Ben de içimden, Percy bunları görünce ne hale girecek, diyor ve kızı coşturuyordum. Yaptığım pek ustaca sayılmasa da fena değildi. Anlattıklarını özetlersem; birden Rusların Hong Kong'daki tezgâhının bütün ayrıntılarını ortaya dökmeye başladı. Söylediklerinden tek kelime kaçırmamak, hepsini hatırlamak için çıldırıyordum neredeyse: Buluşma yerleri, zulalar, kuryeler, posta kutuları, bütün zamazingo.»

«Ama hepsini de hatırladınız,» dedi Guillam kısaca.

Guillam'ın dediğini kabul etti Tarr. Çoğunu hatırlıyordu. İrina'nın bütün gerçeği söylemediğini biliyordu. Ama küçük yaştan beri gizlilik içinde büyümüş bir kız için gerçekleri söylemenin ne kadar güç olduğunu da biliyordu. Başlangıç için hiç de fena değildi.

«Ona yakınlık duyuyordum,» dedi Tarr, o sahte itiraflarından birini daha yaparmışcasına. «Anlaştığımızı hissediyordum,»

«Öyle sayılır,» dedi Lacon. Yüzü sararmıştı. Ama

bu kızgınlıktan mı, yoksa sabahın ilk ışıklarının odaya sızmasından mıydı? Hangisinden olduğunu anlamak güçtü.

7

«ŞİMDİ garip bir durumdaydım. İrina'yı ertesi gün ve daha ertesi gün yine gördüm. Kızın henüz şizoit değilse bile bu hale gelmesine az kaldığından emindim. Bir bakıyordum Percy'den söz ediyordu ve kendisine Sirk'te önemli bir görev verip Albay Thomas'ın emrinde çalıştıracağını söylüyordu. Bir bakıyordum, artık kimse için casusluk yapmayacağını, çiçek yetiştirip yatakta Thomas'la oynaşacağını söylüyordu. Sonra tam kadınsı bir düşüncesi vardı: Baptist(*) rahibeleri ruhunu yıkayacaktı. Neredeyse çıldıracaktım. Bunu nereden aklına taktığını sordum, karşılığında 'Boş ver,' dedi. Baptist rahibeleri en iyileriymiş, annesi köylüymüş, onun için iyi bilirmiş. Bu bana söylediği ikinci büyük sırmış. 'Peki, asıl büyük sır nedir?' diye sordum ben de. Ses yok. Bütün söylediği, büyük, tahmin edemeyeceğim kadar büyük bir tehlike içinde olduğumuzdu. Ve Percy'yle konuşamazsa ikimiz için de kurtuluş umudu bulunmadığıydı. Tanrı aşkına ne tehlikesi, senin bildiğin ve benim bilmediğim nasıl bir tehlike bu? diye sordum. Ama kız tavus kuşu gibi şişinip duruyordu. Biraz sıkıştırınca susuyor, ben de yanımdan kaçıp her şeyi Boris'e anlatacak diye korkudan geberiyordum. Tabii, bu arada zaman kaybediyordum. Çarşambaydı ve Rus heyeti cuma günü Moskova'ya dönecekti. Gerçi kız işinde fena değildi, ama onun gibi bir kaçığa nasıl güvenebilirdim? Kadınların aşık olunca nasıl garipleştiklerini bilirsiniz, Bay Smiley. Onlar şey bile...»

Guillam atılıp sözünü kesmişti. «Bu konuda ders vermenizi isteyen yok, tamam mı?» dedi ve Tarr bir süre somurttu.

(*) Ancak olgunluk çağına gelmiş kişilerin vaftiz edilebileceğini öne süren dinsel öğretiye inananlar.

«Bütün anladığım ,İrina'nın Batı'ya geçmek ve Percy'le konuşmak istediğiydi. Sadece üç günü vardı ve bizim tarafa ne kadar erken atlarsa herkes için o kadar iyi olacaktı. Daha zaman geçirirsem cayacaktı. Böylece tehlikeyi göze aldım ve Thesinger'e gittim. Thesinger dükkanı yeni açıyordu.»

«Çarşamba, ayın on biri,» diye mırıldandı Smiley. «Londra'da sabahın erken saatları.»

«Sanırım Thesinger hayalet gördüğünü sandı. Londra'yla, Londra'daki Istasyonun şefine özel bir mesajım olduğunu söyledim. Söylenmeye başladı, ama sonunda kabul etti. Masasına oturdum ve önümdeki bloknota tek nüsha olarak mesajı şifrelemeye başladım. Thesinger hasta bir köpek gibi bana bakıyordu. Haberi ticarî bir iş maskesi altında şifrelemem gerekiyordu, çünkü Thesinger ihracatçı olarak görünüyordu. Bu iş fazladan bir yarım saatımı aldı. Sinirliydim, gerçekten sinirliydim. Sonra her şeyi yaktım, mesajı banda geçtim. O sırada kağıttaki numaraların anlamını benden başka tek bir varlık bilmiyordu, ne Thesinger ne de başka bir kimse. Ivedilikle Irina'nın mülteci olarak kabul edilmesini sitedim. İrina'nın hiç sözünü etmediği şeyler bile sıraladım: Para, İngiliz uyruğuna kabul edilme, yeni bir kimlik, oturacak yer, olayın duyurulmasından kaçınılması. Zaten ben onun iş temsilcisi sayılırdım, değil mi Bay Smiley?»

Smiley kendisine soru sorulmasına şaşmış gibi başını kaldırdı. «Evet,» dedi oldukça yumuşak sesle. «Evet, öyle sayılırdınız.»

«Tanıdığım kadarıyla bununla yetinmemiş olmalı,» diye mırıldandı Guillam. İmayı farkeden ya da anlamını kavrayan Tarr birden öfkelendi.

«Iğrenç bir yalan bu;» diye bağırdı. Yüzü kıpkırmızıydı. «Bu, bu...» Guillam'a büyük bir hırsla baktıktan sonra hikâyesine devam etti.

«İrina'nın o güne kadar neler yaptığını, nelerden haberli olduğunu, Merkez'deki görevinin ne olduğunu bildirdim. Bir soruşturmacıyla Hava Kuvvetlerinden bir uçak istedim. İrina benim Percy Alleline'le özel bir buluşma sağladığımı düşünüyordu, ama iş yoluna girdikten sonra onu nasıl olsa yatıştıracağımı düşünmüştüm.

Onunla ilgilenmek üzere Esterhase'ın bir iki fenercisini, bir de aklı başında doktor göndermelerini istedim.»

«Neden Esterhase'ın fenercileri?» diye sertçe sordu Smiley. «Onların mültecilerle uğraşma yetkileri yoktur.»

Bunlar, Toby Esterhase'in sürüsüydü. Brixton'da değil Acton'daydılar. Görevleri, operasyonlara destek sağlamaktı. Dinlemek, gözlemek, nakliyeyi sağlamak ve gizlenecek yer bulmak gibi.

«Oooo Bay Smiley. Sizin çağınız geride kaldı. Toby, o günden bu yana epey yol aldı. Onun kaldırım esnafı bile altlarına Cadillac çekmiş. Ellerine fırsat verilmeye görsün, kafatası avcılarının ekmeklerini bile ellerinden alıyorlarmış. Öyle değil mi Bay Guillam?»

«Londra'daki istasyonun külhan takımı oldu onlar artık» dedi Guillam. «Yataycılığın gereği bu da.»

«Müfettişlerin soruşturmaları altı ay sürer diye düşündüm. İrina da —nedense— İskoçya'ya bitiyordu. Hayatının sonuna kadar orada yaşamak istiyordu, Thomascığıyla! Fundalıklarda bebeklerimizi büyütecektik. Yazımı Londra'daki istasyona yazdım, 'çok âcil' ve 'sadece görevli memur için' diye de ekledim.»

Guillam söze karıştı: «Bu azami güvenlik isteyen işlerde yeni bir usul. Şifre odalarında mesajın elden ele gezmemesini ve mümkün olduğu kadar az insanın durumu bilmesini sağlamak için.»

«Ama istasyonda değil herhalde.» dedi Smiley.

«Bu onların bileceği iş.»

«Sanırım bu göreve Bill Haydon'un geldiğini duydunuz,» dedi Lacon birden Smiley'e dönerek. «Londra' daki İstasyonun başı; Control zamanında Percy'nin durumu gibi. Sadece bütün adları değiştirdiler. Bilirsin, sizin eski dostlar bu ad konusunda pek titizdir. Onu aydınlatmalısınız Guillam biraz, şimdiki durumdan haberi olmalı.»

«Sanırım, ben durumu tahmin edebiliyorum, teşekkür ederim,» dedi Smiley kibarca. Ardından da Tarr'a sordu. «Az önce İrina'nın büyük bir sırdan söz ettiğini söylemiştiniz.»

«Evet efendim.»

«Londra'ya yolladığınız mesajda bu konuya değinen bir ipucu verdiniz mi?»

Smiley hassas bir noktaya dokunmuştu, kuşkusuz; çünkü Tarr ürkmüş, önce Lacon'a sonra da Guillam'a kuşkuyla bakmıştı. Durumunu anlayan Lacon, hemen bir açıklamada bulundu.

«Smiley senin anlattıklarından başka hiç bir şey bilmiyor,» dedi. «Doğru değil mi Guillam?»

Guillam, Smiley'e baktı ve Lacon'u doğrularcasına başını salladı.

«İrina'nın anlattıklarının aynını Londra'ya bildirdim,» dedi Tarr hırçınlıkla, güzel bir hikâye anlatmak üzereyken sözü kesilen biri gibiydi.

«Hangi sözcüklerle bildirdiniz?» diye sordu Smiley. «Acaba hatırlıyor musunuz?»

«Sirk'in yararına daha başka önemli bilgileri olduğunu ama bunları henüz açıklamadığını söyledim. Tam olmasa da hemen hemen böyleydi.»

«Teşekkür ederim. Çok teşekkür ederim.»

Tarr'ın devam etmesi için sustular.

«Aynı zamanda, Londra'daki İstasyon'un şefinden burada hazır bulunan Bay Guillam'a sağ salim olduğumu ve keyif çatmadığımı bildirmelerini rica ettim.»

«Bildirildi mi?» diye sordu Smiley.

«Kimse bana böyle bir şeyden söz etmedi,» dedi Guillam sertçe.

«Bütün gün orada oturup cevap bekledim, ama akşam olmuş ve bir haber gelmemişti. İrina günlük işleriyle uğraştı. Böyle yapmasını özellikle ben istemiştim. Aslında o biraz ateşi olduğunu bahane edip bütün günü yatakta geçirmek istiyordu, ama ben hiç oralı değildim. Rus heyetinin Kowloon'da gezeceği fabrikalar vardı, Irina'ya onların peşlerini bırakmamasını ve akıllı davranmasını söyledim. İçki içmeyeceğine de yemin ettirdim. Son dakikada işin suya düşmesini istemiyordum. Her şeyin olağan gözükmesi gerekti, tüyeceği ana kadar. Akşamı bekledim, sonra ikinci bir mesaj yollayıp âcilen cevap istedim.»

Smiley'in bulanık bakışları Tarr'ın soluk yüzünde geziniyordu. «Mesajın alındığını bildirdiler tabii,» dedi.

«Sadece haberi aldık dediler, o kadar. Bütün gece sıkıntıdan terledim durdum. Şafak söktüğünde hâlâ haber alamamıştım. Belki de Hava Kuvvetlerinin uçağı yoldadır, diye düşünüyordum. Londra, ben gelmeden önce her şeyi sağlama almak için uğraşıyordur. Yani şunu demek istiyorum, onlardan bu kadar uzaktayken Londra'dakilerin işlerini gerektiği gibi yaptıklarına inanmak *zorundasınız*. Aslında onlar için ne düşünürseniz düşünün, buna inanmak *zorundasınız*. Ayrıca işlerini gerektiği gibi yaptıkları da olur, değil mi Bay Guillam?»

Onu kimse onaylamadı.

«Irina için meraklanıyordum, anlıyorsunuz değil mi? Kız bir gün daha bekleyecek olursa çıldıracaktı. Sonunda cevapladılar. Aslında cevaplama değil, kösteklemeydi: Çalıştığı bölümleri bildir, Moskova Merkezinde ilişkisi olduğu kişilerin adları, şimdiki şefinin adı, Merkeze giriş tarihi... Tanrım daha neler neler... Acele bir cevap yazdım çünkü Irina ile saat üçte buluşacaktım. Kilisede...»

«Hangi Kilisede?» diye sordu Smiley.

«Baptist Kilisesinde,» dedi Tarr kızararak. «Oraya gitmeyi severdi. Dua etmek için değil, sadece gezinmek için. Kilisenin kapısında bekledim. Ama Irina gelmedi. İlk kez verdiği sözü tutmuyordu. Aksilik çıktığı takdirde üç saat bekleyip sonra ilerdeki tepede buluşmayı kararlaştırmıştık. Buluşuncaya kadar geçecek süre içinde kilise merdivenlerinde kısa aralıklarla kontrol yapacaktık. Başı derde girerse pencereye mayosunu asacaktı. Irina yüzme delisiydi. Her gün yüzerdi. Kalktım, Alexandra'ya gittim, pencerede mayo yoktu. Tepede buluşmamıza da daha iki buçuk saat vardı. Bu süreyi beklemekle geçirmekten başka yapabileceğim bir şey de yoktu.»

Smiley sözünü keserek sordu: «İstasyonun gönderdiği telgrafın ivedilik derecesi neydi?»

«Hemen.»

«Ama sizinki çok acildi değil mi?»

«Benimkilerin ikisi de çok acildi.»

«Londra'dan gelen telgraf imzalı mıydı?»

Guillam atıldı: «Artık imzalanmıyor. Dışardakiler istasyon'u bir bütün olarak kabul ediyorlar.»

«Mesajı alan şifreyi çözsün, deniyor muydu?»

«Hayır,» dedi Guillam .

Tarr'ın hikâyeye devam etmesi için sustular.

«Thesinger'in bürosunda biraz sallandım, ama orada beni pek tutmuyorlardı. Thesinger kafatası avcılarını sevmez. Hem Çin'de büyük bir şebekesi var, onu duman etmemden korktu. Ben de gidip bir pastanede oturdum ve birden aklıma havaalanına gitmek geldi. Öylesine esti işte. Hani insan nasıl durup dururken bir sinemaya gidiverir, öyle. Bir arabaya atladım ve şoföre yıldırım gibi gitmesini söyledim. Paniğe kapılmıştım sanki. Hızla 'Danışma'ya girip herkesi iterek Rusya'ya doğrudan ya da transit gidecek seferlerin saatını sordum. Uçuş listesindeki adlara bakarken deli olacaktım. Çinli memurlara bağırıp çağırıyordum. Ama dünden beri Rusya'ya uçak kalkmamıştı, kalkacak tek uçak da saat altıdaydı. Yine de içimde o önsezi vardı, bir şeyler dönüyordu. Öğrenmek gerekti. Peki ya grup seferleri, tarife dışı seferler, yük uçakları, hesapta olmadan transit geçenler? Ama nafile, yoktu, *gerçekten* yoktu. Bütün araştırmalardan sonra baktım, Çinli hosteslerden biri bana doğru geliyor ve aradığım cevabı veriyor. Anlarsınız ya, kız bana birden kesilmiş. Yanaşmaya bakıyor. Durum şöyle: Program dışı bir Rus uçağı iki saat önce kalkmış. Sadece dört kişi uçağa binmiş. İçlerinden biri herkesin dikkatini çekmiş, bu hasta bir kadınmış. Evet, bir kadın. Ve komada. Kadını uçağa kadar sedyeyle götürmüşler, yüzü sargılar içindeymiş. Yanında iki erkek hasta-bakıcı ve bir doktor varmış. Son umudum Alexandra' daydı. Ama İrina da, sahte kocası da otelden ayrılmışlardı, odalarından da cevap gelmiyordu. Pis otelde gittiklerinin farkına varan bile olmamış.»

Belki müzik geldiklerinden beri çalıyordu da Smiley ancak şimdi farkına varmıştı. Evin değişik yerlerinden duyulan değişik sesler, bir flüt, pikaptan yükselen bir çocuk şarkısı ve derinden gelen bir keman konçertosu... Bay Lacon'un kızları uykularından uyanıyorlardı.

8

«BELKİ DE gerçekten hastaydı,» dedi Smiley Guillam'a dönerek. «Belki de *gerçekten* komadaydı. Belki de onu götürenler gerçek hastabakıcılardı. Sözlerinize bakılırsa sinirsel durumu zaten pek iyi değildi,» diye ekledi yan gözle Tarr'a bakarak. «Hem zaten sizin Londra'ya gönderdiğiniz ilk mesajla İrina'nın ayrılışı arasından sadece yirmi dört saat geçmiş. Bu zaman içinde Londra'nın eline güç ulaşır. Bu rastlantıdan Londra'yı sorumlu tutmak güçtür.»

«Kıl payı ellerine geçer,» dedi Guillam yere bakarak. «Imkânsız gibi görünse de başarılır, Londra'da biri eğer...» Herkes dikkatle dinliyordu. «Londra'da eli çabuk biri varsa. Ve tabii Moskova'da da.»

«İşte ben de kendi kendime aynı şeyleri söylüyordum, efendim,» dedi Tarr gururla Smiley'e cevap olarak. Guillam'ın sözlerine aldırmaz görünmüştü. «Şöyle dedim Bay Smiley: Oğlum Ricki sakin ol. Dikkat etmezsen karavana atarsın.»

«Belki de Ruslar,» diye ısrarla konuştu Smiley. «Güvenlik görevlileri aranızdaki ilişkiyi anlayıp onu uzaklaştırdı. Zaten davranışlarınızdan bunu anlamamaları mucize olurdu.»

«Ya da kocasına her şeyi anlattı,» dedi Tarr. «Bakın, ben onun hayatındaki öteki adam da olsam kadın psikolojisini iyi anlarım. Karı kocanın arası açılınca neler olabileceğini de bilirim. Kadın adamı huzursuz etmek ister, onu kışkırtmak, kıskandırmak için 'Sen içki âlemlerinde karı kız peşinde dolaşırken benim neler yaptığımı öğrenmek ister misin?' gibi numaralara yatar. Tabii Boris hırslanır, gorillere durumu anlatır, onlar da kızı bayıltıp yaka paça Rusya'ya götürürler. İşte bütün bunları tek tek düşündüm Bay Smiley, inanın. Saatlarca kafa yordum, yalan yok. Terkedilen her erkek gibi.»

«Sadece olaylarla yetinelim, yorum istemez, anlaşıldı mı?» diye fısıldadı Guillam hırsla.

Doğrusu, yirmi dört saat kafese kapatılmış bir hayvan gibi dolanıp durmuştu Tarr, «Oysa ben öyle sık sık kendimi kaybetmem, değil mi Bay Guillam?»

«Kaybedersiniz, kaybedersiniz.»

«Kendimde değildim, bayağı bozulmuştum, evet böyle diyebilirim.»

Değerli bir armağanın elinden koparılıp alındığı kanısı, Tarr'ı çıldırtıcı bir öfkeye sürüklemişti. Yerinde duramıyor, eski uğraklarının hepsini teker teker dolaşıyordu. Kedi Beşiği'ne, sonra da Angelikanın Yeri'ne gitti. Şafak sökene kadar bir düzine yeri daha dolaştı. Bu arada elinden birkaç kızın geçtiğini eklemek gerek. Bir ara kentin karşı kesimine, Alexandra otelinin yakınlarına gidip biraz bağırıp çağırdı. Amacı, güvenliği sağlamakla görevli gorillerle karşılaşıp hesaplaşmaktı. Hırsı geçince İrina'yı ve birlikte geçirdikleri saatları düşünmeye başladı. Uçağa binip Londra'ya dönmeden önce cansız posta kutularına bakmaya karar verdi, İrina ayrılmadan önce bir şey yazmış olabilirdi.

Bir kere oyalanmış olurdu. «Hem de İrina cehennem azabından farksız sorgulara katlanırken, yazdığı mektubun duvarda bir delikte gizli kalmasına dayanamazdım,» dedi pişman olmuş bir çocuk havasıyla.

Birbirlerine mektup bıraktıkları iki yer vardı. Biri otel yakınlarında bir inşaattı.

«Siz hiç bambudan iskele yapıldığını gördünüz mü? Harika! Ben yirmi katlılarını gördüm. İnşaat işçileri ellerinde beton kalıplarıyla üzerlerinde cirit atıyorlar, İrina'nın acelesi varsa işte bu inşaattaki borulardan birine yazdıklarını koyardı. Ama Tarr o boruda bir şey bulamamıştı. İkinci yer kilisedeydi. «Dua kitaplarının konduğu dolabın altında,» dedi Tarr. «Arka sıralardan birine oturup biraz eğilirseniz ayrık bir tahta bulursunuz. Oynatılabilen bu tahtanın arkasında çöp ve fare pislikleri vardır. Emin olun, eşsiz bir posta kutusudur bu. Bulduklarımın en iyisi.»

Kısa bir sessizlik oldu. Sanki hepsi Ricki Tarr'la Moskova Merkezinden sevgilisinin Hong Kong'daki Baptist kilisesinin arka sıralarında yanyana oturuşlarını hayal ediyorlardı.

«Bu cansız posta kutusunda,» diye devam etti Tarr, «mektup yerine Allahın belası bir günce buldum. Yazı incecikti ve kağıdın iki yanına yazılmıştı, siyah mürek-

kep öbür tarafa geçiyordu. Acele yazıldığı, üzerinde düzeltme yapılmadığı anlaşılıyordu.»

Irina'nın bunları aklı başında olduğu zamanlar yazdığını Tarr ilk bakışta anlamıştı.

«Bendeki günlüğün aslı değil, kopyası.»

Tarr elini ceketinin iç cebine sokarak deri bir çanta çıkardı. Çantanın içinden de bir deste kirli kağıt aldı.

«Sanırım, adamlar ona saldırmadan az önce bunu bırakmış olmalı,» dedi. «Belki de aynı zamanda son duasını ediyordu. Yazdıklarının çevirisini ben yaptım,» dedi kayıtsızca.

«Rusça bildiğinizden haberim yoktu,» dedi Smiley. Bu sözleri sırıtan Tarr'dan başka kimse duymamıştı.

«Aman Bay Smliey, bu meslekte çalışanın birtakım nitelikleri olması gerekir,» diye karşılık verdi Tarr sayfaları karıştırırken. «Hukuk bilgim fazla olmayabilir, fazladan bir yabancı dil bilmek başkadır doğrusu. Şairlerin dediği gibi: *Bir yabancı dil bilmek, ikinci bir insan olmaktır.* Çok büyük bir kral, V. Şarl, böyle demiş efendim. Babam ünlü sözleri hiç unutmazdı, ama doğrusunu isterseniz İngilizceden başka bir yabancı dilde tek kelime bilmezdi. Şimdi bize Irina'nın günlüğünü yüksek sesle okuyacağım, bir sakınca yoksa tabii.»

«Tarr Rusçanın R'sini bilmez,» dedi Guillam. «Irina'yla İngilizce konuşuyorlardı. Kız üç yıl İngilizce dersleri almış.»

Guillam tavana, Lacon da ellerine bakıyordu. Tarr'a bakan sadece Smiley'di. Tarr da yaptığı soğuk şakaya kıs kıs gülüyordu.

«Hazır mıyız?» diye sordu. «Tamam öyleyse, başlıyorum,» dedi ve okumaya başladı: «'Thomas dinle: Bu yazılar benden sana bir armağan! Alleline'le konuşmadan önce beni senden uzaklaştırırlarsa... Oysa bunun yerine sana hayatımı ve tabii kendimi armağan etmeyi isterdim. Ama sanıyorum bu iğrenç sır, seni mutlu etmek için elimde olan tek şey. Onu iyi kullan! Tanrım, ne biçim bir düğün armağanı bu!» Tarr başını kaldırdı. «Pazartesi günü yazılmış. Dört günde yazmış bunları.» Sesi yavanlaşmıştı, sıkılmışa benziyordu. «'Moskova'daki Merkez'de büyük patronların hoşlanmayacağı kadar

dedikodu yapılıyor. Özellikle küçük memurlar, gizli şeyleri bilir havasına geçiyor ve kendilerine bir üstünlük sağladıklarını sanıyorlar. Ticaret Bakanlığında görev almadan önce, iki yıl Dzerzhinsky alanındaki genel merkezimizin dosyalama bölümünde çalıştım. İşim o kadar sıkıcıydı ki Thomas... Çok mutsuz ve yalnızdım. Bekârdım da. Hiç kimseye güvenmememiz, herkesten kuşkulanmamız öğretilmişti bize. Büyük bir baskı, insanın bir kere bile başkasına içini dökmemesi. Emrinde Ivlov adında bir memur vardı. Ivlov ne toplumsal, ne de mesleki yönden eşitimdi, ama işin bunaltıcı havası bizi birbirimize itti. Bağışla beni, bazan sadece beden hakim olur kişiye! Sen daha önce karşıma çıkmalıydın Thomas! Birkaç kere Ivlov ve ben gece nöbetine kaldık, sonunda bütün kuralları çiğneyip dışarda buluşmayı kararlaştırdık. Ivlov sarışındı Thomas, tıpkı senin gibi, ben de onu arzuluyordum. Moskova'nın yoksul mahallelerindeki bir kahvede buluşuyorduk. Rusya'da Moskova'nın yoksul mahallesi olmadığı söylenir, ama bu yalandır. Ivlov gerçek adının Brod olduğunu söyledi, ama Yahudi değildi. Bana çorap ve Tahran'daki bir arkadaşından gelen kaçak kahveden verdi. Çok kibardı. Beni çok beğendiğini, bir zamanlar Merkez tarafından kullanılan bütün yabancı ajanların özelliklerini kaydeden önemli bir bölümde çalışmış olduğunu söyledi. Ben de güldüm ve böyle özel bir bölümün bulunmadığını, bütün gizli bilgilerin bir tek yerde toplanabileceğini ancak hayal düşkünü kişilerin düşünebileceğini söyledim. Neyse, galiba ikimiz de hayal peşindeydik'.»

Tarr yine okumayı kesti.

«Sonraki gün,» dedi. «Bir sürü günaydın Thomas'lar, sevgi dolu sözler, dua falanla başlıyor. Bir kadın kuru kuruya yazamaz, bu da Thomas'a yazıyor. Kocası erken gitmiş, bir saat yalnızmış, tamam mı?»

Smiley homurdandı.

«'Ivlov'la ikinci buluşmamız karısının Moskova Devlet Üniversitesinde öğretim görevlisi olan bir yeğeninin evindeydi. Evde bizden başka kimse yoktu. Bu çok gizli görüşme, bizim yazdığımız raporlardan suç oluşturan eylem diye tanımladığımız bir olaya da sahne oldu. Sanırım Thmoas, sen de bir ya da iki kere bu tür suçlu

davranışlardan kendini alamamışsındır. Ivlov bu görüşmede bizi daha yakından bağlayacağına inandığı bir hikâye anlattı. Dikkat et Thomas. Karla diye birini duydun mu? Karla tecrübeli bir kurttur. Moskova'daki Merkez'in en kurnaz, en gizli adamıdır. Adı bile Rusların anlayamayacağı bir şeydir. Ivlov bunları bana anlatırken çok korkuyordu. Dediğine göre anlattıklarında çok büyük bir sır, büyük bir komplo gizliydi. Yalnız bunu *en güvendiğin kişilere* anlatmalısın Thomas, çünkü çok önemli. Bunu Sirk'te kimseye anlatmamalısın, çünkü bu sır çözülmeden oradakilerin hiç birine güvenemezsin. Ivlov'un hikâyesi şöyle, Thomas: Ivlov'un bir zamanlar ajanların kayıtlı olduğu dosyalarla ilgili büroda çalıştığı yalandı. Bu hikâyeyi sadece Merkez'deki işleri ne kadar iyi bildiğini gösterip, beni rasgele birine aşık olmadığıma inandırmak için uydurmuştu. Gerçek şuydu: Aslında Ivlov, Karla'nın yardımcılığını yapmış ve onun için çalışmış. Büyük komplolarından birine karışmış. Bir süre İngiltere'de yaşamış, elçilikte şöförlük ve şifre yardımcılığı yapmış. Bu görev için de ona Lapin takma adını vermişler. Böylece Brod Ivlov, Ivlov da Lapin olmuş. Bununla pek övünürdü zavallı. Ona Lapin'in Fransızca anlamını söylemedim(*). Ivlov, kişinin zenginliği adlarının çokluğu ile ölçülmelidir derdi. Ivlov'un görevi bir Köstebek'e yardım etmekti. Köstebek en gizli ve en güç işlerin içine sızabilen ajana verilen addır. Ona böyle denmesinin nedeni de, Batı Emperyalizminin ulaşılması en güç ve en gizli deliklerine sokulabilmesidir. Buradaki söz konusu Köstebek İngilizdi, Moskova'daki Merkez için köstebeklerin değeri büyüktü. Çünkü bunların yetiştirilmeleri ve yerlerine monte edilmeleri genellikle on beş, yirmi yıl alır. İngiliz köstebeklerinin çoğu savaştan önce Karla tarafından göreve alınmışlardı. Bunlar yüksek burjuva, aristokrat, hattâ köklerinden tiksinen soyluların arasından seçilmişlerdi. Bunlar gizliden gizliye, işçi sınıfından olan tembel soydaşlarından daha da fazla fanatikleşiyorlardı. Çoğu Komünist Partisine girmek için çabalarken tam o sıra Karla karşılarına çıkmış, onları bu özel işe yöneltmişti. Bu yüksek tabaka-

(*) Lapin: Tavşan (Fransızca)

dan bir grup da İspanya'da Franko'nun faşizmine karşı savaşırken Karla'nın yıldız avcıları onları bulup Karla'ya yolladılar. Bazıları da, savaş sırasında Sovyet Rusya ve İngiltere zorunlu işbirliğini sürdürürken elde edildi. Başkaları da sonradan savaşın Batı'ya sosyalizm getirmediğini görüp hayal kırıklığına uğramış...'» Elindeki kağıtlara bakan Tarr, bu noktada yazının kesildiğini söyledi. «Kesiliyor, diye yazmışım. Sanırım kocası umduğundan erken gelmiş olmalı, tabii Irina da devam edememiş. Bu Allahın belâsı şeyi nereye sakladığını da artık Tanrı bilir. Belki yatağın altına sıkıştırmıştır, belki de...» Tarr odadakilerin gülmesini bekledi, ama gülen olmayınca okumaya devam etti.

«'Lapin'in Londra'da yanında çalıştığı Köstebek'in şifreli adı Gerald'dı. Karla tarafından elde edilmişti ve çok gizli tutuluyordu. Köstebeklere hizmet edenlerin üstün yetenekli kişiler olduğunu söylemişti Ivlov. Böylece, elçilikte çalışan Ivlov-Lapin görünüşte bir hiç olmakla ve sık sık küçük düşürülmekle birlikte, aslında önemli bir adam ve elçilikteki adı Polyakov olan Albay Gregor Viktorov'un yardımcısıydı'.»

Smiley, burada ilk defa Tarr'ın sözünü keserek Polyakov'un nasıl yazıldığını sordu. Tarr tam sözünün ortasında kalakalmış bir aktör gibi tersçe cevap verdi:

«P-o-l-y-a-k-o-v, tamam mı?»

«Teşekkür ederim,» dedi Smiley her zamanki kibarlığıyla. Bu adı ilk kez duyduğu anlaşılıyordu. Tarr devam etti:

«'Viktorov'un da eski, çok kurnaz profesyonellerden olduğunu söylemişti Ivlov. Maske işi kültür ataşeliğiymiş, bu sıfatla Karla'yla ilişki kurabiliyormuş. Polyakov kültür ateşesi olarak İngiliz üniversitelerinde, kuruluşlarında Sovyetler Birliğiyle ilgili kültürel toplantılar düzenliyordu. Ama geceleri, Albay Gregor Viktorov olarak Köstebek Gerald'a Karla'dan aldığı emirlere göre talimat veriyor ve Gerald'ın raporlarını Merkez'e yolluyordu. Bu amaçla Albay Viktorov-Polyakov ayakçı kullanırdı, bir zamanlar zavallı Ivlov da bunlardandı. Yine de Köstebek Gerald'ı aslında Moskova'dan yöneten Karla'ydı... 'Şimdi yazı adamakıllı değişiyor,' dedi Tarr. «Iri-

na gece yazıyor, yazı kargacık burgacık. Bizim kız korkudan altına kaçırıyordu herhalde. Koridordan gelen ayak seslerini ve gorillerin pis bakışlarını anlatıyor: 'Köstebeğin güvenlik tedbirleri harikaydı, Londra'dan Moskova'ya —yani Karla'ya— yollanan yazılı raporlar, şifrelendikten sonra bile ikiye bölünüp iki ayrı kuryeyle gönderilmekteydi. Bazıları da, görünmez mürekkeple yazılıp elçiliğin normal mektupları arasına katılıyordu. Ivlov bana, Köstebek Gerald'ın Viktorov-Polyakov'dan çok daha fazla iş becerdiğini söylemişti. Belgelerin çoğu banyo edilmemiş filimler halindeydi. Aşağı yukarı her hafta otuz makara gönderilmekteydi. Şifreyi bilmeyen bir yabancı film kasetini açarsa film hemen yanıyordu. Köstebek, birtakım bilgileri de ses bantlarına kaydediyor, tabii bu bantlar ancak çok değişik ve karmaşık makinelerde dinlenebiliyordu. Bantlar da yanlış kullanıldığında, örneğin ışık altında ya da normal bir makinede, hemen siliniyordu. Buluşmaların zamanı da önceden bilinmezdi, hep değişik koşullarda ve hep anî olurdu. Bütün bildiğim bu kadar. Yalnız o sırada Vietnam'daki faşist saldırının en kötü günleriydi. İngiltere'de de aşırı sağ yeniden iktidara gelmişti. Ivlov-Lapin'in dediklerine göre, Köstebek Gerald işte o sıra Sirk'te önemli bir görevdeymiş. Thomas, sana bunları anlatıyorum, seni sevdiğime göre bütün İngilizleri sevmeye karar verdim. En çok da seni tabii. Bir İngiliz centilmeninin vatan hainliği yapabileceğini düşünmek bile istemiyorum ama işçilerin davasına katılmasını haklı buluyorum tabii. Ama Sirk'teki gizli işlerde çalışan herkes için kaygılıyım. Thomas, seni seviyorum, bu bilgileri çok gizli tut, yoksa başın derde girer. Ivlov da senin gibi bir insandı, ona Lapin (tavşan) denilmiş olsa da...'» Tarr biraz çekingence durdu. «Sonunda bir bölüm var ki...»

«Okuyun,» diye mırıldandı Guillam.

Elindeki kağıtları biraz yana doğru eğerek aynı tekdüze sesle okumaya koyuldu Tarr:

«'Thomas, sana bunları yazmamın bir başka nedeni de korkmuş olmam. Bu sabah kalktığımda, Boris yatağımın kenarına oturmuş, deli gibi bana bakıyordu. Kahve içmek için aşağı indiğimde Trepov ve Novikov adlı muhafızlar da bana ağızlarını şapırdata şapırdata bir-

şeyler yiyerek hayvan gibi baktılar. Saatlardır orada olduklarından eminim. Yanlarında Hong-Kong Merkezinden Avilov adlı genç bir çocuk da vardı. Acaba ağzından bir şeyler mi kaçırdın, Thomas? Şimdi neden özellikle Alleline'la konuşmak istediğimi anlıyor musun? Kendini suçlama, onlara neler söylediğini tahmin ediyorum. Ama ben huzurluyum. Sen sadece benim kötü yanlarımı gördün; içki, korku ve söylemek zorunda olduğumuz yalanlar. Ama varlığımın derinliklerinde yeni ve kutsal bir ışık yanıyor. Haberalma dünyasının ayrı bir yer olduğunu ve benim de yarım insanların yaşadığı bir adaya sonsuza dek sürüldüğümü düşünürdüm. Meğer ayrı değilmiş burası. Thomas. Tanrı bana onun burada, gerçek dünyanın tam ortasında olduğunu gösterdi. Özgür olmak için yapacağımız şey silkinip kapıyı açmak ve dışarı çıkmak. Thomas, benim bulduğum ışığı hep aramalısın! Sevgi'dir o, unutma! Şimdi yazdıklarımı gizli yerimize götürüp zaman varken oraya bırakacağım. Sevgili Tanrım, umarım bunu başaracak zamanı verirsin bana! Tanrım, bana katında bir sığınak bağışla! Şunu hatırla Thomas: Seni Tanrı huzurunda da sevdim'.» Tarr'ın yüzü bembeyazdı. Kâğıtları deri kaplı küçük çantaya yerleştirirken elleri titriyordu. «Sonunda küçük bir şey daha var» dedi. «'Thomas, küçükken öğrendiğin duaları nasıl unuttun? Oysa baban değerli ve iyi bir insandı.' Size söylediğim gibi, Irina resmen çatlaktı.»

Lacon perdeleri açmıştı, sabahın ışıkları odaya doluyordu. Pencerelerden karşıdaki küçük çayır görünüyordu. Çayırda, Lacon'un tombul ve saçları örgülü kızı Jackie Lacon midillisine binmiş ağır ağır geziniyordu.

9

TARR ayrılmadan, Smiley ona birkaç soru sordu.

Ama konuşurken Tarr'a bakmıyor, miyop gözleriyle ortada bir yere bakıyordu. Tombul yüzü Tarr'm okuduklarıyla hüzünlenmiş gibiydi.

«Bu güncenin aslı nerede?»

«Gizli yere bıraktım tekrar. Anlamaya çalışın Bay Smiley: Ben o günceyi bulduğumda Irina yirmi dört saattan beri Moskova'da olmalıydı. Onu sorguya çektiklerinde, değil konuşacak, kolunu kıpırdatacak gücü bulunmayacağını düşündüm. Uçakta onu epeyce terletmişlerdir. Sonra uçaktan iner inmez bir daha, büyük şefler kahvaltılarını bitirdikten sonra bir kere daha... İşte pısırıklara uyguladıkları yöntem budur. Önce canını yakarlar, sonra sorarlar, tamam mı? Böylece, Merkez'in Honk-Kong'a bir külhan gönderip kiliseye bir göz attırması bir iki gün alır. Ayrıca biraz da kendi güvenliğimi düşünmem gerekti.»

«Moskova'daki Merkez, yazıları Tarr'ın okumadığı kanısına varırsa olayla daha az ilgileneceklerini söylemek istiyor,» dedi Guillam.

«Fotoğrafını çektiniz mi?»

«Makine taşımam yanımda. Bir dolarlık defter aldım ve günceyi deftere geçirdim. Aslını yerine bıraktım. Bütün iş dört saatımı aldı.» Birden Guillam'a baktı, sonra bakışlarını çevirdi. Parlak gün ışığında Tarr'ın yüzünde derin bir korku belirdi. «Otele döndüğümde odamın içi perişandı. Duvar kağıtlarını bile yırtmışlardı. Otelin müdürü bana 'cehennem ol,' dedi. Böyle işlere bulaşmak istemiyordu anlaşılan.»

«Tarr yanında silâh taşır,» dedi Guillam. «Hiç ayrılmaz silâhından.»

«Doğru, hiç ayrılamam ondan.»

Smiley onların konuşmalarını keserek sordu:

«Irina'yla buluşmalarınız, posta kutuları, güvenlik işaretleri ve yedek buluşma yerleri... Çalışma yöntemini kim öneriyordu? Siz mi, o mu?»

«O.»

«Güvenlik işaretleri nelerdi?»

«Vücut lisanı. Yakam açıksa tehlike yok demektir. Yakam kapalıysa bir sonraki buluşma yerine kadar görüşme iptal edilirdi.»

«Ya Irina'nın?»

«Çantası. Sağ el ya da sol el. Buluşma yerine önce ben gider, görebileceği bir yerde dururdum. O da, duruma göre karar verirdi buluşup buluşmayacağımıza.»

«Bütün bunlar altı ay önceydi. O zamandan beri neler yaptınız?»

«Dinlendim,» dedi Tarr tersçe.

Guillam söze karıştı: «Paniğe kapıldı ve kalabalığa karıştı. Kuala Lumpur'a kaçıp köylerden birinde gizlendi. Işte anlattığı hikâye. Danny adında da bir kızı var.»

«Danny benim küçük çocuğum.»

«Danny ve anasıyla bir kulübeye kapandı,» dedi Guillam. Durmadan söze karışıyordu. «Dünyanın her yanına dağılmış karıları vardır, ama şimdiki durumda gözde olan o.»

«Neden bizi bulmak için özellikle bu anı seçtiniz?»

Tarr cevap vermedi.

«Noeli Danny'le geçirmek istemez miydiniz?»

«İsterdim tabii.»

«Öyleyse ne oldu? Sizi korkutan bir şey mi var?»

«Dedikodular var.»

«Nasıl dedikodular?»

«Kuala Lumpur'da bir Fransız ortaya çıktı, önüne gelene benim kendisine borcum olduğunu söylüyordu. Peşime salmak için bir de icra memuru arıyordu. Benim kimseye borcum yok.»

Smiley, Guillam'a döndü: «Sirk'in gözünde hâlâ firari mi?»

«Öyle görünüyor.»

«Şimdiye kadar ne yaptılar peki?»

«Pek bilmiyorum, benimle ilgili değil çünkü. Ama duyduğuma göre, Londra'daki İstasyon'da bir süre önce onunla ilgili savaş kurulları toplanmış birkaç kere. Beni bu işin dışında bıraktıklarından sonucun ne olduğunu bilmiyorum. Sanırım hiç bir şey olmamış, her zamanki gibi havanda su dövülmüştür tabii.»

«Hangi pasaportu kullanıyordu?»

Tarr'ın cevabı hazırdı: «Malezya'ya ayak basar basmaz Thomas'ı attım. Thomas'ın Moskova'da pek tutulan biri olmadığını düşünmüştüm, bu yüzden de Thomas'ı hemen ortadan kaldırırsam iyi edeceğime karar verdim. Kuala Lumpur'da bir Commonwealth(*) bir de İngiliz

(*) İngiliz Milletler Topluluğuna dahil ülkeler yurttaşlarının kullandığı pasaport.

pasaportu edindim.» Pasaportu Smiley'e uzattı. «Adım Poole'du, ödediğim paraya karşılık hiç de kötü sayılmaz.»

«Neden yedek İsviçre pasaportlarından birini kullanmadınız?»

Tarr cevap vermedi.

«Oteldeki odanız karıştırılmıştı, yoksa onları bulamadınız mı?»

Guillam atıldı: «Hong-Kong'a varınca pasaportları sakladı. Genellikle böyle yapılır.»

«Pasaportlar numaralanmıştı Bay Smiley. Boştu içleri, ama numaralanmıştı. Açıkçası, biraz tedirgindim. Londra numaraları bildiğine göre, belki Moskova da biliyordu, dediklerimi anlıyorsunuz değil mi?»

«Peki, İsviçre pasaportlarını ne yaptınız?» diye bir kere daha sordu Smiley yumuşak sesle.

«Attığını söylüyor,» dedi Guillam. «Satmış olması daha akla yakın. Ya da yenisiyle değiş tokuş etmiştir.»

«Nasıl? Nasıl attınız onları? Yaktınız mı yoksa?»

«Tamam, yaktım ya,» dedi Tarr sinirlice. Sesi sinirli, tehdit edici ve ürkekti.

«Öyleyse, sözünü ettiğiniz Fransız sizi ararken...»

«Poole'u arıyordu.»

«İyi ama, pasaportu Poole adına düzenleyen adamdan başka kim böyle birini tanıyabilirdi?» diye sordu Smiley pasaportun sayfalarını karıştırırken. Tarr cevap vermedi. «İngiltere'ye nasıl geldiğinizi anlatın,» dedi Smiley.

«Dublin üzerinden, normal yoldan. Hiç zorluk çekmeden.» Tarr iyi yalan söyleyemiyordu. Verecek cevabı olmadığında çok aceleci, cevabı hazır olduğunda da çok küstahtı.

«Dublin'e nasıl geldiniz?» diye sordu Smiley, orta sayfadaki vizelere bakarak.

«Kolayca,» dedi Tarr. Kendine güvenini yeniden kazanmıştı. «Yolculuğum çocuk oyuncağıydı. Güney Afrika Havayollarında hostes olan bir sevgilim var. Arkadaşlardan biri, beni Cape'a kadar bir yük uçağıyla getirdi. Bizim kız beni pilotlardan biriyle Cape'dan beleş biletle Dublin'e ulaştırdı. Doğudakilerin bildiği kadarıyla ben Malezya'dan ayrılmadım bile.»

«Bunu iyice araştırıyorum bakalım,» dedi Guillam tavana bakarak.

«Oyleyse biraz dikkatli olun yavrum,» diye dayılandı Tarr. «Hoşuma gitmeyen adamların peşimde dolaşmasını hiç sevmem.»

«Neden Bay Guillam'a başvurdunuz?» diye sordu Smiley. Gözleri Bay Poole'un pasaportuna dalmıştı. Kullanılmış bir pasaport havası vardı, ama ne fazla dolu, ne de fazla boştu. «Korkunuzun dışındaki nedenleri soruyorum tabii.»

«Bay Guillam benim şefim,» dedi Tarr saygıyla.

«Sizi dosdoğru Alleline'e teslim edeceğini hiç düşünmediniz mi? Sirk'in büyük patronlarına göre siz hâlâ firardasınız değil mi?»

«Tabii. Fakat Bay Guillam'ın bu yeni düzenlemeden sizden daha fazla hoşnut olduğunu sanmıyorum, Bay Smiley.»

«Aym zamanda İngiltere'yi de seviyor,» diye karşılık verdi Guillam alayla.

«Öyle ya. Vatan hasretine dayanamadım.»

«Guillam'dan başkasına baş vurmayı düşündünüz mü? Örneğin, neden çevrenizdeki en yakın görevlilerden birine gitmediniz? Hem sizin için daha az tehlikeli olurdu. MacKelvore hâlâ Paris'teki büroyu yönetiyor mu?» Guillam başını sallayarak onayladı. «Tamam öyleyse. Bay MacKelvore'a gidebilirdiniz. Zaten sizi işe alan o, ona güvenebilirdiniz, Sirk'in eskilerindendir. Buraya gelip kendinizi tehlikeye atacağınıza Paris'te güvenle oturabilirdiniz. Aman Tanrım, Lacon, çabuk olun.»

Smiley ayağa kalkmış, bir eli ağzında pencereden dışarı bakıyordu. Jackie Lacon, küçük çayırda yüzükoyun yatıyor, sahipsiz midillisi de ağaçlar arasında başıboş dolaşıyordu. Uzun saçlı güzel bir kadın olan Lacon'un karısı, evden fırlayıp tahtaperdeyi aşarak küçük kızı yerden kaldırırken onlar hâlâ dışarı bakıyorlardı.

«Çocuklar sık sık düşerler,» dedi Lacon sinirli. «Bu yaşta onlara bir şey olmaz.» Ardından birazcık daha sevimlice ekledi: «Hem herkesten sorumlu değilsiniz, George.»

Yeniden yerlerine oturdular.

«Paris'e gidecek olsaydınız,» diye devam etti Smiley, «Hangi yolu seçecektiniz?»

«İrlanda'ya kadar aynı yolu, sonra da Dublin-Orly sanırım. Ne yapmamı beklerdiniz yani, Allahın belası suyun üzerinde yürümemi mi?»

Bu sözler üzerine Lacon kızardı, Guillam da öfkeyle homurdanarak ayağa fırladı. Ama Smiley'in kılı kıpırdamamıştı. Pasaportu yeniden eline alarak ilk sayfalarını ağır ağır inceledi.

«Bay Guillam'la nasıl ilişki kurdunuz peki?»

Cevabı, onun yerine Guillam verdi: «Arabamı hangi garajda bıraktığımı biliyordu. Tarr, arabayı almak istediğini belirten bir kağıt bırakmış altını da takma adıyla Trench diye imzalamış. Buluşma için bir yer de gösteriyordu, ama üstü kapalı olarak ilk görüşmenin önce aramızda yapılmasını istiyordu. Yanıma dadı olarak Fawn'ı aldım.»

Smiley, Guillam'ın sözünü kesti: «Kapıda duran o adam mı Fawn?»

«Evet, biz Tarr'la konuşurken o çevreyi kolluyordu. O zamandan beri de hep bizimle. Tarr'ın anlattıklarını duyar duymaz, oradaki telefon kulübesinden Lacon'u aradım ve kendisiyle konuşmak istediğimi söyledim. George, neden bunları aramızda görüşmüyoruz?»

«Lacon'u buradan mı, Londra'dan mı aradınız?»

«Buradan,» dedi Lacon.

Guillam yutkundu ve anlatmaya devam etti: «Lacon'un bürosundaki bir kızın adını her nasılsa hatırlıyordum. Onun adını verip özel bir konuda konuşmak için Lacon'un kendisini aramamı istediğini söyledim. Pek parlak sayılmaz, ama o anda aklıma bu fikir gelmişti. Hem sonra, telefonun dinlendiğinden kuşkulanmam için bir neden de yoktu.»

«Bal gibi vardı.»

Smiley pasaportu kapamış, yanındaki eski abajurun ışığında kapağını inceliyordu. «Fena sayılmaz, değil mi?» dedi yavaşça «Gerçekten işçilik çok iyi. Bunun profesyonel elinden çıktığı açıkça görülüyor. Tek bir kusur bulamıyorum.»

«Üzülmeyin Bay Smiley,» dedi Tarr pasaportu geri alırken, «Rusya'da yapılmadı.» Kapıya vardığında yeniden yüzü gülüyordu. «Bir şey söyleyeyim mi?» dedi üçüne dönerek. «Irina'nın söyledikleri doğruysa, yepyeni bir Sirk kurmanız gerekecek. Sağlam bir dayanışma sağlayabilirsek, sanırım hepimiz iyi kötü tutunabiliriz.» Sonra da kapıya neşeyle vurarak, «Hadi sevgilim aç, benim ben, Ricki,» dedi.

«Teşekkür ederim! Şimdilik tamam! Lütfen, kapıyı açın!» diye seslendi Lacon. Bir saniye sonra anahtar kilitte döndü ve dadı Fawn'ın kara gölgesi belirdi. İki çift ayak sesi evin yüksek tavanlı koridorlarında uzaklaşırken, uzakta ağlayan Jackie Lacon'un sesi duyuluyordu.

10

MİDİLLİNİN dolaştığı çayırın biraz ötesinde, evin öbür yanında, ağaçlar arasına gizlenmiş çim kaplı bir tenis alanı vardı. Bakımlı sayılmazdı, çimler pek ender biçilirdi. İlkbaharda bile ıslaktı tenis alanı, çünkü güneş sık ağaçlar arasına sokulamazdı. Yazın da tenis topları yaprakların arasında kaybolurdu. Şimdi, bu soğuk sonbahar günü, bahçenin dört bir yanından sürüklenip toplanan donmuş yapraklar insanın ayak bileklerine kadar yükseliyordu. Ama çitin dışında, kayınağaçları arasından uzanan düzgün bir yol vardı. Smiley ve Lacon burada ağır ağır yürüyorlardı. Smiley paltosunu giymişti, Lacon'un sırtında sadece tifillenmiş elbisesi vardı. Belki de bu nedenle hızlı adımlarla yürüyordu. Attığı her adım onu Smiley'den uzaklaştırıyordu. Bir süre yürüyor, sonra duruyor, omuzlarını, dirseklerini kaldırarak ısınmaya çalışıyor ve kısa boylu adamın kendisine yetişmesini bekliyordu. Smiley yanına gelince yine hızla yürümeye başlıyordu. Böylece bahçenin çevresini iki kere döndüler, sonunda Lacon konuştu:

«Aynı düşünceyle bana bir yıl önce geldiğinizde, ne yazık ki kapı dışarı ettim sizi. Sanırım sizden özür dilemeliyim. İhmalcilikti bu.» Lacon ihmalini düşünür-

ken elverişli bir sessizlik oldu. «Araştırmalarınızdan vaz geçmenizi söylemiştim.»

«Araştırmalarımın anayasaya aykırı olduğunu söylemiştiniz,» dedi Smiley üzgün bir sesle. O büyük hatayı yeniden yaşıyor gibiydi.

«Öyle mi demiştim? Tanrım, ne kibirliymişim!»

Evden Jackie'nin hıçkırıkları geliyordu. Lacon başını sesin geldiği yana doğru çevirerek birden sordu:

«Sizin hiç olmadı değil mi Smiley?»

«Anlamadım?»

«Çocuk! Siz ve Ann.»

«Hayır.»

«Yeğenler?»

«Bir tane.»

«Sizin taraftan mı?»

«Ann'ın tarafından.»

Belki de buradan hiç ayrılamadım, diye düşündü Smiley. Çevresindeki çalılığı andıran gül fidanları kırık salıncaklar, ıslak kum tepecikleri, sabahın ışıklarında cascavlak yükselen bu çiğ kırmızı ev... Belki hâlâ aynı yerdeydiler. Lacon yeniden özür diliyordu.

«Sizi harekete geçiren nedenlere tam olarak güvenmemiş olduğumu söyliyeyim izninizle. Aklıma Control'un sizi bu iş için görevlendirdiği gelmişti. Yerine dört elle sarılmak ve Alleline'i saf dışı etmek ister gibi.» Yeniden adımlarını açmıştı.

«Yok, hayır; sizi temin ederim Control'un hiç bir şeyden haberi yoktu,» dedi Smiley.

«Bunu ancak şimdi anlıyorum. O an anlayamamıştım. İnsanlara ne zaman güvenilip ne zaman güvenilmeyeceğini kestirmek biraz güç. Yine de değer ölçülerimiz farklı, değil mi? Yani buna zorunlu olduğunuzu söylemek istiyorum. Bunu kabul ediyorum. Bir yargıda bulunduğum yok. Yöntemlerimiz ayrı da olsa amacımız aynı.» Lacon küçük bir hendeğin üzerinden atladı. «Bir gün bana birisi, ahlâk-yöntemdir demişti. Buna inanır mısınız? Sanırım inanmazsınız. Ahlâkın amaçta olduğunu söyleyeceksiniz kuşkusuz. Sorun şu ki, kişinin amacının ne olduğunu bilmek güç, özellikle bir İngilizin. Sizlerden bizim politikamızı belirlemenizi bekle-

yemeyiz, değil mi? Sizden ancak o politikaya hizmet etmenizi isteriz. Doğru mu? Biraz çapraşık iş bu.»

Lacon'a yetişmek için soluk soluğa kalmaktansa, paslı bir salıncağa oturup paltosuna sarınmayı daha uygun buldu Smiley. Sonunda Lacon geri dönüp Smiley'in yanına yerleşti. İkisi de gıcırdayan yayların sesine uyup hafifçe sallandılar.

«Hay kör şeytan, neden kız Tarr'ı seçti?» diye mırıldandı Lacon, uzun parmaklarını oynatarak. «İtiraf etmek için sanki dünyada başkası kalmamış gibi. Tarr kadar bu işe uygun düşmeyen başka birini düşünemiyorum doğrusu.»

«Korkarım bunu bize değil, bir kadına sormanız gerek,» dedi Smiley. Yeniden, İmmingham'ın nerede olduğunu düşünüyordu.

«Tabii, tabii,» diye atıldı Lacon geniş bir kol hareketi yaparak. «Zaten bütün bunlar kalın bir esrar perdesinin ardında gizli. Saat on birde Bakanı göreceğim,» dedi sesini alçaltarak. «Ona da bildirmek zorundayım. Şu senin milletvekili yeğen.» Takılıyordu Smiley'e.

«Ann'ın yeğeni aslında,» diye düzeltti Smiley aynı dalgın havayla. «Çok uzak bir akraba, bunu belirtmek isterim, ama yine de Ann'ın yeğeni.»

«Bill Haydon da Ann'ın yeğeni mi? Londra İstasyonundaki seçkin şefimiz hani?» Bu oyunu daha önce de oynamışlardı.

«Başka bir taraftan, evet, Bill de onun yeğeni.» Gereksiz yere ekledi Smiley: «Siyaset geleneği olan çok eski bir aileden geliyor karım. Zamanla epey yayılmış.»

«Siyaset mi?» Lacon anlaşılmaz noktaları mıhlamaya bayılırdı.

«Hayır ailesi.»

Ağaçların ardında arabalar gelip geçiyordu diye düşündü Smiley. Ağaçların ardında bütün bir dünya vardı. Ama Lacon, bu kırmızı şatosunda ve ona soylu bir isimden, arkadaşlarının saygısından, dolgun bir emeklilik maaşından ve bol paralı birkaç yönetim kurulu üyeliğinden başka bir şey vadetmeyen bir hristiyan ahlak anlayışıyla yaşıyordu.

«Neyse, on birde göreceğim onu.»

Lacon ayağa kalkmıştı. Yeniden yürüyorlardı. Smi-

ley yaprak kokan sabah rüzgârının «Ellis» adını fısıldadığını duydu. Guillam'la buraya gelirken duyduğu garip huzursuzluk bir an için sardı onu.

«Hem zaten,» diyordu Lacon, «ikimiz de şerefli görevlerde bulunduk. Siz Ellis'in ihanete uğradığı izlenimine kapıldınız ve cadı kazanı kaynatmak istediniz. Bakan ve ben, Control'un yönetiminde kusur bulduk, yeni bir şef istiyorduk. Dışişleri Bakanlığı da ayni görüşü paylaşıyordu. Bir temizlik gerekliydi bize.»

«Evet, sizin çıkmazınızı oldukça iyi anlıyorum,» dedi Smiley, Lacon'dan çok kendi kendine.

«Buna sevindim. Şunu unutmayınız George: Siz, Control'un adamıydınız. Control sizi Haydon'dan üstün tuttu. Sonuna doğru Control teklemeye başlayınca ve bu akıl almaz serüveni düzenleyince ona paravan olan siz oldunuz. Evet siz, George. Bir gizli servis şefinin Çekoslovaklar'a karşı kişisel bir savaşa girdiği sık sık görülen şey değildir.» Bu anının hâlâ acı verdiği belliydi. «Başka koşullarda olsaydı uçurulacak olan Haydon olurdu ama burada topun ağzındaki sizdiniz. Ve...»

«Percy Alleline da Bakanın adamıydı,» dedi Smiley Lacon'un dikkatini çekip onu yavaşlatacak kadar tatlı bir sesle.

«Kimseden kuşkulanmıyor, kimseyi hedef almıyor görünüyordunuz! Kimseyi suçlamadınız! Yönü belirsiz bir soruşturma olağanüstü yıkıcı olabilir.»

«Oysa yeni bir süpürge daha iyi temizlik yapar tabii.»

«Percy Alleline mı? İşleri fevkâlade yürüttü. Bir skandal yerine istihbarat getirdi, aldığı talimata uydu ve müşterilerinin güvenini kazandı. Bildiğim kadarıyla da Çekoslovakya'yı işgal etmiş değil henüz.»

«Bill Haydon gibi birine yaslanırsa işini kim yürütmez ki?»

«Örneğin Control,» dedi Lacon, alaylı.

Boş yüzme havuzunun yanına kadar gelmişler, derin çukura bakıyorlardı. Smiley havuzun pis derinliklerinde Roddy Martindale'in imalı sözlerini duyar gibi oldu: «Donanma Bakanlığında küçük okuma odaları, garip adlarla türeyen küçük komisyonlar...»

«Percy'nin özel kaynağı hâla iyi çalışıyor mu?» diye sordu Smiley. Büyücülük malzemesi ya da bu günlerde adına ne deniyorsa.»

«Adınızın dağıtım listesinde olduğunu bilmiyordum,» dedi Lacon. Bu sorudan hoşlanmamıştı. «Sorduğunuza göre, evet. 'Merlin'(*) başlıca kaynağımız, ürünlerine hâlâ Büyücülük adı veriliyor. Sirk'in yıllarca böyle iyi malzeme sağlayan kaynağı olmamıştı. Yani hatırladığım kadarıyla demek istyorum.»

«Ve hâlâ o özel işlemler mi uygulanıyor?»

«Tabii. Şimdi bu olay ortaya çıktığına göre kuşkusuz eskisinden daha sıkı tedbirler alacağız.»

«Yerinizde olsam böyle yapmazdım. Gerald işin kokusunu alabilir.»

«Zaten sorun bu değil mi?» diye atıldı Lacon. Bu adamın gücü hiç belli olmuyor, diye düşündü Smiley. Bir an zayıf, dermansız, eldivenleri ellerine çok büyük gelen çelimsiz bir boksör; bir an sonra güçlü, karşısındakini ringin ipleriyle boğan dev bir boksör... İplere yığılan rakibini bir Hıristiyan şefkatiyle inceliyor.

«Kıpırdayamıyoruz. Araştırma yapamıyoruz, çünkü bütün soruşturma olanakları Sirk'in, belki de Köstebek Gerald'ın elinde. Gözleyemez, dinleyemez, mektup açamayız. Bunlardan birini yapmak için Esterhase'nin fenercilerinin elindeki kaynaklar gerek. Oysa Esterhase'nin kendisi de kuşkulanılacak kişilerden sayılmalıdır. Soru da soramıyoruz, en hassas sırları öğrenen kişilerin yetkilerini sınırlayacak tedbir alamıyoruz. Bu tedbirlerden birini almak, Köstebek'i uyandırmak tehlikesini göze almak demektir. Soruların en eskisidir bu, George: Gammazları kim kammazlayacak? Tilkinin yanıbaşında koşmadıkça onun izini kim sürebilir?» Başarısız bir nükte denemesi yaptı. «Köstebek tabii,» dedi sır verirmişçesine.

Umulmadık bir çeviklikle Smiley birden hızlanmış, Lacon'ın önünden çayıra çıkan patikayı arşınlamaya başlamıştı.

(*) Merlin: Galler ülkesi efsanesinde ve Kral Arthur ve Yuvarlak Masa Şövalyeleri öyküsünde adı sık sık geçen bir büyücüdür.

«Öyleyse rakip tarafa başvurun,» diye seslendi. «Güvenlik'te görevli olanlara gidin. Uzman onlar, işi görebilirler.»

«Bakan bunu istemiyor. Onun ve Alleline'ın rakipler hakkında ne düşündüklerini siz de pekâlâ bilirsiniz. Yanlış da sayılmaz hani. Birtakım eski sömürge yöneticisi, Sirk'in evrakına burunlarını sokuyor. Hadi, oldu olacak, donanmayı denetlemek için kara ordusunu görevlendirelim bari.»

«Bu hiç yerinde bir benzetme değil,» diye karşı çıktı Smiley. Ama Lacon'un iyi bir devlet memuru olarak ikinci benzetmesi hazırdı.

«Peki, Bakan, şatosu yabancılar tarafından başına yıkılacağına akan dam altında oturmayı yeğ tutuyor. Şimdi tatmin oldunuz mu? Onun rahatça savunulacak bir görüşü var, George. Dışarda ajanlarımız görevli. Güvenlik'te görevli olanlar işin içine burunlarını sokarlarsa bizimkilerin pek başarı şansları kalmaz bence.»

Şimdi yavaşlama sırası Smiley'deydi.

«Kaç ajan var?»

«Aşağı yukarı altı yüz kadar.»

«Ya Demir Perde gerisinde?»

«Bütçelerimizde yüz yirmi yazılı.» Sayılarda ve buna benzer verilerde hiç yanılmazdı Lacon. Kırtasiyeci düzenin kara toprağından söktüğü altındı üzerinde çalıştığı. «Mali raporlarımızdan çıkardığıma göre, ajanların hemen hemen hepsi şu an görev başında.» İleri doğru sıçradı birden. «Bu görevi üzerinize alacağınızı ona söyleyebilirim, değil mi?» diye sakince sordu. Sanki basit bir formalite söz konusuydu. «Bu görevi üstlenecek, ortalığı temizleyeceksiniz. İster gerileyin, ister ileri atılın, gerekeni yapın, tamam mı? Nasıl olsa bu sizin kuşağınız. Sizin mirasınız.»

Smiley bahçe kapısını hızla açıp kendi ardından kapamıştı. Şimdi bu çarpık tahta parmaklığın iki yanında durmuş, birbirlerine bakıyorlardı. Lacon'un pembeleşmiş yüzünde uysal bir gülümseme belirdi:

«Neden ona Ellis diyorum? Neden hâlâ Ellis olayı diyorum, sanki?» diye sordu, sohbet edercesine, «zavallı adamın gerçek adı Prideaux.»

«Ellis onun iş adıydı.»

«Sahi. O günlerde pek çok skandal patlak verdiğinden, insan ayrıntıları unutuyor.» Es. Sağ kolun geniş hareketi. İleri doğru fırlayış. «Ve o sizin değil, Haydon'un arkadaşıydı galiba?»

«Onlar savaştan önce Oxford'da beraberdiler.»

«Savaş sırasında ve sonra da Sirk'te yine birlikte çalıştılar. Ünlü Hydon-Prideaux ortaklığı. Selefim bıkıp usanmadan bunu anlatırdı. Ama siz ona hiç yakın olmadınız değil mi?»

«Prideaux'ya mı? Hayır.»

«Yani, o da yeğenlerinizden biri olmuyor, değil mi?»

«Aman,» diye soludu Smiley.

Lacon yine garipleşmişti, ama inatçı bakışlarını Smiley'den ayırmıyordu. «Duygusal ya da başka bir neden yok değil mi sizi bu görevi kabul etmekten alakoyacak? Açık konuşmalısınız George,» diye kaygıyla direndi, sanki açık konuşulmasını istemiyormuş gibi. Bir an bekledi, sonra hızla konuşmaya devam etti: «Hoş, zaten ortada açık konuşulacak bir durum da göremiyorum. Ama hepimizin bir yanı vardır ki kamunun malıdır, değil mi? Toplumsal sözleşme iki yanı keskin bir kılıçtır, bunu her zaman bildiğinizden eminim. Prideaux da bilirdi.»

«Ne demek bu?»

«Hey Tanrım, George! Bilmiyormuş gibi davranmayın. Prideaux vuruldu. Sırtına giren kurşun sizin dünyanızda bile büyük bir fedakârlık sayılır, değil mi?»

Smiley çayırın uzağında, dallarından sular damlayan ağaçların altında durdu. Soluklanırken duygularını anlamlandırmaya çalıştı. Kızgınlık müzmin bir hastalık gibi onu yeniden yakalamıştı. Bir yıldır, emekliye ayrılalı beri bu kızgınlığın varlığını bile inkâr ediyor ve onu uyandıracak her şeyden uzak durmaya çalışıyordu: Gazetelerden, eski iş arkadaşlarından, Martindale gibi dedikoducularda. Bir ömür boyu aklıyla ve belleğiyle yaşayan Smiley, artık bütün gücünü 'unutma' sanatına adamıştı. Sirkte çalışırken düşüncelerini başka yöne çekmekte kendisine çok yardımcı olan bazı

bilimsel uğraşlara vermeye zorlamıştı kendini. Ama şimdi, işsiz olduğu günlerde her şey boş'tu. «Boş!» diye bağırabilirdi.

«Her şeyi yak,» demişti Ann, Smiley'in kitaplarını işaret ederek. «Evi de yak. Ama sakın çürüme!»

Çürümekten uzlaşmayı kastediyorsa, bunu Smiley'in amacı olarak görmekte haklıydı Ann. Smiley çabalamıştı, gerçekten çok çabalamıştı: Sigorta reklamlarının hayatın akşamı diye tekrarlamaktan zevk aldıkları şeye yaklaşmak, örnek bir emekli olmak için. Ama hiç kimse, özellikle de Ann, çabaları için ona teşekkür bile etmemişti. Her sabah yataktan kalktığında ve her akşam genellikle tek başına yatağa girerken, hiçbir zaman vazgeçilmez bir insan olamadığını hatırlıyordu. Control'un meslek hayatının son aylarında, felâketlerin baş döndürücesine bir hızla ardı ardına geldiği o korkunç günlerde, olayları gerçek boyutlarıyla değerlendiremediğini kabul ediyordu. Ara sıra içindeki eski profesyonel başkaldırarak şöyle diyordu: «İşlerin kötü gittiğini *biliyorsun,* Jim Prideaux'nun ihanete uğradığını *biliyorsun,* sırtta taşınan bir, hattâ iki kurşundan daha açık bir kanıt olabilir mi?» Smiley bu sorunun cevabını şöyle verirdi: «Ne var? Bilmem neyi değiştirir?» Sonra içindeki ses yine sorardı: «Peki ya haklıysam?» Bunun cevabı da şöyleydi: «Orta yaşlı şişko bir ajanın koca dünyanın ayakta durmasını sağlayabilecek tek kişi olduğuna inanması kendini beğenmişliğin ta kendisidir.» Bazan da: «Sirkten bir işi yarım bırakmadan ayrılan birini şimdiye kadar duymadım,» derdi. İşte böyle savaşırdı kendi kendisiyle Smiley.

Yalnız Ann, onun çalışmaları hakkında bilgi sahibi olmadığı halde vardığı sonuçları kabul etmiyordu. Ann çok ihtiraslıydı, iş konularında ancak kadınların olabileceği kadar ihtiraslı. Görevine dönmesini, işe bıraktığı yerden başlamasını ve kolay bahanelerle kenara çekilmemesini istiyordu. Tabii Ann'ın bir şey bildiği yoktu. Ama hangi kadın, bilgi sahibi olmadığı konularda susmuştur? Ann seziyordu. Kendi sezgilerine uygun düşen biçimde davranmadığı için de Smiley'i küçümsüyordu.

Ve şimdi, tam kendi doğmasına inanmaya, hem de

Ann'ın işsiz bir aktöre tutulmasına rağmen inanmaya başladığı bir anda, ne olsa beğenirsiniz? Geçmişin tüm hayaletleri, Lacon'uyla, Control'uyla, Karla'sıyla, Alleline'ıyla, Esterhase'siyle, Bland'ıyle ve nihayet Bill Haydon'un ta kendisiyle birlikte hücresine doluşmuşlar ve onu yine aynı eski bahçeye çekerlerken şimdiye kadar boş kibir diye adlandırdığı şeyin gerçek olduğunu söylüyorlardı neşeyle.

«Haydon,» diye tekrarladı kendi kendine. Artık anıların akışını durduramıyordu. Bu ad bile sarsıyordu onu: «Sen ve Bill, bir zamanlar her şeyi paylaşırmışsınız,» demişti Martindale. Smiley tombul ellerine baktı, titriyordu elleri. Çok mu yaşlıydı? Güçsüz müydü? Kovalamaktan mı korkuyordu? Yoksa sonunda meydana çıkacak gerçeklerden mi ürküyordu? «Hiç bir şey yapmamak için her zaman bir düzine neden vardır,» derdi. Ann, kendi kaçamakları için gerçekten yerinde bir bahaneydi bu; «bir iş yapmak için de sadece tek bir neden vardır. Bu da, o işi yapmayı istemektir.» Yoksa zorunlu olmak mı? Ama Ann, Smiley'e öfkeyle karşı çıkar: «Zorunluluk,» derdi, «insanın istediği şeyi yapması ya da korktuğu şeyi yapmaması için bulduğu başka bir sözcüktür.»

Bir ailenin ortanca çocukları kardeşlerinden daha çok ağlarlar. Annesinin kucağında acılarını ve yaralı gururunu yatıştırıp sakinleşmeye çalışan Jackie Lacon, dört kişinin evden ayrılışlarına bakıyordu. Önce hiç tanımadığı iki adam —biri uzun boylu, öteki kısa ve esmer— küçük, yeşil bir kamyonete binip uzaklaştılar. Jackie, kimsenin onlara el sallamadığını, hattâ kapıya kadar bile geçirmediğini gözledi.

Sonra babası kendi arabasıyla gitti. Son olarak da sarışın, yakışıklı bir adamla koca bir palto giymiş kısa boylu ve şişman bir adam kayınağaçlarının altına park ettikleri arabaya doğru ilerlediler. Jackie, bir an şişman adamda bir gariplik olduğunu düşündü; öylesine ağır ve acı çekercesine yürüyordu ki... Sonra yakışıklı adamın arabanın kapısını açtığını gören şişman adam adımlarını sıklaştırdı ve yuvarlana yuvarlana arabaya

doğru koşmaya başladı. Şişman adamın bu hareketi küçük kızı yeniden huzursuzlandırdı. Jackie'nin içinde bir hüzün kasırgası esti, artık annesinin tatlı sözleri de onu yatıştıramıyordu.

11

PETER GUILLAM, bilinçli bağlılıkları duygularıyla belirlenen mert bir adamdı. Diğer bağlılıkları da uzun zaman önce Sirk'e adanmıştı. Bir Fransız işadamı olan babası, savaş yıllarında Sirk'e bağlı bir şebeke adına casusluk yaparken, İngiliz asıllı annesi de şifrelerle esrarlı işler yapardı. Sekiz yıl öncesine kadar, nakliyat acentalığı maskesi altında iş gören Guillam'ın Fransız Kuzey Afrika'sında emrinde çalıştırdığı ajanları vardı. Bu da, son derece tehlikeli bir görev olarak kabul ediliyordu. Guillam deşifre olunca ajanları asıldı, kendisi de merkezde uzun süre için kızağa çekildi. Londra'da —bazan Smiley hesabına— yamaklık yaptı, içerde bazı merkez üslü operasyonları yürüttü. Bu arada, genç kızlardan oluşan bir şebeke de çalıştırdı. Alleline'ın grubu, yönetimi ele alınca, Guillam da Brixton'a sürüldü. Sürülmesini yanlış ilişkiler kurmasına bağlamıştı Guillam. Tabii, bu ilişkiler arasında Smiley de vardı. Hiç kuşkusuz, hayat hikâyesini geçen cumaya kadar böyle anlatırdı Guillam. Smiley'le olan ilişkisine gelince özellikle nasıl sona erdiğinin üzerinde dururdu.

O sıralar Guillam genellikle Londra doklarında dolaşırdı. Orada yıldız avcılarıyla birlikte tanıdığı Polonyalı, Rus ve Çinli denizcilerden küçük çapta bir şebeke kuruyordu. Bunun dışında, Sirk'in birinci katındaki küçük odasında oturup Mary adındaki güzel sekreterini teselli ederdi. Üstleri yolladığı notlara cevap vermiyorlardı, ama başka derdi yoktu ve çok da mutluydu. Bir şey sormak için üst katlardan birine telefon ettiğinde, karşısındaki ya konuşamayacak kadar meşguldü ya da yerinde yoktu. Üst katlarda karışıklık olduğunu duymuştu, ama orada hep karışıklık vardı. Örneğin, Control'la Alleline'ın çatışması herkesçe bilinen bir şeydi.

zaten yıllardır bundan başka bir iş yapmıyorlardı. O da Sirk'in bütün görevlileri gibi çok iyi biliyordu ki, Çekoslovakya'daki önemli bir harekât başarısızlığa uğramış; kafatası avcılarının başı, en eski Çekoslovakya uzmanı, Haydon'un ömür boyu sağ kolu olan Jim Prideaux vurulmuş ve içeri tıkılmış; Dışişleri Bakanlığıyla Savunma Bakanlığı bu yüzden kıyametleri koparmıştı. Büyük sessizlik ve asık suratlar bundan ileri geliyor, diye düşünmüştü Guillam. Bill Haydon'un öfkesi de bu yüzdendi. Haydon'un öfkesinin haberleri bütün binaya yayılmış, büyük ihtiraslara bayılan Mary, buna «Tanrının Gazabı» demişti.

Bir süre sonra 'Tanık' operasyonundan söz edildiğini duydu. Haydon'un Guillam'a sonradan anlattığına göre, bu 'Tanık' operasyonu, yaşlı bir adamın —yani Control'un— sönmekte olan ünü uğruna başlattığı, büyük zararlara yolaçan hatalı bir operasyondu ve bedelini Jim Prideaux ödemişti. Haber hemen gazetelere ulaşmış, Parlamento'da tartışılmış, hattâ resmen doğrulanmayan söylentilere göre Almanya'daki İngiliz kuvvetleri alarma geçirilmişti.

Guillam öteki odalara gire çıka, herkesin birkaç hafta önce öğrendiği gerçeği öğrenmeye başladı: Sirk sadece sesiz değildi, aynı zamanda donmuştu. Ne içerden dışarı, ne de dışardan içeri bir hareket vardı, hele Guillam'ın iş gördüğü düzeyde... Binada yönetici durumunda olanların sesi çıkmıyordu, maaş günü gelince herkesin bölmesine konan sarı zarflara rastlanmadı. Mary'ye göre, her ayki gibi ödeme emri almamıştı denetçiler. Ara sıra biri, Alleline'nin kulübünden öfkeyle çıktığını söylerdi. Ya da, Control'un arabasına binerken neşeli olduğu anlatılırdı. Bazan da Bill Haydon'un kendisine sorulmadan ya da onayı alınmadan hareket edildiği gerekçesiyle istifa ettiğini söylerlerdi, ama Bill durmadan istifa ederdi. Dedikodulara bakılırsa, durum bu kez oldukça değişikti; Çekoslovakya olayında yaralanan Jim'in vatanına dönmesi için Çeklerin istediği bedel ödenmediğinden Sirk'e kızgındı. Bu durumda, prestij bakımından ajan takası olarak ödenecek bedelin çok yüklü olduğu söyleniyordu. Bill Haydon da şovenizm krizlerinden biri sırasında sadık bir İngiliz'in anavatana dönme-

si için ne ödense az olduğunu söylüyordu. Onu İngiltere'ye getirin ne isterlerse verin demişti.

Aradan birkaç gün geçtikten sonra, bir akşam üstü Smiley Guillam'ın odasına girmiş ve birlikte içki içmeyi önermişti. Mary onu ilk bakışta tanıyamamış ve havalı bir 'Merhaba' demiş geçmişti. Guillam'la Smiley Sirk'in kapısından çıkarlarken Smiley kapıcılara iyi geceler dilemiş ve Wardour caddesindeki lokantaya oturur oturmaz «Kovuldum,» demişti. Bu konuyla ilgili tek bir kelime daha söylememişti.

Smiley'le Guillam lokantadan sonra müzikli bir meyhaneye gitmişlerdi. Kimse yoktu içeride. «Kovulmanız için bir neden gösterdiler mi?» diye sormuştu Guillam. «Ya da sadece şişmanladığınız mı söylendi?»

Smiley'in üzerinde durduğu 'neden' sözcüğü oldu. Taşkınlığı yoktu ama adamakıllı sarhoştu o sıra. Yine de 'neden' sözcüğü Thames nehri boyunca yürürlerken içini kemiriyordu.

«Mantık açısından mı, davranış açısından mı?» diye sordu Guillam'a. Bill Haydon gibi konuşuyordu. Herkesin kulağı, Haydon'un savaş öncesi Oxford ukalalığıyla dolgundu o günlerde. «Ya da yaşayış biçimi yönünden mi?» Bir sıraya oturdular. «Bana neden göstermelerine gerek yok. Ben kendi nedenlerimi yazabilirim. Ve bu da aynı şey değildir.» Guillam, onu bir taksiye bindirip, şoföre para ve adres verirken Smiley hâlâ ısrarla söyleniyordu: «Bu aynı şey değildir, evet, artık beni istemeyen insanların yarım ağızlı hoşgörüleriyle aynı değildir.»

«Âmin,» dedi Guillam taksi uzaklaşırken, Sirkin kurallarına göre dostluklarının hemen o an bitmesi gerektiğinin tamamen bilincindeydi. Ertesi gün başkalarının da kellelerinin uçtuğunu, Percy Alleline'ın gece bekçisi olarak Şef yardımcısı ünvanıyla başa getirildiğini ve Bill Haydon'un onun emrine verildiğini ya da, ermişlerin söylediğine bakılırsa, âmirliğine getirildiğini öğrendi.

Noel'de Control ölmüştü. «Sırada sen varsın,» dedi Mary. Olayları Bolşevik ihtilâlinde Kış Sarayına yapılan saldırıya benzetiyordu. Gulilam, Sibirya anlamına gelen Brixton'a sürgün edilirken de ağladı. Ne gariptir ki Guillam, Jim Prideaux'nun yerini alacaktı.

Guillam, kafası hınzırlıkla dopdolu, o yağmurlu pazartesi günü Sirk'in dört basamağını çıkarken geçmişteki bu olayları düşündü ve bugünün, geri dönüş yolunda atılan ilk adım olduğuna karar verdi.

Guillam, önceki geceyi Eaton alanındaki geniş dairesinde ince, uzun vücutlu, güzel mahzun yüzlü müzik öğrencisi Camilla'le geçirmişti. Camilla yirmi yaşından büyük değildi, ama sanki saçı hiç sözünü etmediği bir şok sonucunda yer yer kırlaşmıştı. Herhalde aynı bilinmeyen vuruntu yüzünden et yemez, deri hiçbir şey giymez ve içki içmezdi. Sadece aşkta bu esrarlı zorunluluklardan uzaklaşabiliyor gibiydi.

O sabah Brixton'daki sefil odasında Sirk'in belgelerinin fotoğrafını çekmişti. Önce kendi operasyon malzemesi arasından minik bir fotoğraf makinesi almıştı, alışkanlığını yitirmemek için sık sık bu makineleri kullanırdı. «Gün ışığında mı, elektrik ışığında mı kullanacaksınız?» diye sormuştu malzemeci ve sonra da filmin hassasiyeti ile ilgili bir sohbete girişmişlerdi. Brixton'a vardıktan sonra sekreterine rahatsız edilmemesini söylemiş, kapısını kapamış, Smiley'in kesin emirlerine uygun olarak çalışmaya koyulmuştu. Pencereler iyice yukardaydı, oturduğunda sadece gökyüzünü ve yokuşun başındaki yeni okulun damını görebiliyordu.

Özel kasasından çıkardığı başvuru kitaplarıyla işe başladı. Smiley ona yetki tanımıştı. Önce, yalnız yüksek rütbeli memurlara verilen Sirk personel rehberini aldı. Rehberde, İngiltere'de oturan bütün Sirk görevlilerinin ev adresleri, özel telefon numaraları, gerçek adları, iş adları vardı. Sonra eline aldığı Sirk yönetmeliği el kitabının ortasında Sirk'in, Alleline yönetimindeki yeni düzenini gösteren katlanmış bir şema vardı. Şemanın ortasında Bill Haydon'un İstasyon'u, kendi ağının tam ortasındaki dev bir örümceğe benziyordu. «Prideaux fiyaskosundan sonra,» diye o ünlü öfkesiyle bağırmıştı Bill, «Allahın belası özel ordular olmayacak. Sağ elin ne yaptığını bilmeyen sol eller de yok.» Dosyalarda Alleline'ın adının iki kez geçtiğini gördü: Şef ve Özel Kaynaklar Yöneticisi olarak. Söylentilere göre, bu özel kay-

naklar Sirk'i istim üzerinde tutuyordu. Guillam'ın görüşüne göre, bundan başka hiç bir şey Sirk'in operasyon yönünden etkinliğini ve bakanlıklarda gördüğü saygıyı sağlayamazdı. Elindeki bu belgelere, Smiley'in ısrarı üzerine, kafatası avcılarının genişletilmiş yönetmeliğini de ekledi. Bu yönetmelik Alleline'ın «Sevgili Guillam,» diye başlayan ve yetkilerinin kısıldığını madde madde açıklayan mektubuydu. Birçok durumda da kârlı çıkan, yatay dönemde semiren tek yardımcı istasyon, Acton' daki fenercilerin başı Toby Esterhase'ydi. Dosyaları inceledikten sonra —yine Smiley'in emirlerine göre— masasına oturup bir dizi sirkülerin fotoğrafını çekti. Bu belgeler şimdi önemli olmasa da ilerde temel belge olarak işe yarayabilirdi. İdarî servislerin, Londra'daki gizli dairelerin pislik içinde bulunmasından yakınan mektupları («Lütfen kendi evinizmiş gibi temiz tutun bu daireleri,» deniyordu), rehberlerde bulunmayan Sirk telefon numaralarının özel işlerde kullanılmamasını isteyen bildiriler bunlar arasındaydı. Sonra şahsına evraktan gönderilmiş çok kaba bir mektup «Son Uyarı» diyordu. Takma adına düzenlenmiş araba ehliyeti vize ettirilmemişti, Guillam zahmet edip bu işlemi yaptırmazsa, adı, gerekli disiplin cezasının verilmesi için denetçilere gönderilecekti.

Fotoğraf makinesini kaldırdı ve özel kasasına döndü. Alt rafta, Toby Esterhase imzasıyla gönderilen fenerci raporları duruyordu, üzerlerinde de şifresi olan 'Balta' adı vardı. Bu belgelerde, Londra'da, maskeli ya da maskesiz olarak görevli iki ya da üç yüz kadar Rus gizli servis ajanının adları ve paravan işleri yazılıydı: Ticaret Ataşeliği, Tass Ajansı, Aeroflot, Moskova Radyosu, konsolosluk ve elçilik hizmetleri... Esterhase'nin adamı tarafından yapılan soruşturmaların tarihleri, gözetleme sırasında keşfedilen ve izi sürülmeyen temaslar da belirtilmişti. Raporlar koca bir yıllık cildi ve aylık ekleri içeriyordu.

Guillam önce yıllık raporlara, sonra aylık eklere göz attı. On bir buçuğa doğru kasayı kilitledi, direkt hattan İstasyon'u aradı ve Malî İşler Bölümü'nden Lauder Strickland'ı istedi.

«Lauder, ben Brixton'dan Peter. İşler nasıl?»

«İyidir, Peter, ne yardımımız dokunabilir size?»

İstasyon'da çalışan bizim gibi önemli kişilerin sana ayıracak zamanları yoktur, demek istiyordu Strickland bu ses tonuyla. Satın alınabilir izlenimi uyandıran bir Fransız dilpomatik kuryeyi elde etmek için kaynağı şüpheli bir parayı kullanmanın söz konusu olduğunu söyledi Guillam. En mazlum sesiyle bu konuyu konuşmak için zaman ayırıp ayıramayacağını sordu. Lauder ısrarla soruyordu, İstasyon'a durum bildirilmiş miydi? Hayır, ama Guillam kâğıtları Bill Haydon'a hemen göndermişti. Lauder Strickland karşısındakini küçük gören, kendini beğenmiş bir adamdı. Ama tepeden konuşan havası biraz gevşemişti. Guillam direndi: «Birkaç önemli nokta var Lauder, sanırım sizin gibi bir beyne ihtiyacımız olacak.» Bu sözler üzerine Lauder, yarım saatım Guillam'a ayırabileceğini söyledi.

Guillam West End'e giderken, çektiği filmleri Charing Cross sokağındaki Lark adlı eczacının dükkânına bıraktı. Lark, koca yumruklu, çok şişman bir adamdı. Dükkânı boştu.

«Bay Lampton'un filmleri banyo edilecek,» dedi Guillam.

Lark, kutuyu alarak arka odaya götürdü. Geri döndüğünde gıcırtılı bir sesle: «Tamam,» dedi ve sigara içermiş gibi derin bir soluk koyverdi. Guillam'ı kapıya kadar geçirdi, ardından kapıyı kilitledi. Bu adamları George nereden bulur Tanrım, diye düşündü Guillam. Eczaneden bir öksürük pastili almıştı. Smiley, yapacağı her hareketin hesabını verebilmesi gerektiğini söylemişti ona. Sirk'in günün yirmi dört saatı itlerini peşine saldığı noktasından hareket etmeliydi. Bu da olağandı. Guillam düşünüyordu: Alleline'ın gözüne girmek için Toby Esterhase kendi anasının peşine bile salardı itlerini. Başyardımcısı Cy Vanhofer ve Lorimer adında bir sabıkalıyla yemek yemek için Charing Cross sokağında Chez Victor adlı lokantaya yollandı. Lorimer, metresini Stockholm'deki Doğu Alman elçisiyle paylaştığını anlatır dururdu. Kadının onların hesabına çalışmaya hazır olduğunu ama İngiliz vatandaşlığı ve yüklü peşin para istediğini tekrarlardı. Her şeyi yapar demişti Lorimer: Mektuplarını açar, odaları didikler, mikrofon

yerleştirir, banyosuna kırık cam bile doldurur; bu sonuncusu şaka niyetine söylenmişti. Guillam, Lorimer'in yalan söylediği kanısındaydı, Vanhofer'in de en az onun kadar yalancı olup olmadığını düşündü. Ama o sıralarda kimin ne yöne eğimli olduğunu söyleyecek durumda bulunmadığını bilecek kadar akıllı ve dikkatliydi. Chez Victor'u beğendi, ama ne yediğini hemen unuttu. Sirk'in kapısından girerken, bunun tek nedeninin heyecan olduğunu anladı.

«Merhaba Bryant.»

«Hoş geldiniz efendim. Lütfen oturun efendim, sadece bir dakika lütfen, teşekkür ederim,» dedi Bryant bir solukta. Guillam da tahta bir sıraya ilişirken dişçi muayenehanelerini ve Camilla'i düşünüyordu. Camilla çok yeni ve aniden kurulmuş bir ilişkiydi. Uzun zamandır Guillam'ın işleri bu kadar hızlı gitmemişti. Camilla'le bir toplantıda tanışmışlardı. Bir köşeye çekilmiş havuç suyu içerken gerçeklerden söz ediyordu kız. Guillam rizikoyu kabullenip ahlak konularında pek bir şey bilmediğini söylemiş, «buradan çıkıp yatıversek nasıl olur?» demişti. Camilla bir süre ciddi ciddi durmuş, düşünmüş, sonra da mantosunu almıştı. O günden beri birlikte yaşıyorlardı. Camilla Amerikan fıstığı kebap ediyor ve flüt çalıyordu.

Sirkin girişi eskisinden de dağınıktı. Üç eski asansör, tahta bir korkuluk, bir Seylan çayı posteri, Bryant'ın içinde İngiltere manzaraları olan bir takvim asılı camlı kulübesi ve tozlu telefonlar...

«Bay Strickland sizi bekliyor, efendim,» dedi Bryant kulübesinden çıkarak ve pembe ziyaretçi kartını ağır ağır damgalamaya başladı: On dört elli beş, P. Bryant, Nöbetçi.

Asansörün madenî kapısı kuru dal gibi şakladı.

«Artık bu nesneyi yağlamak zamanı geldi, değil mi?» diye sordu Guillam makinenin harekete geçmesini beklerken.

«Söylüyoruz, efendim,» diye karşılık verdi Bryant heyecanla. «Ama bir şey yaptıkları yok. Kendimiz söylüyor, kendimiz dinliyoruz. Aileniz nasıl, efendim.»

«İyi,» dedi ailesi olmayan Guillam.

«Memnun oldum,» dedi Bryant. Guillam, nöbetçinin ak saçlarının kendi bacakları arasında kaybolduğunu gördü ve Mary'nin Bryant'a çilekli, vanilyalı pasta dediğini hatırladı: Kırmızı yüz, beyaz saç ve lâpa gibi bir ten.

Guillam, asansörde ziyaretçi kartını inceledi: L. S.'e girebilir. Ziyaret Nedeni: Bankacılık Şubesi. Bu kartın çıkarken geri verilmesi... Ve altta da 'Ziyaret edilenin imzası' yazan boş bir yer.

«Merhaba, seni iyi gördüm Peter. Biraz geciktin, ama önemi yok.»

Lauder bekliyordu. Beyaz kolalı gömleğinin içindeki iki karış boyu ve ziyaretçi kabul etmenin gizli heyecanıyla Guillam'ı süzüyordu. Control'un zamanında bu kat arı gibi çalışanlarla doluydu. Şimdi girişi bir tahtaperdeyle kesmişlerdi. Fare suratlı bir nöbetçi ziyaretçi kartını incelemişti.

«Tanrım, ne zamandan beri bu canavar burada?» diye sordu Guillam, yepyeni bir kahve makinesinin yanında yavaşlarken. Büyük kahve fincanlarını dolduran iki kız, Guillam'a bakarak «Merhaba, Lauder,» dediler. Uzun boylu olanı, Guillam'a Camilla'i hatırlattı; aynı çakmak çakmak gözler, erkekleri küçük gören aynı bakışlar.

«Ama ne kadar adam — saat tasarrufu sağladığını bir bilsen, diye atıldı Lauder. Mükemmeldir. Evet, son derece mükemmeldir,» diyordu Lauder ve coşkudan neredeyse Bill Haydon'u yere devirdiğini zor farketti.

Bill Haydon, New Compton caddesi ve Charing Cross sokağına bakan odasından çıkıyordu. Onlarla aynı yönde ilerliyordu, ama saatta yarım kilometre hızla. Bu, kapalı yerde Bill'in hızlı yürüyüşüydü. Ama dışarda başkalaşırdı. Guillam iyi bilirdi bunu. Sarratt'taki eğitimlerde ve Yunanistan'da bir gece buluşması sırasında yakından görmüştü. Dışarda Bill canlı ve çevikti. Ama nemli ve kasvetli koridorda yüzü asıktı. Yüzü sanki görev yaptığı yerlerin izini taşıyordu. Sayısı belli değildi bu görevlerin. Guillam'ın gözünde, Bill'in imzasının bulunmadığı bir operasyon yok gibiydi. Bir iki yıl önce, Donanma haberalma örgütünde çalışırken, kıyıdan

Wenchow ve Amoy adlı Çin limanlarını gözetlemek için adam topluyordu. Ama sonradan bu şehirlerde savaş sırasında Bill Haydon'un elde ettiği Çinli ajanların yaşadığını öğrenip, şaşmış kalmıştı. Bu ajanlar telsizler ve araç gereçle donatılmışlardı, kendileri ile bağlantı kurulabiliyordu. Bir başka sefer, Sirk'in vurucu adamlarının savaş sırasındaki hizmet raporlarını tararken iki raporda yine Bill'in takma adına raslamıştı: 1941'de Helford berzahına girip çıkan Fransız balıkçı kayıklarını çalıştırmıştı Bill. Ayni yıl sağ kolu Jim Prideaux ile birlikte Güney Avrupa'da Balkanlar'dan Madrid'e kadar uzanan bir kurye şebekesi kurmuştu. Guillam'a göre Bill, Sirk'in artık tükenmekte olan ve yeri bir daha doldurulamayacak kuşağındandı. Bu kuşağa Bill'in soylu ana babası ve Smiley de dahildi. Otuz yıl sonra Sirk'e hâlâ o serüven kokusunu veren de Guillam'ın gürültüye gelmiş yaşamının aksine, renkli yaşamlardan geçmiş olan bu kuşaktı işte.

Lauder ve Guillam'ı gören Haydon olduğu yerde dondu kaldı. Bill'le bir ay önce konuşmuştu Guillam. Herhalde gizli bir görevle epeydir dışardaydı. Şimdi, odasının aralık kapısından sızan ışıkta çok esmer ve olduğundan uzun duruyordu. Elinde bir şey vardı, Guillam bunun ne olduğunu anlayamamıştı; dergi, dosya ya da bir rapor olabilirdi. Odası bir öğrenci odası gibi karmakarışıktı, raporlar ve dosyalar her yana saçılmıştı. Duvarda kartpostallar ve gazete kupürleriyle dolu çuha kaplı bir bildiri tahtası vardı. Yanında Bill'in eski yağlıboya tablolarından biri çerçevesiz asılıydı. Çölün katı ve dümdüz renklerini yansıtan soyut bir tabloydu bu.

«Merhaba Bill.» dedi Guillam.

Bill oda kapısını kapamadan —bu, idari kuralları çiğnemekti— yanlarına geldi. Her zamanki gibi kötü giyinmişti. Ceketinin dirseklerindeki deri yamalar düz dikileceği yerde çapraz dikilmişti. Ve bu ona soytarı havası veriyordu. Gözlükleri kırlaşmış düz perçeminin altında pilot gözlüğünü andırıyordu. Lauder ile Guillam bir süre konuşmadan onunla yürüdüler. Sonra Haydon birden durarak, taştan kaidesinin üzerinde dönen bir heykel gibi gözlerini Guillam'a dikti. Gülümserken kal-

kıveren kaşlarıyla palyaçoya benziyordu. Asık surat birden aydınlanmış ve şaşılacak kadar gençleşmişti.

«Ne arıyorsun burada, seni gidi parya?» diye sordu yumuşak bir sesle.

Bu soruyu ciddiye alan Lauder, Fransız kurye ve para olayını açıklamaya koyuldu.

«Bakın ayran budalaları istemem bu işte,» dedi Bill. «Bu lânet olasıca kafatası avcıları, ağzınızdaki altın dişleri söküp alırlar. Kızları da istemem,» diye ekledi bir süre düşündükten sonra. Gözleri hâlâ Guillam'daydı. «Tabii becerebilirseniz. Ne zamandan beri kafatası avcıları paralarını meşrulaştırma işiyle uğraşmaya başladılar? O bizim işimizdir.»

«Lauder uğraşıyor zaten o işle, biz sadece harcıyoruz.»

«Evrakı bana gelecek,» dedi Haydon Strickland'a tersçe. «Artık tehlikeye girmek istemiyorum.»

«Size havale edildi,» dedi Guillam. «Herhalde masanızda, kağıtlarınızın arasındadır.»

Haydon'un son bir baş işaretiyle yollarına devam ettiler. Köşeyi dönene kadar, Guillam, Haydon'un soluk mavi bakışlarını arkasında hissetti.

«Harika bir adam,» dedi Lauder. Sanki Guillam Haydon'u tanımazmış gibi. «İstasyon ondan daha usta ellerde olamaz. İnanılmaz yetenekleri var. Hizmetleri akıl alır gibi değil... Parlak bir zekâ.»

Oysa sen, diye düşündü Guillam acımasızca, ancak başkalarının başarılarıyla geçinirsin; Bill'inkilerle övünürsün, kahve makinesiyle şişinirsin, bankalarla işbirliği yaparsın... Roy Bland'ın Cocney lehçesiyle söylediği sözler düşüncelerini dağıttı.

«Hey, Lauder, dur bir dakika. Bill'i gördün mü? Acele arıyorlar.»

Ayni yönden Toby Esterhase'nin Orta Avrupa aksanlı yankısı duyuldu:

«Hemen Lauder, onun bulunması için alarm bile verdik.»

Son koridora gelmişlerdi. Lauder üç adım öndeydi, bu sorulara cevap hazırlarken Guillam da kapının önüne gelmiş, içeri bakıyordu. Bland, masanın üzerine yayılmış, ceketini çıkarmıştı. Koltuk altlarında halka hal-

ka ter izleri vardı. Bir kağıdı kavramıştı. Minik Toby Esterhase şef garson gibi Bland'in önünde eğilmiş, günün özel yemeklerinden birini müşterisine öğütlüyordu sanki. Bland başını kaldırıp Strickland'i gördüğünde Toby ile birlikte ayni evrakı okuduğu anlaşılıyordu.

«Bill Haydon'ı gördüm sahiden,» dedi Lauder. Soruları evirip çevirerek daha uygun hale getirmek gibi bir ustalığı vardı. «Şu an Bill'in size gelmek üzere yolda olduğunu sanıyorum. Koridordadır. Az önce konuşmuştuk.»

Bland'ın bakışı yavaşça Guillam'a kaydı ve orada kaldı. Bu soğuk süzme Haydon'ın bakışını anımsatıyordu. «Merhaba Peter,» dedi bir süre sonra. Ayni anda Minik Toby de başını kaldırarak dosdoğru Guillam'a baktı, gözleri zağar gibi kahverengi ve sakindi.

«Merhaba,» dedi Guillam, «Ne var ne yok?»

Esterhase ile Bland'ın bakışları sadece soğuk değil, düşmancaydı. Guillam ile Toby Esterhase İsviçre'de çok tehlikeli bir görevde üç ay neredeyse içiçe çalışmışlardı ve Toby bu süre içinde bir kez bile gülümsememişti. Guillam bunu bildiğinden onun soğuk bakışlarını yadırgamadı. Ama Roy Bland Smiley'in yetiştirdiklerindendi. Bu gizlilik dünyası için fazla sıcakkanlı ve fazla atılgandı. Kızıl saçlı, iriyarı ve neşeli, yalın bir entelektüeldi. Onun için güzel bir gece ancak kent yöresindeki lokantalarda Wittgenstein'ı tartışarak geçirilebilirdi. Bilgisi sınırlıydı, çok yönlü bir adam değildi. Doğu Avrupa'nın akademik çevrelerinde on yıl parti sempatizanı maskesiyle çalışmış, şimdi de Guillam gibi kızağa alınmıştı. Bu da bir çeşit bağ yaratıyordu. Roy Bland arkadaşlarını ağzı kulaklarına kadar sırıtarak karşılar, omuzlarına vurur, önceki gece içtiği biranın kokusunu suratlarına geğirirdi. Bland her zaman canayakındı, ama bugün değil.

«Bir şey yok Peter,» dedi Roy, gülümseyerek. «Sadece sizi görünce biraz şaşırdık, o kadar. Bu katta bizden başkasının olmasına alışık değiliz de.»

«Bill geliyor,» diye söze karıştı Lauder. Az önceki teşhisin doğru çıktığına çok sevinmişti. Bill Haydon içeri girerken yüzündeki garip renk Guillam'ın dikkatini

çekti. Sanki kılcal damarlarının hepsi patlamış, ve yanaklarına kan oturmuştu; Dorian Gray'i andırdığını düşündü Guillam, artan bir sinirlilik içinde,

Guillam'ın Lauder Strickland'la görüşmesi tam bir saat yirmi dakika sürdü. Bu süre boyunca da Guillam sözü uzatmış ve durmadan Bland'la Esterhase'nin endişelerini düşünmüş, onların içini kemiren şeyin ne olduğunu bulmaya çalışmıştı.

«Neyse, bari gidip meseleyi Dolphin'den geçireyim bir kere,» dedi sonunda. «Hepimiz onun İsviçre Bankalarıyla ilişkisini biliyoruz.» Denetçiler, Bankacılık Şubesinden iki kapı uzaktaydı. «Şunu burada bırakayım,» dedi ve ziyaretçi kartını Lauder'in masasına attı.

Diana Dolphin'in odası deodoran kokuyordu. Çantası kasanın üzerinde, *Financial Times* dergisinin yanındaydı. Diana, Sirk'in, evde kalmış gelin adaylarındandı. Evet, dedi Guillam yorgunca, operasyon belgeleri teslim edilmek üzere Istasyon'a gönderilmişti. Evet, anlıyordu, şüpheli bir paranın ölçüsüz kullanılması artık geçmişte kalmış bir şeydi.

«Öyleyse sorunu inceleyip size bildiririz,» dedi Diana. Diana'nın araştırması yandaki odaya geçip durumu Phil Porteous'a sorması demekti.

«Peki, Lauder'e haber veririm,» dedi Guillam ve odadan çıktı.

Davran, dedi kendi kendine.

Erkeklerin tuvaletindeki musluğun önünde —aynadan kapıya bakarak ve dışardaki sesleri dinleyerek— tam otuz saniye bekledi. Garip bir sessizlik çökmüştü bütün kata. Hadi, dedi içinden, yaşlanıyorsun, davran! Çevik adımlarla koridoru geçti, nöbetçi odasına yiğitçe daldı, kapıyı gürültüyle kapadı ve çevresine bakındı. On dakikan var, dedi içinden ve çarpılarak kapanan bir kapının, bu sessizlikte, yavaşça kapanan bir kapıdan daha az gürültü çıkaracağını düşündü. Davran.

Fotoğraf makinesi yanındaydı, ama içerdeki ışık berbattı. Parmaklıklı pencere kararmış borularla dolu avluya bakıyordu. Yanında flâşı vardı, ama güçlü bir

ampul kullanmak tehlikeli olurdu. Bu yüzden belleğine baş vurdu. Yönetim el değiştirmişse de o günden bu yana odada fazla değişiklik olmamıştı. Eskiden burası kızların dinlenme odası olarak kullanılırdı, adî parfüm kokularına bakılırsa hâlâ da öyleydi anlaşılan. Duvara dayalı büyük bir kanepe vardı, geceleri iğrenç bir yatak olurdu. Kanepenin yanında, boyaları dökülen kızıl haçıyla bir ilk yardım çantası ve bozuk bir televizyon duruyordu. Çelik dolap aynı yerde, telefon santralı ve kilitli telefonlar arasındaydı. Doğru yanma koştu. Bu çok eski bir dolaptı, konserve açacağıyla bile açılabilirdi. Yanma maymuncuklarını almıştı. Birden eski şifreyi hatırladı: 31-22-11. Akreple yelkovanın ters yönünde dört, akreple yelkovan yönünde üç, ters yönünde iki ve akreple yelkovan yönünde çıt edene kadar bir kere çevrilecekti. Şifreli kilit sanki yolunu biliyordu. Kapı açılır açılmaz, toz bulutları odayı bir anda sardı. Birden flütle çalınan tek notayı andıran bir ses duyuldu. Ses sokaktan gelmişti. Fren sesi olmalıydı, ya da tekerlekli dosya arabasının gıcırtısıydı.Ama Camilla'in flütten çıkardığı o uzun, hüzünlü sese de benziyordu. Camilla ancak istediği zaman çalardı. Gece yarısı, sabahın erken saatları, ne zaman olursa. Komşulara da aldırdığı yoktu. Zaten kızda sinir diye bir şey olup olmadığı su götürürdü. Guillam birlikte kaldıkları ilk geceyi hatırladı: «Yatağın hangi tarafında sen yatacaksın? Elbiselerimi nereye koyayım?» demişti sakince. Guillam böyle konulardaki inceliğiyle övünürdü; ama bu incelikler Camilla'e vız geliyordu. Camilla'e göre teknik zaten bir ödündü, gerçeklikle bir uzlaşmaydı; bundan da öteye gerçeklerden bir kaçıştı. Peki, beni bu yerden kurtarsın da göreyim o halde.

Nöbetçi tutanakları üst raftaydı. Ciltlenmiş ve sırtlarına tarihleri yazılmıştı. Aile bütçelerini andırıyordu bunlar. Nisan ayının cildini aldı ve iç kapaktaki isim listesine baktı. Avlunun ötesinden kendisini görüp göremeyeceklerini düşündü. Görseler de aldırırlar mıydı acaba? Kayıtları incelemeye başladı. On ya on bir nisan gecesi Istasyon'la Tarr arasında gidip gelmiş olması gereken mesajları arıyordu. Smiley, Hong-Kong'un dokuz saat ileri olduğunu söylemişti. Tarr'ın telgrafı ve

Londra'nın ilk cevabı normal çalışma saatlarının dışına çıkıyordu.

Birden koridordan sesler yükselmeye başladı. Guillam, bu sesler arasından Alleline'ın kaba konuşmasıyla mizahtan yoksun nükteler yaptığını işitir gibi oldu. Ama o sıra, hayal gücü ona devamlı oyun oynuyordu. Yakalanacak olsa bahanesi hazırdı. Kafasının bir parçası şimdiden inanmıştı buna. Yakalanırsa bütünüyle inanacaktı. Sarratt'ın soruşturmacıları iyice yüklenirlerse yedek bir açıklama daha hazırlamıştı. Hiç bir zaman bahanesiz dolaşmazdı zaten. Ama yine de korkuyordu. Sesler uzaklaştı, seslerle birlikte Percy Alleline'ın, hayali de. Guillam ter içindeydi. Kızın biri *'Hair'* müzikhalinden bir şarkıyı mırıldanarak koridoru geçti. Bill seni duysa gebertir, diye düşündü kızın arkasından. Bill'i çılgına çevirecek şeylerden biri de şarkı mırıldanmaktı. Bill Haydon'un sesi hâlâ kulaklarındaydı: «Ne arıyorsun burada, seni gidi parya?»

Sonra, Bill'in gerçekten öfkeli gürleyişini duyan Guillam, geçici olarak neşelendi. Tanrı bilir, Bill'in sesi nereden yankılanıyordu: «Kesin şu iniltiyi be! Kim o sersem?»

Davran. Durdun mu bir daha kıpırdayamazsın. Bir sahne korkusu vardır ki her yanını kurutur, kaçmana yol açar, hedefe varmak üzereyken parmaklarını yakar ve miden düğümlenir. Davran. Nisan cildini yerine koydu ve rasgele dört cilt çekti: Şubat, haziran, eylül ve ekim. Bunlara şöyle bir baktı, ipucu arıyordu. Sonra ciltleri rafa yerleştirdi ve çömeldi. Tozun bir an önce dağılması için dua etmeye başladı, bu tozun sonu yoktu anlaşılan. Neden biri ortaya çıkıp bu durumu şikayet etmiyordu? Bir yeri birçok kişi kullanırsa böyle olurdu işte; sorumluluğu kimse yüklenmez, kimse aldırmazdı. Guillam gece nöbetçilerinin listesini arıyordu. Listeyi alt rafta, çay tabloları ve süt şişeleri arasında buldu. Bunlar zarflar içine deste deste yerleştirilmişti. Nöbetçiler bunları doldurur ve on iki saatlık görev sırasında iki kez masaya getirirlerdi: Gece yarısı ve sabahın altısında. Bu listelerin doğruluğu böylece onaylanırdı, ama Tanrı bilir nasıl; çünkü gece görevlileri koca binanın dört bir yanına dağılmıştı. İm-

zalanır, üçüncü kopya alınır ve dolaba tıkılırdı. Kimse bunun ne işe yaradığını bilmezdi, ama böyle gelmiş böyle gidiyordu.

Rafta toz ve çay paketleri, diye düşündü Guillam. Herhalde epeydir çay pişirmiyorlardı.

Bir kere daha on ve on bir nisan kayıtlarına baktı. Gömleği terden sırtına yapışmıştı. Ne oluyor bana, diye kızmaya başladı kendine. Kadranı ileri çevirdi, geri çevirdi, yine ileri, iki üç kere ve sonra dolabı kapadı. Bekledi, dinledi, son bir kere odadaki toza baktı, ve kararlı adımlarla koridora çıktı. Oradan erkeklerin tuvaletine sığındı. Yolda tıkırtılar duydu; şifre makineleri, telefon zilleri. «Nerde o bokun soyu, demin elimdeydi!» diye bağıran bir kız sesi... Ve yine o esrarlı flüt sesini duydu ama artık Camilla'ın sabahın erken saatlarında çaldığı gibi değildi. Bir daha böyle işleri Camilla'e yaptırayım, ödünsüz, hayatın gerçekleriyle yüzyüze gelmek ne demekmiş görsün diye düşündü hırsla.

Erkekler tuvaletinde Spike Kaspar ve Nick de Silsky lavabonun önünde fısıldaşıyorlardı. Bunlar Haydon'un Sovyet şebekesindeki ayakçılarıydı. Yıllardır çalışıyorlardı. Arkadaşlar arasında Rus diye anılırlardı. Guillam'ı görür görmez sustular.

«Merhaba. Siz hiç birbirinizden ayrılmaz mısınız kuzum?»

İkisi de sarışın ve tıknazdı, gerçek Ruslardan daha çok Rusa benziyorlardı. Onlar gittikten sonra, Guillam ellerindeki tozu yıkadı ve Lauder Strickland'ın odasına döndü.

«Tanrı bizi korusun, şu Dolphin amma da konuşuyor,» dedi.

«Çok becerikli bir memurdur. En işe yarayanlardan. Son derece hünerlidir, inanın,» diye karşılık verdi Lauder. Guillam'ın ziyaretçi kartını imzalamadan önce dikkatle saatına baktı ve Guillam'ı asansöre kadar geçirdi. Toby Esterhase korkulukta durmuş, yabanî görünüşlü genç nöbetçiyle konuşuyordu.

«Brixton'a mı dönüyorsunuz, Peter?» diye sordu. Sesi duygusuz, yüzünün anlamı her zamanki gibi belirsizdi.

«Neden sordunuz?»

«Dışarıda arabam var. Sizi sürebileceğimi düşünmüştüm. Zaten orada görülecek bir işimiz var.»

Sizi sürebileceğim... Minik Toby hiç bir dili doğru dürüst bilmez, ama hepsini konuşurdu. İsviçre'de Guillam onun Fransızca konuştuğunu duymuştu, Fransızcayı Alman gibi, Almancayı Slav gibi, İngilizceyi de yanlış sözcükler, yanlış deyimler ve yanlış vurgularla konuşurdu.

«Sağ ol Toby. Eve döneceğim. İki akşamlar.»

«Doğru eve mi? Sizi oraya kadar sürüverecektim işte.»

«Teşekkürler, biraz alışveriş yapacağım. Yığınla vaftiz çocuğum var.»

«Peki,» dedi Toby ve çenesi hayal kırıklığıyla iyice kasıldı.

Ne istiyordu Toby Esterhase? Guillam yeniden düşünmeye başladı. Minik Toby ve Koca Roy! Niye bana pis pis bakıyorlardı öyle? Okudukları bir şeyden mi yoksa yedikleri bir şeyden mi?

Guillam sokağa çıkınca, kitapçı dükkanlarının vitrinlerine bakarak avare avare Charing Cross sokağında dolaştı. Bir yandan da iki kaldırımı dikkatle inceliyordu. Rüzgâr çıkmış, hava daha da soğumuştu. Yanından geçen insanların yüzlerinde bir umut okunuyordu. İçi coşkuyla doluydu. Şimdiye kadar geçmişte yaşadığına karar verdi. Artık silkinmeli, canlanmalıydı. Zwemmers'de *Çağlar Boyunca Müzik Aletleri* adlı resimli kitabı incelerken Camilla'in Doctor Sand'la geç saatta flüt dersi olduğunu hatırladı. Foyles'e kadar yürüdü, yan gözle de otobüs duraklarındaki kuyruklara bakıyordu. Yabancı bir ülkede görevde say kendini, demişti Smiley. O soğuk binayı ve Bland'ın donuk, bakışlarını hatırlamak Smiley'in sözlerini doğruluyordu. Acaba Bill Haydon'dan da kuşkulanıyorlar mıydı? Hayır Bill, kendine özgü bir tipti. Birden içinde ona karşı bir bağlılık duygusu uyanmasına engel olamadı. Bill, kendisine ait olmayan hiç bir şeyi paylaşmazdı başkasıyla. Bill'in yanında öbür ikisi cüce kalırdı.

Soho'ya varınca bir taksi çağırdı ve Walterloo İstasyonu'na gideceğini söyledi. Waterloo'da, pis kokulu

bir telefon kulübesinden Surrey'de, Mitcham diye bir yerde Müfettiş Mendel'i aradı. Mendel bir zamanlar Özel Şube'de görevliydi. Smiley ve Guillam onu çok eskiden tanırlardı. «Jenny'yi sordu Mendel'e. Mendel kısaca «orada Jenny adında birinin bulunmadığını» söyledi. Guillam özür dileyerek telefonu kapadı. Saatı veren numarayı çevirdi, gerçekten biriyle konuşur gibi neşeyle devam etti; çünkü telefon kulübesinin kapısında yaşlı bir kadın duruyordu. Artık oraya varmıştır, diye düşündü Gulilam ve telefonu kapadı. Sonra Mendel'in bulunduğu caddenin sonundaki telefon kulübesine ait olan ikinci bir numarayı çevirdi.

«Ben Will,» dedi Guillam.

«Ben de Arthur,» diye karşılık verdi Mendel neşeyle. «Ne var ne yok, Will?» Mendel oldukça garip bir adamdı. Kaçamak tavırlı, geniş adımlı, sivri yüzlü ve cin bakışlı bir avcı. Şimdi Guillam onu gözlerinin önüne getirebiliyordu: Elinde kalemiyle polis memurlarının kullandığı türden not defterinin üzerine eğilmiş olmalıydı.

«Size ana haberleri vermek istiyorum. Bakarsınız otobüsün altında kalırım.»

«Haklısınız Will,» dedi Mendel. «İnsan ne kadar dikkatli olsa, boşuna.»

Guillam haberi ağır ağır, telefonun rasgele dinlenebileceğini düşünüp kararlaştırmış oldukları öğretim görevlisi maskesiyle bildirdi; sınavlar, öğrenciler, çalınmış sorular... Guillam kalem cızırtılarından başka şey duymuyordu durakladığında, Mendel'in ağır ağır ve çok okunaklı yazdığını, bitirmeden de konuşmayacağını biliyordu.

«Aklıma gelmişken söyleyeyim, eczaneden cici resimleri aldım,» dedi Mendel mesajı yeniden kontrol ettikten sonra, «Mükemmel doğrusu, içlerinde yanmış tek resim yok.»

«Teşekkürler, memnun oldum.»

Ama Mendel, Guillam sözlerini bitirmeden telefonu kapamıştı.

Köstebekler konusunda söylenecek tek söz vardır, diye düşünüyordu Guillam. Kazdıkları kapkaranlık, upu-

zun bir tüneldir. Yaşlı kadına kulübenin kapısını açarken, ahizenin terden iyice ıslandığını gördü. Mendel'e verdiği haberi, Roy Bland'la Toby Esterhase'nin bakışlarını bir kere daha düşündü. Ve birden Smiley'i hatırladı: Neredeydi acaba? Dikkatli davransaydı bari... Eaton alanına döndü, Camilla'ı fena halde arzuluyor ve nedenlerinden de biraz ürküyordu. Birden karşısına çıkan şey yaşı mıydı acaba? Nasıl olduysa hayatında ilk kez, soyluluk inancına aykırı düşen bir günah işlemişti. Garip bir kirlilik duydu, neredeyse kendinden iğrenmiş gibiydi.

12

OXFORD'A yıllar sonra geri dönen yaşlı adamlar her taşın gençliklerini hatırlattığını söylerler. Smiley onlardan değildi. Belki on yıl önce böyle duygulara kapılabilirdi. Ama şimdi değil. Kitaplığın önünden geçerken düşündü: Bir zamanlar burada çalışmıştım. Parks Road'da eski öğretmeninin evini görünce de, savaştan önce o upuzun bahçede Jebedee'nin söylediklerini hatırladı: «Londra'daki arkadaşlarımla görüşmelisin, George.» Büyük kuleli saat akşamın altısını çalıyordu. Bill Haydon ve Jim Prideaux geldi aklına. Smiley'in okuldan ayrıldığı yıl Oxford'a gelmiş olmalılardı; sonra savaşa katılmışlardı. O zamanların bu ayrılmaz ikilisinin nasıl göründüğünü hatırlamaya çalıştı Smiley. Bill Haydon ressamdı, polemikçiydi, sosyetikti. Jim Prideaux ve arkadaşına hayrandı. Sirk'teki parlak günlerinde, aralarındaki bu farklılıklar iyice dengelenmişti. Jim kafa işlerinde ustalaşmıştı, Bill de fiziki mücadele alanında kimseye pabuç bırakmıyordu. Ancak eninde sonunda yük beygiri yine ahırına, düşünür de masasının başına dönmüştü.

Yağmur çiseliyordu, ama Smiley farkında bile değildi. Trenle gelmiş, istasyondan buraya kadar sağa sola uğrayarak yürümüştü: Blackswells, eski koleji, rasgele yerler, sonra kuzeye yönelmişti. Sık ağaçlar yüzünden hava sanki daha erken kararmış gibiydi. Bir

çıkmaz sokağa varan Smiley ağır ağır yürüdü ve çevresini inceledi. Yanından bir kadın bisikletle geçti, sokak lâmbalarının ışığının sis tabakasını deldiği yerden kayıp gitti. Bisikletten indi, tahta bahçe kapısını açtı ve gözden kayboldu. Karşı kaldırımda baştan aşağı örtülere bürünmüş biri köpek gezdiriyordu. Kadın mı, erkek mi, belli değildi. Bunların dışında sokak boştu, telefon kulübesi de. Sonra birden karşıdan iki adam göründü, yüksek sesle Tanrı'dan ve savaştan söz ederek geçtiler. Genç olanı konuşuyor, yaşlı adam da onu başını sallayarak dinliyordu. Smiley yaşlı adamın profesör olması gerektiğini düşündü.

Smiley yüksek bir tahta perde boyunca yürüdü. On beş numaralı kapının menteşeleri gevşemişti. Kapıyı itince, mandalın da kırık olduğunu gördü. Ev bahçenin çok gerisindeydi, pencerelerin çoğunda da ışık vardı. Üst kat pencerelerinden birinde, genç bir adam masasına eğilmişti. Bir başka pencerede iki kız ağız kavgasına tutuşmuşlardı, üçüncü pencerede solgun yüzlü bir kadın viola çalıyordu, ama Smiley'in müzik sesini duyması imkânsızdı. Alt katın ışıkları da yanıyordu, ama perdeler kapalıydı. Veranda çini döşeliydi, ön kapı buzlu camdandı ve tokmakta bir levha asılıydı: Gece on birden sonra yalnız servis kapısını kullanın. Her zilin üzerinde değişik notlar vardı: 'Prince, üç kere çalın; Lumby, iki kere çalın, Buzz, bu gece yokum, görüşürüz, Janet,' en alt zilde «Sachs» yazılıydı, Smiley zile bastı. Köpek havlamaları ve kalın bir kadın sesi duyuldu.

«Flush, aptal oğlan. Ahmağın biridir mutlaka. Sus, kapa çeneni salak, sus!»

Kapı aralandı, arkasında zincir vardı; aralıkta bir gövde göründü. Smiley, bütün gayretiyle içerde başka birinin bulunup bulunmadığına bakıyordu. Bir çift zeki göz de Smiley'in elindeki çantaya, çamurlu ayakkabılarına. Bir süre Smiley'i süzdükten sonra ardındaki yola göz attı ve tekrar Smiley'e döndü. Sonunda, kapı aralığındaki renksiz yüzde sevimli bir gülümseme belirdi ve Sirk arşivinin eski prensesi Bayan Connie Sachs içten neşesini açığa vurdu.

«George Smiley!» diye bağırdı utangaç bir gülümsemeyle. «Ah seni şirin, tatlı adam! Ben de mutlaka bir

Hoover satıcısıdır diye düşünmüştüm, meğer benim sevgili George'ummuş!» Bunları söyledikten sonra Smiley'i kolundan çekip içeri aldı ve kapıyı hızla kapadı.

Connie Sachs iriyarı bir kadındı. Smiley'den bir baş daha uzundu. Geniş yüzü beyaz saçlarıyla çevrelenmişti. Kahverengi bir ceket ve belden lastikli bir pantolon giymişti. Karnı ihtiyar bir adamınki gibi sarkıyordu. Kömür yanıyordu mangalı andıran küçük bir ocakta. Ocağın yanında kediler kıvrılmış yatıyordu. Epanyöl cinsi gri bir köpek de divanın üzerine boylu boyunca uzanmıştı. Yerinden kıpırdayamayacak kadar semirmişti. Tekerlekli sehpada Connie'nin yediği konservelerin kutuları ve içtiği içkilerin şişeleri duruyordu. Üçlü bir fiş hem radyoya, hem elektrikli ocağa, hem de saç maşasına elektrik sağlıyordu. Saçları omuzlarına inen uzun boylu genç bir erkek de yere yatmış, ekmek kızartmaktaydı. Smiley'i görünce elindeki çatalı bıraktı.

«Jingle, sevgilim, bu işi yarına bırakamaz mıyız?» diye sordu Connie çocuğa. «İlk göz ağrım beni pek sık görmeye gelmez de.» Smiley, Connie'nin ses tonunu unutmuştu. Connie sesini büyük bir ustalıkla durmadan değiştirir, en garip tonlarda konuşurdu. «Şekerim, yarın sana tam bir saat ayırırım, olmaz mı?» dedi. «Benim ahmaklardan biri,» diye söylendi Smiley'e, çocuk daha uzaklaşmadan. «Hâlâ öğretmenlik yapıyorum George, neden bilmem.»

Smiley çantasından Sherry şişesini çıkarmış, bardaklara dolduruyordu. «Tanıdığım adamların en şekeri, en tatlısı bu. Baksana, yürümüş zavallı,» diye açıkladı köpeğine. «Ayakkabılarına baksana! Londra'dan buraya kadar yürüdün, değil mi George? Allah razı olsun, iyi ki geldin!»

Connie için içki içmek zordu. Romatizmalı parmakları içeri doğru kıvrılmış, kolu da kazık gibi kasılmıştı. «Yalnız başına mı yürüdün, George?» diye sordu, ceketinin cebinden sigara çıkarırken. «Refakatçimiz yoktu, değil mi?»

Smiley, Connie'nin sigarasını yaktı, Connie de kurnaz bakışlarıyla Smiley'i tepeden tırnağa süzüyordu. «Peki, bakalım Connie'den ne ister bu kaka çocuk?»

«Belleğini.»

«Hangi kısmını?»

«Eski defterleri karıştıracağız biraz.»

«Duydun mu Flush?» diye bağırdı Connie köpeğine. «Önce elimize bir kemik verir bizi dışarı atarlar, sonra da gelir kapımızda yalvarırlar. Hangi defterler, George?»

«Sana Lacon'dan bir mektup getirdim. Bu akşam yedide kulübünde olacak. İstersen onu, sokaktaki telefon kulübesinden arayabilirsin. Ama ben, senin yerinde olsam telefon etmem. Yine de, istersen içini rahatlatacak sesleri çıkartabilir senin için.»

Connie bu sözler üzerine ellerini iki yanına sarkıtıp bir süre odada dolaştı. Ara sıra dinleniyor, derin soluk alıyor ve küfrediyordu. «George Smiley'in de, onu başıma salanların da Allah belâsını versin!» Perdeyi araladı, dışarı baktı, ama ilgi çekecek bir şey bulamadığından perdeyi yeniden kapadı.

«Ah, George, Allah seni kahretsin,» diye mırıldandı. «Nasıl Lacon gibi birini bu işe bulaştırırsın? Oldu olacak, rakipleri işin içine soksaydın.»

Masanın üzerinde o günkü *Times* duruyordu. Connie bulmacanın bütün karelerini doldurmuştu.

«Bugün yürüyüşe çıktım,» diye şakıdı merdivenin dibinde, bir yandan da içki içiyordu. «Sevgili Will götürdü beni. Will benim en sevgili ahmağım, ne kibarca bir davranış değil mi? Connie üşüdü George. Dondu, Connie... ayakları buz kesti, her yanı dondu.» Küçük kız sesi, müthiş ağlamaklı bir hal almıştı.

Smiley, onun ağladığını anlamıştı, yanına giderek kolundan tuttu, gölgeden çıkarıp kanepeye oturttu. Bardağı boşalmıştı, Smiley biraz daha içki koydu. Kanepede yan yana oturup içtiler, Connie'nin gözyaşları Smiley'in ceketine dökülüyor ve ellerini bile ıslatıyordu.

«Ah, George,» diyordu durmadan. «Beni işten atarlarken o kız bana ne dedi biliyor musun? Hani o personel servisindeki inek!» Connie, Smiley'in yakasının ucuyla oynuyordu. «İneğin bana ne dediğini biliyor musun?» Connie onun sesini taklit ediyordu: 'Kendinizi kaybediyorsunuz, Connie. Gerçek dünyaya ayak basmalısınız

artık.' Ben gerçek dünyadan nefret ediyorum, George. Ben, Sirk'i ve oradaki tatlı çocuklarımı seviyorum.» Connie, Smiley'in ellerini kavradı, parmaklarını onun parmaklarına geçirmeye çalışıyordu.

«Polyakov,» dedi Smiley yavaşça, Tarr'ın öğüdüne uyarak. «Aleksey Aleksandroviç Polyakov. Londra'daki Rus Kültür Ataşesi Polyakov canlandı Connie. Senin çok önceden tahmin ettiğin gibi.»

Yolda bir araba vardı, Smiley sadece tekerleklerinin sesini duydu. Araba çok yakında olmalıydı. Motor sesi kesilmişti. Sonra ayak sesleri duyuldu, çok hafifften.

«Janet'tir. Sevgilisini gizlice içeri alıyor,» diye fısıldadı Connie kızarmış gözlerini Smiley'e dikip. O da dikkatle sesleri dinliyordu. «Hıh! Sanki ben çakmıyorum. Aptal Janet! Duyuyor musun? Ayakkabıların topuklarında demir çakılı. Dinle bak.» Ayak sesleri kesildi. «Şimdi adama anahtarları verecek. Salak kız, sanki adam daha gürültüsüz kapıyı açabilirmiş gibi. Açamaz efendim.» Kilit gürültüyle açıldı. «Ah erkekler,» diye soludu Connie umutsuz bir gülümsemeyle. «Ah, George! Neden Aleks'i kurcalıyorsun?» Ve bir süre de Aleks Polyakov için ağladı Connie Sachs.

Smiley'in hatırladığına göre, Connie'nin erkek kardeşleri üniversitedendi. Babası da profesördü. Çok eskiden, Control bir briç partisinde Connie'ye rastlamış ve ona bir görev uydurmuştu.

Hikâyesine bir peri masalı gibi girdi Connie: «Bir zamanlar Stanley adında mülteci bir ajan vardı. Ta 1963 yılında.» Ve yarı ilhamdan, yarı entelektüel fırsatçılıktan gelen o belirsiz mantıkla anlatmaya başladı. Hiç büyümemiş olan harika bir dimağın eseriydi bu mantık.

Şekilsiz beyaz yüzü anılarını anlatan ninelerin yüzü gibi birden aydınlanmıştı. Connie'nin belleği de vücudu gibi kocamandı ve herhalde belleğine vücudundan çok değer veriyordu. Çünkü bu belleğin yankılarına kulak vermek için içkisini sigarasını ve hattâ kısa bir süre

için Smiley'in ellerini bile unutmuştu. Hem artık dimdik oturuyordu. İri başını hafifçe yana eğmiş, elleriyle beyaz saçlarını çekiştiriyordu. Smiley, onun hemen Polyakov'la başlayacağım sanmıştı, Connie, Stanley'le başlamıştı. Smiley, Connie'nin şecerelere karşı tutkusunu unutmuştu anlaşılan. «Stanley,» dedi Connie, «Moskova'daki Merkez'den transfer edilen beşinci derecede bir mültecinin soruşturmacılar tarafından verilmiş takma adıdır. 1963 martına doğru kafatası avcıları onu ikinci elden Hollandalılardan satın almış ve Sarratt'a göndermişlerdi. Ölü mevsim olmasa ve soruşturmacılar onunla uğraşacak zaman bulmasalar bütün bunların hiç biri ortaya çıkmayacaktı belki. Stanley biraderimizde biraz altın vardı, ufacık bir külçe, ama buldular altını.» Hollandalılar Stanley'in değerini anlayamamışlar, İngiliz soruşturmacılarsa durumu hemen kavramışlar, raporlarının bir kopyası da Connie'ye gelmişti. «Bu da bir başka mucize,» diye böğürdü Connie. «Çünkü herkes, özellikle de Sarratt, dağıtım listelerine soruşturma belgeleri katmamaya bakar.»

Smiley sabırla Stanley'deki altının ortaya çıkmasını bekliyordu. Sabırlı olması gerekti, çünkü Connie, bir erkeğin ancak zamanını verebileceği yaştaydı artık.

Stanley, pis bir iş için Lahey'deyken Batı'ya geçti. Mesleği suikastçilikti. Hollanda'ya da, bir süreden beri Merkez'in sinirine dokunan bir Rus mültecisini öldürmek üzere gönderilmişti. Ama adamı öldüreceğine teslim olmaya karar vermişti Stanley. «Bir kıza kapılmış salak,» dedi Connie nefretle. «Evet sevgili George, Hollandalılar ona bir baltuzağı hazırlamışlar, bizimki de gözleri kapalı içine düşüvermiş.»

Bu görevine hazırlanması için Merkez onu Moskova dışındaki eğitim kamplarından birine göndermiş, orada sabotaj ve sessiz cinayet konusundaki bilgisini tazelemişti. Hollandalılar onu ele geçirip bu ayrıntıyı öğrenince çok şaşırmış ve soruşturmalarını tek noktaya yöneltmişlerdi. Stanley'in resmi, gazetelere geçmişti. Günün olayıydı bu. Merkez'in bayıldığı siyanürlü kurşunların ve bütün o korkunç gizli silahların resimlerini çizdirmişlerdi. Ama soruşturmacılar bütün o nesneleri ezbere bildiklerinden dikkatlerini Moskova'da kurulan

yeni eğitim kampında toplamışlardı. Pek bilinmeyen, yeni bir yerdi burası.

«Bizim Sarratt'ın milyarderleri için yapılmışı,» diye açıkladı Connie. Stanley'den öğrenilenlerle kampın bir planı hazırlanmıştı. Planda, birkaç yüz dönümlük, orman ve göllerle kaplı alana Stanley'in hatırlayabildiği binaları yerleştirdiler. Çamaşırhaneler, yemekhaneler, okuma barakaları, atış poligonları, bunun gibi yığınla süprüntü. Stanley oraya birkaç kere gitmişti, çok şey hatırlıyordu. Artık plânın tamamlandığını düşündüklerinde birden Stanley suspus kesildi. Eline bir kalem aldı ve kuzeybatı köşesine beş kulübe daha yerleştirdi. Çevrelerine de bekçiler için çifte dikenli tel çizdi, eksik olmasın! Bu kulübelerin yeni olduğunu söyledi Stanley, son aylarda yapılmıştı. Yeni kulübelere ancak çok özel bir yoldan gidilebilirdi. Stanley, bu yeni kulübeleri, öğretmeni Milos'la bir tepede yürürken görmüştü. «Stanley'in *arkadaşı* olan Milos'a göre,» dedi Connie kinayeli, «burada Karla'nın yeni kurduğu özel bir okul barınıyordu. Karla, özel görevler için kullandığı askerî personeli burada eğitiyordu. İşte böyle, sevgili George. Yıllardır Karla'nın kendine özel bir ordu yetiştirdiği söylentileri vardı zaten. Ama zavallıcığın gücü yetmiyordu. Dünyanın her yerine dağılmış ajanları vardı ve yaşlandıkça onların hepsini tek başına yönetemeyeceğinden korkuyordu. Onun da bütün şefler gibi *dehşetli* kıskanç olduğunu, ajanlarının yönetimini hedef ülkelerdeki yerel şubelere teslim etme düşüncesine bile dayanamayacağını biliyorduk. Tabii yapamazdı, bilirsin yabancı ülkelerdeki aşırı personelle dolu güvenliksiz şubelere güvenmiyordu. Eski kuşağa da hiç güvenmediği gibi. Dünyanın düz olduğuna inananlar, derdi onlar için. İşte şimdi baştaydı ve bundan yararlanıyordu. «Mart 1963,» diye tekrarladı sonra, Smiley tarihi hatırlamaz diye.

Sonra hiç bir şey olmamıştı, tabii. «Her zamanki oyun: Olduğun yerde say, başka işlere bak, ve bir yel essin diye bekle.» Connie de üç yıl böyle yapmıştı. Üçüncü yılın sonunda Tokyo'daki Rus Elçiliği ataşe yardımcısı Binbaşı Mikhail Fedoroviç Komarov, Japon Savunma Bakanlığı'nda görevli bir yüksek memurdan çok gizli altı makara film alırken suçüstü yakalanmıştı.

Komarov, Conne'nin ikinci peri masalının kahramanıydı; ama Stanley gibi basit bir mülteci değil, topçu sınıfından bir askerdi.

«Bir madalyaları vardı, sevgilim! Bir madalyalar!»

Komarov'un Tokyo'dan derhal ayrılması gerekmiş, hatta köpeği evinde kilitli kalmış ve hayvanın açlıktan öldüğü neden sonra anlaşılmıştı. İşte bu yüzden Connie, Komarov'u bir türlü bağışlayamıyordu. Komarov'un Japon ajanı sorguya çekilirken, mutlu bir raslantı sonucu Sirk, bu olayla ilgili raporu Toka'dan(*) satın almayı başardı.

«George, hatırlarsan bu pazarlığı sen ayarlamıştın:»

Smiley, hafif bir mesleki gurur duygusuyla, olabilir, dedi.

Raporun özü basitti: Komarov'a filimleri veren Japon Savunma Bakanlığındaki memur aslında bir Köstebek'ti. Mançurya'ya yapılan Japon saldırısı sırasındaki Komintern'le(**) ilişkili görünen Martin Brandt adlı bir Alman gazeteci tarafından monte edilmişti. «Brandt,» dedi Connie, «1930'larda Carla'nın isimlerinden biriydi.» Komarov da Karla'ya dolaysız bağlı olarak yalnız başına ve bir ayakçıyla birlikte çalışmıştı Tokyo'da. Karla'nın son savaştan arkadaşıydı. Tokyo'ya gelmeden önce Karla'nın eliyle seçtiği öğrencilerin eğitilmesi için kurulmuş olan özel kampta eğitim görmüştü. «Sonuç,» dedi Connie, «Komarov Yoldaş, Karla'nın özel eğitim kampının ilk ama pek parlak olmayan mezunlarındandı. Zavallıcık kurşuna dizildi,» diye ekledi sesine dramatik bir hava vererek. «İnsanı asmazlar değil mi? Nedense çok sabırsız bu küçük canavarlar.»

Artık ne arayacağını kesinlikle bildiğinden işe girişmek gücünü kendinde bulmuştu Connie; Karla dosyasını geriye giderek inceledi. Whitehall'da üç hafta kalmıştı ve ordunun Kremlin uzmanlarıyla beraber, Kızılordu haber bültenlerini elekten geçirmişti. Birtakım gizli atamalar aramıştı. Bir gün, yığınla şüpheli arasında Karla'nın yeni adamları olduğu anlaşılan üç kişinin izini bul-

(*) Toka: Japon İstihbarat Örgütü.

(**) Komintern: Üçüncü Enternasyonal Sosyalist Birliği.

du. Bunların üçü de askerdi, üçü de Karla'yı şahsen tanıyordu ve üçü de ondan on, on beş yaş küçüktü. Onların adını Bardin, Stokovski ve Viktorov olarak verdi Connie. Üçü de albaydı.

Bu üçüncü ad —Viktorov— söylenince Smiley'in yüzüne perde indi, gözleri bitik bir anlama büründü. Sanki can sıkıntısıyla mücadele ediyordu.

«Peki bu üçüne ne oldu?» diye sordu.

Bardin önce Sokolov, sonra Russakov oldu. New York'ta Birleşmiş Milletlerdeki Rus delegasyonuna katıldı. Oradaki gizli ajanlarıyla açık ilişkisi yok, peynir - ekmek türünden operasyonlara karışmıyor, yem atmıyor, yeni ajan bulmak için gayret göstermiyor. Çok sağlam, iyi bir maske ardında yani. Bildiğim kadarıyla hâlâ orada.»

«Ya Stokovski?»

«İllegal oldu. Romen asıllı bir Fransız olan Grodescu adıyla Paris'te fotoğraf işine başladı. Bonn'da bir şubesi var, söylentiye göre Karla'mn Batı Almanya'daki kaynaklarından birini çalıştırıyor.»

«Peki üçüncüsü? Viktorov?»

«İz bırakmadan kayboldu.»

«Of Tanrım,» dedi Smiley ve can sıkıntısı artar gibi oldu.

«Eğitildi ve yeryüzünden kayboldu. Tabii eceliyle de ölmüş olabilir. Bu meslekte insan artık doğal nedenlerin varlığını unutmaya meylediyor.»

«Haklısın.» dedi Smiley. «öyle galiba.»

Uzun yıllar süren gizli yaşamı sonucunda Smiley, beyninin bir tarafıyla dinleme sanatını edinmişti. Bir yandan dinlerken, bir yandan da beyninin başka bir tarafıyla anlatılanla geçmişteki olayları birleştirmeye çalışıyordu. Bu bağ şimdi Tarr'dan İrina'ya uzanıyor; İrina'dan ise Lapin adıyla çağrılmaktan ve elçilikte takma adı Polyakov olan Albay Gregor Viktorov adlı birinin emrinde hizmet etmekten gurur duyan âşığına varıyordu. Belleğinde, sanki bütün bunlar çocukluk anılarıydı. Hiç unutmayacaktı.

«Bu üç adamın resimleri var mıydı Connie?» diye sordu asık yüzle. «Herhalde adamların eşkâlini edinmişsinizdir.»

«Bardin'i Birleşmiş Milletler'den buldum tabii, Stokovski'yi de belki sağlarım, askerlik günlerinden kalma gazetelerden kesilmiş resmi var elimizde. Ama tam olarak teyid edemedik.»

«Ya şu iz bırakmadan kaybolan Viktorov?» Ad hiç önemli değildi aslında. «Şöyle güzel bir resmi yok mu onun?» diye sordu Smiley, yerinden kalkıp içki almaya giderken.

«Albay Gregor Viktorov,» dedi Connie dalgın bir gülümsemeyle. «Stalingrad'da yiğitçe savaştı. Hayır, hiç resmi geçmedi elimize. Yazık, Söylentiye göre, ötekilerden çok üstünmüş.» Connie birden canlanmıştı: «Tabii, ötekilerin nasıl olduklarını bilemiyoruz. Beş baraka ve iki yıllık kurs. Eh şekerim, bunca yıl sonra üç mezundan daha çok adam yetişmiştir oradan.»

Sanki şu ana kadar Albay Gregor Viktorov'un kişiliği dahil, anlatılanların hiçbirinin araştırmasında katkısı olmadığını imâ edercesine içini çeken Smiley, şimdi bununla ilgisi olmayan bir başka olaya, Londra'daki Rus elçiliğinde görevli Polyakov Aleksey Aleksandroviç olayına —Connie'nin sevgili Aleks Polyakov'una— geçmeyi teklif etti. Aleks Aleksandroviç'in, Karla'nın örgütündeki yerini ve Connie'nin bu konudaki araştırmalarını daha ileri götürmesinin neden engellendiğini öğrenmek istiyordu.

13

CONNİE şimdi çok daha canlanmıştı. Polyakov bir masal kahramanı değil, onun sevgili Aleks'iydi. Aleks'le hiç konuşmadığı, belki de onu hiç görmediği halde üstelik. Connie yerinden kalmış, abajurun yanındaki salıncaklı koltuğa oturmuştu. Uzun süre aynı yerde oturamıyordu, burada ağrılarını biraz dindiriyordu. Başını geriye atmıştı, Smiley kadının boynundaki beyaz boğumlara bakıyordu. Connie kaskatı elini cilveyle salladı pişmanlık duymadığı tedbirsizlikleri anarken. Öte yandan, Smiley'in düzenli kafasına göre, Connie'nin varsayım-

ları istihbarat aritmetiğinin ölçüleri içinde daha da aşırı kaçıyordu.

«Ah, Aleks olağanüstü bir adamdı!» dedi Connie. «Yedi uzun yıldan beri buradaydı ve bizim aklımızdan kuşkunun zerresi geçmemişti. Yedi yıl, hiç gıcık olmadık sevgilim! Düşün!»

Yedi yıl önce, Aleks'in vize için ilk kez nasıl baş vurduğunu açıkladı *Connie:* Polyakov Aleksey Aleksandroviç, Leningrad Devlet Üniversitesi mezunu, Kültür Ataşesi Yardımcısı, evli ama karısı yanında değil, 3 Mart 1922 Ukrayna doğumlu, nakliyecinin oğlu, ilk öğrenim hakkında bilgi yok. Connie neşeyle anlatmaya devam etti. «Boy 1.80, iri yapılı, gözler yeşil, saçlar siyah, özel bir izi yok. Neşeli, dev yapılı bir herif,» dedi gülerek. «Çok şakacıydı. Yakayı hiç ele vermediği halde, kadınları çimdiklemekten hoşlanan biri olduğuna kalıbımı basarım. Toby işbirliği yapmayı kabul etse, ona bizim buradan çimdiklenecek birkaç but sunmaya hazırdım. Aleks'in bu tuzağa düşeceğini sandığımdan değil ha. Böyle numaraları yutmayacak kadar kurnazdı. Nefis bir sesi vardı, seninki gibi tatlı. Sırf onun sesini duymak için bantları üst üste dinlerdim. Hâlâ ortalarda mı, George? Görüyorsun, sormaya bile korkuyorum. Herkesin değişeceğinden ve artık kimseyi tanımayacağımdan korkuyorum.»

Smiley, görevde olduğunu temin etti Connie'ye. «Aynı rütbede, aynı görevde.»

«Hâlâ o kenar mahalledeki berbat evde mi oturuyor? Toby'nin adamları oradan nefret ederlerdi. Meadow Close 40 numara, en üst kat. Ne belâ yerdir orası. Ben, gerçekten maskesinin gerektirdiği şekilde yaşayan adamları severim. Aleks de böyledir. Kültür çalışmaları konusunda elçiliğin en çalışkan adamıydı. Acele bir şey yapılması istendiğinde —konferans, müzik şöleni, vb.— hemen ileri atılırdı. Kırtasiyeyi kesip atmakta üzerine yoktu.

«Nasıl becerirdi bunu, Connie?»

«*Senin* düşündüğün gibi değil, George Smiley,» dedi Connie şakrak bir sesle, yüzüne kan çıkmıştı. «Yok, hayır. Aleksey Aleksandroviç olduğundan başka bir insan değildi. Tek açığı da yoktu. İstersen Toby Esterha-

se'ye ya da Percy Alleline'ye sor. Saf ve lekesizdi, Toby de söyler sana bunu.»

«Hey,» diye mırıldandı Smiley, Connie'nin bardağını doldururken, «Ağır ol Connie, sakinleş biraz.»

«Pöh!» diye bağırdı Connie, hiç sakinleşmeden. «Boşver bizimkileri! Aleksey Aleksandroviç Polyakov, Karla'nın yetiştirdiği Rus yapısı altı silindirli eşkiyaların en iyisiydi. Bizimkiler benim sözüme hiç kulak asmadılar. 'Sen yatağının altında bile casus gördüğünü sanıyorsun,' demişti Toby bana. 'Adamlarım işlerinde ustadır, her şeyini didik didik ettiler, burada lüks işlere yer yok,' demişti Percy de. Lüksmüş, lafa bak!» Connie yeniden ağlamaya başlamıştı. «Zavallı George,» diyordu durmadan. «Zavallı George. Sen o zaman bana yardım etmek istemiştin, ama elinden ne gelirdi? Sen de inişe geçmiştin. Ah George, Lacon'ların ipiyle kuyuya inme. Yalvarırım uyma onlara.»

Smiley, tatlı tatlı Connie'yi yeniden Polyakov konusuna getirdi ve Karla'nın adamı olduğundan, onun özel okulundan yetiştiğinden nasıl emin olabildiğini sordu.

«11 Kasımın yıldönümüydü,» diye haykırdı Connie. «Onun madalyalarının resmini çektik, tabii.»

İlk yıla, evet, Aleks Polyakov'la arasında geçen sekiz yıllık aşkın ilk yılına döndü. «Garip olan,» diyordu Connie, «ona daha gelir gelmez göz koymuş olmam.»

«Hadi bakalım,» dedim kendime, «seninle azıcık eğlenelim.»

Neden böyle düşündüğünü tam olarak bilemiyordu şimdi. Belki de Polyakov'un kendinden emin görünüşü, geçit resmindeymiş gibi kaskatı, dimdik yürüyüşüydü onu çeken. «Kaya gibi sertti. Tepeden tırnağa askerdi sanki. Belki de yaşayışıydı: Londra'da fenercilerin elli metreden fazla yaklaşamadıkları tek evi bulmuş oturmuştu. Belki de göreviydi ilgisini çeken. «Aleks görevlendirildiği sıra elçilikte yatan üç kültür ataşesi vardı. Bunlardan ikisi Karla'mn yetiştirdikleriydi. Üçüncüsünün yaptığı tek şey de, Highgate mezarlığına, zavallı Karl Marks için çiçek taşımaktı.»

Connie biraz kafayı bulmuştu, bu yüzden Smiley onu biraz yürüttü; tökezlediğinde bütün ağırlığını çekiyordu.

«Evet,» diye konuşmaya devam etti Connie. «Toby Esterhase, Polyakov'u önce A listesine almayı kabul etti, Acton'daki fenercilerini de zaman zaman onun peşine saldı. Bir ayda on iki gün. Ama Toby'nin adamlarının raporunda hep kar gibi tertemiz çıkıyordu Aleks.

«Şekerim, sanki ona telefon edip şöyle demiştim sanırsın: Aleks Aleksandroviç, sözlerine ve davranışlarına dikkat et, peşine Toby'nin itlerini saldılar. Bunun için maskene göre davran ve iş çevirmeye kalkma!»

Aleks resmî törenlere, toplantılara, konferanslara gidiyor, parklarda geziniyor, biraz tenis oynuyordu. Bir tek küçük çocuklara şeker dağıtması eksikti; bir insan bundan daha fazla saygı uyandıramazdı.

Connie izlemenin sürdürülmesine çalıştı, ama savaşı kaybediyordu. Polyakov B listesine geçirildi. Olanaklar ölçüsünde ve altı ayda bir gözlenecekti. Bu da sonuç vermedi, Polyakov'un 'temiz' raporu Sirk'e iletildi ve Aleks Polyakov'un gizli servisle hiç bir ilişkisi olmadığı üç yıl sonra kesinlikle saptandı. Connie'nin yapacağı bir şey yoktu, o da sakin sakin köşesine çekildi. Derken nefis bir kasım günü, sevimli Teddy Hankie, soluk soluğa telefon açıp Acton'daki çamaşırhaneden Connie'yi aradı ve Aleks Polyakov'un maskesinin düştüğünü, gerçek yüzünü gösterdiğini bildirdi.

«Teddy eski dosttur. Sirk'in eskilerindendir ve çok tatlıdır. Doksan yaşında olsa da bana vız gelir. Teddy o günkü işlerini bitirmiş, eve dönerken, yanından Rus Elçisinin Volgası geçmiş. Üç ataşeyi çelenk koyma törenine götürüyormuş. Bunu izleyen ikinci arabada üç kişi varmış. Bunlardan biri Polyakov'muş, göğsünde Noel ağacının süsleri gibi madalyalar sallanıyormuş. Teddy fotoğraf makinesiyle Whitehall'a koşup karşı kaldırımdan resmini çekmiş. Şekerim, her şey bizden yanaydı: Hava dupduruydu, azıcık yağmur yağmış ve ardından şahane bir akşam güneşi yükselmişti, üç yüz metreden bir sineğin gülüşünün bile fotoğrafını çekebilirdi. Hemen resimleri banyo ettik ve ortaya ne çıktı

dersin: İki yiğitlik nişanı, dört de savaş madalyası. Aleks Polyakov bir savaş emeklisiydi ve bunu yedi yıldır kimseye çaktırmamıştı. Nasıl heyecanlanmıştım bilsen. Operasyon planı bile yapmadan, hemen Toby'yi aradım. «Toby,» dedim, «seni Macar cücesi seni. Dikkatle dinle bakalım şimdi. Gurur, sonunda maskeye üstün geldi. Aleks Aleksandroviç'le ilgili her şeyi öğrenmek istiyorum. Ama'lara eğer'lere karnım tok. Connie'nin sezgisi doğruymuş.»

«Peki, Toby ne dedi?»

Gri epanyöl derin bir iç çekti ve yeniden uyudu.

«Toby mi?» birden hüzünlenmişti Connie. «Şey Minik Toby, donuk sesiyle lâfı gevelemeye başladı ve artık Percy Alleline'ın operasyon başkanı olduğunu söyledi. Bu iş için gereken kaynakları ayırmak Percy'nın işiydi. Ben Sirk'te garip işler döndüğünü çaktım, ama bokluk Toby'de sandım.» Birden sustu. «Allah belâsını versin şu ateşin,» dedi tersçe. «Arkanı döner dönmez sönüyor» Connie'nin ilgisi dağılmıştı. «Gerisini biliyorsun. Rapor Percy'ye iletildi! 'Ne yapalım yani,' dedi Percy. 'Polyakov Rus ordusunda görevliymiş. Koskoca orduda savaşan herkes Karla'nın adamı olamaz ya.' Beni bilimsel olmayan sonuçlara varmakla suçladı. Bilimsel olmayan tümdengelimler yapıyormuşum. Lâfa bak hizaya gel. Hangi kitaptan arakladın bu sözü diye sordum. 'Tümdengelim de değil üstelik, tümevarım,' demez mi? Dostum Percy sen bu sözleri her kimden öğreniyorsan öğren, ama şunu da iyi bil ki ukala bir doktora falan benziyorsun, dedim. Aman şekerim, bir kızdı, bir kızdı. Beni yatıştırmak için Toby itleri Aleks'in üstüne saldı, ama yine sonuç yok. Evini didik didik edin, dedim. Arabasını, herşeyini, adamın içini dışına çıkarın, telefonlarını dinleyin, arayın, tarayın. Ne yaparsanız yapın, ama Tanrı aşkına bir şeyler yapın. Çünkü kalıbımı basarım ki Aleks Polyakov bir İngiliz köstebeğini çalıştırıyor! Sonra Percy beni çağırdı, burnu havalardaydı. Şöyle dedi: 'Polyakov'un peşini bırakacaksın. Bu adamı o aptal eksiketek kafandan silip atacaksın, anlıyor musun? Sen ve baş belâsı Polya bilmemnen can sıkmaya başladınız artık.' Bir de berbat mektup döşendi bana. «Görüşmemizde varılan mutabakata göre,» diyordu. Bir

nüsha da ineklerin başı olacak karıya göndermişti. Ben de altına, 'Evet, mutabakatımıza göre ben hayır diyorum,' diye yazdım ve yolladım. Connie, başçavuş sesini taklit ediyordu şimdi: 'Kendinizi kaybediyorsunuz Connie. Artık gerçek dünyaya dönme zamanınız geldi.'

Connie akşamdan kalma bir haldeydi. Bardağının üzerine abanmıştı. Gözleri kapalıydı, başı da hep bir yana düşüp duruyordu.

«Of Tanrım,» dedi uyanırken. «Of be Tanrım.»

«Polyakov'un bir ayakçısı var mıydı?» diye sordu Smiley.

«Neden olsun? O kültür mültürle uğraşıyordu. Kültür mültürle uğraşanların ayakçılara ihtiyaçları yoktur.»

«Tokyo'da Komarov'un vardı ama, öyle demiştin bana.»

«Komarov askerdi,» dedi Connie somurtarak.

«Polyakov da öyle. Madalyalarını gördün ya.»

Smiley kadının ellerini tutmuş, bekliyordu. «Tavşan Lapin,» dedi Connie, «elçilikteki şofördü.» Ilk günlerde Connie, şoförden kuşkulanmamıştı, ama sonradan iş değişmişti. Onun Ivlov, öteki adıyla Brod olduğunu öğrenmiş, ama kanıtlayamamıştı. Zaten ona yardım etmek isteyen de yoktu. Lapin bütün gün Londra'da dolaşır, kızlara bakar, onlarla konuşmaya cesaret edemezdi. Connie yavaş yavaş aradaki bağlantıyı kurmaya başlıyordu yine de. Polykov bir davet düzenliyor, Lapin içkileri hazırlıyordu. Polyakov gece geç saatta çağrılıyor, yarım saat sonra Lapin de güyâ bir telgrafı açması için onun yanına gidiyordu. Polyakov uçağa atlayıp Moskova'ya gidince, Lapin elçiliğe yerleşiyor, o dönene kadar oradan hiç ayrılmıyordu. «Onun yedeğiydi, kokusu bir kilometreden duyuluyordu.»

«Bunu da bildirdin mi?»

«Tabii bildirdim.»

«Peki ne oldu?»

«Connie sepetlendi, Lapin de tıpış tıpış ülkesine döndü,» diye kıkırdadı Connie. Esnedi. «Off be,» dedi. «Heyheyli günlerdi. Taşı ben mi yerinden oynattım George?»

Ateş sönmek üzereydi. Üst kattan sesler duyulmaya başladı, belki de Janet'le sevgilisiydiler. Connie bir şarkı mırıldanmaya koyuldu, bir yandan da kendi müziğine uymuş hafifçe sallanıyordu.

Smiley, biraz daha oturup kadını canlandırmaya çalıştı. Biraz daha içki verdi, sonunda Connie neşelendi.

«Hadi gel,» dedi. «Sana kendi madalyalarımı göstereyim.»

Yine saçmalıklar başlamıştı. Connie madalyalarını eski bir çantada saklıyordu. Smiley yatağın altına eğilerek çantayı çıkardı; kutu içinde gerçek bir madalya ve sonra da Constance Salinger'e (görev adı) hitaben daktiloyla yazılmış Başbakan'ın listesinde olduğunu gösterir bir belge.

«Çünkü Connie iyi bir kızdı» diye açıkladı, Connie, yanağını Smiley'in yanağına yaslayarak. «Ve bütün o harika oğlanlarını severdi.»

Sonra sirk üyelerinin eski resimlerini çıkardı: Connie savaşta üniformasıyla; Connie, Jebedee ve yaşlı Bill Magnus'un arasında; Connie, Bil Haydon ve Jim Prideaux'nun arasında, Sarratt'daki okulun yaz kursunda, erkekler kriket formalarıyla, arka planda uzanan güneşli çim alanlar, parıldıyan tel örgüler; sonra koca bir büyüteç. Camında imzalar: Roy'dan, Percy'den, Toby'den ve ötekilerden Connie'ye sevgiler ve hiç ayrılmamak dileğiyle.»

Son olarak da, Bill Haydon'un özel armağanı olan bir karikatürü gösterdi. Connie, Kensington Sarayı Bahçeleri boyunca uzanmış, Sovyet elçilik binasına teleskopla bakıyordu. «Sevgiler ve nice anılarla, sevgili, sevgili Connie,» diye yazmıştı Haydon karikatürün altına.

«Biliyor musun, onu burada hâlâ hatırlarlar. Altın çocuk. Kilisenin oturma salonunda, yaptığı birkaç tablo asılı. Giles Langley daha geçen gün yolda sordu: 'Haydon'u gördüğüm varmıymış. Ne dediğimi unuttum. Evet ya da hayır demişimdir. Giles'in kızkardeşi hâlâ barınak işltiyor mu?» Smiley bilmiyordu. «Haydon'un ince zekâsını çok arıyoruz. Artık onun gibilerini yetiştirmiyorlar,' dedi Giles. Giles'in harareti gölgede kırksekiz falan olmalı. İmparatorluk sözcüğünün ayıp sayılmadığı

günlerde Bill'e çağdaş tarih öğrettiğini söyledi. Jim'i de sordu. 'Bill'in ikinci kişiliği gibi'sinden bir laf etti. Sen Bill'i hiç sevmedin değil mi?» Bu arada ıvır zıvırını plastk torbalara yerleştiriyordu. «Senin mi onu, onun mu seni kıskandığını hiç anlayamadım. Bill fazla yakışıklı sanırım. Sen de görünüşe güvenmezsin. Yani, yalnızca erkeklerde diyorum.»

«Connie'ciğim, saçmalama. Onunla gayet iyi arkadaştık. Nereden çıkardın bunu?»

«Hiç.» Neredeyse söylediğini unutmuştu. «Sadece bir kere parkta Ann'la görüıdüğünü duymuştum, o kadar. Yeğeni olmuyor mu karının? İkinizi çok beğenirdim —seni ve Bill'i— işleri birlikte yürütebilseydiniz Sirk'in eski ruhunu yaşatırdınız. O salak İskoçyalının yerine... Bill, kral Artur'un sarayını yeniden kuruyor,» —yüzünde yine o masalcı nine gülümseyişi— «George da...»

«Ve George da kırıntıları topluyor,» diye sözünü tamamladı Smiley. Gülmeye başladılar, ne var ki Smiley'in gülüşü içten değildi.

«Bana bir öpücük ver, George. Gel, öp Connie'yi George!»

Connie ona arka bahçeyi gösterdi, kiracıların kullandığı yola götürdü. Dışarda yağmur çiseliyordu, yıldızlar gökyüzünde büyük, ama soluk duruyordu. Gürültüyle geçen yük kamyonları kuzeye doğru yol almaktaydı.

Connie, Smiley'in koluna sarılmıştı, birden korktu.

«Sen çok yaramazsın, George. İşitiyor musun? Bana bak, o tarafa bakma, sanki ne göreceksin orada, neon ışıkları ve Sodom... Öp beni! Dünyaya yayılmış bir sürü iğrenç insan çağımızı rezil ediyor. Neden onlara yardım ediyorsun? Neden?»

«Yardım etmiyorum, Connie.»

«Pekâlâ ediyorsun. Bak bana. Güzel günlerdi onlar, anlıyor musun? Değerli günlerdi. Ingilizler o günlerle övünebilirler. Bırak, bugün de övünsünler.»

«Bu sadece bana bağlı değil, Connie.»

Connie, Smiley'in yüzünü kendine doğru çekiyordu. Çaresiz kalan Smiley kadını dudaklarından öptü.

«Zavallı aşklar!» Connie soluyordu, karıştırdığı iç-

kiler gibi içinde çalkalanan birçok duygunun etkisiyle «Zavallı aşklar! İmparatorluk için, okyanus dalgalarını yönetmek için yetiştirilenler! Hepsi bitti artık. Hepsi gitti. Elveda dünya! Sen sonuncusun George, sen ve Bill. Biraz da Percy domuzu,» Smiley sonucun aşağı yukarı böyle olacağını biliyordu, ama bu kadar berbat olacağını düşünememişti. Sirk'te düzenlenen her toplantıda, içki partilerinde aynı sözleri çok dinlemişti Connie'den.

«Milponds'u bilmezsin, değil mi?» diye soruyordu Connie.

«Neresi?»

«Yeğenimin malikanesi. Newbury yakınlarında güzel bir evdir, bahçesi harikadır. Bir gün, yol açacağız dediler. Pat! Güm! Bir otoyol! Bütün araziyi mahvettiler. Ben orada büyümüştüm... Sarratt'ı satmadılar, değil mi? Sattıklarını düşünüp üzülmüştüm.»

«Satmadıklarından eminim.»

Smiley ondan kurtulmak için can atıyordu, ama Connie şimdi onu daha sıkı tutuyor ve adam kalbinin atışlarını duyuyordu.

«Sonuç kötü olursa, geri gelme bana sakın. Söz mü? Ben yaşlı bir leoparım ve postumdaki benekleri değiştiremeyecek kadar yaşlıyım. Ben hepinizi eskisi gibi hatırlamak istiyorum. Tatlı, çok tatlı çocuklar olarak.»

Smiley onu bu karanlıkta, ağaçların altında bırakmak istemedi. Connie'yi kolundan tutarak evin yarı yoluna kadar götürdü, konuşmadılar hiç. Az sonra Connie'nin yeniden bir şarkı mırıldandığını duydu, mırıldanıştan çok çığlığa benziyordu bu. Ama bu çığlık bile Smiley'in içinde kopan fırtınanın şiddetiyle eşdeğerde olamazdı. Ucunda herhalde birtakım cesetlerin bulunduğu bu karanlık yolda körü körüne yürümek, onu kaygı, öfke ve tiksintiyle dolduruyordu.

Smiley, Slough'a giden trene bindi. Mendel kiralık bir arabayla kendisini orada bekliyordu. Kentin portakal rengi ışıltısına doğru ilerlerken, Guillam'ın araştırma-

larının sonucunu dinledi. Gece görevlilerinin kayıt defterinde, on nisanı on bire bağlayan geceye ait bir iz olmadığını söyledi Mendel. Sayfalar jiletle kesip çıkarılmıştı. Nöbetçilerin o geceki raporları da ortadan kaldırılmıştı, tıpkı gelen haberlerle ilgili raporlar gibi.

«Peter bunun yeni yapıldığı kanısında. Sonraki sayfada acele yazılmış bir not var. 'Bütün bilgiler için İstasyon Şefine başvurulsun.' Bu Esterhase'nin el yazısı, cuma tarihli.»

«*Geçen* cuma mı?» dedi Smiley. Öyle hızlı dönmüştü ki, emniyet kayışı gıcırdadı. «Cuma, Tarr'ın İngiltere'ye geldiği gün.»

«Peter'e bakılırsa, başka şey yok,» dedi Mendel.

Lapin'in —öteki adıyla Ivlov— ve kültür ataşesi Aleksey Aleksandroviç Polyakov'un durumuna gelince, Toby Esterhase'nin fenerci raporlarında gizli servisle ilişkileri olmadığı kesinlikle bildirilmişti. İkisi için de ayrıntılı soruşturma yapılmış, ikisi de 'Persil' kategorisine sokulup aklanmıştı. Lapin, bir yıl önce Moskova'ya dönmüştü.

Mendel, Guillam'ın Brixton'da çektiği fotoğrafları da getirmişti. Resimler banyo edilmiş ve büyütülmüştü. Paddington istasyonu yakınlarında Smiley arabadan indi ve Mendel çantayı camdan ona uzattı.

«Sizinle gelmemi istemediğinizden emin misiniz?» diye sordu Mendel.

«Teşekkür ederim. Sadece yüz metre yürüyeceğim.»

«Öyleyse, günün yirmi dört saat olduğuna şükretmelisiniz.»

«Haklısınız.»

«Geceleri uyuyan talihli insanlar da var dünyada.»

«İyi geceler.»

Mendel çantayı hâlâ elinde tutuyordu. «Okulu bulabilirim sanıyorum,» dedi. «Taunton yakınlarında, Thursgood Koleji. Berkshire'de yarım ders yılı öğretmenlik yapmış. Sonra nisanda, Somerset'e gittiği anlaşılıyor. Duyduğuma göre bir karavan satın almış. Araba arkasına takılan türden. Kontrol etmemi ister misiniz?»

«Nasıl yapacaksınız bunu?»

«Kapısını çalıp bir Hoover satarım belki. Çevresinde dolanıp onunla ahbaplık kurarım.»

«Özür dilerim,» dedi Smiley birden kaygılanarak. «Korkarım her şeyden kuşkulanır oldum. Bağışlayın, kabalık ettim.»

«Genç Guillam da her şeyden kuşkulanıyor,» dedi Mendel sertçe. «Herkesin kendisine garip garip baktığını söylüyor. İçerde dolaplar döndüğüne ve hepsinin de bu işte parmağı olduğuna inanmış. Ben de ona, kendine gelmesi için sert bir içki içmesini salık verdim.»

«Evet,» dedi Smiley bir süre düşündükten sonra. «Evet, yapılacak tek şey bu galiba. Jim profesyoneldir. Eskilerdendir hem. Ona ne yapmış olurlarsa olsunlar, sağlamdır.

Camilla geç dönmüştü. Guillam, dersinin dokuzda bittiğini biliyordu. Ama kız eve geldiğinde saat on birdi. Bu yüzden de, ona ters davranmaktan kendini alamadı. Şimdi gri-siyah saçlarını yastığa sermiş yatıyor ve pencereden dışarı bakan Guillam'ı seyrediyordu.

«Aç mısın?»

«Doktor Sand beni doyurdu.»

«Neyle doyurdu?»

Doktor Sand'ın Iranlı olduğunu söylemişti Camilla.

Cevap yok. Belki de düşlerle doyurmuştu. Yoksa fıstıklı biftekle mi? Aşkla mı? Camilla yatakta hareketsiz yatardı, sevişirken sarılmak dışında. Uyuduğunda soluk alışı bile duyulmazdı, bazan Guillam uyanıp seyrederdi onu, ölmüş olsa neler hissedeceğini merak ederdi.

«Sand'dan hoşlanıyor musun?»

«Ara sıra»

«Âşığın mı?»

«Ara sıra.»

«Belki benim yerime onunla oturman daha yerinde olur.»

«Sandığın gibi değil,» dedi Camilla. «Anlayamazsın.»

Evet. Anlayamıyordu. Dışarı baktı. Önce Rover tipi bir arabanın arka koltuğunda sevişen bir çift gördü. Sonra fötr şapkalı, sert kıllı köpeğini gezdiren bir yalnız

tekerlek. İki kız telefon kulübesinde bir saat gevezelik edip durdular. Bunların bir özelliği yoktu; sadece olaylar, nöbetçilerin değişmesi gibi birbiri ardına geliyordu. Şimdi de bir kamyonet karşı kaldırıma park etmişti. Dışarı çıkan yoktu ama. Belki bunlar da kaçak sevgililerdi, belki de fenercilerin bir gece timiydi. Kamyonet geleli on dakika olmuştu ki Rover gitti.

Camilla uyumuştu. Guillam uyanık yatıyor ve yarını bekliyordu. Yarın olacak, Guillam, Smiley'in istediği Prideaux olayıyla ilgili dosyayı çalacaktı. Prideaux dosyasını! Ya da öteki adlarıyla 'Ellis Olayı' ve 'Tanık Operasyonu' dosyasını.

14

O ANA KADAR. Bill Roach kısa hayatının ikinci en mutlu gününü yaşamıştı. Ama bu ikinci mutluluk ne yazık ki son anda birden bozulmuştu. İlk mutluluğu annesiyle babası ayrılmadan önceydi: Babası damın saçağında eşekarılarının yuvasını bulmuş ve onları kaçırmak için de Bill'in yardımını istemişti. Roach'un babası bir toprak adamı değildi, hattâ beceriksizdi de. Ama Bill ansiklopedide eşekarısı maddesine bakınca, babasıyla birlikte eczaneye gitmiş, kükürt almışlardı. Kükürdü, saçağın altına yerleştirdikleri tepside yakmışlar ve eşekarılarını boğup yok etmişlerdi.

Bugün de Jim Prideaux'nun otomobil kulübü rallisinin resmî açılışı yapılacaktı. Haftalarca Alvis'i onarmış, parlatmış ve parçalarını yeniden takmışlardı. Ama bugün DK Latzy'nin yardımıyla parkurun taş bölümüne saman desteleri yerleştirmişlerdi. Sonra sırayla direksiyona geçmişler, taraftarlarının desteğiyle saman yığınları arasında gürültülü zikzaklar çizerken Jim kronometre tutmuştu. «Ingiltere'nin şimdiye kadar yaptığı en iyi araba,» diye tanıtmıştı, Jim arabasını. «Sosyalizm sayesinde üretimi durduruldu artık.» Alvis boyanmıştı. Kaputta İngiliz bayrağı vardı ve kuşkusuz yeryüzündeki arabaların en iyisi, en hızlısıydı. Bill Roach, ilk turda, on dört kişi arasında üçüncü olmuş ve ikinci

tura kalmıştı. Şimdi de hiç hata yapmadan kestane ağaçlarının yanına varmıştı. Artık rekor denecek bir zamanda bitiş noktasına doğru hareket ediyordu. Herhangi bir şeyin kendisini böylesine mutlu edebileceğini düşünemezdi bile. Arabayı çok seviyordu, Jim'i çok seviyordu, hattâ okulu bile çok sevmeye başlamıştı. Ve hayatında ilk kez kazanmaya çalışma zevkini tadıyordu. «Ağır ol Jumbo!» diye bağırdığını duyuyordu Jim'in. Latzy de elindeki kareli bayrağı sallayarak zıplıyordu. Ama birden, Jim'in yarışı izlemediğini farketti. Saatına bakacağına kayın ağaçlarının bulunduğu yola bakıyordu.

«Efendim, ne kadar sürdü, efendim?» diye sordu Roach soluk soluğa. Kısa süren bir sessizlik çöktü ortalığa.

«Hey, saat hakemi!» diye bağırdı Spikely, şansını deneyerek. «Zamanı söyleyin, lütfen, Gergedan.»

«Çok iyiydin Jumbo,» dedi Latzy. O da Jim'e bakıyordu.

Bu kez, Spikely'nin terbiyesizliği ve Roach'un sabırsızlığı yankı uyandırmadı. Jim sahanın ötesine arazinin doğu sınırını oluşturan yola bakıyordu. Yanında Coleshaw adlı çocuk vardı. Coleshaw'ın okuldaki adı Cole Slaw'dı (Lâhana salatası). Lâhana salatası III-B'nin kıdemli öğrencilerindendi ve hocalara yağcılık yapmakla ün salmıştı. Tepelerin eteğinde göz alabildiğince uzanan düz alan birkaç günlük sürekli yağmurlardan sonra seller altında kalırdı. Bu yüzden yolun iki yanında çit değil, kazıklar ve dikenli tellerden bir dizi vardı. Göle açılan, ya da beyaz bir sonsuzluğa uzanan bir bataklık olabilirdi bu düzlükler ağaçsız haliyle. Şimdi bu yalın manzara içinde yalnız bir gölge ilerliyordu. Ince yüzlü, zevkli giyinmiş, fötr şapkalı ve gri yağmurluklu bir adamdı bu. Elindeki bastonu ender kullanıyordu. Roach da bu adama baktı, aslında hızlı yürüyebileceği, ama özellikle kendini yavaş yürümeye zorladığı sonucuna vardı.

«Gözlüklerini taktın mı, Jumbo?» diye sordu Jim, yoldaki adama bakarak.

«Evet efendim.»

«Kim bu öyleyse? Hazreti Süleyman'a benziyor.»

«Bilmiyorum efendim.»

«Hiç görmüş müydün onu?»

«Hayır efendim.»

«Okuldan değil, kasabadan değil, peki ya kim? Hırsız mı? Dilenci mi? Neden bu tarafa bakmıyor, Jumbo? Neyimizi beğenmedi acaba? Bir sürü çocuğun bir arabanın peşinde koştuğunu görsen bakmaz mısın? Acaba arabaları ve çocukları sevmiyor mu?»

Roach bütün bu sorulara cevap bulmaya çalışırken, Jim, Latzy'yle konuşmaya başlamıştı. Tekdüze ve mırıltılı, kendilerine özgü bir dille konuşmalarını işiten Roach, suç ortağı gibiler, diye düşündü. Latzy'yle Jim'in arasında özel bir ilişki vardı sanki. Latzy'nin, olumsuz olduğu anlaşılan cevabıyla bu izlenim daha da güçlendi.

«Efendim, efendim, lütfen beni dinleyin. Bu adamın kiliseyle ilgisi var, bence,» dedi Lahana Salatası. «Onu Wells Fargo'yla(*) konuşurken gördüm.»

Papazın adı Spargo'ydu ve çok yaşlıydı. Thursgood efsanesine göre, aslında emekliye ayrılan Wells Fargo'nun ta kendisiydi. Lahana Salatası'nın sözleri Jim'i şaşırtmıştı. Roach da öfkeyle bu masalı Cole Slaw'ın uydurduğunu düşünüyordu.

«Ne konuştuklarını duydun mu, Lahana Salatası?»

«Hayır, efendim. Kilisede, listeden kimlerin hangi sırada oturduğuna bakıyorlardı efendim. Ama isterseniz Wells Fargo'ya sorayım.»

«*Bizim* listeden mi? Yani Thursgood'un listesi?»

«Evet efendim. Okulun listesi. Thursgood'un. Nerede oturduğumuz, bütün isimler. Herkesin adına ve nerede oturduğuna bakıyorlardı efendim.»

Öğretmenlerin nerede oturduğu da herhalde, diye düşündü Roach tiksinerek.

«Onu bir daha buralarda gören olursa hemen bana haber versin. Onu ve onun gibi karanlık suratlıları, anlaşıldı mı? Okulun çevresine kimin nesi olduğunu bilmediğiniz adamları sokmayın. Bundan önceki okulumda çete vardı, ortalığı silip süpürdüler. Gümüşleri, parala-

(*) Wells Fargo: Ünlü bir nakliyat şirketi. Söyleniş benzerliğinden yararlanılıyor.

rı, çocukların saatlarını, radyoları. Daha neler çaldıklarını Tanrı bilir. Bakarsınız, bu sefer de bizim Alvis'e el atar. İngiltere'de yapılan en iyi arabaya... Hem artık bu arabadan yapmıyorlar da. Hey, Jumbo, saç rengi ne?»

«Siyah, efendim.»

«Lahana Salatası, boyu?»

«Bir seksen, efendim.»

«Lahana Salatası herkesi bir seksen boyunda görür, efendim,» dedi parlak zekalılardan biri. Söylentiye göre, bebekken cinle beslendiği için cüce kalmıştı.

«Hey kurbağa Spikely, yaşı?»

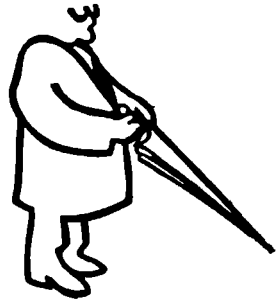
«Doksan bir, efendim.»

Herkes gülmeye başladı. Roach'a yeni bir tur atma fırsatı daha tanıdılar ama Roach kıvıramadı bu işi. O geceyi kıskançlıktan kıvranarak geçirdi, çünkü Latzy bir yana, tüm otomobil kulübü toptan gözlemci mertebesine terfi etmişti. Okuldaki en dikkatli gözlemci olduğunu düşünmek bile onu avutamıyordu. Jim'in talimatı ertesi gün unutulacaktı nasılsa. Bundan öyle, yaklaştığı anlaşılan tehlikelere karşı güçlenmesi ve dikkatini artırması gerekiyordu.

İnce yüzlü yabancı bir daha görünmemişti, ama ertesi gün Jim mezarlığa giderek açık bir mezarın başında papazla konuştu. Oysa Jim mezarlığa ender uğrardı. Demek, dün gördüğü adamı sormak üzere oradaydı. Papazla Jim'i gözetleyen Roach, konuştuklarının o yabancıyla ilgili olduğundan emindi.

O günden sonra, Roach, Jim'in yüzünün hep asık olduğuna dikkat etti. Alaca karanlıkta yürürken, soğuk havaya aldırmadan vagonun yanındaki tümseklerden birine oturup purosuyla votka içerken Jim'in huzursuz olduğunu seziyordu. Bazan da bu huzursuzlukta öfkeye dönüşen bir canlılık vardı.

İKİNCİ BÖLÜM

15

GEORGE SMİLEY, Ascot'a gidişinin ertesi günü, Barraclough adıyla Sussex Gardens'deki Islay otelinde operasyon merkezini kurmuş ve çalışmalarına başlamıştı.

Islay oteli, Paddington istasyonunun yüz metre güneyinde, sık çınar ağaçlarının arasına gizlenmiş sakin bir yerdi. Ağaçların arasındaki işlek anayoldan, bütün gece arabalar, kamyonlar geçerdi. Ama otelin içi inanılmayacak kadar sakindi. Durgunluk, sadece otelin içinde değil, bütün dünyadaydı galiba. Bu izlenimi de otel sahibi Bayan Pope Graham'ın davranışını doğrulamaktaydı.

Bir binbaşının dul karısı olan Bayan Pope Graham, yıllardır Müfettiş Mendel'e muhbirlik yapardı. Çatlak sesi yalnız Bay Barraclough'un değil, herkesin sinirine dokunuyordu.

Gerçek adının sadece Graham olduğunu söylerdi Mendel; herhalde Pope adı büyüklük tutkusunu gidermek ya da Roma'ya bağlılığını belirtmek için eklenmişti.

«Babanız İrlandalı değil miydi, sayın bayım?» diye sordu esneyerek, otel defterinde Barraclough adını okurken. Smiley, iki haftalık otel ücreti olan elli İngiliz lirasını ödedikten sonra, Bayan Pope Graham 8 numaralı odanın anahtarını ona uzattı. Smiley bir yazı masası istedi. Otelin belboyu Norman, gıcırtılı bir oyun masası getirdi. «Gürcü işi,» diye övündü kadın masayı göste-

rerek. «Hırpalamazsınız değil mi, sayın bayım? Aslında size vermemek gerekirdi bunu, kocamındı çünkü.»

Smiley'in ödediği elli İngiliz lirasının üzerine, Mendel kendi kesesinden yirmi lira daha ödedi. Sonra da, bir yolunu bulup bu parayı Smiley'den aldı. «Bir terslik yok ya?» diye sordu kadına.

«Şimdilik yok,» dedi Bayan Pope Graham paraları donuna tıkıştırırken.

«Her şeyi bildirmenizi istiyorum,» diye uyardı Mendel. Kadının odasında oturmuşlar birlikte içki içiyorlardı. «Giriş ve çıkış saatlarını, görüştüğü kişileri, yaşayış şeklini ve en önemlisi...» (Sözlerinin altını çizmek istercesine parmağını kaldırdı.) «...ve en önemlisi, sandığından da önemlisi, bir bahaneyle size ve oteldeki görevlilere onunla ilgili sorular soran, onunla ilgilenen şüpheli kişileri öğrenmek istiyorum.» 'Ülkenin içinde bulunduğu durum' hakkında konuşmuş gibi baktı kadının yüzüne. «Zırhlı muhafızlar ya da Sherlock Holmes'un kendisi olsa bile.»

«Norman'la benden başka kimse yok, otelde,» dedi Bayan Pope Graham, siyah ceketli, titrek, genç bir çocuğu göstererek. Norman'ın ceketine parlak bej kadife yakayı kendi eliyle dikmişti. «Norman'dan da bir kötülük gelmez, fazla kuşkulusunuz, sayın bayım.»

«Otele gelen mektuplara da dikkat,» dedi müfettiş Mendel. «Posta damgalarına, gönderme tarihlerine ve yerlerine bakmalısınız. Ama içlerini açmak ya da mektupları elde tutmak yok. Eşyalarına da göz kulak olacaksınız.» Sustu ve gözlerini odanın ortasında duran büyük kasaya dikti.

«Ara sıra buraya bir şeyler koymak isteyecektir. Kâğıt, kitap gibi. Bu nesnelere ondan başka kimse bakamaz, bir o, bir de...» Kötü kötü sırıttı. «Ben. Anladınız mı? Hiç kimse, bunların sizde olduğunu bile bilmemeli. Sakın karıştırmayın, hemen anlar, çok zekidir. Bu bir uzmanın işi olmalı. Söyleyeceklerim bu kadar.» Mendel sözlerini tamamlamıştı. Somerset'ten döndükten sonra Smiley'e belirttiği gibi, yirmi İngilizden fazlaya mal olmayacaksa Norman ve patronu dünyanın en ucuz dadılarıydılar bu işte.

Sekiz numaralı oda en üst kattaydı. Pencereden alçak bahçe duvarı görünüyordu. Duvarın ötesinde dar bir sokak, sokakta bir kitapçı dükkânı ve «Wide World» adlı seyahat acentası vardı. Otelin avlusuna «Otel Swan Marlow» markası işlenmişti. Aynı akşam Lacon geldi, bürosundan getirdiği ilk belgeler deri evrak çantasındaydı. Konuşmak için yatağın üzerinde yan yana oturdular. Smiley konuştuklarının duyulmaması için transistorlu radyoyu sonuna kadar açmıştı. Lacon müzik sesinden rahatsız olmuşa benziyordu, çalışmaları müzikle yürütemeyecek kadar yaşlıydı. Ertesi sabah, işe giderken, Smiley'e verdiği belgeleri geri alıyor, çantayı şişkin göstermek için topladığı kitapları iade ediyordu. Bu role girmek Lacon'un harcı değildi. Davranışı biraz kırgın, biraz da kırık döküktü. Düzenin dışına çıkmaktan tiksindiğini açıkça belirtti. Soğuk havada, yüzünde sürekli bir kırmızılık görülüyordu. Ama Smiley dosyaları gündüzleri okuyamazdı, bunların Lacon'un bölümünden dışarı çıkması yasaktı, yoklukları anlaşılırsa patırtı kopardı. Aslında Smiley de bundan hoşlanmıyordu. Zamanının kısıtlı olduğunu iyi biliyordu. Sonraki üç gün süresince, bu işlem böyle devam etti. Lacon, her akşam, Paddington istasyonunda trene binmeden önce belgeleri bırakıyor ve her gece de Bayan Pope Graham, Mendel'e gizlice, «Norman'a tepeden bakan o nemrut herifin geldiğini,» bildiriyordu. Smiley, her sabah üç saatlık uykusundan uyanıp kötü pişmiş salçalı sosisten oluşma iğrenç kahvaltısını ettikten sonra (Çünkü kahvaltıda başka şey yoktu) Lacon'un gelmesini bekliyor, sonra soğuk havaya, benzerlerinin arasında tekrar yerini almaya çıkıyordu.

Gündüzler yoğun ve görünüşte olaylı geçmesine rağmen, otelin kasvetli odasında geçirdiği yalnız geceler olağanüstüydü. Belki bunlara ayrı geceler demek bile yanlıştı, bir tek gece gibi geliyordu Smiley'e.

«Bu işi üzerinize alacak mısınız?» demişti Lacon bahçede yürürken. Hem de hiç utanmadan! «Bir ileri gideceksiniz, sonra tekrar geri döneceksiniz?» Smiley, kendi geçmişinin ortasında adım adım ilerlerken arada bir fark olmadığını görüyordu. İleri ya da geri. İkisi de aynıydı, aynı hedefe yönelmiş tek bir yolculuk. Bu otel

odasında onu anılarının odalarından ayıran hiç bir şey yoktu. Bu eski otel odası Smiley'e Sirk'teki odasını hatırlatıyordu. Sirk'in üst katındaki o yalın odasındaydı. Her şey bir yıl önce bıraktığı gibi yerli yerinde, Oxford gravürleri duvardaydı. Bu odanın arkasında alçak tavanlı bir başka oda daha vardı, Control'un bekleme odası. Burada Control'un yanında çalışan kır saçlı hatunlar oturur, yumuşacık hareketlerle daktilo yazar ve telefonlara cevap verirlerdi. Bu otelde de, değeri anlaşılmamış bir dâhi eski bir makineyle gece gündüz sabırla yazıyordu. Bekleme odasının sonunda —Bayan Pope Graham'ın dünyasında aynı yere bir banyo rastlıyor, kapısındaki yazıda kullanılmaması belirtiliyordu.— Control'un mabedine açılan bir kapı vardı; eski çelik dolaplarla, kırmızı kaplı eski kitaplarla dolu, toz ve yasemin çayı kokulu bir çeşit koridor. Bu odadaki büyük masasına kurulan Control da eşyalar gibi eskimeye, çürümeye yüz tutmuş bir adamdı. Düz, kır perçemi alnına sarkardı, dondurucu gülümsemesi bir iskeletin gülümsemesiydi sanki.

Control bu otel odasında, karşısında duruyordu. Benzetme o kadar canlıydı ki, telefon çaldığında Smiley irkildi. Geçmişe yaptığı yolculuk onu bir süre şimdiki zamandan koparmıştı. Telefon çalana kadar işittiği öteki sesler de bu düşlere yardımcı olmuştu. Güvercinlerın guruldaması, rüzgârda televizyon direğinin gıcırdaması ve yağmur yağdığında oluğun tıkırdayıp durması... Bu sesler de geçmişe aitti ve Sirk'in ancak beşinci katından duyulurdu. Kulağı bütün bu sesleri bu yüzden ayırıyordu ötekilerden kuşkusuz; geçmişin fon müziğiydi bunlar. Smiley, yine anılara daldığı bir gece, dışarda ayak sesleri duydu ve gece nöbeti tutan şifre memurunu içeri almayı düşünerek kapıya gitti. O sıra Guillam'ın gönderdiği resimlere dalmış, bunlardan bir ipucu çıkarmaya, elindeki yetersiz bilgiyle yatay dönemde Hong-Kong'dan gelen bir telgrafa nasıl bir işlem yapıldığını bulmaya çalışıyordu. Kapıyı açınca şifre memuru yerine, karşısında pijamalı ve yalınayak Norman'ı buldu. Yol halısının üzerine konfetiler serpilmişti, karşı odanın kapısında iki çift ayakkabı duruyordu. Bir kadın ve bir erkek ayakkabısıydı bunlar. Oysa Islay otelinde müş-

terilerin ayakkabılarını boyayacak adam mı vardı? Hele Norman'ın hiç boyayamayacağını biliyordu.

«Gözetlemeyi bırak ve yatağına git,» dedi Smiley. Norman'ın hâlâ durduğunu görünce de ekledi: «Of, gitsene dedim sana...» Kendini tuttu ve seni gidi pis kerata» demekten kaçındı.

«Büyücülük Operasyonu» yazıyordu Lacon'un o pazar getirdiği ilk cildin üzerinde. «Özel Ürün'ün Dağıtımıyla İlgili Politika» Kapağın geri kalan bölümü bir sürü etiketin altında görünmez olmuştu. Bir tanesi de kazara dosyayı ele geçirecek olanlar içindi: «Dosyayı okumadan Baş Arşivciye teslim edin.» İkinci ciltte de, «Büyücülük Operasyonu» başlığı altında «Hazine için Ek Tahminler, Londra'da Özel Ağırlama, Özel Mali Sorunlar, Ganimetler, vb.» yazılıydı. Üçüncü dosyada «Merlin Kaynağı» deniyordu. Bu dosya birincisine pembe bir kurdelayla bağlanmıştı. «Müşteri Değerlendirmeleri Randıman, Daha Geniş Kullanım, Gizli Ek'e de Bak.» Ama «Gizli Ek» ortada yoktu ve Smiley bu eki istediğinde soğuk bir hava esti ortalıkta.

«Bakan, 'Ek'i özel kasasında saklıyor,» diye kesip attı Lacon.

«Kasanın şifresini biliyor musunuz?»

«Ne münasebet!» dedi Lacon tersçe. Kızmıştı.

«Adı ne?»

«Sizi hiç ilgilendirmez bu. Hem bu belgelerin peşinde koşarak zamanınızı boşa geçirmenize hiç akıl erdiremiyorum. Son derece gizlidir bu belgeler, mümkün olduğu kadar az kişinin okuması için de elden gelen yapılmakta.»

«Gizli Ek'in bile bir adı olması gerekir,» dedi Smiley sakince.

«Bunun yok.»

«Merlin'in kimliğini açıklıyor mu?»

«Saçmalamayın! Bunu ne Bakan bilmek ister, ne de ona söylemek Alleline'nin işine gelir.»

«Daha Geniş Kullanım ne demek?»

«George, sorguya çekilmeyi reddediyorum. Artık

aileden değilsiniz, biliyorsunuz bunu. Aslında bu iş için size özel bir izin almam gerekirdi.»

«Büyücülük Operasyonu için mi?»

«Evet.»

«Bu yetkiyi alanların bir listesi var mı elimizde?»

Dağıtımla ilgili dosyada olduğunu söyledi Lacon ve neredeyse kapıyı vuracakmış gibi çıkışa doğru yürüdü. Radyoda Avustralyalı disk-jokey 'Çiçeklere ne oldu, hepsi sararıp soldu' adlı şarkıyı sunuyordu. Kapıdan dönerken, «Bakan,» diye yeniden konuşmaya başladı Lacon, «karışık açıklamalardan hoşlanmaz. Her zaman bir karpostala yazılacak kadar basit şeylere inandığını söyler. Elle tutulur bir şeylerin kendisine bir an önce verilmesini ister hep.»

Smiley, «Prideaux'yu unutmazsınız, değil mi?» dedi. «Onunla ilgili bir kırıntı bile öğrenseniz bildirin. Hiç yoktan iyidir.» Lacon bir süre onu süzdü.

«George, soğukkanlılığınızı yitiriyorsunuz. Vurulmadan önce, sanırım Jim, Büyücülüğün adını bile duymamıştı. Gerçekten anlayamıyorum sizi, asıl sorunla uğraşacağınıza...» Ama konuşa konuşa odadan çıkmıştı.

Smiley, önünde yığılan dosyaların sonuncusunu aldı: «Büyücülük Operasyonu. Daireyle Haberleşme.» Daire kelimesi, Whitehall'un Sirk yerine kullandığı süslü sözlerden biriydi. Bu dosya resmî toplantı tutanakları biçiminde düzenlenmemişti. Bakan ve Alleline arasında geçen bir yazışmaydı. Alleline'ın okunaksız yazısını sökmek güçtü, Smiley hatırlıyordu, o günlerde Percy Alleline, Control'un emrinde çalışanların en alt kademelerindekilerden biriydi.

«Çok sıkıcı bir anıt,» diye düşündü Smiley bu sık sık elden geçen dosyaları incelerken. «Böylesine uzun ve zalim bir savaşı anımsatmak için çok sıkıcı.»

16

SMİLEY dosyaları incelerken, işte bu uzun ve zalim savaşın başlıca çatışmalarını yeniden yaşıyordu. Dosyalarda bu savaşın ayrıntıları yoktu: Smiley'in belleği da-

ha doluydu. Savaşçılar Control ve Alleline'ydı, savaşın kaynağı da sislerde gömülüydü. Savaşın dikkatli izleyicisi Bill Haydon, bu iki savaşçının Cambridge'de birbirinden nefret etmeye başladıklarını söylüyordu. Control'un kısa süre öğretmenlik yaptığı, Alleline'ın da öğrenci olduğu günlerden beri süregelen bir düşmanlıktı bu. Bill'in dediğine göre, Alleline, Control'un öğrencisiydi ve çok kötü bir öğrenciydi. Control da onu durmadan aşağılardı. Control'un yapısına uygundu bu.

«Duyduğuma göre, Percy ve ben kan kardeşiymişiz. Düşünün, birlikte kürek çekmişiz,» demişti Control. Bunun gerçek olup olmadığını da hiç bir zaman söylememişti.

Bu yarı - destansı hikâyeye Smiley, iki adamın gençliğiyle ilgili birkaç katı gerçek ekleyebilirdi. Control sıradan bir ailenin çocuğu, Percy Alleline ise Manse'lardan bir İskoçtu. Babası Presbiteryen kilisesinde vaizdi. Percy ondan dindarlığı değilse bile, karşısındakini zorbalıkla ikna etme yeteneğini almıştı. Savaşı biriki yıl farkla kaçırmış, Borsa'daki bir firmadan ayrılarak Sirk'e girmişti. Cambridge'de az buçuk politika yapmış (aslında kendisi de öyle renksiz bir liberal olmayan Haydon, Alleline için Cengiz Han'ın biraz sağında diyordu) ve az buçuk da spor yapmıştı. Maston adında, pek önemli olmayan biri tarafından gizli servise alınmıştı. Alleline'da büyük bir gelecek olduğunu söylüyordu Maston, ama onu kabul ettirmek için amansız bir mücadele verdikten sonra kendisi gözden düştü. Alleline'ı ne yapacağını kestiremeyen Sirk'in personel servisi onu Güney Amerika'ya yollamıştı. Orada Konsolosluk görevlisi maskesi altında iki tam tur attı, ve bu süre içinde İngiltere'ye hiç dönmedi. Smiley, sonradan Control'un bile Percy'nin oldukça başarılı işler çevirdiğini söylediğini anımsadı. Arjantinliler tenis oynayışını, ata binişini beğenmişler; onu bir centilmen olarak kabullenmişlerdi. (Control'un sözleriydi bunlar.) Aptal olduğuna da iyice inanmışlardı, oysa Percy hiç de aptal değildi. Görevini kendisinden sonra gelene devrederken her iki kıyı boyunca bir ajan şebekesi kurmuştu ve kuzeye doğru da yayılmaya başlamıştı. İngiltere'de geçirdiği kısa izin döneminden ve iki haftalık bir eğitimden sonra bu

kez de Hindistan'a gönderildi. Hindistan'daki ajanlar, Percy'nin gelişiyle İngiliz Raca'sının dirildiğini söylüyorlardı. Percy sadık olmanın önemini belirten konuşmalar yapıyor, onlara hemen hiç para vermiyor ve işine geldiği zaman da hepsini harcıyordu. Hindistan'dan Kahire'ye gitti. Burada barınmak Alleline için imkânsız değilse de çok güç olmalıydı. Çünkü, Ortadoğu o zamana kadar Bill Haydon'un tekelindeydi. Kahire'deki şebeke Bill Haydon'a hayrandı. Onların gözünde Haydon, ikinci bir Lawrence'di.

Martindale'in o gece yemekte Smiley'e belirttiği şekilde, hepsi de, Haydon'dan sonra başlarına gelecek olanın hayatını cehenneme çevirmeye ant içmiş ve şimdiden ona cephe almışlardı. Ama Percy, nasıl ettiyse, onlara kendini kabul ettirmeyi başardı. Hattâ Amerikalılardan uzak durmayı becerebilseydi, Haydon'dan daha güçlü bir önder izlenimi bırakacaktı. Bunun yerine, bir skandal patlak verdi ve Percy'yle Control'un arası açıldı. Bu olay, Smiley'in Control'un yardımcılığına yükselmesinden çok önceydi. Durum tam olarak aydınlanmamıştı, ama anlaşıldığına göre Alleline kendini aptalca bir Amerikan oyununa kaptırmış ve Londra'dan yetki almaksızın Amerikalılarla işbirliği yapıp yerel yöneticilerden birini kendi adamlarıyla değiştirmek amacını güden bir komploya katılmıştı. Amerikalılara sonsuz saygısı vardı. Arjantin'den, bütün batı yarım küresindeki solcu politikacıları nasıl bozguna uğrattıklarını hayranlıkla izlemişti. Hindistan'da birleştirici güçleri bölmekteki hünerlerine hayran kalmıştı. Oysa Control, Sirk'te görevli olanların çoğu gibi, Amerikalılardan ve onların yaptıklarından nefret eder, sabote etmeye çalışırdı.

Alleline'ın katıldığı komplo başarısızlığa uğradı, İngiliz petrol şirketleri öfkelendi ve Alleline Kahire'den tam anlamıyla don paça ayrılmak zorunda kaldı. Daha sonra, Alleline, bu durumu aslında Control'un hazırladığını, kendisini bu işe bulaştırdıktan sonra sinsice çekilip komployu Moskova'ya deşifre ettiğini bile söyledi. Olayın aslı öğrenilmedi, Alleline de Londra'ya dönüp, yeni bir göreve atandı: Anaokulunda acemi ajanları yetiştirecekti. Aslında bu, emekliliklerine bir iki yıl kalan ajanlara verilen bir görevdi.

Bill Haydon servisin personel şefiydi o sıra. Percy'nin yeteneklerine ve kıdemine sahip birine göre iş olmadığını söylemişti.

«O halde bana bir görev yaratmaya mecbursunuz,» diye mantıklı bir karşılık vermişti Percy. Haklıydı tabii. Daha sonra Bill'in Smiley'e itiraf ettiği gibi, Alleline'ı destekleyenleri hesaba katmamıştı pek.

«Ama bu adamlar kim?» diye sormuştu Smiley. «Bir adamı görevlendirmeye nasıl zorlayabilirler, siz uygun bulmadıktan sonra?»

«Golf oyuncuları,» demişti Control. «Tutucular ve golfçular.» O günlerde Alleline muhalefetin şakşakçılığını yapıyor ve el üstünde tutuluyordu. Hem de Ann'ın her seçimde parlamentoya giren kuzeni ve Lacon'un şimdiki sevgili Bakanı Miles Sercombe tarafından. Control'un karşı koyacak gücü pek yoktu. Sirk sıkıntılı günler geçiriyor, tümüyle yok edilip yeni temeller üzerinde baştan kurulacağı söylentileri dolaşıyordu ortalıkta. Bu gizli dünyada başarısızlık zincirleme giderdi hep, ama bu sefer çok uzun sürmüştü. Hasıla kısır, giderek güvenilmez haldeydi. Control'un, gücü, önemli yerlerde işlemiyordu.

Bu geçici zorluklar yine de Control'un neşesini kaçırmadı. Percy Alleline'a operasyon şefliği statüsünü verirken «deli takkesini giydiyorum başına,» diyordu.

Smiley'in yapacağı bir şey yoktu. O sıralar Bill Haydon Washington'daydı. Kendi deyimiyle Amerika'daki servisin faşist püriten yöneticileriyle, yeni bir haberalma anlaşmasının pazarlığını yapıyordu. Artık Smiley beşinci kata yükselmişti, görevlerinden biri de, Control'un yanına mümkün olduğu kadar az kişiyi sokmaktı. Bu yüzden de Alleline, Control'un odasına giremedi ve «Niçin?» sorusunu Smiley'e sordu. Bazan, metresini sinemaya yolladıktan sonra Smiley'i oturduğu kasvetli daireye çağırır ve o kaba İskoç şivesiyle yakınırdı: «Niçin?» Hattâ Smiley'e en pahalı viskiden ikram eder, kendi daha ucuz olanını içerdi.

«Ne yaptım ona ben, George? Neden sinir oluyor bana? Birkaç kere kapıştık, o kadar. Bunda büyütecek ne var ki, söyler misiniz? Niçin durmadan kusur bulu-

yor bende? Bütün istediğim önemli bir görev. Tanrı tanığımdır ki şu sicilimle hakkım var buna.»

Önemli bir görev dediği beşinci kata yükselmekti. Control'un Alleline'a verdiği statü ustalıkla kaleme alınmıştı. İlk bakışta çok önemli olduğu etkisini uyandırıyordu. Her operasyonu başlamadan önce inceleme hakkı tanıyordu Alleline'a. Ama bu hak bir şarta bağlıy dı:Operasyon şubelerinin onayı olmadan Alleline bu hakkı kullanamazdı. Control da bu onayın hiç bir zaman çıkmamasını sağlamıştı. Aldığı talimat gereğince, Alleline'ın kaynakları birleştirmesi ve bölgesel kıskançlıkları yatıştırması gerekiyordu; o zamandan bu yana Alleline'ın gerçekleştirmiş olduğu bir kavramdı bu ama, fenerciler, kalpazanlar, telefoncular ve şifreciler gibi kaynak şubeleri Alleline'a yüz vermiyorlardı. Onları zorlama yetkisi de yoktu. Böylece Alleline'ın masasının üstü sadece öğlen yemeklerinde doluyor, bunun dışında boş kalıyordu.

«Suçum yetenekleri sınırlı bir adam olmam mı acaba? Bugünlerde hepimizin dâhi olması gerekiyor anlaşılan. Hepimiz as solistiz, koroya yer yok. Üstelik as solistler de yaşlı olmalı tabii.»

Çünkü Alleline kolay farkedilmese de, o sıralar beşinci kata çıkamayacak kadar gençti. Haydon ve Smiley'den sekiz, on yaş küçüktü. Control'la arasındaki yaş farkı daha da fazlaydı.

Control'un kılı kıpırdamadı: «Percy Alleline bir soyluluk ünvanı için anasını, Lordlar Kamarasında yer kapmak için de bütün gizli servisi satar,» diyordu. Yıpranmaya başladığında da, «Hayatımı verdiğim bu işi bir canbazhane beygirine bırakmam. Dalkavukluk edilemeyecek kadar kendini beğenmiş, hırs besleyemeyecek kadar yaşlı ve bir yengeç kadar da çirkinim. Percy benim tam tersim, Whitehall'da onun türünü benimkine yeğleyecek yeterince sivri akıllı vardır.»

Böylece Control, Büyücülük belâsını başına dolaylı yoldan sarmıştı, denebilir.

«George buraya gelin!» diye bağırmıştı bir gün iç telefonda.

«Percy biraderimiz kuyruğuma basmaya çalışıyor. Çabuk gelin, yoksa kan dökülecek!»

Smiley hatırlıyordu, o sıra talihsiz savaşçılar yabancı ülkelerden yeni dönüyorlardı: Roy Bland, Toby Esterhase'nin yardımıyla, çözülmekte olan şebekeyi kurtarmak için gittiği Belgrad'dan dönüyordu. Almanya'daki şebekenin başı Paul Skoderno, Doğu Berlin'deki en iyi ajanını gömmüştü. Bill Haydon, başarısız Washington yolculuğundan dönmüş, öfkeden çıldırmak üzereydi: «Pentagon'un küstahlığı, Pentagon'un budalalığı, ikiyüzlülüğü» diye bağırıyor ve «artık Amerikalılar yerine lanet olasıca Ruslarla anlaşma» zamanının geldiğini söylüyordu.

Ve Islay otelinde vakit gece yarısını geçmişti, geciken bir ziyaretçi otelin dış kapısını çalıyordu. Norman'a elli peni verecek anlaşılan, diye düşündü Smiley. İngiliz para birimleri yeniden düzenlendiği halde, hâlâ öğrenememişti bunu. İçini çekerek Büyücülük Operasyonu dosyalarının ilkini eline aldı, başparmağıyla işaret parmağını tükürükleyip resmî bilgilerle kendi anılarını karşılaştırmaya koyuldu.

O günkü görüşmeden birkaç ay sonra, Ann'ın ünlü Bakan yeğenine gönderdiği ve Lacon'un dosyasında bulunan özel mektupta, 'Gereği görüşüldü,' diye yazıyordu Alleline. Ve tabii bu da Lacon'un dosyaları arasına girmişti. Mektubun devamı şöyleydi: «Büyücülük Operasyonu'nun raporları çok hassas bir kaynaktan gelmektedir. Bildiğim kadarıyla, Whitehall'da bu gizliliği koruyabilecek bir dağıtım sistemi yoktur. Daha önce GADFLY operasyonunda kullandığımız diplomatik kutu yöntemi, anahtarlar müşterileri tarafından kaybedilince geçerliliğini yitirdi. Başka bir olayda da yorgun bir bakan yardımcısı kendi anahtarını özel yardımcısına bırakmıştı. Deniz Kuvvetleri Haberalma Servisi'nden Lilley'le konuştum. Donanma Bakanlığı'nda bize özel bir oda verileceğini söyledi. Bu oda Adriyatik Ekibinin Toplantı Odası olarak bilinecek, müşteriler bu servisten görevli nöbetçinin gözetiminde malzemeyi inceleyecekler. Giriş kartı suistimale açık olduğundan kullanılmayacak, yalnızca görevli*me* kendilerini tanıtacaklar.» Smiley gö-

revli*me* sözcüğündeki *me* takısına baktı. «Görevlimde odaya girecek müşterilerin adı ve resmi bulunacak.»

Henüz ikna olmayan Lacon, iğrenç efendisi Bakan aracılığıyla Hazineye başvuruyordu: Gerekli olduğu kabul edilse bile, okuma odasında önemli değişiklikler yapılması zorunludur:

1) Masrafı onaylayacak mısınız?
2) Onaylayacaksanız, bu giderlerin Donanma tarafından üstlenilmesi gerekmekte... Örgütümüz bu giderleri onlara üstü kapalı şekilde sonradan tazmin edecektir...
3) Aynı zamanda, ek nöbetçilerin ücretleri, vb, gibi meseleler ve giderlerin söz konusu...»

Sayfaları karıştırırken, 'aynı zamanda Alleline'ın ününün artması da söz konusu' diye düşündü Smiley. Alleline'ın ünü, sönmeyen bir fener gibi her yerde parlıyordu: Perçy Alleline üst kata çıkmaya başlamış bile, Control ha öldü, ha ölecek.

Aşağı kattan güzel bir ses yükseldi; dilinin dolaşmasından çok sarhoş olduğu anlaşılan bir müşteri, Gal lehçesiyle herkese iyi akşamlar diliyordu.

Smiley anılarını yokluyordu; Büyücülük Operasyonu dosyalarında kişisel tutkulara değinen bir nokta yoktu. Percy Alleline'nin yeni görevinde, kendine özgü bir iş yapmak için başlattığı ilk atılım değildi bu operasyon. Ama aldığı statü, Control'un onayı olmayan bir şey yapmasına olanak tanımadığından önceki çabaları hep yarım kalmıştı. Örneğin, bir süre tünel kazma işine vermişti kendisini: Amerikalılar, Berlin ve Belgrad'da dinleme tünelleri açmışlar, Fransızlar da Amerikalılara karşı buna benzer bir şey hazırlamışlardı. Sirk de, Percy Alleline'nin yönetiminde onlardan aşağı kalmayacaktı tabii. Control, 'Alleline Grubu' adıyla servis içinde kurulan servisin işleyişine seyirci kalmıştı. Teknik Şubenin sağladığı bir uzman grubu Atina'daki Rus elçiliğinin temellerinin bir kopyasını çıkarmıştı. Alleline Albaylar rejimine güveniyor, önceki benzerleri gibi buna da özel bir hayranlık duyuyordu. Sonra bir gün, Control, Alleline'nin kurduğu yapıyı yıkıverdi ve yeni bir inşaata başlamasını bekledi. O kasvetli sabah Control, Smiley'i

odasına çağırdığında, Alleline yeni bir girişimin içindeydi.

Control masasında oturuyor, Alleline de pencerenin yanında ayakta duruyordu. Masada, parlak sarı renkte kapalı bir dosya vardı.

«George, oturun ve şu saçmalığa bakın,» demişti Control.

Smiley sandalyeye oturdu, Alleline hâlâ pencerenin yanında, dirseği pervaza dayalı duruyor, damların üzerinden Nelson anıtına ve Whitehall'a bakıyordu.

Dosyanın içinde, Rus Donanmasının on beş sayfalık bir mesajının fotoğrafı vardı.

«Çeviriyi kim yaptı?» diye sordu Smiley. Cümlelerin düzgünlüğünden bu işi Roy Bland'ın yapmış olabileceği anlaşılıyordu.

«Tanrı!» diye karşılık verdi Control. «Tanrı çevirdi, değil mi Percy? Ona soru sormayın George, nasıl olsa cevap alamayacaksınız.»

Bu pis otel odasının aynasında tombul yüzünü inceleyen Smiley, o gün Control'un şaşılacak kadar genç göründüğünü hatırladı. Control zayıflamış, renksiz yüzü pembeleşmişti. Onu tanımayanlar sağlıklı görünüşünden ötürü kutlayabilirlerdi. Ama bu mevsimde bile saç diplerinden sızan ter tanecikleri Smiley'in gözünden kaçmamıştı.

Bu belge Sovyet Başkomutanlığı için, Akdeniz ve Karadeniz'deki son manevralar hakkında yapılan bir değerlendirmeydi. Lacon'un dosyalarına bu olay, Rapor No. 1 — Deniz Kuvvetleri adıyla geçmişti. İngiliz Deniz Kuvvetleri de aylardır Sirk'ten bu manevralarla ilgili bilgi istiyordu. Bu işin böylesine önem kazanmış olması Smiley'de hemen bir kuşku uyandırdı. Görünüşte ayrıntılı bilgiler olmasına rağmen bunları anlayamıyordu Smiley: Kıyıdan denize saldırı gücü, düşmanı radyo aracılığıyla alarma geçirme, dehşet dengesinin yüksek matematiği. Bu belgeler gerçekse altın kadar değerliydi; ama bunların gerçek olduğunu gösteren bir kanıt yoktu. Her hafta Sirk'in eline, buna benzer düzinelerle sözde Sovyet belgesi geçerdi. Bunların çoğu sahteydi. Birkaçı müttefiklerin belli amaçlarla sağladıkları düzmeceler, bazıları da Rusların attığı yemlikti. İçlerinden pek

azı işe yarar, ama bunların önemi ancak çöp sepetine atıldıktan sonra anlaşılırdı.

«Kimin baş harfleri bunlar?» diye sordu Smiley. yazıların kenarında kurşunkalemle alınmış Ruşça notlara bakarken. «Bilen var mı?»

Control başıyla Alleline'yi gösterdi.

«Yetkili kişiye sor, bana değil.»

«Zharov,» dedi Alleline. «Amiral, Karadeniz filosu komutanı.»

«Tarih yok,» diye direndi Smiley.

«Müsvette,» diye cevap verdi Alleline, kendini beğenmiş bir havayla. Her zamankinden daha kaba konuşuyordu. «Zharov, perşembe günü imzalamış. Düzeltmeler yapıldı ve pazartesi ortaya çıkarıldı. Tarihi de ona göre atılmıştır, tabii.»

Günlerden salıydı.

«Nereden geliyor bu?» diye sordu Smiley dalgınca.

«Percy anlatmak istemiyor,» dedi Control.

«Peki, bizimkiler ne diyor?»

«Görmediler, görecekleri de yok,» dedi Alleline.

Control buz gibi bir sesle söze karıştı: «Deniz Kuvvetleri Haberalma Örgütünden Lilley biraderimiz görüşünü bildirmiş öyle değil mi Percy? Percy, Travellers'de birlikte cin içerlerken belgeleri göstermiş.»

«Barda değil, Donanma Bakanlığında.»

«Lilley biraderimiz Percy gibi İskoçyalı olduğundan, övgülerinde çok cimridir. Ancak, yarım saat önce bana telefon ettiğinde beni kutladı bile. Belgelerin gerçek olduğu kanısında ve benim, daha doğrusu Percy'nin onayını istiyor. Bu onayı alıp, vardığı sonuçları Donanma Bakanlığındaki meslekdaşlarına anlatacak.»

«İmkânsız bu,» dedi Alleline. «En azından üç hafta daha durumun açıklanmaması gerekir.»

«Eldeki malzeme dokunanı yakar,» diye açıkladı Control, «Başkalarına duyurulmadan önce biraz soğutulması gerek.»

«Ama nereden geliyor?» diye tekrarladı Smiley.

«Meraklanmayın canım, Percy ona gerekli uydurma adı bulmuştur. Ad bulmakta ustadır, değil mi Percy?»

«Ama belge elimize nasıl geçti? Görevli memur kimdi?»

«Dinleyin, çok hoşlanacaksınız.» Control müthiş sinirlenmişti. Birlikte çalıştıkları uzun yıllar boyunca Smiley, onun hiç bu kadar kızdığını görmemişti. İnce, çilli elleri titriyor, genellikle donuk olan bakışları ateş saçıyordu.

«Merlin Kaynağı,» dedi Alleline. «Merlin Kaynağı, Sovyet karar mercilerinin derinliklerine sızabilen önemli bir kaynaktır. Onun ilettiği bilgilere de 'Büyücülük' şifresini verdik.»

Smiley, Alleline'nin Hazine'de çalışan bir görevliye gönderdiği çok gizli ve kişisel mektubunda da aynı sözcükleri kullandığını düşünüyordu. Bu mektupta, ajanlarına yaptığı örtülü ödemelerde kendine daha rahatlık tanınmasını istiyordu.

«Şimdi de bu kaynağı futboldaki çifte bahisten kazandığını söyler,» diye söze karıştı Control. İkinci gençliğini yaşıyordu, ama halk dilindeki deyimleri kullanırken yaşlılığı çıkıyordu ortaya. «Şimdi, neden açıklamadığını sorun bakalım ona, George.»

Alleline, Control'un sözlerine aldırmamış görünüyordu. Onun da Control gibi yüzü kızarmıştı, ama sinirden değil zaferdendi bu kırmızılık. Alleline derin bir soluk alarak, mahkemede ifade veren Iskoç polis çavuşu sesiyle söze başladı: «Merlin'in kimliği benim açıklayamayacağım kadar büyük bir sırdır. Merlin, servisteki bazı arkadaşların uzun çalışmalarının önemli ve özel bir meyvesidir. Benim kendilerine bağlı olduğum kadar, bana bağlı olduklarına inandığım kişilerin çabasının sonucudur. Hem bu kişiler buradaki başarısızlıklardan hoşnut değillerdir. Şimdiye kadar bir sürü operasyon boşa gitti. Çok kayıp verildi, skandallar çıktı. Defalarca söyledim, ama dinletemedim. Sanki karşımda bir duvar vardı. Uyarılarımı duvara söylüyordum. Beni adam yerine koymadı o.»

«O dediği benim, George,» diye açıkladı Control. «Bu konuşmadaki O, benim; anlıyorsunuz değil mi?»

«Bu mesleğin temel ilkeleri ve güvenlik kalmadı servisimizde. Hani her düzeyde bölümlere ayırma, George? Yukardan kışkırtılan pek çok şubelerarası çekişme var.»

«Hedef yine benim,» diye mırıldandı Control.

«Böl ve yönet, işte günümüzde uygulanan bu. Ko-

münizmle savaşacak olanlar bu işi bir yana bırakmış, birbirlerini gırtlaklıyorlar. En önemli ortaklarımızı kaybediyoruz.»

«Amerikalılar demek istiyor,» diye açıkladı Control.

«Kazancımızı yitiriyoruz. Kendimize olan saygımızı da. Bu kadarı yeter.» Alleline hırsla kâğıtları aldı ve kolunun altına sıkıştırdı. «Açıkçası, artık canımıza tak etti.»

«Ve canına tak eden herkes gibi,» diye atıldı Control. Alleline odadan çıkarken, «daha fazlasını istiyor.»

Bir süre, Smiley'in belleğinin yerini Lacon'un dosyalarındaki bilgiler aldı. Başından beri meseleyi bildiği halde, Smiley'in, durumun nasıl geliştiği konusunda hiç bir haber alamaması son aylardaki havanın özelliğiydi. Control, hastalıktan nefret ettiği gibi başarısızlıklardan da nefret ederdi, en çok nefret ettiği de kendi başarısızlıklarıydı. Başarısızlığı kabul etmenin kişiyi buna alıştıracağına ve mücadele etmeyen bir servisin de yaşayamayacağına inanırdı. Control, güvendiği peynir-ekmek türünden temel işleri gören şubeleri zor durumda bırakmak pahasına bütçeden kendi çıkarları için fazla para çeken ipek gömlekli ajanlardan nefret ederdi. Başarıya hayrandı, ama mucizelerden nefret ederdi, eğer bu mucizeler çabalarının geri kalanını ortadan kaldırıyorsa. Güçsüzlükten, duygusallıktan, dinden ve kişiliğinde bunların üçünden bir parça bulunan Percy Alleline'den de nefret ederdi. Bu tiksindirici olaylardan kurtulma yolunu bulmuştu: Üst kattaki odasına çekilir, kapısını kapar, içeri kimseyi almaz ve telefonlara cevap vermezdi. Kiminle görüşeceğine yardımcılığını yapan mamalar karar verirdi. Bu hanımlar onu yaseminli çayla besler, istediği dosyaları getirirlerdi, Smiley, her gün Control'un odasının önünden geçerken kapının önüne yığılmış bu dosyaları görür ve Sirk'in düzenini korumak üzere günlük yorucu çalışmalarının başına giderdi. Dosyaların çoğu Control'un sürünün başına geçmesinden önceki zamanlara aitti. Bir kısmı da, servisin eski ve yeni üyelerinin biyografileriydi.

Control'un ne yaptığı bilinmezdi. Smiley kadınlara bunu sorduğunda, yakışıklı Bill Haydon odalarına girip bilgi almak istediğinde, yaptıkları tek şey başlarını sal-

lamak ve hülyalı bakışlarını bir noktaya dikmekti. «Meslek hayatının son günlerini yaşayan bir büyük adamın gönlünü kırmadan idare ediyoruz,» der gibiydi bu tatlı bakışlar. Ama Smiley, sıkıcı otel odasında dosyaları incelerken ve İrina'nın Ricki Tarr'a yazdığı mektubu karmaşık dimağında tekrarlarken bir şey daha öğrenmişti: Bu yorucu araştırmayı ilk yapan kendisi değildi. Control'un ruhunun her sayfayı izlediğini, kendisine yardımcı olduğunu biliyor ve bununla rahatlıyordu. Tanık operasyonu son anda onu durdurmasa, bu işin sonunun çok daha önce alınacağı kuşkusuzdu.

Islay Oteli'nde yine kahvaltı saati. Ve az pişmiş sosisle üstündeki çok pişmiş domatesten neşesi kaçmış bir Galli adam.

«Geri istiyor musunuz dosyaları,» diye sordu Lacon. «Yoksa işinizi bitirdiniz mi? Aralarında raporlar bulunmadığından, sizin için pek aydınlatıcı olduğunu sanmıyorum.»

«Bu gece de okumak istiyorum, lütfen getirir misiniz? Bir sakınca yoksa.»

«Ne kadar yorgun ve perişan olduğunuzun farkında mısınız?»

Hayır, Smiley bunun farkında değildi. Ama Bywater sokağındaki evine gidince hemen Ann'ın güzel yaldızlı aynasına baktı. Gözleri kıpkırmızıydı, tombul yanakları yorgunluktan sarkmıştı. Biraz uyumaya çalıştı, sonra yeniden esrarlı uğraşılarına döndü. Akşamleyin Lacon kendisini bekliyordu. Smiley hiç zaman geçirmeden odasına kapandı, dosyaları okumaya başladı.

Dosyalara göre, Sovyet deniz tatbikatı belgelerinin altı hafta boyunca arkası gelmemişti. Savunma Bakanlığının başka bölümleri de bu belgeler konusunda Donanma Bakanlığının heyecanına katılıyordu. Dışişleri Bakanlığı, 'Bu belgeler Sovyet saldırganlığına olağanüstü bir ışık tutuyor,' düşüncesindeydi, bu her ne anlama geliyorsa. Alleline de bu işin öncelikle ve kendi özel yöntemleriyle ele alınmasına uğraşıyordu. Ama

çabaları boşunaydı; Percy Alleline ordusuz bir komutan gibiydi. Lacon, «haberin arkasının gelmeyişi»ni buz gibi bir dille belirtmiş ve «durumun Donanma Bakanlığına anlatılmasını» salık vermişti. Yine dosyalara göre Control'dan hiç bir söz çıkmıyordu. Belki ortalığın yatışmasını dileyerek sinmişti. Bu arada Maliye Bakanlığı'ndan bir Rusya uzmanı son yıllarda bakanlıkların benzer durumlarla çok karşılaştığını açıkladı: Önce cesaret verici bir rapor çıkıyordu ortaya, ardından da ortalığa derin bir sessizlik çöküyordu, ya da daha kötüsü, bir skandal çıkıyordu.

Ama yanılıyordu. Yedinci haftada Alleline, Büyücü'den gelen üç yeni raporu birden açıkladı. Üçü de aynı günün tarihini taşıyordu. Konuları ayrı olduğu halde Sovyet gizli servisleri arasındaki yazışmalar biçimindeydi üçü de. İki numaralı Büyücü raporu. Lacon'un özetine göre, COMECON içindeki gerginliklerden söz ediyor ve Batı ülkeleriyle yapılan ticaret anlaşmalarının zayıf üye ülkeler üzerindeki bozucu etkilerini anlatıyordu. Sirk'in dilinde bu, Roy Bland'in bölümünü ilgilendiren, Macaristan'da üslenmiş katmerleştirme şebekesinin yıllardır boşuna kurcaladığı bir hedefi içeren klasik bir rapordu. Dış İşleri'nden bir müşteri, «Mükemmel bir *tour d'horizon*» diye yazmıştı, «ve yardımcı malzeme zengin.»

Üç numaralı Büyücü raporu, Macaristan'daki revizyonizm akımını tartışıyor ve Janoş Kadar'ın politik çevrelerle üniversite çevrelerinde yeniden giriştiği temizlik hareketinden söz ediyordu. Kruşçef'in uzun yıllar önce söylediği sözlerden biri alınıyor, Macaristan'daki fısıltı gazetesini yok etmenin en iyi yolunun birkaç aydını daha ortadan kaldırmak olduğu belirtiliyordu. Roy Bland'ın ilgi alanına giren bir konuydu bu da. 'Hayırlı bir uyarı' diyordu Dışişleri Bakanlığı'nın aynı yorumcusu. 'Sovyetler Birliğinin, peyklerine karşı tutumunu yumuşattığına inananlar için hayırlı bir uyarı.'

Bu iki rapor genel nitelikteydi ama altmış sayfalık dört numaralı Büyücü raporu müşterilere göre çok özel bir önem taşıyordu. Zayıflamış olan bir ABD. Başkanıyla görüşme masasına oturmanın yarar ve zararlarını derinlemesine inceleyen, Sovyet Dışişleri Bakanlığının

çok teknik bir değerlendirmesiydi. Varılan sonuç, Başkan'a seçmen yığınını elde tutabilmesi için bir kemik atmaktı. Karşılığında, çok başlıklı nükleer silahlarla ilgili görüşmelerde değerli ödünler sağlanacaktı. Ama Amerika'nın çok şey yitirmiş bir duruma düşmesi uygun olur muydu? Pentagon'u çaydırıcı bir saldırıda bulunmaya itmez miydi? Sovyetler bu konuda kararsızdı. Rapor, Bill Haydon'un bölgesinin göbeğinden geliyordu. Ama Haydon'un Alleline'ye yazdığı, dokunaklı bir mektupta da belirttiği gibi (bu mektup Haydon'un haberi olmadan gizlice kopya edilmiş ve Bakanlar Kurulu dosyalarına konmuştu) yirmi beş yıldan beri Sovyetlerin nükleer silahlarla ilgili çalışmaları konusunda böylesine değerli bir belgeye rastlanmamıştı.

«Hem,» diye devam ediyordu mektup, «Amerikalı dostlarımız da, yanılmıyorsam bu değerde bir belgeyi şimdiye kadar ele geçirmiş değillerdir. Daha erken olduğunu biliyorum, ama bana öyle geliyor ki belgeyi Washington'a götüren çok kârlı çıkacaktır. Merlin bu düzeyi tutturmaya devam ederse, kesinlikle söyleyebilirim ki Amerikalıların dükkânında ne varsa alabiliriz.»

Percy Alleline'nin bir okuma odası oldu böylece; George Smiley de bu otel köşesindeki gaz ocağında kendine kahve pişiriyordu şimdi. Tam ortasında bozuk parası bitince ocağı çalıştıramaz oldu. Hırsla Norman'ı çağırdı ve bozdurması için ona tam beş İngiliz lirası verdi.

17

SMİLEY, giderek artan bir ilgiyle Lacon'un ince dosyalarını okumaya devam ediyordu. Başoyuncuların —Control ve Alleline'nin— ilk görüşmelerinden bu yana geçen bütün olayları tek tek gözden geçiriyordu. O sıralar Sirk'te öylesine bir gizlilik havası vardı ki, Smiley'le Control bile aralarında Merlin kaynağından söz edemiyorlardı. Alleline, Büyücü, raporlarını getiriyor, Control'un emrindeki kadınlar dosyaları onun odasına götürüyor, Alleline de bekleme odasında oturuyordu. Control,

raporları hemen imzalayarak gönderiyor, böyle yapmakla da okumadığını Alleline'a açıkça gösteriyordu. Alleline raporları geri alıyor, Smiley'in kapısının aralığından başını uzatıyor, kısaca 'merhaba' diyor ve merdivenlerden ağır ağır iniyordu. Bland uzak duruyor, hattâ Bill Haydon bile o eski sık ziyaretlerini yapmıyordu. Control'un, kıdemli yardımcılarıyla eskiden yapmaya çalıştığı sohbetler azalmaya başlamış, sonunda da tümüyle kesilmişti.

«Control çıldırmak üzere,» demişti Alleline, Smiley'e... «Yanılmıyorsam sağlığı da bozuk, yakında ölür. Bakalım önce delilik mi, yoksa hastalık mı onu gebertecek.»

Artık Salı toplantıları da yapılmıyor ve Smiley sık sık Control tarafından rahatsız ediliyordu. Smiley'i ya belirsiz bir iş için yabancı ülkelere yolluyor ya da İngiltere'deki Sarratt, Brixton, Acton gibi çeşitli istasyonların denetimiyle özel olarak görevlendiriyordu. Smiley, Control'un kendisini de yanından uzaklaştırmak istediğinin farkındaydı. Konuşmalarındaki güvensizlik Smiley'i düşündürmeye başlamıştı. Sonunda Bill Haydon'un, Control'un bu görevi yapamayacak hale geldiği konusundaki sözlerinde haklı olup olmadığını düşünmeye başladı.

Bakanlar Kurulu dosyaları, 'Büyücülük Operasyonu'nun üç ayda geliştiğini ve bunda Control'un katkısı olmadığını açıklıyordu. Herhangi bir yorum da istenmiyordu kendisinden. Ayda iki üç kere rapor geliyor ve müşterilere göre kalitesi hiç düşmüyordu, fakat hiç birinde Control'dan söz edilmiyordu. İlgililere sorular yöneltildiğinde kaçamak cevaplar alınıyor, Merlin onları hiç el atılmamış yerlere sürüklediğinden kanıt bulmanın güçlüğünden yakınıyorlardı. Acaba Amerikalılardan yardım istenebilir miydi? İstenemez, demişti Bakan. «Henüz erken,» demişti kimsenin görmediği özel bir mektupta şöyle devam eden Alleline: «Sırası gelince elimizdeki kaynakları sadece takas etmekle kalmayacağız. Kısa süreli anlaşmalar yapmaya niyetli değiliz. İşimiz, Merlin'in raporunun doğru olduğunu tartışılmaz bir biçimde kanıtlamak ve ününü yaymak. Bu iş gerçekleşince Haydon piyasaya çıkabilir...»

Artık hiç kuşku yoktu. Adriyatik Ekibinin odasına alınan seçkinlerin gözünde Merlin şimdiden kazanmıştı. Sağladığı bilgiler doğruydu, çoğunluk başka kaynaklar da geçmişteki olaylarla birleşerek bunları doğruluyordu. Büyücülük Operasyonu'nu yönetecek komite kurulmuş. Bakan da komite başkanlığına seçilmişti. Alleline ikinci başkandı.

Merlin artık bir fabrika olmuş ve Control işe bile alınmamıştı. Bu yüzden, son çare olarak Smiley'i çağırmış, «Şimdi üç kişiler, yanlarında da Alleline var, ağızlarını arayın onların,» diye gürlemişti. «Ne yerlerse atın önlerine.»

Toplantılarla ilgili bilgiler dosyalarda yoktu, Smiley'in anıları da bu toplantılar konusunda karanlıktı. Daha o çağda, Control'un kilerinde onları doyuracak hiç bir şey kalmadığını biliyordu.

Aylardan nisan'dı. Smiley bir skandalı örtbas etmek için Portekiz'e gitmiş, İngiltere'ye döndüğünde Control'un kuşatılmış olarak yaşadığını görmüştü: Control'un odası tanınmaz durumdaydı; dosyalar yere saçılmış, pencerelere yeni kilitler konmuş, telefonun üzerine çaydanlık külahı atılmış, konuşulanların dinlenmesini önlemek için tavandan aşağı vantilatöre benzer bir araç sarkıtılmıştı. Devamlı değişen bir hızla dönüyordu bu araç. Smiley'in Portekiz'de kaldığı üç haftada Control yaşlı bir adam olmuştu.

«Onlara, yerlerini kalp parayla satın aldıklarını söyleyin,» demişti başını dosyalardan kaldırmadan. «Ne derseniz deyin. Bana zaman gerek.»

«Şimdi üç kişiler, yanlarında da Alleline var, ağızlarını arayın onların. Ne yerlerse verin onlara,» diye tekrarlıyordu Smiley bu boş odada. Binbaşının masasına oturmuş. Büyücülük Operasyonunda görevli olanların listesini inceliyordu. Bugün altmış sekiz kişinin Donanma Bakanlığındaki bu odaya girme yetkisi vardı. Her biri, komünist partisi üyeleri gibi, kabul tarihlerine göre numaralanmıştı. Liste, Control'un ölümünden sonra yeniden yazılmıştı. Smiley'in adı yoktu. Ama

dört kurucunun adı liste başında yer alıyordu: Alleline, Bland, Esterhase ve Bill Haydon. «Şimdi üç kişiler, yanlarında da Alleline var,» demişti Control.

Raporlarındaki her sözcüğü geçmişteki bir olaya bağlayan Smiley'in aklına oldukça ilgisiz gibi görünen bir şey geldi: Karısı Ann'la birlikte Cornwall kayalıklarında yürüyorlardı. Control'un ölümünden sonraki günlerdi bunlar. Smiley'in uzun ve garip evlilik yıllarının en kötü günleriydi. Ann'ın öksürüğüne iyi gelir düşüncesiyle oraya gitmişlerdi. İkisi de kendi dünyalarına dalmış, hiç konuşmadan kıyı boyunca Lamorna ve Porthcurno arasında bir yerde yürüyorlar, ikisi de ayrı şeyler düşünüyorlardı: Ann, herhalde Bill Haydon'u; Smiley de Control'u, Jim Prideaux'u, Tanık Operasyonu'nu ve emekliye ayrılmakla geride bıraktığı yığınla karmaşık işi. Artık karısıyla ortak yanları kalmamıştı. Birlikte bulunmanın verdiği rahatlık da yoktu aralarında. İki yabancı gibiydiler. En basit konuşma bile umulmadık kötü sonuçlar doğuruyordu. Ann, Londra'da çılgın bir hayat sürmüş, her önüne gelenle gönül eğlendirmişti. Smiley, karısının üzücü ya da çok kaygı veren bir şeyi unutmaya çalıştığının farkındaydı. Ama bunun ne olduğunu sormaya cesaret edemiyor, söze nasıl başlayacağını bilemiyordu.

«Eğer *ben* ölmüş olsaydım,» diye birden konuşmaya başladı Ann, «Control yerine ben ölmüş olsaydım, Bill'e karşı tutumun ne olurdu?»

Smiley cevap bulmaya çalışırken Ann devam etti: «Bazan Bill'e karşı tutumunda benim önemli bir payım olduğunu düşünüyorum. Ikinizi bağlayanın ben olduğumu düşünüyorum. Doğru mu?»

«Olabilir,» dedi Smiley. «Evet, sanırım bazı yönlerden Bill'e bağlıyım.»

«Sirk'te Bill hâlâ önemli bir kişi mi?»

«Eskisinden daha da önemli.»

«Ve hâlâ Washington'a gidiyor, dolaplar çevirip oradakilerin canını çıkarıyor, öyle mi?»

«Herhalde. Öyle diyorlar.»

«Senin kadar —yani emekliliğinden önceki kadar— önemli mi?»

«Sanırım.»

«Sanırım!» diye tekrarladı Ann. «Herhalde, öyle diyorlar... Senden üstün mü? Görevinde senden daha mı iyi bir uygulayıcı? Hesap kitap bakımından senden daha mı iyi? Söyle! Lütfen söyle! Söylemelisin!»

Ann hiç bu kadar heyecanlanmamıştı. Rüzgârdan yaşarmış parlak gözlerini ve umutsuzca Smiley'e dikmişti. Elleriyle Smiley'in kolunu yakalamış, sorusunun karşılığını isteyen yaramaz bri çocuk gibi onu sarsıyordu.

«İnsanların birbirleriyle kıyaslanamayacağını bana söyleyen hep sendin,» diye karşılık verdi Smiley. «Böyle kıyaslamalara inanmadığını belirtirdin.»

«Söyle diyorum!»

«Peki, söylüyorum: Hayır, Bill benden üstün değil.»

«Seninle aynı ayarda mı?»

«Hayır.»

«Ya ben işin içinde olmasaydım, Bill benim akrabam ya da bir şeyim olmasaydı, ne yapardın? Söyle bana. Bill için daha mı iyi, yoksa daha mı kötü düşünürdün?»

«Daha kötü, sanıyorum.»

«Öyleyse, şimdi de daha kötü düşün. Onu aileden çıkardım, hayatımızdan, her şeyden attım onu. Şu anda. Onu denize atıyorum. Oldu mu? Anladın mı?»

Smiley bir tek şey anlıyordu: Sirk'e dön, bıraktığın işi bitir. Ann bunu demek istiyordu, sadece söyleyişi değişikti, o kadar. Zaten aynı konuyu çeşitli söyleyiş biçimlerinden biriydi bu.

Anılarının araya girmesiyle sarsılmış olan Smiley birden heyecanla pencereye yürüdü. Dışarı bakma alışkanlığı bu gizli dünyanın armağanıydı. İrkildi, bahçe duvarlarının üzerinde martılar vardı. Herhalde martıların çığlıkları, ona Ann'la Lamorna'daki gezintilerini hatırlatmıştı.

«Söylemek istediklerimi söyleyemeyince öksürürüm,» demişti Ann bir kez. «O sıra söyleyemedikleri neydi acaba?» diye mırıldandı Smiley karşıdaki bacalara bakarken. Connie söyleyebiliyordu, Martindale söyleyebiliyordu, peki Ann neden söyleyemiyordu?

«Şimdi üç kişiler, yanlarında da Alleline var,» diye tekrarladı yüksek sesle. Martılar uçmuştu, herhalde daha iyi bir yer bulmuşlardı konmak için. «Yerlerini kalp parayla satın aldıklarını söyleyin.» Control'un sesi Smiley'in kulaklarında yankılanıyordu. Peki ya bankalar bu paraları kabul ediyorsa? Uzmanlar paranın sahte olmadığını söylüyorsa? Bill Haydon da bunu göklere çıkarıyorsa? Ve Bakanlar Kurulu dosyaları, Sirk'in yeni şövalyelerini övüyor, onların talihsizlikler zincirini kopardıklarını söylüyorsa?..

Smiley incelemeye Toby Esterhase'den başladı, çünkü Minik Toby, Smiley'e borçluydu kariyerini. Smiley onu Viyana'da işe almıştı. O zamanlar Toby, bir vakitler amcasının müdürlüğünü yaptığı yıkık müzede yarı aç yarı tok yaşayan bir öğrenciydi. Onunla görüşmek için Acton'a kadar indi ve Çamaşırhane'de üzerinde bir dizi beyaz telefon duran ceviz masanın karşısına oturdu.

Odanın duvarında 17. yüzyıl İtalyan olduğu kuşkulu, yere diz çökmüş müneccim krallar tablosu. Pencereden, arabalar kamyonetler ve motosikletlerle dolu bir bahçe ve fenercilerin dinlenme barakaları görünüyordu. Smiley, Toby'ye önce ailesini sormuştu. Westminster'e giden bir oğlu ve tıp fakültesinin birinci sınıfına devam eden bir kızı vardı. Sonra Toby'ye, emrindekilerin programı iki ay aksattıklarını söyledi ve nedenlerini sordu. Toby kaçamak cevaplar vermeye başlayınca açık konuştu ve adamlarının yaptığı işlerin hesaplarını sordu. Acaba İngiltere'de ya da yabancı ülkelerde, güvenlik gerekçesiyle haklı olarak sözünü etmekten kaçındığı özel görevler almışlar mıydı kısa süre önce?

«Kimin için yapabilirim bunu, George? Biliyorsunuz, benim kitabımda böyle bir şey yazmaz.»

«Örneğin, Percy Alleline için bunu yapabileceğinizi çok iyi biliyorum.» dedi. Smiley ona bir bahane önererek. «Tabii, Percy size bir şey yapmanızı ve bunu hiç bir yere kaydetmemenizi emrederse çok güç durumda kalırsınız. Durumunuzu anlıyorum...»

«Ne emri George, merak ediyorum.»

«Yabancı bir ülkede mektup kutusu boşaltmak, gizlenecek bir barınak hazırlamak, birini gözetlemek, bir

elçiliğe mikrofon yerleştirmek... Zaten Percy Operasyonlar Başkanı değil mi? Beşinci kattan aldığı emirlere göre davrandığını sanmanız olağandır. Çok akla yakın, bence.»

Toby dikkatle Smiley'i süzdü. Elinde yanan bir sigara vardı, sigaradan tek nefes çekmemişti. Gümüş tabakadan çıkardığı bir sarma sigaraydı bu. Ama yaktıktan sonra ağzına götürmezdi. Önünde, iki yana sallar dururdu. Bazan içeceği sanılırdı, ama içmezdi hiç. Toby bu arada konuşmasını yaptı: Hayatının bu noktasında nerede bulunduğunu güya kesinlikle belirleyen özel demeçlerinden biriydi bu.

Gizli servisten hoşlandığını söyledi Toby. Görevde kalmaya kararlıydı. Çok duygusaldı bu konuda. Hayatta başka ilgileri de vardı tabii, ama bunlar gizli servisle kıyaslanamazdı. Tek sorunun terfi etmek olduğunu söylüyordu. Açgözlülük sanılmamalıydı, bazı toplumsal nedenleri vardı bunun.

«Biliyorsunuz, George, bu serviste ne kadar eski olduğumu. Şimdi gençler bana emir verince nasıl canım sıkılıyor, bilemezsiniz. Anlıyorsunuz beni, değil mi? Zaten Acton adına bile gülüyorlar.»

«Öyle mi?» dedi Smiley. «Bu gençler kim?»

Ama Esterhase'nin ilgisi dağılmıştı. Sözlerini bitirmiş, yüzü donuklaşmış, ölü bakışlarını uzakta bir noktaya dikmişti.

«Roy Bland mı?» diye sordu Smiley. «Yoksa Percy mi? Percy'ye genç mi diyorsunuz? Kim bu, Toby?»

«George, terfi etmekte gecikmişseniz, dişinizi tırnağınıza takarak çalışıyorsanız, üstünüzdeki herkes size genç gelir.»

«Belki Control sizi birkaç basamak yükseltirdi,» dedi Smiley, bu role kendini sokmak istememişti.

Esterhase'nin cevabı soğuk bir rüzgâr estirdi: «Bugünlerde onun bir şey yapabileceğini sanmam. Sahi bakın, Ann için bir şey vereceğim.» Çekmeceyi açtı. «Buraya geleceğinizi öğrenince hemen arkadaşlardan birine telefon ettim ve melek gibi kusursuz bir kadına uygun bir armağan yollamalarını istedim. Karınızla bir akşam Bill Haydon'un toplantısında tanışmıştım. O günden beri onu unutamadım.»

Böylece Smiley elinde teselli armağanı saydığı ve yuvaya dönen fenercilerden birinin getirdiğini tahmin ettiği pahalı bir parfümle Esterhase'nin yanından çıktı. Şimdi dilenci çanağını Bland'a götürecekti. Smiley, böylece Bill Haydon'a bir adım daha yaklaştığını biliyordu.

Pencereden ayrılarak binbaşının masasına dönen Smiley, üzerinde «Büyücülük Operasyonu Fonu» yazılı ince bir dosyayı eline aldı. Bu dosyada Merlin kaynağının işletilmesine yapılan ilk masraflar kayıtlıydı. Alleline, Bakana iki yıl önce yazdığı özel notta, «Güvenlik tedbirleri için, Büyücülük Operasyonu giderlerinin Sirk'in öteki giderlerinden ayrı tutulmasını öneriyorum. Uygun bir bahane bulunana kadar, bunun hazine fonlarından direkt sübvansiyonlar halinde ödenmesini rica ediyorum,» diyordu. «Gizli ödeneğe yapılacak ekler sonunda mutlaka Sirk muhasebesine geçeceğinden, bizim için söz konusu değildir. Size ben şahsen hesap veririm.»

«Kabul edilmiştir» diye cevap gelmişti Bakanlıktan bir hafta sonra. «Ancak şu şartla ki...»

Hiç bir şart yoktu. İlk sıradaki sayılara bakmak Smiley'e gereken bilgiyi vermişti: Acton'da Toby Esterhase'yle görüştüğü, o yılın mayıs ayına kadar, Toby 'Büyücülük Operasyonu' bütçesiyle en az sekiz yolculuk yapmıştı. İki kere Paris'e, iki kere Lahey'e, bir kere Helsinki'ye ve üç kere de Berlin'e. Bütün bu yolculukların nedeni de kısaca «ürün toplamak» diye belirtiliyordu.. Control'un sahneden çekildiği mayısla kasım arasında bunlara ek olarak on dokuz yolculuk daha hapmıştı. Bunlardan biri Sofya'ya, biri de İstanbul'a kadar götürmüştü onu. Bu yolculukların hiçbiri üç günden fazla sürmemişti. Çoğu hafta sonlarına rastlıyordu ve genellikle Bland'la birlikteydiler.

İşte bu dosyalardaki kayıtlar, Toby Esterhase'nin yalan söylediğini kanıtlıyordu. Bundan hemen hemen emin olan Smiley, düşüncelerinin bir kez de resmî kayıtlarca doğrulandığına sevinmişti.

O çağda Smiley'in Bland'la ilgili düşünceleri karmaşıktı. Şimdi geçmişi hatırlayarak, hâlâ aynı düşüncede olduğuna karar verdi. Bland'ı fakültede bir öğretim

üyesi bulmuş, Smiley'e göndermiş ve Smiley de onu Gizli Servis'e almıştı. Bu, Smiley'i Sirk'e getiren kombinasyona garip bir benzerlik gösteriyordu. Ama bu kez milliyetçilik ateşini körükleyecek bir Almanya canavarı yoktu. Antikomünist çıkışlar da Smiley'i hep rahatsız etmişti. Bland da Smiley gibi çocukluğunu yaşamamıştı. Bland'ın babası baskıdan nefret ettiği gibi, eğitimden de nefret ederdi. Bland okumaya ve öğrenmeye başlayınca fanatik bir sendikacı ve parti üyesi olan liman işçisi babası oğlunu yönetici sınıfa kaptırdığını düşünerek ölesiye dövmeye başladı. Bland bir yandan liseyi bitirmeye uğraşıyor, bir yandan da —Toby'nin deyimiyle— tatil günlerinde dişini tırnağına takarak para kazanmaya çalışıyordu. Smiley, Oxford'da onunla karşılaştığında, Bland'da çok uzun ve yorucu bir yolculuktan dönmüş birinin bitkinliği vardı.

Smiley onu yanına aldı ve birkaç ay sonra Smiley'in yaptığı teklifi, daha çok babasına olan düşmanlığından kabul etti Bland. O günden sonra da Smiley'in denetiminden çıkmış oldu. Bland, Marx Memorial kitaplığına yerleşmiş ve garip bazı burslarla beslenerek küçük dergilere sol eğilimli yazılar yazmaya başlamıştı. Bu dergiler Sirk tarafından paraca desteklenmese çoktan batacaklardı. Bland akşamları, sigara dumanlı barlarda ve okullarda tartışmalı toplantılara katılır, tatil günlerinde Eğitim Okulu'na gider ve orada Thatch adlı bir çılgın tarafından özel olarak eğitilirdi. Thatch öğrencilerini teker teker çalıştırır ve bunları, gidecekleri yabancı ülkenin havasına sokardı. Bland'a mesleğin hilelerini öğretti ve ilerici düşüncelerini babasının bağlı olduğu Marksist kampa doğru itmeye başladı. Göreve alındığından üç yıl sonra, emekçi bir aileden gelişi ve babasının King Street'deki etkinliği sayesinde, Poznan Üniversitesi İktisat Fakültesinde okutman yardımcılığı için bir yıllık çağrı aldı.

Polonya'dan sonra Budapeşte Bilimler Akademisi'ne geçmiş ve sekiz yıl süreyle tam bir göçebe hayatı yaşamıştı. İdealist bir solcu aydın havasındaydı. Sevilirdi, ama güvenilmezdi kendisine. Bir süre Prag'da kaldı, sonra yine Polonya'ya döndü. Sofya'da iki dönem okutmanlık görevini yüzüne gözüne bulaştırdıktan sonra,

Kiev'e gitti ve orada altı dönem çalıştı. Altı ay içinde ikinci sinir krizini de orada geçirince Anaokulu onu bu kez boşaltmak amacıyla geri aldı ve soruşturmaya başladı. Soruşturma sonucu temiz raporu aldıktan sonra, yönetimindeki şebekeler başka bir görevliye devredildi, Bland da merkeze. Sirk'teki masalardan birinin başına getirildi. Artık yerleştirdiği şebekeleri buradan yönetecekti. Smiley'e göre, Bland, artık Haydon'un yakın iş arkadaşı olmuştu. Bland'ın odasında Bill Haydon'u masada oturmuş etrafı evrakla, şemalarla ve sigara dumanıyla kuşatılmış; Bill'in odasında da Bland'ı terden sırılsıklam bir gömlekle halının üzerinde gezinirken görmek çok olağandı. Rusya, Haydon'un; peykler, Bland'ın bölgesiydi. Ama Büyücülük Operasyonu'nun daha ilk zamanlarında, bu ayrım pek kalmamış gibiydi.

Smiley'le Bland kasvetli bir mayıs günü, akşam üstü saat beş buçukta St. Johns Wood'da bir meyhanede buluştular. Bahçede kimse yoktu. Roy beş yaşlarında sarışın, pembe yanaklı küçük bir çocukla gelmişti. Çocuğun kim olduğunu söylememişti, ama konuşurlarken gözlerini fıstık yiyen bu küçük Bland'dan ayırmıyor, onun ne yaptığını izliyordu. Ya geçirdiği sinir krizlerinden ya da başka bir nedenle, hâlâ düşman saflarına sızan ajanlarla ilgili Thatch felsefesinin izleri vardı Roy'da; Kendine güven göreve olumlu katkı, tutarlı davranış, Fareli Köyün Kavalcısına benzer bir çekicilik ve soğuk savaş kültürünün Sirk'e bir mânevi cihazlanma merkezi havasını veren bütün tatsız sloganları.

«Evet, mesele ne?» diye sormuştu Bland kibarca.

«Aslında bir şey değil, Roy. Control, durumun sağlam olmadığı izleniminde. Sizin böyle karışık işlere bulaşmanızı istemiyor. Ben de istemiyorum.»

«Güzel. Peki öneriniz ne?»

«Ne istersiniz?»

Tahta masanın üzerinde öğleden kalan artıklar duruyordu. Boş sirke şişelerinin yanında plâstik kürdanlar vardı. Bland bir kürdan alarak azı dişlerini karıştırmaya başladı.

«Peki, sürüngen fonundan beş bin papele ne dersiniz?»

«Bir de ev ve araba mı?» diye ekledi Smiley, işi şakaya vurmak için.

«Çocuğu Eton'da okutmak için gereken para da, ayrıca,» dedi Bland ve masaların arasında oynayan çocuğa göz kırptı. Bir yandan da dişlerini karıştırıyordu. «Kendimden çok şey verdim, her şeyi fazlasıyla ödedim, George. Iyi bilirsin bunu. Verdiklerim karşılığında elime ne geçtiğini bilmem, ama hep verdim ve artık biraz da almak istiyorum. Beşinci kata çıkmak için on yıl hücreye kapanmak benim yaşımda bir adam için fazla yüklü bir bedel değil mi? Bu oyuna gelişimin bir nedeni var olmalı ama neydi şimdi tam olarak hatırlayamıyorum. Herhalde sizin mıknatıslı kişiliğinizin etkisi olmalı.»

Smiley'in bardağı doluydu. Bland bara giderek kendine bir içki, dışarıda oynayan çocuğa da meyva suyu aldı.

«Siz okumuş domuzlardansınız,» dedi rahatlıkla, sandalyesine otururken. «İki karşıt görüşü olup da ayakta kalabilen herife sanatçı denir. Kimin lâfı bu?»

«Scott Fitzgerald,» diye karşılık verdi Smiley. Bir an, Bland'ın Haydon'la ilgili bir şey söyleyeceğini düşünmüştü.

«Öyle, Fitzgerald bir şeyler biliyormuş.» İçerken, patlak gözleri daha da irileşiyordu. Birini bekler gibi çite doğru bakıyordu. «Ve ben ayaktayım, George. İyi bir sosyalist olarak paraya saldırırım. İyi bir kapitalist olarak da devrimle uğraşmaya devam ederim. İnsan onları yenemese bile ispiyonlayabilir. Böyle garip bakmayın, George. Günün oyunu bu: Siz benim vicdanımı gıdıklayın, ben de Jaguar'ınızı süreyim, anlaşıldı mı?» Bunları söylerken elini sallıyordu. «Bekleyin geliyorum!» diye bağırdı bahçeye. «Bunlardan biri benim!»

İki kız çitin öbür yanında belirmişlerdi.

«Bu Bill'in şakası mı?» diye sordu Smiley. Birden kızmıştı.

«Ne?»

«Materyalist İngiltere, keyfi gıcır domuzlar toplumu üzerine yeni bir şakası mı Bill'in?»

«Olabilir,» dedi Bland. «Beğenmediniz mi?»

«Hayır, pek beğenmedim. Bill'in radikal bir reformcu olduğunu bilmiyordum. Birden nasıl değişti?»

«Bu radikallik değil,» diye cevap verdi Bland. Haydon'un ve kendisinin sosyalist görüşlerinin küçümsenmesine bozuluyordu. «Bu, sadece şu Allahın belası pencereden dışarı bakıştır. İşte İngiltere'nin bugünkü durumu. Kimse bu durumu beğenmiyor, beğenen var mı?»

«Peki, siz nasıl olmasını istiyorsunuz?» diye sordu sinirlenen Smiley. «Batı toplumunun rekabet ve mülkiyet içgüdüsünü ortadan kaldırırken, aynı zamanda...»

Bland içkisini bitirmişti, böylece görüşmenin de sona erdiğini anlatıyordu. «Size ne? Niçin heyecanlanıyorsunuz, George? Bill'in yerini aldınız, daha ne istiyorsunuz? Devam ettiği müddetçe, en azından.»

Bill de karımı aldı, diye düşündü Smiley. Bland gitmek için ayağa kalkınca da içinden mırıldandı, bunu da sana söyledi, alçak.

Küçük çocuk kendine bir oyun bulmuştu. Masalardan birini yan yatırmış boş bir şişeyi üzerinde yuvarlıyordu. Her defasında da şişeyi daha yüksekten bırakıyordu. Şişe yere düşüp parçalanmadan Smiley oradan uzaklaştı.

Bland, Esterhase gibi yalan söylememiş, hattâ yalan söylemek zahmetine bile katlanmamıştı. Lacon'un dosyalarında Bland'ın Büyücülük Operasyonu'nda görevlendirildiği açıkça belirtiliyordu.

«Merlin Kaynağı,» diye yazıyordu Alleline, Control'un ayrılmasından kısa süre sonra, «her yönüyle bir grup operasyonu oldu... Üç yardımcımdan hangisinin daha çok övgüye değer olduğunu söylemem güç. Bland'ın enerjisi hepimize büyük destek oldu...»

Alleline bu mektubuyla yeni yılda Büyücülük Operasyonu sorumlularına ödül verilmesini isteyen Bakana cevap veriyordu. «Haydon'un uygulamadaki dehası zaman zaman Merlin'inkine erişememekle birlikte...» diye eklemişti. Üçüne de madalya verildi ve Alleline'in şefliği onaylandığı gibi uzun süredir peşinden koştuğu soyluluk unvanına da kavuştu.

18

GERİYE Bill kaldı böylece, diye düşündü Smiley.

Londra gecelerinin çoğunda gürültüsüz geçen kısa bir süre vardır. Bazan on, yirmi, otuz dakika, bazan da bir saat. Bu süre boyunca ne sarhoş homurtusu, ne çocuk ağlaması, ne de fren gıcırtıları duyulur. Sussex Garden'de bu an gecenin üçüne rastlar. O gece sessizlik daha erken başladı. Saat bire doğru, Smiley üst kattaki penceresinden bir tutuklu gibi dışarı bakarken, Bedford marka bir minibüsün park ettiğini gördü. Minibüsün üstü ilanlarla doluydu: 'Doksan günde Sidney; dosdoğru Atina, geliyoruz Mary Lou,' Perdeler kapalıydı. Hafif bir ışık sızıyordu, içerdeki çocuklar evlilik dışı bir mutluluk içinde uyuyor olmalıydı.

Geriye Bill kaldı böylece, diye düşündü minibüsün kapalı perdelerine bakarken. Geriye Bill kaldı, dedi o süslü reklâmları incelerken. Bill ve... Bywater sokağındaki dostça sohbetimiz... Eski dostluğumuz... Martindale'in dediği gibi «Her şeyi paylaşan iki silâh arkadaşının dostluğu!» O gece evde yalnız kalmaları için Ann bir davete gitmişti. Geriye Bill kaldı böylece, dedi bir kere daha ve yüzünün al al olduğunu, kanının tepesine çıktığını hissetti. Sakinliği de kalmamış, kendini tutmakta güçlük çekmeye başlamıştı.

Kimdi Bill Haydon? Smiley artık onu tanımıyor gibiydi. Bill'i hep büyük ve değişik bir insan olarak düşünürdü. Ann'la ilişkisine kadar onu oldukça iyi tanıdığını sanıyordu. Bill savaş öncesinin yüce fikirlerle çirkin davranışları bağdaştırmasını beceren ve şimdi tamamen ortadan kalkmışa benzeyen kuşağındandı. Babası temyiz mahkemesi üyesiydi. Güzel kız kardeşlerinden ikisi soylular sınıfından kişilerle evlenmişlerdi. Bill, Oxford'da moda olan solculuğu değil, tam tersine moda olmayan sağcılığı seçmişti ve o görüştekilerle dosttu. Ama tutumunda aşırılığa kaçmamıştı. Gençlik yıllarından beri sanatı severdi. Iyi ve iddiasız bir amatör ressamdı. Hattâ yaptığı tablolardan bazıları Carlton Gardens'deki Miles Sercombe'nin sarayında asılıydı. Ortadoğu'daki bütün elçilikler ve konsolosluklarla ilişkisi

vardı, ayrıca bu ilişkilerini insafsızca kullanırdı. Doğu dillerini ustalıkla konuşurdu. 1939'da savaş başlayınca Sirk ona el attı ve kadrosuna aldı. Zaten yıllardır Bill'i inceliyor ve gizli servise almak istiyorlardı. Savaş yıllarında hayranlık uyandırmıştı Bill Haydon. Yiğitti, sevimliydi. Usul, edep dinlemez ve bazan rezalet çıkarmaktan korkmazdı. Onu casus Lawrence'e benzetmemek elde değildi.

Ve Bill'in bir zamanlar, diye düşündü Smiley, tarihin büyük anılarıyla ilgilendiği de gerçek: İngiltere'yi yüceltmek, eski yerine getirmek için büyük tasarılar ortaya atmıştı. Ama bunların pek azının gerçekleştiğini hatırlayabiliyordu Smiley, tarafsız düşünebildiği nadir anlarda.

Buna karşılık, meslekdaş olarak Haydon'un bir yönüne saygı duymak daha kolay gelmişti ona. Ajanları yönetmek için yaratılmıştı Haydon, iki yanlı ajanları kullanmakta ve sahte operasyon düzenlemekte işinin gerçekten cambazıydı. İnsanda bir yakınlık duygusu hattâ sevgi uyandırmakta ustaydı; başka derin bağları zedelemek pahasına da olsa.

Kanıtı da, teşekkürlerimle, karım.

Belki de Bill sahiden ölçüye sığmıyor, diye düşündü Smiley umutsuzca, hâlâ bir denge kurmaya çalışarak. Şimdi Bill'i Bland, Esterhase ve Alleline'la kıyaslıyor, üçünün de bir tek kişinin kopyası olduğunu kabul ediyordu. Bu tek kişi de Bill Haydon'du. Üçü de, onun aynı erişilmez hedefe yönelmiş başarısız taklitleriydi. Bu ideal yanlış olsa da, Bill taklit edilmeyi hiç hak etmese de gerçek böyleydi. Bland açık küstahlığıyla, Esterhase kibirli, yapmacık İngilizliğiyle ve Alleline yüzeyde kalan önderlik yeteneğiyle bir tek kişinin çevresindeydi: Haydon'un! Bill olmasa bu üçlü düzensiz bir sürü haline gelmeye mahkumdu. Ve Smiley aynı zamanda şunu da biliyor ya da bildiğini sanıyordu: Bill, tek başına bir şey değildi. Ona bayılan Bland, Prideaux, Alleline, Esterhase ve öteki hayranları onu kusursuz bulabilirlerdi. Ama Bill'in numarası onları kullanmak, onlarda yaşayarak kendi eksiklerini tamamlamaktı. Her birinin pasif kişiliğinden bir parça alarak onların yeteneklerinin tümünü kendi kişiliğinde göstermek, arkadaşlarından

aldığı bu yeteneklerin toplamının çok altında olduğunu ustaca örtmekti. Ve bu bağımlılığı bir sanatçı küstahlığıyla boğarak hepsine kendi yarattığı nitelikler olarak sunmaktı...

«Yeter artık,» dedi Smiley yüksek sesle.

Bu sezgiden birden sıyrılarak, Bill hakkındaki sayısız kuramdan biri daha işte, diye bir kenara itti. Aşırı kızmış dimağını Bill Haydon'la yaptıkları son görüşmeye vererek sakinleştirdi.

«Galiba bana, o uğursuz Merlin'le ilgili olarak fırça çekeceksiniz,» diye söze başlamıştı Bill. Yorgun ve sinirli görünüyordu. Washington'a alışılmış seferlerinden birini yapmak üzereydi. Eskiden olsa Smiley'le konuşacağı zaman yanına uygunsuz bir kız alır, aralarında konuşurlarken kız da yukarda Ann'la otururdu. Ann'ın da kıza dehâsını övmesini beklerdi, diye düşündü Smiley acımasız. Hep aynı türdendi bu kızlar. Yarı yaşında, güzel sanatlar öğrencisi, havalı, somurtuk. Ann, bu kızları bulan bir adamı olduğu görüşündeydi. Bir gece de yanında, Chelsea lokantalarının birinde barmenlik yapan Steggie adında iğrenç bir delikanlıyla gelmişti Bill. Adamın gömleğinin düğmeleri açıktı ve boynunda altın bir zincir vardı. Onları kızdırmaktı amacı.

«Dediklerine göre, raporları siz yazıyormuşsunuz,» diye söze başladı Smiley.

«Bunun Bland'ın işi olduğunu sanıyordum,» dedi Bill sinsice gülerek.

«Roy çevirilerini yapıyor. Raporların müsvettelerini siz hazırlıyorsunuz, sizin daktilonuzla yazılmış çünkü. Bu tür bilgiler daktiloların eline verilmez.»

Bill kaşlarını kaldırmış, dikkatle dinliyordu. Tedirgindi. Birden oturduğu koltuktan kalkıp kitaplığa doğru yürüdü. Orada dönüp dikildi. Şimdi Smiley'in tepesinden bakıyordu. Uzun parmaklarıyla bir kitap alarak karıştırmaya başladı. Gülümsüyordu.

«Percy Alleline işi kıvıramayacak. Mesele bu mu?»

«Aşağı yukarı.»

«Buna göre Merlin de işi kıvıramayacak. Merlin *benim* kaynağım olsa işe yarardı, değil mi? Şu kar-

şımzda duran Bill, Control'a gidip de büyük bir balık yakaladığını ve onu yorup tekneye çekene kadar yalnız olarak ilgilenmek istediğini söylese, Control'un ne diyeceğini bilir misiniz? 'Aman Bill, evladım, ne kadar kurnazsınız! Nasıl isterseniz öyle olsun! Tabii, dilediğinizi yapın! Şu bulaşık suyundan biraz almaz mısınız?' O zaman sizi koridorlarda adam peşine salacağına, bana madalya verirdi. Oysa eskiden çok klâs bir takımdık. Neden şimdi bayağılaştık?»

«Control, Percy'nin başa geçmek istediğini sanıyor,» dedi Smiley.

«Doğru. Ben de başa geçmek, ben de baş olmak istiyorum. Bunu bilmiyor muydunuz? Kendime uygun bir yer seçmemin zamanı geldi, George. Yarı ressam yarı casusum, artık tek bir şey olmak istiyorum. Ne zamandan beri bizim takımda ihtiras günah sayılıyor?»

«O kaynağı kim çalıştırıyor, Bill?»

«Percy'yi mi? Karla tabii, başka kim olacak? Üst sınıf kaynaklarını kullanan aşağılık bir herifin dengesiz davranışları. Percy Karla'ya satılmıştır, bunun başka bir açıklaması yoktur.»

— Bile bile yanlış anlama ustalığını yıllar önce geliştirmişti. —

«Bizim bahçenin köstebeği Percy'dir.»

«Percy'yi sormamıştım, Merlin'i kim çalıştırıyor, demek istemiştim. Merlin kim? Bu Merlin denen hikâyenin altında neler dönüyor?»

Kitaplığın yanından ayrılan Bill, Smiley'in tablolarına bakmaya başladı. Küçük yaldızlı bir çerçeveyi alarak ışığa tuttu. «Güzel,» dedi. Gözlüklerini eğmiş, dikkatle inceliyordu. «Bu bir Callot, değil mi?» Smiley bu resmi onun en az on kere incelemiş olduğunu biliyordu. «*Çok* güzel. Peki, benim de tepemin tasının atabileceğini kimse aklına getirmiyor mu? Biliyorsunuz, Rusya'dan ben sorumluyum güya. En güzel yıllarımı verdim, şebekeler kurdum, işimize yarayan ajanlar bulacak adamlar yetiştirdim, haberleşme ağını ördüm. Siz beşinci kattaki ahbaplar bir operasyonu yönetmenin güçlüğünü unutmuşsunuz. Bir tek mektup postalamak için üç gün gerekiyor hepinize. Zahmete değecek bir cevap da alamıyorsunuz çoğunlukla.»

Smiley de uslu uslu cevaplıyordu içinden: Evet, unuttum. Evet, size hak veriyorum. Hayır şu an Ann'i düşünmüyorum. Hem biz, eski meslektaş ve hayat adamıyız. Buraya sadece Control ve Merlin'den söz etmeye geldik.

«Birden ortaya şu sonradan görme Percy çıkıyor. Allahın belâsı İskoç işportacısı! Bir Vagon dolusu Rus bonbonu sergiliyor. Ne sıkıcı değil mi?»

«Çok.»

«Güçlük şu: Benim şebekelerim pek iyi çalışmıyor. Percy'yi ispiyonlamak daha kolay...» Birden sustu, kendi kuramından kendi de bıkmıştı. Dikkati Van Mieris'in eseri olan pastel tablodaydı. «Bunu *çok* sevdim. Yeni mi?»

«Ann armağan etti.»

«Günahını bağışlatmak için mi?»

«Belki de.»

«Herhalde günahı büyüktü. Ne kadar zamandır sizde?»

Sokağın o geceki olağanüstü sessizliğini hatırlıyordu Smiley. Salı mıydı, yoksa Çarşamba mı? Ve o an düşündüklerini çok iyi hatırlıyordu. «Hayır Bill, senden dolayı şu ana kadar hiç bir teselli armağanı almadım. Hele bu geceden sonra, bir çift terlik bile etmezsin.» Bunları düşünmüş ve tabii söylememişti.

«Control hâlâ ölmedi mi?» diye sordu Haydon.

«Hayır, sadece çok meşgul.»

«Bütün gün ne yapar, bilmem. Tepedeki mağarasına çekilmiş, dünyayla ilgisini kesmiş. Belsoğukluğuna yakalanmış bir münzevî sanki. Okuduğu da yığın yığın pis dosya... O dosyalarda ne var, George, Tanrı aşkına? Kalıbımı basarım, o çirkin geçmişine duygusal bir yolculuk yapıyor. Uyuz bir kedi kadar berbat. Hasta ve bitkin! Sanırım suç Merlin'de, öyle mi?»

Smiley cevap vermedi yine.

«Neden lütfedip te mutfağa inmiyor. Neden odasında oturup duruyor da bize katılmıyor? Aradığı ne, George?»

«Bir şey aradığını sanmıyorum.»

«Hadi canım, bırakın kaçamağı! Pekâlâ arıyor. O

katta benim de adamım var. Control'un karılarından biri, yoksa bilmiyor muydunuz? Bir çikolata karşılığı onu konuşturuyorum. Control, eski Sirk kahramanlarının özel dosyalarını karıştırıyor, kirli çamaşırları çıkarıyor. Kim komünistti, kim oğlandı? Hoş, o adamların yarısı çoktan toprağın altına girdi bile. Bütün başarısızlıklarımızı inceliyor. Düşünebiliyor musunuz? Hem neden deşiyor eski defterleri? Çünkü biz başarılıyız. Deli o. İnanın bana, George, ihtiyarlık paranoyası. Ann, bizim bunak Fry amcayı anlatmış mıydı size? Hizmetçilerin, gül fidanlarının arasına mikrofon koyup paralarının yerini bulmaya çalıştıklarını söylerdi. Ondan uzaklaşın, George. Ölüm çok sıkıcıdır. Aranızdaki ipi koparın, birkaç kat aşağı inin. Biz proleterlerin yanına katılın.»

Ann daha dönmemişti, birlikte evden çıkarak taksi peşinde Road'ı arşınlamaya başladılar. Bu arada Bill son siyasal durumlarla ilgili görüşlerini anlatıyor, Smiley de «Evet Bill, hayır Bill,» diyerek bunları Control'a nasıl anlatacağını düşünüyordu. Bill'in o gün açıkladığı siyasal ayrıntıları şimdi unutmuştu. Bir yıl önce Bill kararlı bir şahindi. Avrupa'daki normal silâhlarla donatılmış güçleri çekip yerlerine nükleer silâhlar yerleştirmek istiyordu. İngiltere'nin bağımsız bir caydırıcı savunma gücü olacağına inanan tek kişiydi çevrede. Oysa bu yıl, Smiley'in hatırladığına göre, saldırgan bir İngiliz pasifisti olmuştu. İsveç sosyalizmini uygulamak istiyordu, ama İsveçliler olmadan.

Yoldan taksi geçmiyordu, güzel bir geceydi. Haydon'la Smiley, iki eski dost gibi, bu güzel gecede yan yana yürümeye devam ettiler.

«Aklımdayken söyleyeyim, o Mieris'i satmak isterseniz bana haber verin. Size bunun için çok iyi para öderim.»

Bill'in yine alay ettiğini düşünen Smiley, ona doğru bir hareket yaptı. Sonunda kızmak üzereydi. Ama Haydon'un Smiley'e aldırdığı yoktu. Sokaktan geçen arabalara bakıyordu. Koluyla, yaklaşan bir taksiye işaret etti.

«Hey Tanrım, şunlara bakın!» diye bağırdı kızgınca. Quags'a giden Allahın belâsı pis Yahudilerle dolu hepsi.»

«Bill'in kıçı yanıyordur şimdi,» diye mırıldanmıştı Control ertesi gün, başını okuduklarından bir an kaldırarak. «Yıllardır diken üstünde.» Bir an donuk bakışlarla Smiley'i süzdü, sanki onun ardında kalan bir başka şeyi inceliyor gibiydi. Tekrar başını çevirdi, okur gibi yaptı. «*Benim* yeğenim olmadığına seviniyorum,» dedi sadece.

Ertesi pazartesi, Control'un mamaları Smiley'e şaşırtıcı bir haber verdiler. Control, askerlerle görüşmek için uçakla Belfast'a gitmişti. Sonradan yol masraflarını inceleyen Smiley yalanı yakaladı. O ay Sirk'ten Belfast'a giden olmamıştı. Kayıtlarda sadece Viyana için birinci mevki bir gidiş-dönüş bileti vardı. Yolculuğu da G. Smiley'in onayladığı belirtilmişti. Control'u arayan Haydon da kızgındı:

«Bu da ne demek yani? İrlanda'yı neden işe bulaştırıyor? Herhalde dikkati başka yere çekmek istiyor, aklı sıra şaşırtmaca verecek. Tanrım ne baş belâsı herif bu.»

Otelin önündeki minibüsün ışığı söndü, ama Smiley arabanın tepesindeki yazılara bakıyordu. Nasıl yaşıyorlar acaba, diye düşündü. Ne yerler, suyu nasıl sağlarlar, nasıl para kazanırlar? Sussex Gardens'de bir münzevî hayatının lojistiğini hesaplamaya çalıştı: Su, kanalizasyon, ışık! Ann becerirdi bu işi, Bill de.

Olgular... Olgular nelerdi?

Olgular bir yaz gecesi, Büyücülük Operasyonundan önceki günlerde, ansızın Berlin'den eve döndüğüm zaman Bill Haydon'u oturma odasında halıya uzanmış, Ann'ı da pikapta Liszt'in bir plağını çalarken bulmaktı. Ann sabahlıkla odanın öbür ucunda oturuyordu. Yüzünde makyaj yoktu. Hiç mesele çıkmamış, herkes acı veren bir doğallıkla davranmıştı. Bill'e bakılırsa Washington'dan dönmüştü, havaalanında Smiley'e uğrayayım demiş, Ann yatıyor olmasına rağmen buraya kadar geldiğine göre onu bırakmayacağını söyleyerek gitmesini istememişti. Havaalanından beraberce bir araba tutup da gelmemiş olmamız ne yazık diye konuşmuştuk. Bill gittikten sonra, «Ne istiyordu?» diye sordum. «Yaslanıp ağlayablieceği bir dost kucağı,» diye karşılık verdi Ann

da. Bill'in kadın meseleleri vardı, Ann'a içini döküp rahatlamak istemişti.

«Washington'da Felicity çocuk istiyor. Londra'daki Jan da çocuk bekliyor.»

«Kimden, Bill'den mi?»

«Artık Tanrı bilir. Ama Bill'in bilmediğinden eminim.»

Ertesi sabah Smiley hiç istemeden, Haydon'un o gece uçakla gelmediğini, iki gündür Londra'da olduğunu öğrendi. O geceki olaydan sonra Haydon, Smiley'e kendisinden hiç beklenmeyecek biçimde saygılı davranmaya başladı. Smiley de yeni tanışmışlar gibi soğuk ve uzak bir nezaketle karşılık veriyordu. Çok geçmeden Smiley, Ann'la Bill'in ilişkisinin çevrede duyulduğunu öğrendi ve haberin bu kadar çabuk yayılması onu şaşırttı. Bill bu ilişkisini övünerek birine anlatmış olmalıydı. Herhalde Bland'a açılmıştı. Ann, kendi koyduğu yasalardan üçünü yine kendisi çiğnemişti. Birincisi, Bill Sirk'tendi, aynı zamanda aile çevresindendi; üçüncüsü, onu evine kabul ederek Bywater Street'in bölgesel dokunulmazlığını zedeletmişti.

Bir kere daha yalnız hayatına gömülen Smiley, Ann'ın konuşmasını bekledi. Konuk odasına yerleşti, Ann'ın geliş gidişlerini mümkün olduğu kadar farketmemek için akşamları uğraşabileceği yığınla iş icat etti. Zamanla karısının çok üzgün ve mutsuz olduğunu anladı. Ann durmadan kilo veriyordu. Eski neşesi de yoktu. Onu iyi tanımasa, utandığına, hattâ pişman olduğuna yemin edebilirdi. Ama Ann'ı tanıyordu. Smiley yaklaştığında onu itiyor, hemen yanından uzaklaşıyordu. Noel alışverişine hiç ilgi göstermedi. Öksürmeye de başlamıştı. Smiley, Ann'ın öksürük nöbetlerinin nedeninin üzüntü olduğunu da çok iyi biliyordu. Tanık Operasyonunun önemli günleri olmasaydı, çok daha önce Cornwall'a gideceklerdi. Durum böyle olunca, yolculuklarını ocak ayına kadar ertelemek zorunda kaldılar. Zaten bu süre içinde çok şey değişmiş, Control ölmüş ve Smiley işsiz kalmıştı. Ann da, Bill'le olan macerasını herkesle düşüp kalkarak kapatmaya çalışmakla Smiley'i rezil ediyordu.

Peki ne olmuştu? Ann mı Haydon'u bırakmıştı? Yok-

sa Haydon mu bitirmişti bu işi? Neden bu konuda tek söz etmemişti Ann? Söylese ne farkederdi ki? Smiley uğraşmaktan vazgeçti. Bill Haydon'un yüzüne yaklaştıkça o yüz anılarından yavaş yavaş uzaklaşıyordu. Geriye yalnızca bir sırıtma kalıyordu. Ama Bill'in, Ann'ı öldüresiye üzdüğünü anlamıştı. Bu da günahların en büyüğüydü.

19

SMİLEY, içini çekerek sevimsiz oyun masasına döndü. Sirk'ten ayrıldıktan sonra Merlin olayının nasıl geliştiğini bilmiyordu, şimdi dosyaları incelemekteydi: Percy Alleline'nın şef oluşuyla Merlin'in yaşama biçimi olumlu değişiklikler göstermişti. Sanki daha olgunlaşmış, daha bir yerine oturmuştu. Avrupa ülkelerinin başkentlerine yapılan bir gecelik kaçamaklar sona ermiş, haberler daha düzenli gelmeye başlamıştı. Ama yine birtakım sorunlar vardı. Örneğin, Merlin'in sürekli para istemesi —istek, tehdit değil,— devam ediyordu. İngiliz parasının dünya piyasalarında devamlı düşmesi de, yabancı parayla yapılan bu büyük ödemelerin Hazine'ye yük olmaya başlamasına yol açmıştı. Bu durum karşısında şöyle bir öneride bulunulmuş, ama bu, öneri olarak kalmıştı: «Merlin'in çalışmak üzere seçtiği ülke olduğumuza göre, onun da bizim malî sorunlarımızı anlayışla karşılaması, yardım etmesi gerekir.» Bu sözler üzerine Haydon ve Bland kızmış, Alleline de Bakana: «Bu konuyu arkadaşlarıma bir kere daha açacak yüzüm yok,» diye açıkça yazmıştı.

O günlerde bir de gizli fotoğraf makinesi olayı vardı. Makine büyük zahmetlerle sökülerek Rus yapımı bir ayaklı lambanın içine yerleştirilmiş, Dışişleri Bakanlığı'nın iç paralayıcı yakınmalarına rağmen diplomatik kuryeyle Moskova'ya uçurulmuştu. Artık bütün iş, makinenin yerine ulaşmasıydı. Moskova'daki elçiliğin Merlin'den ve lambanın içindeki gizli makineden haberleri olmaması gerekliydi. Ama lamba çok büyüktü, elçinin arabasının bagajına sığmıyordu. Birkaç deneme

sonunda lamba yerine kırık dökük bir halde teslim edildi ama fotoğraf makinesi hiç işlemedi ve bunun sonucunda Sirk'le Moskova'daki elçiliğin arası açıldı. Lambanın daha basit bir modeli Esterhase eliyle Helsinki'ye gönderildi. Alleline'nın Bakana yazdığı notta durum şöyle açıklanıyordu: «Güvenilir bir aracıya verilmiştir. Sınırdan engelsiz geçecektir.»

Smiley birden irkildi.

Alleline 27 Şubat tarihli notunda Bakan'a: «Sizinle görüşmemizde,» diye yazıyordu, «Büyücülük bütçesinden karşılanmak üzere Londra'da bir ev için Hazine'ye bir ek ödenek önermeyi kabul etmiştiniz.»

Smiley bu satırları birkaç kere dikkatle okudu.

Hazine bu ev için 60.000, eşya ve donanım için de 10.000 İngiliz lirası ödenek ayırmıştı. Masraf olmasın diye de hazine avukatlarının alım işlemlerini yürütmelerini istemişti. Alleline adresi açıklamamakta direnince, tapunun kimin üstüne olacağı konusunda tartışma çıkmıştı. Bu sefer, Hazine ağır basmış ve avukatlar Alleline'ın ölüm ya da iflâsı halinde evin Hazine'ye devri için gerekli işlemleri yapmışlardı. Ama Alleline adresi vermediği gibi güya yurt dışında yürütülen bir operasyonun bu tuhaf ve masraflı ekinin gerekçesini de göstermemişti.

Smiley gu gizli 'ev'le ilgili açıklamalar aramaya başaldı. Ama mali dosyalar bir bilgi vermemek konusunda çok hassastı. İçlerinde, Londra'daki evle ilgili bir tek nokta vardı ki, bu da vergilerin iki katına çıktığı sıraya rasthyordu. Bakandan Alleline'e: «Sanırım Londra'daki ev hâlâ gerekli.» Alleline'den Bakana: «Çok gerekli, her zamankinden daha çok. Son görüşmemizden beri bilgilerin gizlilik alanının genişlemediğini de eklemeliyim.» Bu bilgiler neydi?

Büyücülük Operasyonu'nun sağladığı bilgileri değerlendiren dosyayı inceleyene kadar bir sonuca varamadı. Evin parası martın sonunda ödenmişti. İlgililer hemen içine yerleşmişlerdi. Aynı tarihte Merlin bir kişilik kazanmaya başlamıştı. Müşterilerin yorumlarından böyle anlaşılıyordu. Şimdiye kadar Smiley'in kuşkulu gözlerinde Merlin bir makinaydı; Şeytanca esnaflıkta

kusursuz, uğursuz yollardan ustaca ilerleyebilen, çoğu ajanı iş görmez hale getiren gerginliklerden uzak. Ama nedense birden terslenmeye başlamıştı.

«Rusların, Birleşik Devletlere satacağı ihtiyaç fazlası petrol konusunda Kremlin'de yaygın görüşün anlaşılmasıyla ilgili tek sorunuzu Merlin'e sorduk. İsteğiniz üzerine, geçen ay bize gönderdiği raporun yeni durumla çelişkiye düştüğünü Merlin'e söyledik. O sıra, Kremlin'in Sibirya petrolünü Japon piyasasında satmak üzere Tanaka hükümetiyle bir anlaşma yapmaya hazırlandığını bildirmişti. Merlin bize gönderdiği iki raporda bir çelişki olmadığını belirtti, petrolün hangi ülkeye satılacağı konusunda tahminde bulunmayı reddetti.»

Whitehall gösterdiği gözüpekliğe pişman olmuştu.

«Merlin, raporunda Gürcü milliyetçiliğinin baskıyla susturulduğundan ve Tiflis nümayişlerinden söz etmeyi kesinlikle istemiyor. Kendisi Gürcü olmadığından geleneksel Rus görüşüne katılıyor, bütün Gürcülerin hırsız ve serseri olduklarını, gerçek yerlerinin cezaevi olması gerektiğini...»

Hükümet üstelememeye karar vermişti.

Birden Merlin'in çok yaklaştığını hissetti Smiley. Acaba Londra'da bir ev alınması mı ona, Merlin'in bedensel olarak yakınlarda bir yerde bulunduğu duygusunu vermişti? Merlin uzak ve soğuk Moskova kışından çıkagelmiş, bu eski püskü otel odasında karşısına oturmuştu sanki. Pencerenin ötesinde, sokakta, yağmura rağmen Mendel'in zaman zaman nöbet tuttuğu sokaktaydı. Birden konuşan, karşılık veren, kendiliğinden görüşlerini açıklayan bir Merlin keşfediliyordu. Randevu verebilen bir Merlin. Londra'da mı yoksa? Doyuruluyor, eğlendiriliyor, 60.000 İngiliz lirası değerindeki evde yan gelip yatıyor, şişinip sorulara buradan mı cevap veriyor, Gürcülere de atıp tutuyordu? Büyücülük Operasyonu'nun bütün sırlarını bilenlerin ortasında oluşan bu daha da küçük gizlilik alanı neydi?»

O an sahneye J.P.R. adında beklenmedik biri çıkıyordu. Whitehall'un Büyücülük ürünlerinin değerlendirmesini yapan çetesine yeni katılan bir acemi çaylak. Listelere bakan Smiley, gerçek adının Ribble olduğunu ve Dışişleri Bakanlığının Araştırma Bölümünde çalıştı-

ğını öğrendi. J.P. Ribble çok şaşırmıştı; açıklığa kavuşmasını istediği şeyler vardı.

J.P.R.'dan Adriyatik Ekibine Not: «Tarihlerin birbirini tutmadığına dikkatinizi çekmek isterim. Şöyle ki: 104 numaralı Büyücülük raporu (Ortak uçak endüstrisi kurulmasıyla ilgili Rus-Fransız görüşmeleri) 21 nisan tarihli. Ek notunuza göre, Merlin bu bilgiyi taraflar gizli bir nota alışverişine karar verdikten sonra aynı gün General Markov'un kendisinden almış. Ama 21 nisan günü, Paris elçiliğimizden aldığımız habere göre Markov hâlâ Paris'teydi ve Merlin, sizin de 109 numaralı raporla kanıtladığınız gibi, Leningrad dışında, füzelerle ilgili araştırmalar yapan bir kuruluşu ziyaret ediyordu...»

J.P.R. notunda bunun gibi en az dört tarih 'tutarsızlığı'na dikkati çekiyordu. Merlin'in aynı anda kaç yerde birden bulunabileceği ortaya çıkıyordu böylece. Aynı adı taşıdığı mucizeler yaratan masal kahramanına onur verecek bir yetenekti bu.

J.P. Ribble'a kendi işiyle meşgul olmasını belirten bir not gönderildi. Ama Alleline'ın Bakan'a gönderdiği özel bir yazıda, Büyücü'lük Operasyonu'yla ilgili olağanüstü bir itiraf vardı ve bu itiraf yepyeni bir duruma ışık tutuyordu:

«Çok gizli ve özeldir. Görüşmemizle ilgilidir. Bir süreden beri bildiğiniz gibi, Merlin tek kaynak değil, birçok kaynağın birleşmesidir. Bunu —güvenlik nedeniyle— müşterilerden gizli tutmak için elimizden geleni yapmamıza rağmen eldeki belgelerin çoğalması durumu daha fazla gizleyemeyeceğimizi ortaya koyuyor. Sınırlı bir açıklamada bulunmak için zaman uygun mudur? Ayrıca, böyle bir açıklamanın Hazine'ye de zararlı olmayacağı kanısındayız. Böylece Merlin'in aldığı 10.000 İsviçre frangı aylığın ve ayrıca müteferrik masraflar için her ay ödenen buna yaklaşan bir meblağın büyük bir şey olmadığı görülür. Bu paranın birçok kişiye pay edildiğini tekrarlamakta yarar var.» Rapor, daha sert birkaç satırla son buluyordu: «Bunları açıklamakla birlikte, Londra'daki evin varlığının ve kullanılış amacının mümkün olduğu kadar az kişiye duyurulmasında yarar gördüğümüzü belirtmek istiyorum. Merlin'in bir-

çok ajandan oluştuğu öğrenildikten sonra, zaten Londra Operasyonu'nun tadı kaçacaktır.»

İyice şaşıran Smiley, yazışmayı dikkatle ve birkaç kere okudu. Sonra aklına bir şey gelmiş gibi yerinden fırladı ve pencereye doğru gitti. Bakıyor ve hiç bir şey göremiyordu. Yüzü allak bullaktı. Düşünceleri o kadar uzakta, o kadar yoğun ve karmaşıktı ki, telefonun uzun uzun çaldığını bile farketmedi. Bir süre sonra ahizeyi kaldırdı ve saatına baktı; akşamın altısıydı. Demek sadece bir saattır dosyaları inceliyordu.

«Bay Barraclough'la mı konuşuyorum efendim? Bendeniz, Maliye'den Lofthouse.»

Konuşan Peter Guillam'dı. Kararlaştırdıkları şifreyle acele, çok acele görüşmeleri gerektiğini anlatıyordu. Sesinden sarsıntı geçirmiş olduğunu anladı Smiley.

20

SİRK'İN arşivlerine ön kapıdan girilmezdi. Kirli paslı odalara, binanın dibindeki kırık dökük merdiven altlarına, asma katlara yayılmıştı. Arşiv bölümü, önemli bir kuruluşun düzenli belleğinden çok, çevrede sık görülen elden düşme kitap satıcılarının dükkanlarını andırıyordu. İçeri girmek için, Charing Cross sokağındaki bir çerçeveci dükkanıyla bütün gün açık olan bir kahvehane (personelin bu kahveye gitmesi yasaktı) arasına sıkışmış dar ve karanlık kapıdan geçmek gerekirdi. Kapıda «Diller Okulu, Personel Girişi» ve «C ve L Dağıtım Limited Şirketi» yazılıydı. İki zilden birine basılır, Alwyn adındaki karı kılıklı deniz piyadesinin gelmesi beklenirdi. Alwyn'in tek konuştuğu konu hafta sonlarıydı. Çarşambaya kadar, önceki hafta sonu yaptıklarını, çarşambadan sonra da gelecek hafta sonu tasarılarını anlatırdı. Salı olduğuna göre de biraz öfkeliydi Alwyn.

«Buyurun,» dedi, defteri imzalaması için tezgâhın üzerinden Guillam'a iterken. «Dün geceki fırtına neydi öyle? Bir deniz fenerinde otursak ancak bu kadar rahatsız olabilirdik. Bütün cumartesi ve pazar yağdı durdu. Bizim arkadaşa, 'Londranın göbeğindeyiz sözde, şu

halimize bak,' dedim. Elinizdekini bana verin isterseniz.»

«Şükredin ki, benim yerimde değildiniz,» dedi Guillam kalın bezden seyahat çantasını Alwyn'e verirken. «Benim yerimde olsaydınız, fırtınadan yürüyemezdiniz bile.»

Fazla da ahbap olma, diye geçirdi içinden.

«Yine de kırlık yerleri severim,» diye karşılık verdi Alwayn, çantayı arkasındaki açık dolaplardan birine sokarken. «Size numara vermem gerek, Dolphin duyarsa gebertir beni.»

«Ben size güveniyorum,» dedi Guillam ve dört basamak çıkarak arşiv okuma odasının kapısını açtı.

Okullardaki sınıflara benziyordu burası: Aynı yöne dönük bir düzine sıra ve önde arşiv memurunun oturduğu yüksekçe masa. Guillam arka sıralardan birine oturdu. Saatına baktı, onu on geçtiğine göre daha erkendi. Odada 'Araştırma Bölümü'nde çalışan Ben Thruxton'dan başka kimse yoktu. Zaten Ben, bütün gününü bu odada geçirirdi. Çok eskiden, Litvanyalı bir anarşist pozunda Moskova sokaklarında «zalimlere ölüm» diye bağırarak gösterilere katılmıştı. Şimdi, yaşlı bir papaz gibi bembeyaz saçlı ve hareketsiz, masanın üzerine eğilmiş okuyordu.

Arşiv memuresi Sal, Guillam'ı görünce gülümsedi. Sık sık, Brixton'da işler durgun olduğu zamanlar, Guillam buraya gelir ve canlandırılacak olaylar peşinde eski dosyaları incelerdi. Sal, tombul ve sporcu bir kızdı. Chiswick'de bir gençlik spor kulübünü yönetiyordu ve siyah kuşaklı bir judocuydu.

«Bu hafta sonu kaç boyun kırdınız?» diye sordu Guillam yeşil istek fişlerinden bir deste alarak.

Sal, madenî dolabında Guillam için sakladığı notları uzattı.

«Eh, bir iki tane kırdık tabii. Siz ne yaptınız?»

«Shropshire'deki yaşlı teyzelerimi ziyaret ettim.»

«O biçim teyzeler!» diye tekrarladı Sal.

Sal'ın masasının başında dikilen Guillam, listesindeki iki raporla ilgili fişleri dolduruyordu. Fişler dolduktan sonra Sal bunları damgaladı, tırtıllı parçalarını yırtarak masasındaki yarıktan içeri attı.

«D Koridoru,» diye mırıldandı öteki parçaları Guillam'a uzatarak 2-8'ler sağda ortalarda, 3-1'ler sonraki bölmede.»

Guillam, arşiv bölümüne açılan ikinci kapıyı itti ve içeri girdi. Maden ocaklarındaki asansörleri andıran ve tam ortada bulunan eski bir asansör, dosyaları Sirk'in ana bölümlerine taşıyordu. İki uykulu genç, dosyaları istifliyor, bir üçüncü görevli de makarayı çalıştırıyordu. Guillam, fosforlu numaraları okuyarak raflar arasında ilerlemeye başladı.

«Lacon, Tanık Operasyonu konusunda elinde dosya olmadığına yemin ediyor,» demişti Smiley, her zamanki kaygılı tavrıyla. «Elinde sadece Prideaux'nun yeni bir yere yerleştirilmesiyle ilgili birkaç kağıt varmış. Korkarım, bu durumda Sirk Arşivinde ne bulursak el koymak zorundayız.

«El koymak» deyimi, Smiley'in sözlüğünde «Çalmak» anlamına geliyordu.

Rafa dayalı merdivende bir kız duruyor, dosyaları ciltlemekle görevli memur Oskar Allitson kurul raporlarını bir çamaşır sepetine dolduruyordu. Bakım bölümünden Astrid de radyatörleri onarıyordu. Raflar tahtaydı, derindi ve kontrplakla güvercin yuvaları gibi göz göz bölünmüştü. Guillam, Tanık Operasyonu dosyasının 4-4-8-2 E numarada olduğunu biliyordu. 4-4 bölmesinde, yani durduğu yerdeydi demek. E harfi 'Bitmiş İşler' anlamına geliyordu ve sadece ölü operasyonlar için kullanılırdı. Guillam soldan sekiz göz saydı. Tanık Dosyası soldan ikinci olmalıydı, ama bundan emin değildi pek, Çünkü dosyaların sırtları numaralanmamıştı. Keşif sona erince, istediği iki dosyayı aldı. Boş yerlere Sal'dan aldığı yeşil fişleri koydu.

«Büyük bir şey çıkmayacak, eminim,» demişti Smiley, sanki ince dosyalarla çalışmak daha kolaymış gibi. «Ama az da olsa, işe yarayacak ve görünüşü kurtaracak bilgiler bulabiliriz.» İşte Guillam onun bu yanından hiç hoşlanmıyordu: Smiley, karşısındakinin de aynı şekilde düşündüğüne, kafasının içinden geçenleri bildiğine inanarak konuşuyordu.

Masalardan birine oturan Guillam, dosyaları açtı ve

okur gibi bakmaya başladı. Aslında Camilla'i düşündü hep. Ne yapacaktı kızı? O sabah Guillam'ın kollarında yatarken bir zamanlar evlendiğini söylemişti. Camilla bazan böyle konuşurdu; sanki dünyaya yirmi kez gelmiş gibi. Evlenmeleri hata olmuş, onlar da ayrılmaya karar vermişlerdi.

«Neden bozuştunuz?» diye sormuştu Guillam.

«Hiç. Birbirimize uygun değildik.»

Guillam, Camilla'ya inanmamıştı.

«Boşandın mı?»

«Sanırım.»

«Saçmalama! İnsan boşanıp boşanmadığını bilir herhalde.»

Kocasının ailesinin boşanma işlemiyle uğraştığını söylemişti Camilla. Kocası yabancıydı.

«Sana para gönderiyor mu?»

«Neden göndersin? Bana borcu yok ki.»

Sonra da Camilla flüt çalmaya başlamıştı. Konuk odasından gelen uzun, hüzünlü flüt sesini dinleyerek sabah kahvesini pişirmişti Guillam. Camilla bir şarlatan mıydı, yoksa bir melek mi? Sorunun cevabını keşke bu dosyalar arasında bulabilsem, diye düşündü Guillam. Bir saat sonra Doktor Sand'la dersi vardı Camilla'in.

Elinde dört-üç numaralı yeşil fişle iki dosyayı aldığı yere götürdü ve Tanık dosyasının hemen yanındaki bölmenin başında durdu.

«İşler yolunda,» dedi içinden.

Kız hâlâ merdivendeydi. Allitson gitmişti, ama sepet yerdeydi. Radyatör onarımından yorulan Astrid de yere çökmüş *Sun* gazetesini okuyordu. Yeşil fişte 4-3-4-3 yazılıydı, önceden gözüne kestirdiği dosyayı hemen buldu. Tanık dosyası gibi pembeydi. Tıpkı Tanık dosyası gibi epeyce yıpranmış bir görünüşü vardı. Yeşil fişi rafa koydu. Geçide doğru dönerek Allitson'la kızlara yeniden bir göz attı, sonra Tanık dosyasına uzanarak büyük bir hızla elindeki dosyayla değiştirdi.

«En önemli şey, Peter» diyordu Smiley'in sesi, «dosyanın yerinde bir boşluk kalmaması. Bunun için *aynı* kalınlıkta başka bir dosyayı yerleştirmenizi salık veriyorum.»

«Anlıyorum,» demişti Guillam.

Tanık dosyasını sağ eline aldı, ön kapaktaki yazıyı kendine doğru tutarak sakin adımlarla arşiv bölümünün okuma odasına geçerek arka masaya oturdu. Sal kaşlarını kaldırarak bir şey sorar gibi ona baktı. Guillam rahat olduğunu göstermek için gülümsedi ve kızın ne demek istediğini düşünmeye başladı. Kız yaklaşmasını işaret etti. Kısa bir şaşkınlık ânı geçirdi. Dosyayı eline mi alacaktı, yoksa masada mı bırakacaktı? Acaba genellikle ne yapardım, diye düşündü. Dosyayı masanın üzerine bırakarak Sal'ın yanına gitti.

«Juliet kahve getirmeye gitti. Siz de ister misiniz?»

Guillam masaya kahve parasını koydu.

Göz ucuyla önce duvardaki saata, sonra da kol saatına baktı.

Allah kahretsin, saata bakıp durmasana! Camilla'yı düşün, Sand'la başlayacak dersini düşün! Hafta sonunu birlikte geçirmediğin teyzelerini düşün! Çantanın içine bakmayan Alwyn'i düşün. Ne düşünürsen düşün, ama saatı düşünme! On sekiz dakika daha bekleyecekti. «Peter, en ufak bir kaygınız olursa vazgeçin. Çok önemlidir bu.» İyi ama insanın midesi düğümlenmiş, gizli bir yağmur yemişçesine gömleği ıslanmışsa ne yapmalı?» Hiç bir zaman, diye yemin ediyordu içinden, hiç bir zaman bu kadar zorlanmamıştı.

Ve Tanık dosyasını açarak okumaya çalıştı.

Smiley'in dediği kadar ince değilse de, pek kalın da sayılmazdı. Dosyadan çok, bir anı cildini andırıyordu: Smiley'in dediği gibi, ilk sıra dosyada bulunmayan bilgilerden söz ediyordu: «1-8'e kadar olan ekler Londra'daki İstasyon'dadır. ELLİS Jim, HAJEK Vladimir, COLLİNS Sam, HABOLT Max...'a bakılması.» «Bu dosyalar için Londra'daki İstasyon Şefine ya da SŞ'ye danışın.» SŞ harfleri, Sirk Şefi ve onun emrinde çalışan mamalar anlamına geliyordu. Saatına bakma, duvardaki saata bakıp hesapla enayi! Sekiz dakika kaldı! İnsanın, kendinden önceki meslekdaşının dosyalarını aşırması ne garip! Aynı görevde kendinden önce Jim'in bulunması ne garip! Dosyalardaki takma adından başka, Guillam'ın Jim'le ilgili tek gördüğü şey çelik dolabın ardına sıkışmış olan squash raketiydi. Raketin sapında elle yakıla-

rak kazınmış J.P. harfleri vardı. Guillam bunu Ellen'e göstermiş, Ellen de ağlamaya başlamış ve raketi sarıp sarmalayarak ilk postayla Dolphin'e göndermişti. Rakete eklediği özel not, 'insanlık namına' raketin Jim'e ulaştırılması isteğini belirtmekteydi. Eh, Jim, söyle bakalım, sırtındaki iki Çek mermisiyle bugünlerde nasıl squash oynuyorsun?

Hâlâ sekiz dakika vardı! Geçmek bilmeyen sekiz dakika.

«Bundan sonra, becerebilirseniz, yani fazla güç olmazsa, deposu doldurulmak üzere arabanızı her zamanki garajınıza gönderir misiniz?» demişti Smiley. «Tabii, Toby'nin dinleyeceği umuduyla *evden* telefon edip randevu almanız uygun olur...»

Dinleyeceği umuduyla... Günün incisi... Ya Camilla'le yaptıkları özel konuşmalar... Hâlâ geçmek bilmeyen sekiz dakika.

Dosyanın geri kalan bölümü, Dışişlerine gelen telgraflar, Çek gazetelerinden kesilmiş kupürler, Prag radyosu dinleme raporları, maskesi düşmüş ajanların yeniden eğitilmeleri ve sivil hayata alıştırılmalarıyla ilgili bir incelemeden bölümler, Hazine'den istenen ödeneklerin müsveddeleri, Control'un ölümünden sonra Alleline'ın kaleme aldığı, fiyaskodan ötürü Control'u suçlayan yazısı. Sen benden hızlısın, George.

Guillam oturduğu masayla, Alwyn'in ardında uyukladığı kapının arasını hesaplamaya koyuldu. Ancak beş adım olabilir diye tahmin etti ve bir taktik; bir kaçış noktası bulmaya karar verdi. Kapının yanında, büyük sarı bir piyanoyu andıran bir dolap vardı. İki adım ötesinde. Üzerinde kaynak kitaplar duruyordu: Büyük ölçekli haritalar, seyahat kitapları, eski 'Kim Kimdir'ler, eski turizm rehberleri... Kalemi ağzına sıkıştırarak Tanık dosyasını aldı, dolaba yaklaştı ve Varşova telefon rehberini alarak bir kağıda rasgele adlar yazmaya başladı. Elim! Sessiz bir çığlıktı sanki bu: «Elim titriyor, sayfalardaki şu rakamlara bak! Bir sarhoş benden daha iyi yazar. Neden kimse farketmiyor?» Juliet, elinde kahve tepsisiyle geldi ve Guillam'ın oturduğu masaya fincanı bıraktı, Guillam, iki adım öteden ona bir öpücük gönderdi. Başka bir telefon rehberi aldı, Poznan'ı aradı

ve ötekinin yanına koydu. Alwyn içeri girince Guillam başını kaldırmadı bile.

«Efendim, telefon,» diye mırıldandı Alwyn.

«Allah kahretsin,» dedi rehbere dalmış olan Guillam. «Kimmiş?»

«Dışardan arıyorlar, efendim. Kaba biri. Galiba garajdan. Arabanız için arıyor sanırım. Size kötü bir haber vereceğini söyledi,» dedi Alwyn büyük bir keyifle.

Guillam, Tanık dosyasını telefon rehberiyle karşılaştırıyormuş gibi iki eliyle kavramıştı. Arkası Sal'a dönüktü ve dizlerinin titrediğini hissediyordu. Kalem hâlâ ağzındaydı. Alwyn öne geçti ve kapıyı açtı. Alwyn'in açtığı kapıdan elindeki dosyaya bakarak, ağır ağır ilerleyen Guillam kendini kilise korosundaki bir çocuğa benzetti. Şimdi yıldırım çarpacak, Sal 'imdat cinayet var' diye bağıracak, süper casus yaşlı Ben birdenbire canlanıp üstüne fırlayacak diye bekledi. Ama bunların hiç biri olmadı. Guillam rahatlamıştı. Alwyn dostum, ona güvenebilirim, Dolphin'e karşı beraberiz, rahat olabilirim, diye düşünüyordu. Kapı kapandı, Guillam üç basamak indi ve karşısında yine Alwyn'i gördü. Bu kez Alwyn telefon kulübesinin kapısını açmış bekliyordu. Kulübenin alt bölümü tahtayla kaplı, üst bölümü camlıydı. Ahizeyi kaldırdı, dosyayı yere bıraktı. Telefondaki ses Mendel'indi. Guillam'a yeni bir vites dişlisi alması gerektiğini ve bunun yüz papele patlayacağını söylüyordu. Bu şifreyi, telefon konuşmalarını kaydeden gizli alıcıyı ya da iç güvenlik görevlilerini düşünerek plânlamıştı. Guillam da durumu iyi idare ediyordu. Alwyn tezgâhının arkasındaki yerine geçmiş, kedi gibi kulaklarını dikmişti. Oluyor, işler yolunda, diye geçirdi içinden Guillam. «Pekâlâ; önce acentaya bir sorun bakalım, şu allahın belâsı şeyi onarmak ne kadar sürermiş. Telefon numarasını biliyor musunuz?» dedi. Sonra sinirli bir sesle: «Dur bir dakika,» deyip kulübenin kapısını hafifçe araladı, ahizeyi eliyle kapadı ve Alwyn'e seslendi: «Alwyn, bana şu çantayı atsanıza.» Bu sözlerin banda alınmasını istemiyordu.

Alwyn çantayı büyük bir hevesle getirdi, futbol maçlarında sahaya koşan ilk yardım ekibinden biri gibi. «Tamam mı Bay Guillam? Açayım mı?»

«Yere bırakın, yeter.»

Çanta kulübenin dışındaydı. Guillam eğildi, çantayı içeri aldı, fermuarı açtı. Çantanın içinde gömlekleri, gazeteler ve onların arasında üç sahte dosya duruyordu. Biri kahverengi, biri yeşil, biri de pembe... Pembe dosyayı ve adres defterini aldı, elindeki Tanık dosyasıyla değiştirdi. Fermuarı kapadı, ayağa kalktı, not defterinden Mendel'e bir telefon numarası söyledi. Söylediği numara doğruydu aslında. Sonra ahizeyi yerine koydu, çantayı Alwyn'e verdi ve elindeki sahte dosyayla okuma odasına döndü. Bir süre dolabın yanında dolaştı, birkaç rehber daha karıştırdı, sonra da elinde sahte dosyayla ağır ağır arşive doğru yürümeye başladı. Allitson bu arada komik bir şekilde çamaşır sepetini sıkıştırmış, bir ileri bir geri çekiştiriyor, yerinden oynatamıyordu.

«Peter, yardım eder misiniz? Sıkıştım.»

«Bir saniye.»

Tanık dosyasının bulunduğu raftaki 4-3 sayılı dosyayı aldı, sahte dosyayı dikkatle yerine koydu, 4-3 sayılıyı da bölmesine yerleştirip yeşil fişi aldı. İçinden yüksek sesle şarkı söylemek geliyordu. Tanrı gökyüzündedir ve ben hâlâ uçabiliyorum.

Yeşil fişi Sal'e götürdü. Sal fişi aldı, imzaladı ve masanın üzerindeki şişe geçirdi her zamanki gibi. Öğleden sonra fişlere bakardı. Dosya yerindeyse Sal yeşil fişle birlikte kutudaki fişi yırtar atardı. Çok zeki geçinen Sal bile onun 4-4 bölmesinde oyalandığım hatırlayamayacaktı. Artık Guillam'ın işi bitmişti. Sıra yaşlı Allitson'a yardım etmeye gelmişti. Arşiv odasına gitmek üzere geri döndüğünde, Toby Esterhase'nin düşman bakışlı kahverengi gözleriyle karşılaştı.

«Peter,» dedi Toby yarım İngilizcesiyle. «Rahatsız ettiğim için özür dilerim, ama küçük bir kriz var ve Percy Alleline sizinle derhal görüşmek istiyor. Hemen gelebilir misiniz? Rica ediyoruz.»

Alwyn kapıyı açmış geçmelerini bekliyordu. «Alleline'nin istediği sizin görüşleriniz,» dedi yükselmeyi kafasına koymuş bir küçük memur işgüzarlığıyla. «Yani size bir şey danışmak istiyor.»

Guillam, en güç anlarda beliriveren esinle Alwyn'e

döndü ve «Şu sıralarda Brixton'a giden bir servis arabası olacak. Ulaşım bölümüne telefon edin de benim için şunu götürüversinler,» dedi.

«Tabii efendim,» dedi Alwyn. «Emredersiniz, efendim. Basamağa dikkat edin, efendim.»

Siz de benim için dua edin, dedi Guillam içinden.

21

«BİZİM hükümetin gölge Dışişleri Bakanı,» derdi Haydon. İç güvenlik görevlileri de beyaz saçlarından ötürü ona Pamuk Prenses adını takmışlardı. Gerçekten de giyimiyle bir erkek mankeni andırıyordu Toby Esterhase, ama omuzlarını eğip yumruklarını sıkınca tam bir dövüşçü olurdu. Toby'yi dördüncü katın koridorunda izlerken, o kahve makinesinin tekrar önünden geçerken ve Lauder Strickland'ın kimseyle görüşemeyecek kadar meşgul olduğunu söyleyen sesini duyduğunda Guillam şunları geçirdi içinden: «Tanrım, işte yine Bern'e döndük ve ricat halindeyiz.»

Hattâ bir ara bunları Toby'ye söylemek istedi, ama benzetmenin yerinde olmayacağını düşünerek caydı.

Nedense, Toby denince aklına hep aynı tablo gelirdi: İsviçre ve sekiz yıl öncesi... O sıralar Toby basit bir görevdeydi, adam izliyordu sadece. Ama usul dışı kulak kabartma konusundaki şöhreti gittikçe yayılıyordu. Guillam Kuzey Afrika'da sabırsızlıktan çatlayacaktı. Sirk, Toby'yle Guillam'ı İsviçre'ye göndermeye karar verdi o sıra. Birlikte yapacakları iş de, İsviçrelileri kullanarak istenmeyen yerlere silâh gönderen iki Belçikalı silâh kaçakçısını yakalatmaktı. Esterhase ve Guillam, Belçikalıların kaldıkları evin yanında bir villâ kiraladılar ve daha yerleştiklerinin gecesi Toby bir bağlantı kutusunu açarak işe başladı. Belçikalıların konuştuklarını kendi telefonlarında dinleyebiliyorlardı artık. Operasyon şefi ve ayakçı Guillam'dı. Guillam, Bern'deki karargâha günde iki kere gidiyor ve ses bantlarını posta kutusu olarak kullandıkları arabanın içine bırakıyordu. Toby de, postacıya rüşvet vererek Belçikalılara gelen

mektupların önce kendisine bırakılmasını sağlamıştı. Temizlikçi kadın da aynı şekilde Belçikalıların tartışmalarının çoğunu yaptıkları oturma odasına bir alıcı yerleştirmişti. Eğlenmek için ara sıra Çikito'ya giderlerdi. Toby, bardaki en genç kızlarla dans eder ve bazı geceler birini eve getirirdi. Böyle gecelerin sabahında kız erkenden gitmiş olurdu ve Guillam, Toby'nin yatak odası pencerelerini ardına kadar açıp odaya sinen kokuyu dağıtmaya çalıştığını görürdü.

Esterhase'yle üç ay aynı çatı altında yaşamalarına rağmen Guillam onun hakkında onu ilk tanıdığı günden fazla bir şey bilmiyordu. Toby, züppe ve gösteriş meraklısıydı. Yemek yenecek lokantaları, caka satılacak gece kulüplerini çok iyi biliyordu. İç çamaşırlarını kendi yıkar, yatarken de başına beyaz saçlarını örten bir takke geçirirdi. Polisin villaya baskın yaptığı gün, Guillam arka duvardan atlayarak kaçmak zorunda kalmış, ve Toby'yi Belvü Otelinde *'patisseries'* yiyerek *thé dansant*'ları seyrederken bulmuştu. Guillam'ın anlattıklarını dinlemiş, hesabı ödemiş, önce orkestra şefine, sonra başgarson Franz'a bahşiş vermiş ve salondan dışarı çıkmıştı. Duvar kağıtlarıyla kaplı koridorlardan ağır ağır geçerek merdivenlerden inmiş ve bodrumdaki garaja girmişti. Garaja, kaçacakları arabayı ve pasaportlarını saklamıştı Toby. Orada da, ilk iş olarak hesabı istemişti. «İnsan İsviçre'den çabucak kaçmak istiyorsa,» diye düşünmüştü Guillam, «önce borcunu ödemeli». Koridorlar bitmek bilmiyordu. Duvarlarda aynalar ve Versay sarayındaki kadar gösterişli avizeler vardı. Böylece Guillam'a bir tek Esterhase'nin değil de aynalara yansıyan bir Esterhase'ler heyetinin ardından gidiyormuş gibi gelmişti.

Şimdi de, Esterhase'yle Sirk'in koridorlarında ilerlerken o süslü koridorları hatırlıyordu. Alleline'ın odasına giden koridorların duvarları çamur yeşiline boyanmış olmasına rağmen yıpranmış bir parşömen abajur, o avizeleri hatırlatmıştı Guillam'a.

«Şefi göreceğiz,» dedi Toby meşum bir ses tonuyla. Kapıdaki genç nöbetçi küstah bir baş işaretiyle onları içeri aldı. Sekreter odasında, boyunlarında inciler ve bir örnek örgü hırkalarıyla dört kır saçlı mama oturu-

yordu. Kadınlar Guillam'a başlarıyla hafifçe selâmladılar bile. Alleline'in kapısında «Girilmez» yazılıydı. Kapının yanında, iki metre boyunda büyük yeni bir çelik dolap vardı. Guillam harap döşemenin bu ağırlığı nasıl taşıdığına şaştı. Dolabın üzerine Güney Afrika'dan gelme kiraz likörü şişeleri, bardaklar ve tabaklar sıralanmıştı. Günlerden salı olmalıydı, çünkü salı, Londra'daki istasyon görevlilerinin gayri resmi öğle yemeği toplantısı günüydü. Birlikte yer, içer ve konuşurlardı...

«Söyle onlara, telefonları bağlamasınlar,» diye bağırdı Alleline, Toby kapıyı açarken.

«Şef'e te lefon ba ğlamayın, lü tfen ba yanlar,» dedi Toby incelikle. «İçerde toplantı var.»

«Duyduk,» dedi kır saçlı mamalardan biri.

Bir savaş kuruluydu bu.

Alleline, uzun masanın ucundaki megalomanyaklara has oymalı koltuğuna oturmuş, önündeki iki sayfalık evrakı okuyordu. Guillam içeri girince kıpırdamadı bile. Sadece homurdandı: «Oturun. Paul'un yanma, masanın ucuna.» Ve büyük bir dikkatle okumaya devam etti.

Alleline'in sağındaki koltuk boştu. Özel minderden, bunun Haydon'un koltuğu olduğunu anladı Guillam. Alleline'in solunda Roy Bland oturuyor, o da okuyordu. Ama Guillam yanından geçerken başını kaldırıp baktı, «Merhaba Peter,» dedi. Guillam ilerlerken, o patlak gözlerin attığı her adımı izlediğini hissediyordu. Roy'un yanında, Londra'daki istasyonun mostralık tek kadın görevlisi Mo Delawere oturuyordu. Mo, kahverengi bir twid tayyör giymiş ve saçlarını topuz yapmıştı. Onun yanında oturan Phis Porteous'du. Porteous, genel güvenlik şefiydi. Şehir dışında büyük bir evi olan, çok zengin ve dalkavuk biriydi. Guillam'ı görünce şişinerek önündeki dosyayı kapadı, ince uzun ellerini dosyanın üzerine koydu ve yılışıkça gülümsedi.

«Masanın ucu, Paul Skordeno'nun yanı demektir,» dedi Phil sırıtarak.

«Teşekkürler. Anlamıştım.»

Porteous'un yanında Bill'in Rusları vardı. Guillam,

onları en son dördüncü kattaki erkekler tuvaletinde görmüştü. Nick de Silsky ve yapışık kardeşi Kaspar! Onlar gülümseyemezlerdi. Okuma yazmaları da yoktu herhalde, çünkü önlerinde ötekiler gibi kağıtlar durmuyordu. Koca ellerini masaya dayamış, dimdik oturuyorlardı. Sanki sırtlarına dayalı tabancalar vardı. İki çift kahverengi göz Guillam'ı izliyordu.

Paul Skordeno onlardan da geride oturuyordu. Peyk ülkelerdeki şebekelerde Roy Bland'ın ünlü temsilcisi. Ama söylenenlere göre Bill için ufak tefek hizmetler gördüğü de olurdu. Paul kırk yaşlarında çiçek bozuğu, ince yapılı, uzun kollu, ahlâksız bir adamdı. Bir keresinde Guillam, Anaokulundaki bir komando kursunda karşısına düşmüştü de, az kalsın birbirlerini öldürüyorlardı.

Guillam sandalyeyi Paul'dan uzaklaştırarak oturdu. Toby de ikinci goril gibi hemen öbür yanına geçti. Bu lanet olasıcalar ne sanıyorlar, diye düşünüyordu Guillam. Koşarak kaçacağımı mı?

Bill Haydon kibirle Alleline'nı süzmeye başladığında herkes Alleline'nın piposunu dolduruşuna bakıyordu. Kapı açılmış, önce kimse görünmemişti. Bir süre sonra hafif bir ayak sesi duyulmuş ve içeri Bill Haydon girmişti. Kahve fincanını iki eliyle tutmuş, tabağını üzerine kapatmıştı. Koltuğunun altında çizgili bir dosya vardı. Gözlükleri de bir değişiklik olsun diye burnunun ucundaydı. Demek dosyayı başka bir yerde okumuştu. Benim dışımda hepsi bir şeyler okumuşlar ve ben ne okuduklarını bilmiyorum, diye geçirdi Guillam içinden. Acaba bunlar önceki gün Toby Esterhase'yle Roy Bland'ın okudukları evraklar mıydı? Bunu kesinlikle bilemezdi, hiçbir kanıt bulunmadığı halde böyle olduğuna karar verdi. Herhalde dünkü kağıt Guillam'dan az önce gelmiş ve Toby hemen bunu Roy'un eline tutuşturmuştu. Guillam da ilk heyecan anında onları rahatsız etmişti. Tabii duydukları şeyin heyecan olduğu doğruysa.

Alleline hâlâ okuyordu. Guillam, masanın ucundan onun siyah ve gür saçlarıyla twid ceketli geniş omuzlarını görüyordu. Mo Delaware, okurken perçemini çekiştiriyordu. Guillam bir yandan Camilla'i düşünüyor, bir yandan da Percy'nin iki karısının da alkolik olduğunu

aklından geçiriyordu. Percy'nin iki karısından biriyle, yani «Londra nüshasıyla» tanışmıştı. Günlerden bir gün, Percy kendine taraftar topladığı sıralar, Buckingham Palace'daki duvarları lambri kaplı geniş dairesinde muhteşem bir parti vermişti. Guillam geç gelmiş, paltosunu çıkarıyordu ki, solgun yüzlü sarışın bir kadın kendisine doğru yürümüş ve ellerini uzatmıştı. Guillam kadının hizmetçilerden biri olduğunu ve paltosunu almaya geldiğini sanmıştı.

«Ben Joy'um» demişti kadın, tiyatro sahnesindeymiş gibi. Sanki «Ben Erdem'im» ya da «Ben İffet'im,» diyordu. İstediği de palto değil, Guillam'ın kendisini öpmesiydi. Bu çağrıya boyun eğen Guillam da 'Je Reviens' ve ucuz bir kiraz likörü karışımını koklamıştı.

«Evet, gelelim size genç Peter Guillam.» Alleline konuşmaya başlamıştı. «Benimle konuşmaya hazırmısınız, yoksa burada yapacağınız başka ziyaretler var mı?» Başını hafifçe kaldırdı ve Guillam yanık yanaklarında sakaldan iki minik üçgen farketti. «Bugünlerde buralardan uzakta ne işler çeviriyorsunuz bakalım?» Dosyadan bir sayfa çevirdi. «Tabii, mahalledeki bakirelerin peşinden koşmaktan başka demek istiyorum. Brixton'da böylelerini bulabileceğinizi hiç sanmam ya. Özür dilerim Mo, biraz açık konuştuğum için. Evet kızları kovalamaktan ve vergi mükellefinin parasını pahalı yemeklere harcamaktan başka neler yapıyorsunuz?»

Alleline'ın bu şaka yollu konuşması onun tek iletişim aracıydı. Dostça ya da düşmanca olabilirdi. Övgü ya da yergi! Ama sonuçta hep aynı nakarattı işte.

«İşe yarayacak gibi iki Arap var. Cy Vanhofer bir Alman diplomatın peşinde. Hemen hemen hepsi bu kadar.»

«Araplar,» diye tekrarladı Alleline önündeki dosyayı itip cebinden koca bir pipo çıkararak. «Dünyanın en aptal adamı bile bir Arabın başını yakabilir, değil mi, Bill? İnsan isterse koca bir Arap hükümetini iki buçuk liraya satın alabilir.» Alleline öbür cebinden tütün kesesini çıkarıp yavaşça masanın üzerine attı. «Duyduğuma göre, şu bizim merhum Tarr biraderimizle pek sıkı fıkıymışsınız. Nasıl bari, iyi mi?»

Birçok şey geçti aklından, o arada da cevap veriyordu. Oturduğu apartmanı önceki akşam gözetlemeye başladıklarından emindi. Hafta sonu boyunca kuşkulanmamışlardı ondan; tutsak dadı Fawn'ın yerine bir dublör konmadıysa tabii, ama inanılacak şey değildi bu. Roy Bland, Dylan Thomas'a(*) benziyordu; uzun zamandır Roy'u birine benzetirdi ama kime benzettiğini şimdiye kadar bulamamıştı: Mo Delaware'in bir kadın olarak bu toplantıya kabul edilmesi, kadına hiç benzemediğindendi; Acaba Dylan Thomas'ın gözleri de Roy'unkiler gibi açık mavi miydi? Toby altın tabakasından sigara çıkarıyordu. Alleline sigara içilmesinden hoşlanmadığına, pipodan başkasına izin vermediğine göre, Toby'nin Alleline'la arası şimdi çok iyiydi demek. Bill Haydon çok gençleşmişti. Aşk hayatıyla ilgili Sirk'te dolaşan dedikoduların pek öyle gülünecek yanı yoktu. Bill için 'hem önünü, hem arkasını kullanıyor,' diyorlardı çünkü. Paul Skordeno, avucu esmerleşmiş elini masaya koymuştu, başparmağı elinin vurucu kenarını sertleştirecek şekilde hafifçe kalkmıştı. Bez çantasını da hatırladı: Acaba Alwyn çantayı servisle göndermiş miydi? Yoksa arşivde bırakıp yemeğe gitmişti de terfi için bir şeyler yakalamaya meraklı genç nöbetçilerden birinin eline mi geçmişti çanta?

İşi şakaya vurmaya karar verdi:

«Doğru Şef. Tarr'la ben her akşam beş çayını Fortnum'da birlikte içiyoruz.»

Alleline sönük piposunu emiyor, iyi dolup dolmadığına bakıyordu.

«Peter Guillam!» dedi sertçe. «Belki haberiniz yoktur, ama çok hoşgörülü bir yaradılış sahibiyimdir ben. Üstelik, iyi niyetle doluyumdur. Bütün istediğim Tarr'la konuştuklarınızı öğrenmek. Sizden ne Tarr'ın kellesini, ne de o pis bedeninin başka bir parçasını istiyorum. Onu kendi ellerimle boğmak isteğimi de bastıracağım. Sizin için de aynı şeyi söyleyebilirim.» Bir kibrit çakarak büyük bir alevle piposunu yaktı. «Hattâ boynunuza altın bir zincir takıp, sizi o berbat Brixton'dan çıkarıp saraya getirmeyi bile düşünüyorum.»

(*) Aslen Gal'li olan ünlü şair (1914-1953)

«Öyleyse Tarr bir an önce ortaya çıksa bari,» dedi Guillam.

«Elime geçene kadar da Tarr'a dokunulmayacak.»

«Bari söyleyeyim kendisine. Sevinçten uçacaktır.»

Koca bir duman bulutu yayıldı masanın üzerine.

«Beni hayal kırıklığına uğrattınız genç Peter Guillam! İkilik yaratma amacı güden, bölücü ve kaba iftiralara kulak vermek ha! Sizi besliyorum, karşılığında beni arkadan vuruyorsunuz. Sizi yaratmama karşılık pek yetersiz bir ödül doğrusu. Hem de, danışmanlarımın öğütlerine rağmen.»

Alleline yeni tikler edinmişti. Yaşlanmaya başlayan kendini beğenmiş adamlarda aynı tiki farketmişti Guillam. Çenesinin altındaki bir kıvrımı yakalıyor, bunu başparmağıyla işaret parmağı arasında ezerek eritebileceğini sanıyordu.

«Bize Tarr'ın şimdiki durumu hakkında biraz daha bilgi verin,» dedi Alleline. «Duygusal hayatının son durumundan söz edin biraz. Bir kızı var, değil mi? Danny adında küçük bir kızı. Ondan söz ediyor mu?»

«Ettiği oluyordu.»

«Kızıyla ilgili hikâyeleri anlatın bize.»

«Bilmiyorum ki. Yalnız kızını çok sevdiğini biliyorum, o kadar.»

«Saplantıyla karışık bir sevgi mi?» Birden bağırmaya başladı Alleline, çok kızmıştı. «O omuz silkme ne demek oluyor? Neden öyle omuz silkiyorsunuz? Size, yanınızda, o Allahın belâsı bölümde çalıştırdığınız adamdan söz ediyorum ve sizi suçluyorum! Ona yataklık etmenizi ve arkamdan onunla birlikte dolaplar çevirmenizi, nereye varacağını bilmediğiniz salon oyunları oynamanızı kınıyor ve sizi suçluyorum. Karşılığında bütün yaptığınız masanın bir ucundan omuz silkmek. Ama bir yasa var, Peter Guillam, düşman ajanlarıyla düşüp kalkmayı yasaklayan bir yasa. Belki de bundan haberiniz yoktu? Kitabı kafanıza fırlatabilirim.»

«Ama onu görmedim ki,» dedi Guillam, kurtuluşu sinirlenmekte bularak. «Salon oyunları oynayan da ben değilim, sizsiniz. Yakamı bırakın!»

O an masadakilerin rahatladığını hissetti. Alleline

bütün mermileri atmış, hedef isabet almamıştı ve bu itiraf ediliyordu sanki. Skordeno, boynunda uğur diye taşıdığı fildişiyle oynuyordu. Biand, yeniden dosyayı okumaya başlamıştı. Bill Haydon kahvesini yudumluyor ve beğenmiyordu. Mo Delaware'e bakarak yüzünü ekşitti ve fincanı tabağa bıraktı. Toby Esterhase elini çenesine dayamış, Viktorya tarzı pencere kafesine bakıyordu. Gözlerini kırpmadan Guillam'a bakan sadece Ruslardı. İkisi de, avın bittiğine inanmak istemeyen bir çift av köpeği gibiydi.

«Demek size Danny'den söz ederdi, ha? Ve onu sevdiğini söylerdi, öyle mi?» dedi Alleline yeniden önündeki dosyaya bakarak. «Danny'nin annesi kim?»

«Bir melez.»

Haydon ilk kez konuştu. «Tartışmasız melez mi, yoksa buralara daha yakın bir tip sayılabilir mi?»

«Tarr, onun Avrupalıya benzediğini söylemişti. Çocuğun da.»

Alleline yüksek sesle okudu: «On iki yaşında, uzun sarı saçlı, kahverengi gözlü, ufak tefek. Bu Danny mi?»

«Olabilir sanırım. Ona benziyor.»

Uzun bir sessizlik oldu, Bill Haydon bile bu sessizliği bozmaya yanaşmıyordu.

«Eğer size bazı şeyler açıklarsam...» diye sözcükleri dikkatle seçerek ağır ağır konuşmaya başladı Alleline, «Danny'le annesinin üç gün önce Singapur'dan kalkan bir uçakla Londra havaalanına inmeleri gerektiğini açıklarsam... sanırım şaşkınlığımızı paylaşırdınız.»

«Evet, öyle.»

«Ve bu odadan çıktıktan sonra da ağzınızı kapayacağınızdan emin olmak istiyorum! Anlattıklarımı en yakın on iki arkadaşınızdan başka hiç kimseye de söylemeyeceksiniz!»

Phil Porteous'un çok yakından gelen mırıltısı duyuldu: «Bilgiyi aldığımız kaynak son derece gizlidir, Peter. Havayollarından kolayca öğrenildiğini sanabilirsiniz, ama hiç de öyle değil. Son derece, *son derece* nazik bir durum.»

«Öyleyse ben de ağzımı *son derece* sıkı kaparım,»

dedi Guillam alayla. Porteous kıpkırmızı olmuştu. Onun bu halini gören Bill Haydon okul çocuğu gibi sırıttı yine.

Alleline yeniden konuştu: «Öğrendiklerinize ne dersiniz? Hadi Peter.» Yeniden şakacı ses tonuna dönmüştü. «Hadi canım, onun şefiydiniz, kılavuzuydunuz, ustasıydınız, arkadaşıydınız, nerede kaldı psikologluğunuz yahu? Neden İngiltere'ye geldi Tarr?»

«Böyle dememiştiniz bir kere bana. Tarr'ın sevgilisi ve küçük kızı üç gün önce Londra'da bekleniyordu, demiştiniz. Belki de kadıncağız akrabalarını görmeye gelmiştir. Belki de kendine yeni bir sevgili bulmuştur. Nereden bileyim ben?»

«Dikkafalılık etmeyin dostum! Tarr'ın küçük Danny'den uzak kalamayacağı aklınıza gelmiyor mu? Şu sıra Londra'da değilse, ki ben burada olduğuna inanıyorum, böyle adamlar önden gelir, sonra takım taklavatı getirtirler. Özür dilerim Mo, ağzımdan kaçtı.»

Guillam, ikinci kere biraz sertçe konuşması gerektiğini düşündü: «Hayır, şimdiye kadar böyle düşünmemiştim. Şu ana kadar Tarr karşı tarafa geçmiş biriydi. Yedi ay önce verilen güvenlik raporu. Tamam mı Phil? Tarr, Moskova'ya yerleşmişti, bütün bildikleri de deşifre olmuş sayılıyordu. Değil mi, Phil? Bu da, Brixton'un ışıklarını söndürmek ve işlerinin bir bölümünü Londra İstasyonu'na, bir bölümünü de Toby'nin fenercilerine vermek için yeterli sayılmıştı. Ya şimdi ne yapıyor sizce. Saf değiştirip tekrar bize mi dönüyor?»

«Tekrar saf değiştirmek çok hafif bir söz oluyor,» dedi Alleline burnunu önündeki kağıtlara gömerek. «İyi dinleyin beni. İyi dinleyin ve hatırlayın. Çünkü sizin de yardımcılarımın birçoğu gibi elek benzeri bir belleğiniz olduğundan hiç kuşkum yok. Siz prima donna'lar hep birbirinize benzersiniz. Danny ve annesi, sahte İngiliz pasaportuyla yolculuk ediyorlar. Poole adıyla. Pasaportlar sahte ve Rus işi. Üçüncü pasaport Tarr'ın, yani Mister Poole'un. Tarr İngiltere'de, bunu biliyoruz, ama nerede olduğundan haberimiz yok. İngiltere'ye Danny ve annesinden önce, başka bir yoldan geldi. Soruşturmamıza göre gizlice. Karısı mıdır, metresi midir, özür dilerim Mo, her ne karın ağrısıysa, —sanki kendi karısı ve metresi yokmuş gibi söyledi bunu— ona, bir

hafta sonra ardından gelmesini söyledi. Anlaşıldığına göre şu ana kadar buluşmadılar. Bu bilgi bize ancak dün ulaştı. Şimdi epeyce işimiz var yani. Tarr, Danny ve annesine bir şey daha söylemiş: Terslik çıkar da buluşamazlarsa Peter Guillam adındaki birine sığınacaklarmış. Sanırım bu da sizsiniz.»

«Peki, üç gün önce gelmeleri gerektiğine göre ne oldu onlara?»

«Geciktiler. Uçağı kaçırdılar. Planı değiştirdiler. Biletlerini kaybettiler. Ne bileyim ben.»

«Ya da yanlış bilgi aldınız,» dedi Guillam.

«Yanlış değil,» diye tersledi Alleline.

Öfke ve şaşırtmaca: Guillam her ikisine de yapışıyordu. «Peki Ruslar, Tarr'ı kullanmaya karar verdiler. Ailesini buraya yolladılar diyelim —bana kalırsa bunu yapmazlar, onları rehin tutarlar ya, neyse— hatta Tarr'ı yolladıklarını da kabul edelim. Bu telâş niye? Söylediği tek sözcüğe inanmıyacağımıza göre nasıl bir köstebek olabilir bu?»

Guillam bu kez, masadakilerin Alleline'e baktıklarını sevinçle farketti. Ona kalırsa, şimdi Alleline ya boşboğazlık edip inandırıcı bir cevap verecek, ya da çuvallayacaktı.

«Nasıl bir köstebek olursa olsun! Havuzları kirletir, kuyuları zehirler belki. Ne bileyim. Tam hedefe varacağımız sıra ayağımızı kaydırır...» Sirkülerlerinin de aynı üslupta olduğunu düşündü Guillam. Sayfalar dolusu mecazlar birbirini kovalardı. «Ama şunu iyi bilin ve unutmayın. Onu ilk gördüğünüzde, hattâ onu görmeden önce, onunla karısıyla, miniminicik kızıyla ilgili ilk hayat belirtisinde, ilk fısıltıda, *genç* Peter Guillam, ilk olarak biz *büyüklerden* birine geleceksiniz. Bu masada gördüğünüz birine. Tanrının başka hiç bir kuluna gitmeyeceksiniz. Bu emre boyun eğeceksiniz. Çünkü sizin düşünebileceğinizden, ya da bilmeniz gerekenden çok daha fazla oyun içinde oyun var bu işte...»

Artık toplantının havası değişmiş, hareketli bir sohbet başlamıştı. Bland yerinden kalkmış, elleri ceplerinde dipteki kapıya yaslanmıştı. Alleline sönmüş piposunu geniş bir kol hareketiyle yakıyor ve dumanın arka-

sından Guillam'a öfkeyle bakarak konuşuyordu: «Söyleyin bakalım Peter, son zamanlarda kiminlesiniz? Kim bu talihli küçük hanım?» Porteous masada, imzalaması için Guillam'ın önüne bir kağıt itiyordu. «Lütfen Peter, sizin için» dedi nazikçe. Paul Skordeno, yanında oturan Rusun kulağına bir şey fısıldıyordu. Esterhase, kapıyı aralamış mamalarla konuşuyor, onlara hoşlanmadıkları emirler veriyordu. Sadece Mo Delaware'nin kahverengi gösterişsiz gözleri Guillam'a dikiliydi.

«Okuyun önce,» dedi Porteous, Guillam'ın önündeki kağıdı göstererek.

Guillam yarısını okumuştu bile:

«Bugün 308 sayılı Büyücülük Operasyonu Raporunu (Merlin Kaynağı) öğrenmiş bulunuyorum,» diyordu ilk paragraf. «Öğrendiklerimi ve Merlin Kaynağı'nın varlığını bu odada bulunanlardan başka hiç kimseye açıklamayacağıma söz veriyorum. Bu konuyla ilgili olarak dikkatimi çekecek her şeyi derhal yetkililere rapor edeceğimi de verdiğim bu söze ekliyorum.»

Kapı açık kalmıştı. Guillam imzalarken Londra'daki İstasyonun ikinci kademesi odaya girmeye başladı. Önce, ellerinde sandviç tepsileriyle mamalar yürüyordu. Diana Dolphin, patlayacak gibi şişmiş Lauder Strickland, dağıtım bölümünden kızlar, Ben Thruxton'un ekşi suratlı efendisi Haggard adında bir eski savaşçı. Guillam yerinden kalktı, toplantıda bulunanlara bir kere daha baktı ve ağır adımlarla çıktı. Adları unutmamalıydı, Smiley hepsini öğrenmek isteyecekti çünkü. Kapıda Bill Haydon'la karşı karşıya gelerek irkildi. Haydon içerdeki eğlentiden hoşlanmamışa benziyordu.

«Soytarılık,» dedi mamalara doğru belirsiz bir işaret yaparak. «Percy günden güne daha çekilmez oluyor.»

«Bana da öyle geliyor,» diye onayladı Guillam içtenlikle.

«Smiley nasıl bugünlerde? Sık sık görüşüyor musunuz? Eskiden çok iyi dosttunuz, değil mi?»

Denge belirtisi göstermeye başlayan Guillam'ın dünyası birden alabora oldu.

«Hayır, görüşmüyoruz. Saf dışı kaldı o.»

«Bana bu saçmalıklara aldırdığınızı söylemeyin sa-

kın,» diye homurdandı Bill. Merdivene gelmişlerdi. Bill öne geçti.

«Ya siz?» diye sordu Guillam. «Smiley'i gördünüz mü hiç?»

«Ann da kirişi kırmış,» dedi Bill, Guillam'ın sorusuna aldırmadan. «Bir denizciyle mi, garsonla mı ne, kaçmış.» Bill'in odasının önüne gelmişlerdi. Oda kapısı açıktı. Masanın üzerine gizli dosyalar yığılmıştı. «Öyle değil mi?»

«Bilmiyordum,» dedi Guillam. «Zavallı George!»

«Kahve içer misiniz?»

«Teşekkür ederim, gitsem iyi olacak.»

«Tarr biraderimizle çaya mı yetişeceksiniz?»

«Tam üstüne bastınız. Fortnum'da. Hoşça kalın.»

Arşiv bölümünde, Alwyn yemekten dönmüştü. «Çanta gitti efendim,» dedi neşeyle. «Şimdiye kadar çoktan Brixton'a varmıştır.»

«Allah kahretsin!» diye söylendi Guillam son kozunu da oynayarak. «İçinde şu an gereken bir şey vardı.»

Birden Guillam sarsıldı, ağır bir darbe yemiş gibi: Sıradan, ve öylesine korkunç bir biçimde apaçık görünen bir şey keşfetmişti ki bunu neden daha önce düşünemediğine şaşıyordu: Doktor Sand, Camilla'nın kocasıydı! Camilla ikili hayat sürüyordu. Önünde birdenbire desiselerle dolu geniş alanlar açılıvermişti. Dostları, aşkları, hatta Sirk, birleşiyor ve sonu gelmez labirentleriyle bir sürü entrika oluşturuyorlardı. «Ferahlayın biraz Peter,» demişti Mendel iki gece önce. Kenar mahalle lokantalarından birinde oturmuş bira içiyorlardı. «Bilirsiniz oğlum, İsa'nın topu topu on iki havarisi vardı ve bunlardan biri iki taraflı çalışıyordu.»

Tarr, diye düşündü, Tarr namussuzu.

22

UZUN ve alçak tavanlı bir odaydı, eskiden hizmetçi odası olarak kullanılan tavan arasında bir yer. Guillam kapıya yaslanmıştı, Tarr da yatakta hiç hareketsiz oturuyordu. Başı eğimli tavana dayalıydı, elleri yana sarkmış-

tı, parmakları açıktı. Tepesindeki tavanarası penceresinden Suffolk'un kara ve uçsuz bucaksız toprakları, bir dizi de ağaç görünüyordu. Kahverengi duvar kâğıtlarının üzerinde iri kırmızı çiçekler vardı. Odanın tek ampulü koyu renk meşeden bir tavan kirişine asılıydı, biri kımıldadı mı yüzlerine garip geometrik şekiller yansıtıyordu. Yataktaki Tarr ya da tahta mutfak iskemlesinde oturan Smiley, hareketleriyle ışığı sürükleyip götürüyorlardı sanki.

Guillam'a kalsa, Tarr'a çok kaba davranacaktı, bundan hiç kuşkusu yoktu. Sinirleri iyice gerilmişti. Arabayı sürerken kilometre ibresi yüz elliye dayanmış ve Smiley'in sert uyarısı üzerine biraz yavaşlamıştı. Guillam'a kalsa, Tarr'ı evire çevire dövüp canını çıkaracaktı. Hattâ Fawn'ı da çağırıp yardımından yararlanmayı tasarlıyordu. Gizlendiği evin kapısı açılır açılmaz Tarr'ın üzerine çullanmayı, Camilla ve flüt öğretmeni eski kocasından sevgilerle, yüzünü dağıtmayı düşünüyordu. Belki bu sıkıntılı yolculuk sırasında Smiley telepati yoluyla onun düşündüklerini anlamış ve yatıştırmaya çalışmıştı. «Tarr bize yalan atmadı Peter. Bütün ajanların yapacağını yaptı, o kadar. Yani hikâyenin hepsini söylemeyi unuttu. Çok zeki davrandığını da ayrıca belirtmeliyim.» Smiley'de Guillam'ın öfkesi yoktu, tersine garip bir biçimde güvenli hatta halinden memnun görünüyordu. Steed Asprey'in ikili oynayanlar için söylediği ünlü sözleri tekrarladı: «Önemli olan kusursuzluk değil, kişinin çıkarıdır.» Bu, Guillam'a yeniden Camilla i düşündürdü. «Karla bizi iç şebekeye soktu,» dedi Smiley ve Guillam'ın yaptığı pis bir şakadan sonra sustu. Artık sadece yolu gösteriyor ve dikiz aynasını kolluyordu.

Crystal Palace'da buluşmuşlar, Mendel'in kullandığı kamyonete binmişlerdi. Bansbury'ye kadar gitmişler, orada da parke döşeli ve çocuk dolu bir yolun sonundaki kaporta atölyesine girmişlerdi. Tamirhanede yaşlı bir Almanla küçük oğlu onları karşılamış ve daha onlar aşağı inme fırsatını bulamadan kamyonetin plâkasını sökmüşler ve öbür ucunda harekete hazır bekleyen Vauxhall arabaya götürmüşlerdi onları. Mendel, Guillam'ın Brixton'dan çantasıyla birlikte getirdiği Tanık Operasyonu dosyalarıyla orada kalmış, Guillam'la Smi-

ley Tarr'a gitmek üzere yola çıkmışlardı. «A 12'yi bulun,» demişti Smiley. Kalabalık değildi ortalık, ama Colchester'e varmadan yolun kamyonlarla tıkandığını gördüler ve Guillam'ın sabrı birden tükendi. Smiley de ona durmasını emretmek zorunda kaldı. Bir ara otuz kilometreyle giden yaşlı bir adamın yanından hızla geçmişler, adam garip garip onlara bakmış ve direksiyonu üstlerine kırıvermişti. Sarhoş, hasta ya da sadece korkmuş olmalıydı. Bir ara da, durup dururken sise dalmışlar, ama Guillam fren yapmadan geçip gitmişti. Colchester'den sonra ara yollara sapmışlardı. Yer yer rastladıkları levhalardaki adları okuyorlardı: Little Horkesley, Wormingford, Bures Green... Sonra levhalar da görünmez oldu, Guillam nerede bulunduklarını anlayamıyordu artık.

«Buradan sola, yine sola, parmaklığın yanında durun,» dedi Smiley.

Şimdi küçük bir köye gelmişlerdi, ama ne bir ışık, ne bir insan, ne de ay vardı görünürde. Kapkaranlık ve ıssız bir yerdi burası. Arabadan inince dondurucu soğukla ürperdi Guillam. Şimdiye dek bu kadar soğuk, sessiz ve yitik bir yer görmemişti. Karşılarında bir kilise vardı. Yanında beyaz parmaklıklarla çevrili papaz evine benzer tek katlı bir ev duruyordu. Dik damı saman kaplıydı. Fawn onları bekliyordu, onlar park ederken geldi ve sessizce arabanın arka koltuğuna oturdu.

«Rickie bugün çok daha iyi efendim,» dedi. Anlaşılan son günlerde Smiley'e sürekli haber iletiyordu. Fawn aklı başında, karşısındakini hoşnut etmeye kararlı tatlı dilli bir gence benziyordu. Ama nedense, Brixton'dakiler ondan çekinirlerdi. Guillam nedenini bir türlü anlayamıyordu. «Eskisi kadar sinirli değil, artık sakinleşti sayılır. Bu sabah spor-toto kuponları aldım, Rickie bu işe bayılıyor. Öğleden sonra da, Bayan Ailsa'nın pazara götürmesi için çam fidanları söktük. Bu gece de birkaç el iskambil oynadıktan sonra erkenden yattı.»

«Hiç yalnız dışarı çıktı mı?» diye sordu Smiley.

«Hayır efendim.»

«Telefon etti mi?»

«Ne münasebet efendim! Ben burada olduğuma göre nasıl eder? Bayan Ailsa'nın yanında da edemez.»

Arabanın içi soğuktu, camlar da buğulanmıştı. Ama Smiley motorun çalışmasını, ses yapmasını istemiyordu.

«Kızı Danny'den söz etti mi?»

«Hafta sonu hep onu anlattı. Şimdi daha rahat. Sanırım üzülmemek için onu düşünmemeye çalışıyor.»

«Kızla annesini tekrar göreceğini falan söylemedi mi?»

«Hayır efendim.»

«Onları karşılayacağından falan söz etmedi mi? Bu işler bittiğinde tabii.»

«Hayır efendim.»

«Onları İngiltere'ye getirteceğine de mi değinmedi?»

«Hayır efendim.»

Guillam'ın sabrı taştı, birden haykırdı: «Öyleyse ne konuştunuz be Tanrının kulları?»

«O Rus kadından konuştuk efendim. İrina'dan. Tarr onun günlüğünü okumaya bayılıyor. Köstebek yakalanınca, Irina'yla takas ettireceğini söylüyor. Sonra ona güzel bir ev bulacağız, efendim, Bayan Ailsa'nın evi gibi. Ama İskoçya'da olacak bu ev, çünkü Irina orayı seviyormuş. Tarr beni de unutmayacağını söylüyor. Sirk'te önemli bir göreve yerleştirecekmiş beni. Yabancı dil öğrenerek olanaklarımı artırmamı istiyor.»

Karanlıkta arkalarından gelen tekdüze sesten, Fawn'ın bu öğüt hakkında ne düşündüğünü anlamak imkansızdı.

«Nerede şimdi Tarr?»

«Yatıyor efendim.»

«Kapıları gürültüsüz kapatın.»

Arabadan indiler, eve yürüdüler.

Ailsa Brimley ön kapıda bekliyordu. Altmış yaşlarında, kır saçlı, akıllı yüzlü bir kadındı. Sirk'in eskilerinden olduğunu söylemişti Smiley. Savaş sırasında Lord Lansbury'nin şifrecilerindendi. Şimdi emekli olmasına rağmen hâlâ Sirk'e yardım ederdi. Sırtında kahverengi bir tayyör vardı. «Nasılsınız?» diyerek Guillam'ın elini sıktı, kapıyı kilitledi ve kayboldu. Smiley önde, Guillam arkada, merdivenleri çıkıyorlardı. Fawn alt sahanlıkta duracak, çağrılırsa gelecekti.

«Ben Smiley,» dedi Tarr'ın kapısını vurarak. «Sizinle biraz konuşmak istiyorum.»

Kapı hemen açıldı. Geldiklerini duymuş olmalıydı Tarr. Sol eli kapı tokmağındaydı, sağ elinde tabancasını tutuyordu. Smiley'in başının üzerinden koridora göz attı.

«Yanımda Guillam var,» dedi Smiley.

«Olsun,» dedi Tarr. «Bebekler de ısırır.»

İçeri girdiler. Tarr, bir denizci pantolonu ve ucuz bir gömlek giymişti. Halıya, üzerleri yazılı kartlar saçılmıştı. Odanın içi, Tarr'ın eliyle pişirdiği baharatlı yemeğin kokusuyla dolmuştu.

«Rahatsız ettiğim için özür dilerim,» dedi Smiley içtenlikle. Sesi yumuşaktı. «Ama bir kere daha sormalıyım. Yanınızda Hong-Kong'a götürdüğünüz o iki İsviçre pasaportunu ne yaptınız?»

«Niye?» diye sordu Tarr bir süre sonra.

Tarr'ın eski neşesi, kaygısızlığı yoktu. Zayıflamış, tutsaklara özgü bir sarılık gelmişti yüzüne. Yatağa oturmuş, tabancasını yanına koymuş, gözlerini kısmış, bir Smiley'e, bir Guillam'a bakıyordu. Herkesten kuşkulanan bir görünüşü vardı.

Smiley devam etti: «Dinleyin. Hikâyenize inanmaktan başka isteğim yok. Bir şey değişmedi. Bilmemiz gereken bazı şeyleri öğrenirsek özel hayatınıza da saygılı davranacağız. Ama dediğim gibi, öğrenmemiz gereken şeyler var. Çok önemli bu. Bütün geleceğiniz anlatacaklarınıza bağlı.»

Ve daha birçok şey anlatacaklarına bağlı, diye düşündü tetikte duran Guillam. Smiley'i biraz tanıyorsa, çok karışık bir aritmetik problemi pamuk ipliğine bağlıydı.

«Söyledim ya, yaktım onları. Numaraları hoşuma gitmiyordu. Deşifre olduklarını tahmin ettim. Ha onları kullanmışım, ha boynuma 'Tarr, Ricki Tarr, aranıyor' diye yazmışım.»

Smiley önce uzun uzun düşünüyor, sonra soruyordu. Gecenin derin sessizliğinde bu süre Guillam'a bile uzun geliyordu.

«Neyle yaktınız onları?»

«Neyle yaktımsa yaktım be!»

Ama Smiley merakının gerekçesini açıklamıyor, susmayı uygun buluyordu. Guillam, baştan sona böyle sürdürülen soruşturmalara çok tanıklık etmişti: Alışkanlıkların kalın örtülerine sarılmış ustalıklı bir kateşizm(*), her cevap ağır ağır yazılırken karşıdakini bezdiren uzun sessizlikler, bu arada sorgucunun bir tek sorusuna karşı şüphelinin beynine üşüşen binlerce soru; ve anlattığı hikâyeye olan egemenliğin gittikçe azalması.

«Poole adına aldığınız İngiliz pasaportlarından başka, aynı yerden başka pasaportlar da aldınız mı?» diye sordu Smiley çağlar süren bir sessizliğin ardından.

«Neden alacak mışım?»

Smiley gerekçe göstermek isteğinde değildi.

«Neden alacak mışım?» diye tekrarladı Tarr. «Ben pasaport koleksiyoncusu değilim. İstediğim sadece kaçmaktı.»

«Ve çocuğunuzu korumaktı,» dedi Smiley anlayışla gülümseyerek. «Annesini de korumaktı. Elinizden geldiğince tabii. Eminim çok düşünmüşsündür bu konuyu. Onları o meraklı Fransızın insafına bırakamazdın, değil mi?»

Cevabı beklerken Smiley yerdeki küçük kartlarda yazılı sözcükleri inceliyor, kelimeleri uzunlamasına ve yandan okuyordu. Rasgele sözcüklerdi bunlar. Hatta Guillam, aralarında yanlış yazılmış bir sözcük bile bulmuştu. Bir yandan da düşünüyordu: Bu pis kokulu, pireli otel odasında ne yapabilir? Aklından neler geçiyor, kafası hangi karanlık yolu izliyor?

«Peki söyleyeceğim,» dedi Tarr huysuzca. «Evet, Danny ve annesi için pasaport aldım. Bayan Poole ve Danny Poole adına. Ne yapacağız şimdi, kendimizden geçip hıçkıra hıçkıra ağlayalım mı?»

Yine uzun bir sessizlik oldu.

«Peki, neden bunu bize daha önce söylemediniz?» Smiley çocuğuna kırgın bir baba yumuşaklığıyla konuşuyordu. «Canavar değiliz ki. Onların kötülüğünü de istemiyoruz. Neden açılmadınız bize? Belki size yardım bile edebilirdik.» Smiley yerdeki kartları incelemeye

(*) Kateşizm: sorularla öğretme yöntemi.

devam etti. «Neden bir şey söylemediniz bize?» diye tekrarladı. «İnsanın sevdiklerini koruması suç değildir.»

Tabii korunmak isterlerse, dedi Camilla'yı düşünen Guillam içinden.

Tarr'ın konuşmasına yardım etmek için Smiley ona ipuçları veriyordu şimdi:

«Bu İngiliz pasaportlarını almak için zimmetinize para geçirmek zorunda kaldığınız için mi çekindiniz? Bu muydu bize söylememenizin nedeni? Hay Allah, para burada kimsenin umurunda bile değil. Siz bize çok önemli bir bilgi getirdiniz. Birkaç bin dolar için niye tartışalım?»

Zaman geçiyor ve sonuç alınamıyordu.

«Yoksa» dedi Smiley yine uzun bir süre geçince, «utandınız mı?»

Guillam irkildi, kendi sorunlarını unutmuş, dikkatle dinliyordu.

«Sanırım utandınız, haklıydınız da bir ölçüde. Yaptığınız pek erkekliğe sığmazdı. Danny'yi ve annesini, ellerinde deşifre pasaportlarla, Bay Poole'un peşinde koşan o Fransızın insafına bırakıp buraya gelmeniz ve burada çok önemli bir konuk olarak ağırlanmanız yiğitlik sayılmaz doğrusu. Ne Korkunç. Susmanızı ya da kendisine hizmet etmenizi sağlamak için Karla'nın yapabileceklerini düşünmek bile korkunç!»

Tarr'ın yüzündeki ter birdenbire katlanılmaz hale gelmişti. Yüzü sırılsıklamdı, sanki terlememiş de hıçkıra hıçkıra ağlamıştı. Artık Smiley yerdeki kartlara bakmıyordu, oyalanacak başka bir şey bulmuştu. Bir oyuncaktı bu; maşa gibi iki çelik çubuğun arasında bir misket yuvarlanıyordu.

Top alttaki deliklerden birine düşmeden ne kadar ileri giderse o kadar sayı kazanılacaktı.

«Belki de onları yaktığınız için bize bir şey söylemediniz. *İngiliz pasaportlarını* yaktığınızı söylemek istiyorum, İsviçre pasaportlarını değil.»

Ağır olmalısınız George, diye düşündü Guillam. Ve yavaşça yaklaşıp aralarındaki mesafeyi kapatmaya çalıştı. Ağır olmalısınız!

«Poole adına düzenlenmiş pasaportların sahteliği-

nin anlaşıldığını ve ilgililere bildirildiğini biliyordunuz. Bu yüzden Danny'e ve annesine aldığınız Poole pasaportlarını yaktınız. Çaresiz kaldığınız için kendi pasaportunuzu sakladınız. Ama şaşırtmaca vermek için Poole adıyla uçakta iki yer ayırttınız. Böylece herkes sizin hâlâ Poole pasaportlarının geçerliliğine inandığınızı sanacaktı. Tabii herkes derken Karla'nın ayakçılarını kasdediyorum. Yaktığınız İngiliz pasaportlarının yerine İsviçre pasaportlarını tahrif ettiniz ve Danny'le annesi adına hazırladınız bunları. Artık numaraların anlaşılmasını düşünecek durumda değildiniz. Onlar için yeni bir yolculuk planladınız ve bunu gizli tuttunuz. Poole adına ayırttığınız yerlerden daha önceydi bu. Ne düşündüğünüzü söyleyeyim: Yine Uzakdoğu'da olacaktınız, ama örneğin Jakarta gibi bir yerde, dostlarının olduğu bir yerde.»

Guillam, Smiley'e bu kadar yakın olmasına rağmen geç kalmıştı. Tarr birden fırlamış, Smiley'in üzerine atılmış, elleriyle boğazını sıkıyordu. İskemle devrildi, Tarr da iskemleyle birlikte devrildi. Kargaşalıkta Guillam, Tarr'ın sağ kolunu yakaladı, hızla geriye doğru büktü. Kolunu kırmasına ramak kalmıştı. O anda Fawn belirdi, yatağa giderek Tarr'ın tabancasını aldı ve yardım etmek istercesine üzerine doğru yürümeye başladı. Smiley yerden kalkmış, üstünü başını düzeltiyordu. Tarr da dudağının kenarına mendil bastırarak tekrar yatağa oturdu.

Smiley konuşmaya başladı: «Danny'yle annesinin nerede olduğunu bilmiyorum. Ama bildiğim kadarıyla başlarına bir şey gelmemiş. Siz de buna inanıyorsunuz, değil mi?»

Tarr, Smiley'e bakıyor, bekliyordu. Gözlerinin akı belirginleşmişti iyice. Hırsla soluyordu. Oysa Smiley son derece sakindi. Guillam, bu rahatlığın istediği şeyi öğrenmesinden ileri geldiğini düşündü.

«Benimkiyle uğraşacağınıza kendi lânet karınıza sahip olun,» diye fısıldadı hâlâ eliyle ağzını tutan Tarr. Guillam hırsla Tarr'ın üzerine atılırken Smiley onu tuttu.

«Siz onlarla görüşmeye kalkmadıktan sonra nerede olduklarını bilmemem daha iyi,» dedi Smiley. «Ama Danny ve annesiyle ilgilenmemi isterseniz; para, korun-

ma, rahatlık yönünden yardım isterseniz o zaman söyleyin.»

Tarr başını salladı. Ağzından kan geliyordu, hem de çok. Guillam ona Fawn'ın vurmuş olduğunu anladı ama ne zaman... çıkaramadı bunu.

«Uzun sürmez,» dedi Smiley. «Ancak bir hafta. Becerebilirsem belki daha da az. Fazla düşünmemeye çalışın.»

Odadan çıkarlarken Tarr'ın gülümsediğini gördü Guillam. Bu ziyaretin, Smiley'e saldırışının ya da yüzüne yediği yumruğun ona iyi geldiğini düşündü.

Arabaya binerlerken Smiley, Fawn'a döndü: «Şu spor-toto kuponlarını postalamıyorsunuz, değil mi?»

«Hayır efendim.»

«İyi. Dua edelim de kazanmasın.» Smiley bunu ondan hiç beklenmeyen şakacı bir tonla söylemişti. Üçü de kahkahalarla güldüler...

Yorgun ve çok dolu bir beyine garip oyunlar oynar insanın belleği. Guillam arabayı sürerken bilincinin bir yanıyla yolu izliyor, başka bir yanıyla Camilla hakkında daha kötü kuşkularla perişan halde boğuşmaya devam ediyordu. O günün ve ona benzeyen başka zor günlerin tuhaf anıları karmakarışık yığılıyordu belleğinde. Fas'ta geçen o korkulu günler, ajanlarıyla bağlantısını sağlayan kişilerin teker teker yanıbaşında ölüp gitmeleri, merdivende duyduğu her tıkırtıda pencereye koşup dışarı bakması, Brixton'daki tembel günlerinde şu zavallı ömrün kayıp gittiğini düşünmesi. Sonra o yazılı rapor masanın üzerinde beliriverdi. Mavi pelür kağıdına fotokopisi çıkarılmış, trampa edildiği için kaynağı belirsiz ve belki de güvenilmez raporun her kelimesi giderek büyüyor, boyları bir metreye yaklaşarak tek tek gözlerinin önünden geçiyordu:

> *Lubianka'dan son zamanlarda salıverilen bir tutuklunun bildirdiğine göre, Moskova Merkezi Temmuz ayında ceza blokunda gizli bir infaz uygulamıştır. Idam edilenler Moskova Merkezinden üç memurdur. Biri kadındır. Üçü de enselerinden vurulmuşlardır.*

«Üstünde 'dahili' damgası vardı,» dedi Guillam duygusuzca.

Yol kenarında, ışıklarla donatılmış bir lokantanın ilerisinde park etmişlerdi. «Yazının altına Londra'daki İstasyon'dan biri şu notu eklemişti,» dedi Guillam: «*Casetlerin kimliklerini saptayacak kimse var mı?*»

Renkli ampullerin ışığında bile Smiley'in yüzünün nefretle buruştuğunu gördü Guillam.

«Evet,» dedi sonunda Smiley boğuk bir sesle. «Evet, pekâlâ kadın İrina'ydı herhalde. Ötekiler de Ivlov ve Irina'nın kocası Boris olmalı.» Sesi son derece kuruydu. Yorgunluğundan silkinmek ister gibi: «Tarr duymamalı bunu,» diye devam etti. «Bunu öğrenmemesi gerek. İrina'nın öldüğünü bilirse ne yapacağını, ya da ne yapmıyacağını Tanrı bilir.»

Bir süre ikisi de kıpırdamadılar. Belki, değişik nedenlerle ikisinin de konuşacak gücü ve isteği kalmamıştı.

«Telefon etmeliyim,» dedi Smiley, ama yerinden kımıldamadı.

«George!»

«Telefon etmem gerekiyor,» diye mırıldandı Smiley. «Lacon'a.»

«Öyleyse ne duruyorsunuz?»

Guillam onun önünden eğilerek arabanın kapısını açtı. Smiley indi, biraz ilerledi sonra fikrini değiştirmiş gibi geri döndü.

Dalgın bir ses tonuyla «Hadi gelin, bir şeyler yiyelim!» diye pencereden seslendi. «Toby'nin adamları bile bizi burada bulamazlar, eminim.»

Burası eskiden bir lokanta olmalıydı. Duvarlarda hâlâ eskiden kalma süsler duruyordu. Şimdiyse, yol üzerinde daha çok kamyon şoförlerinin uğradığı basit bir kafeteryaydı. Kırmızı deri kapaklı yemek listesinde yağ lekeleri vardı. Garson çocuk da uykulu gözlerle bakıyordu.

Smiley espri yapmaya gayret sarfederek: «Burada *coq au vin* hep emre amadeymiş,» dedi telefon kulübesinden çıkıp Guillam'ın yanına döndüğünde. Sesini iyice alçalttı: «Söyleyin bakalım Guillam, Karla'yla ilgili neler biliyorsunuz?»

«Büyücülük Operasyonu, Merlin Kaynağı ve Porteous'un imzalattığı belgede yazılı olanlardan öğrendiğim kadarını.»

«Bu çok güzel bir cevap oldu işte. Herhalde sitem yapmak istediniz ama bilmeden çok yerinde bir bağlantı kurdunuz.»

Garson yanlarına gelmiş elindeki şarap şişesini lobut gibi sallıyordu.

«Bırakın da biraz soluk alsın,» dedi Smiley. Garson şaşırmış, Smiley'i garip bakışlarla süzmeye başlamıştı.

«Şişeyi açın ve masanın üzerine bırakın,» dedi Guillam kısaca. Smiley ona hikâyenin tamamını anlatmadı. Sonradan Guillam bazı boşluklar farketti. Ama Smiley'in anlattıkları, düşüncelerini, oyalanmakta oldukları karanlık yollardan çekip almaya yetti.

23

«AJAN çalıştıranlar kendilerine efsane kahramanı havası vermeye bayılırlar,» diye anlatmaya başladı Smiley, ajan eğiten bir okulda ders verir gibi. «Önce bunu ajanlarını etkilemek için yaparlar. Sonra meslektaşlarının üzerinde denerler bunu ama gülünç duruma düşerler. Bazıları kendi üzerlerinde denemeye kadar vardırır işi. İşte bunlar mesleğin şarlatanlarıdır ve hemen ortadan kaldırılmaları gerekir. Başka çıkar yol yoktur.»

Ama efsaneler oluşuyordu ve Karla bunlardan biriydi. Karla'nın yaşı bile bir sırdı. Büyük bir olasılıkla Karla onun gerçek adı değildi. Hayatının büyük bölümü karanlıktaydı, herhalde hiç bir zaman da karanlıktan kurtulmayacaktı. Çünkü birlikte çalıştığı kişiler ya geberip gidiyor ya da ağızları mühürleniyordu.

«Babasının Okhrana'da sonra da Çeka'da(*) çalıştığı yolunda bir öykü var. Gerçek olduğunu sanmıyorum, ama mümkündür yine de. Başka bir öyküde bir zaman lar, Uzakdoğu'daki işgalci Japon kuvvetleriyle savaşıldığı sıra bir zırhlı trende aşçı yamaklığı yaptığı anlatı-

(*) Okhrana; Çarlık siyasi polisi. Çeka: Sovyet siyasi polisi.

lıyor. Kimi de onun esnaflık hünerini Berg'den öğrendiğini —hattâ bu adamın yavru kuzusu olduğunu— söylüyor. Müziği bilmem kimden öğrenmek gibi bir şey bu... canım büyük bir besteci adı söyle işte. Benim bildiğim kadarıyla mesleğe 1936'da Ispanya'da başladı, belgeler var elde. Franko rejimine bağlı bir Beyaz Rus gazeteci olarak görünmüş ve bir manga acemiyi Alman ajanı olarak eğitmiş. Son derece karışık bir operasyon ve genç bir adam için olağanüstü bir iş sayılır bu. 1941 sonbaharında, Sovyetlerín Smolensk'e giriştikleri karşı saldırıda, Konev'in yardımcısı bir haberalma subayı olarak ortaya çıkıyor. Görevi, Alman hatlarının ardındaki partizan şebekesini yönetmek. Bu arada, telsizcisinin düşmana geçtiğini ve Almanlara radyo mesajı yolladığını anlamış. Onu tekrar Rus saflarına alıp telsizle öyle oyunlar oynamış ki, Ruslar dört yandan rahatça ilerlemişler.

Bu öykünün devamı da efsaneye dahildi: Karla sayesinde, Yelniya'da, Almanlar kendi ön saflarını topa tutmuşlardı. «Ve '936 ve '941'deki bu iki ortaya çıkışı arasında,» diye devam etti Smiley, «Karla İngiltere'ye geldi ve bildiğimize göre altı ay kaldı. Bugün bile, hangi ad ve görevle geldiğini bilemiyoruz yani ben bilmiyorum demek istiyorum. Köstebek Gerald biliyordur herhalde ama pek bize söyleyeceğe benzemiyor.»

Smily'in kendisiyle böyle konuştuğunu ilk kez görüyordu Guillam. Uzun konuşmalar yapan, itiraflarda bulunan adamlardan değildi. Guillam onu kendini beğenmişliklerinin yamsıra, çekingen, az konuşan, insan ilişkilerinden fazla şey beklemeyen biri olarak bilirdi.

«1948 ortalarında, ülkesine büyük hizmetlerde bulunduktan sonra Karla bir süre cezaevinde kaldı, sonra da Sibirya'ya sürüldü. Karla'nın başına gelen özel bir durum değildi bu. Bir temizlik hareketi sırasında Kızılordu Haberalma örgütünün gözden düşen ya da kaldırılan bir bölümüne bağlı bulunmasıydı bunun nedeni. Ve tabii,» diye devam etti Smiley, «Stalin'in ölümünden sonra yeniden eski görevine getirilince Amerika'ya gitti. Bundan eminiz, çünkü 1953 temmuzunda Hint yetkilileri, mülteciler yasasını çiğnediği için onu Delhi'de tutukladıkları zaman Kaliforniya'dan kısa süre önce döndüğü

anlaşılmıştı. Daha sonra Sirk'te çıkan dedikodulara göre, Karla, İngiltere ve Birleşik Devletler'de arka arkaya patlayan büyük hükümet darbesi skandallarının temelinde yatıyordu.»

Smiley devam etti: «Karla bir ara yine gözden düşmüştü. Moskova onun kellesini istiyordu. Biz de Karla'yı kandırarak bizim tarafa geçmeye ikna edebileceğimizi düşünüyorduk. Işte Delhi'ye bu amaçla gittim. Onunla konuşacaktım.»

Smiley bir an susmuştu, bezgin görünüşlü garson çocuk yanlarına gelmiş, istekleri olup olmadığını soruyordu. Smiley kibarca, her şeyin mükemmel olduğunu söyledi.

«Karla'yla tanışmamın öyküsünü anlamak için o çağın havasını bilmek gerek,» diye devam etti Smiley. 1950'lerin ortalarına doğru Moskova'daki Merkez darmadağındı. Yüksek rütbeli subaylar bilinmeyen nedenlerle ya öldürülüyorlar ya da toptan temizleniyorlardı. Daha küçük rütbeliler ise kollektif bir paranoyaya tutulmuşlardı. Denizaşırı üleklerde görevli Merkez subaylarının saf değiştirmesi bunun ilk sonucu oldu. Her yerde durum aynıydı: Singapur, Nairobi, Stockholm, Canberra, Washington ve daha birçok yerde... Dünyanın dört köşesindeki adamlarımızdan, devamlı bize geçenlerin haberlerini alıyorduk. Büyük balıkların yanı sıra ayakçılar, şoförler, şifre memurları, daktilolar da. Tabii bizim de harekete geçmemiz gerekti. Ben, çok geçmeden gezgin satıcılar gibi dolaşmaya başladım. Sanayiin kendi enflasyonunu ne denli kışkırttığı anlaşılmamıştır şimdiye kadar sanırım. Bir gün bir başkente, ertesi gün sefil bir sınır karakoluna koşuyordum. Bizim tarafa geçmek isteyen Rusları kayıtlara geçirmek için, bir keresinde, açık denize demir atmış bir gemiye bile gitmem gerekti.Tohum atmak, ayırmak, koşulları saptamak, görüşmeler yapmak ve gerekirse elden çıkarmak için.»

Smiley konuşurken Guillam ona bakıyordu. Ama o parlak neon ışığın altında bile Smiley'in yüzünden bir anlam çıkaramıyordu. Sadece Smiley'in kendini o gün-

lerin anısına kaptırdığını, biraz sıkıntılı olduğunu izleyebildi.

«Şöyle diyebilirim, hikâyelerini tutarlı bulduklarımıza üç çeşit izlem uyguluyorduk. Ajanın elinin altındaki malzeme ilginç değilse onu başka bir ülkeyle takas edip unutuyorduk. Yani sizin deyiminizle, stoka alınıyordu. Kafatası avcılarının bugün yaptığı gibi. Ya da onu görevle Rusya'ya geri yolluyorduk, saf değiştirdiğinin Rus kaynaklarınca öğrenilmediğine inanırsak tabii. Bazan da, şanslıysa, bizim servislere alıyor. bütün bildiklerini öğrenip beynini yıkadıktan sonra Batıya yerleştiriyorduk. Kararları genellikle Londra verirdi, ben değil. Ama şunu iyi belleyin: O sıralar Karla ya da kullanmayı yeğlediği adıyla Gerstmann, diğerleri gibi adaylardan biriydi bizim için. Onun hikâyesini size ayrıntılarıyla anlattım, sizden bir şey gizlemedim, ancak şu aklınızdan çıkmasın: Delhi'ye gittiğim zaman benim ve Sirk'in tek bildiğimiz, Moskova'daki Merkez'in Yabancı Ülkeler Gizli Şebekeler Şefi Rudnev'le Kaliforniya'daki Moskova'ya bağlı bir örgüt arasında Gerstmann diye anılan birinin radyo bağlantısı kurduğuydu. Muhabere güçlüğünden Kaliforniya'daki örgüt o zamana kadar iş görememişti. Gerstmann, Kanada sınırından kaçak olarak bir verici geçirmiş ve yeni telsizciyi yetiştirmek için San Fransisco'da üç hafta kalmıştı. Tahminlerimiz bundan öteye gitmiyordu. Görüşümüzü doğrulayan bir yığın deneme yayını da vardı.»

Moskova ve Kaliforniya arasındaki bu deneme yayınlarının şifreli yapıldığını söyledi Smiley. «Sonra bir gün, Moskova açık seçik bir emir gönderdi...»

«Aynı şifreyle mi?»

«Evet. İşte düğüm noktası da bu. Rudnev'in şifrecilerinin küçük bir dikkatsizlik anından yararlanarak biz onlardan öne geçmiş olduk. Bizimkiler şifreyi çözdüler ve bu yoldan bilgi edinebildik. Mesaja göre Gerstmann hemen San Fransisko'dan ayrılıp Delhi'ye gidecekti ve orada Tass Haber Ajansından bir muhabirle buluşacaktı. Yetenekli ajanları bulup çıkarma ustasıydı bu adam. İlginç bir Çin kaynağının izine düşmüştü ve acele talimat gerekliydi kendisine. Neden başkasını değil de Karla'yı —yani Gerstmann'ı— San Fransisco'dan

Delhi'ye kadar sürüklediklerini başka zaman anlatırım, o ayrı hikâye çünkü. En önemli nokta, Gerstmann Delhi'deki randevuya gelince, Tass muhabirinin onun eline bir uçak bileti tutuşturması ve hemen Moskova'ya dönmesinin gerektiğini söylemesi oldu. Soru sorulamazdı. Emir özel olarak Rudnev'den geliyordu. Rudnev'in şifreli adıyla imzalanmıştı ve Ruslar için bile sert bir emirdi.»

Tass muhabiri haberi iletir iletmez, Gerstmann'ı kaldırımın üzerinde yapayalnız bırakıp gitmişti. Kafasında yığınla soru dolaşıyordu, uçağın kalkmasına da yirmi sekiz saat vardı.

«Fakat orada daha fazla dikilip duramadı. Çünkü Hint yetkilileri bizim isteğimiz üzerine onu tutuklayarak Delhi cezaevine attılar. Hatırladığım kadarıyla edineceğimiz bilgilerden Hintlilere de biraz koklatacağımıza söz vermiştik. Sanırım, pazarlığın ana koşulu buydu.» Smiley, iyice hatırlayamamanın verdiği tedirginlikle sustu ve dumanlı salonda gezdirdi bakışlarını. «Belki de, işimiz bittikten sonra Gerstmann'ı kendilerine bırakacağımızı söylemiştik. Hay aksi şeytan, insan nasıl da unutuyor.»

«Önemi yok,» dedi Guillam.

«Karla'nın yaşamında ilk kez Sirk onu tongaya bastırabilmişti,» dedi Smiley bir yudum şarap alıp yüzünü ekşittikten sonra. «Gerstmann bilemezdi ama Delhi'ye hareket ettiği gün, işleyecek hale getirdiği San Fransisko şebekesi en küçük bir iz kalmayacak şekilde darmadağın edildi. Çünkü Control Gerstmann'ın göreve Delhi'ye gideceği mesajını şifrecilerden öğrenince, bilgiyi hemen Amerikalılara satmıştı. Gerstmann'ı ellerinden kaçırdıklarını ama Kaliforniya'daki Rudnev şebekesinin yerini bulduklarını karşılıklı yazıştılar. Gerstmann Delhi'ye vardığında bundan haberi yoktu tabii. Ve ben, Delhi cezaevine, Control'un deyimiyle bir sigorta poliçesi satmaya gitiğimde de olanlardan hâlâ habersizdi. Gerstmann kapana girmişti, seçeceği tek yol bize katılmaktı. Şu durumda Moskova'da Gerstmann'ın kellesinin istenmekte olduğu hiç kuşkusuz kesindi. Rudnev kendi canını kurtarmak için Kaliforniya şebekesini Gerstmann'ın ele verdiğini yayıp duruyordu. Olay Amerika'-

da büyük yankılar uyandırdı ve Moskova olayın dillere düşmesine çok sinirlendi. Yanımda Amerikan basınında çıkan tutuklananların fotoğrafları, hatta Karla'nın Delhi'ye gitmeden önce kurduğu vericinin ve gizlediği parola plânlarının fotoğrafları bile vardı. Bilirsiniz, böyle şeyler gazetelere düşünce biz de nasıl sinirleniriz.» Guillam bunu biliyordu; birden akşam üstü Mendel'e bıraktığı Tanık Operasyonu dosyasını hatırladı.

«Özetlersek, Karla, kelimenin tam anlamıyla soğuk savaş kurbanı olmuştu. Rusya'dan yabancı ülkelerde görevli olarak ayrılmış, görevi başına dert açmıştı, anayurduna dönemiyordu. Anayurdu ona yabancı ülkelerden daha düşmandı. Onu cezaevinde sürekli tutabilecek yetkimiz yoktu, kendisi bizden korunmasını istemeliydi. Bunca yıldır bir ajanın saf değiştirmek için böylesine zorunlu kaldığı bir durumla karşılaştığımı hatırlamıyorum. Bütün yapacağım, San Fransisko'daki şebekenin ele geçtiğine onu inandırmak, çantamdaki gazetelerden resimleri ve yazıları göstermek, Moskova'daki Rudnev biraderin dostluğa sığmayan fesatlıklarını anlatmak ve Sarratt'daki soruşturmacılara telgraf çekmekti. Talihim varsa hafta sonu Londra'ya dönebilirdim. Hattâ Sadlers Wells balesine biletim de vardı, sanıyorum. O yıl Ann, baleye merak sarmıştı.»

Guillam da bundan çok söz edildiğini duymuştu. Başbalerin yirmi yaşında, Apollon gibi bir delikanlıydı ve Londra'yı birbirine katıyordu.

«Cezaevi dayanılmayacak kadar sıcaktı,» diye devam etti Smiley. «Hücrenin ortasında demir bir masa duruyordu, duvarda demir halkalar vardı. Gerstmann'ı kelepçeli getirdiler. Bunu saçma bulmuştum, öyle narindi ki kelepçelemeye gerek yoktu. Kelepçeleri çıkarmalarını söyledim. Gerstmann ellerini masaya koydu, morlukların yavaş yavaş kaybolmasını, kan dolaşımının başlamasını seyretti. Herhalde çok acı çekiyordu, ama gık demedi. Bir haftadır oradaydı. Sırtında uzun bir patiska gömlek vardı. Kırmızıydı. Neden kırmızı giydirdiklerini unuttum. Cezaevi kurallarına uygun olmalı.» Smiley yutkundu ve birkaç yudum daha şarap içti, yine yüzünü buruşturdu ve tekrar anılarını yaşamaya başladı.

«Onu ilk gördüğüm an etkilenmedim diyebilirim. Karşımda duran çelimsiz adamın, Irina'nın —zavallı kadıncağız— mektubunda sözünü ettiği kurnaz tilki olduğuna bir türlü inanamıyordum. Hem son aylarda benzeri kişilerle tanışmaktan biraz sinirlerim yıpranmış, duygusuzlaşmıştım. Sürekli yolculuk etmekten ve, şey... bazı aile durumlarından ötürü.»

Guillam'ın tanıdığı günden bu yana Smiley, ilk olarak Ann'ın sadakatsızlığına böylesine doğrudan değiniyordu.

«Nedense çok üzülmüştüm.» Gözleri açıktı, ama sadece kendi iç dünyasını görüyor gibiydi. Alnının ve yanaklarının derisi bu acı anıların, zorlanan belleğinin etkisiyle gerilmişti. Ama hiç bir şey, bu kısa itirafta sezilen yalnızlığı Guillam'dan gizleyemezdi. «Ahlakdışı sayılabliecek bir kuramım vardır,» diye devam etti Smiley daha canlı. «Hepimizde belirli bir ölçüde acıma duygusu vardır. Yolunu şaşırmış her sokak kedisiyle uğraşmaya kalkarsak sorunların özüne varmamız güçleşir, hattâ imkânsızlaşır. Ne dersiniz?»

«Dış görünüşü nasıldı Karla'nın?» diye sordu Guillam, Smiley'in ondan cevap beklemediğini düşünerek.

«Babacan... Evet, alçak gönüllü ve babacan. Papaz olsaydı, ona çok yakışırdı. Hani İtalyan kasabalarında rastlanan kılıksız, hüzünlü tiplerden. Ufak tefek, kayış gibi bir herif. Hafif kırlaşmış saçlı, kırışık yüzlü ve parlak kahverengi gözlü... Ya da öğretmen, evet bir öğretmene benziyordu; sert ve zekâsı deneyleriyle beslenen. Ama yine de ufak tefek. İşte ilk izlenim bundan başka bir şey değildi. Bir de, konuşmamız boyunca gözlerimin içine dimdik bakışı dikkatimi çekmişti. Buna konuşma denebilirse tabii. Çünkü konuşan bendim, o hep susuyordu. Tek sözcük, tek hece çıkmadı ağzından. Üstelik içerisi boğucu sıcaktı ve ben yollarda ölesiye yorulmuştum.»

Smiley isteksizce tabağındaki yemeği yemeye başladı. İştahsızdı, ayıp olmasın diye yiyordu sanki. «İşte» dedi birkaç lokma aldıktan sonra, «Aşçı da gücenmez böylece. Açıkçası, Gerstmann'a karşı biraz olumsuz bir tutum içindeydim. Hepimizde önyargı vardır, ben de tel-

sizcilere müthiş sinirlenirim. Deneylerime göre son derece sıkıcı adamlardır, kötü ajanlardır ve çok sinirlidirler. Sıra iş yapmaya gelince de utanılacak kadar güvenilmez olurlar. Gerstmann da bana onlardan biri gibi geliyordu. Belki de şimdi geriye bakınca o gün ona karşı daha —durakladı— tedbirli, daha dikkatli davranmamış olduğum için kendimi temize çıkaracak bahaneler buluyorum.» Birdenbire sesi güçlendi. «Hoş, gerçekten suçlu olduğuma emin değilim ya. Bahaneye gerek olup olmadığını da kesinlikle bilmiyorum.»

Guillam, Smiley'in kızdığını hissetti, alışılmışın dışında. Solgun dudaklarında beliren cansız gülümseme bunu rotaya koyuyordu. «Cehenneme kadar yolu var,» diye mırıldandı.

Guillam şaşırmıştı, devamını bekledi.

«Gerstmann'ı görünce, bu hapishanenin onu yedi günde yıprattığını düşünmüştüm. Ama iklime ve zor şartlara kısa sürede alıştığı belliydi. Toz derisine işlemişti ve terlemiyordu. Ama ben terden sırılsıklamdım. Bir yıldır konuştuğum Rus ajanlarına söylediğim alışılmış sözleri çabuk çabuk tekrarladım. Tabii, onun durumunda birinin Rusya'ya gönderilmesi, birçokları gibi orada bizim ajanımız olarak çalışması söz konusu olamazdı. «Ikisinden birini seçeceksiniz. Bu kararı da sizden başka kimse veremez. Batı'ya geçin, size akla mantığa uygun ölçüler içinde rahat bir yaşam sağlayalım. Sorguya çekildikten sonra —bize yardımcı olmanızı bekleyeceğiz— hayata yeniden başlamanıza yardım ederiz. Yeni bir ad, güvenlik ve biraz da para sağlarız. Öte yandan, Rusya'ya dönerseniz sizi ya vururlar ya da bir kampa sürerler. Geçen ay Bykov'u, Shur'u ve Muranov'u sürdüler. Şimdi bana gerçek adınızı söyler misiniz? İşte buna benzer bir şeyler söyledim. Bunları söyledim, sonra arkama yaslanıp terimi sıidım ve «Evet, teşekkür ederim» demesini bekledim. Gerstmann kıpırdamadı. Ağzını açmadı bile. Çalışmayan büyük vantilatörün altında öyle oturuyordu işte, inatçı, minicik bir adam, kahverengi şakacı gözleriyle bana bakıyordu. Ellerine baktım, nasırlıydı. Bir ara hangi ağır işte çalıştığını sormayı bile düşündüm. Ellerini... şöyle... masa-

nın üstüne koymuştu. Avuçları açık, parmakları hafif kıvrılmış, hâlâ kelepçeli gibi.»

Garson çocuk, Smiley'in el hareketinden bir şey istediğini sanarak masaya doğru koştu. Smiley, bir kere daha kibarca her şeyin mükemmel olduğunu söylemek zorunda kaldı. Hele şarap çok nefisti. Acaba nereden getirtmişlerdi? Çocuk matrak geçerek sırıttı, yanlarından uzaklaştı ve yan masayı silmeye koyuldu.

«Sanırım, işte tam o sıra olağanüstü bir huzursuzluk duygusu sardı beni. Sıcaktan çok rahatsız olmuştum. Demir masaya *tıp tıp* damlayan kendi terimin sesi ve o leş kokusu dayanılır gibi değildi. Gerstmann'ın sadece susuşu değil, put gibi duruşu da sinirime dokunmaya başlamıştı. Evet, böyle güç konuşanlarla çok karşılaşmıştım. Susmaya, en yakınlarına karşı bile üstü kapalı davranmaya alışmış kişilerin birden ağızlarını açıp bütün sırları düşmana vermeleri beklenmez. Bir yandan da, cezaevi yetkililerinin, işimi kolaylaştırmak için onu bana getirmeden önce yumuşatmış olacaklarını düşünüyordum. İşkence yapmadıklarını söylemişlerdi, ama bilirsin, belli olmaz bu işler. Böylece suskunluğunu geçirdiği şoka yordum. Ama o kaskatı duruş, o bilinçli suskunluk bambaşka şeydi. Özellikle için karmakarışık bir durumdayken: Ann, kendi yüreğimin atışı, sıcağın ve yolculuğun etkisi...»

«Anlıyorum,» dedi Guillam yavaşça.

«Acaba?.. Oturmak çok şey anlatan bir davranıştır, herhangi bir sahne sanatçısı bunu size söyleyebilir. Yaratılışımıza göre otururuz. Büzülür, ata binercesine yerleşiriz, iki raunt arasında dinlenen boksörler gibi yayılırız, kıpırdanır, bacak bacak üstüne atar, sonra bacak değiştiririz, yavaş yavaş sabrımız tükenir, dayanıklılığımız azalır... Gerstmann bunların hiçbirini yapmadı. Kalıp gibi oturuyordu. Küçük bedeni bir kaya parçası kadar sertti. Bütün gün, gözünü bile kırpmadan böyle oturabileceğini söyleyebilirim. Oysa ben...»

Sinirlice güldü ve şarap bardağını aldı, tattı. Şarap berbattı anlaşılan. «Oysa, ben önümde kağıt, kitap, rapor, ne olursa olsun, herhangi bir şey bulunsa rahatlayacaktım. Aslında huzursuz yaradılışlıyım galiba, telâşlı, kararsız. Neyse, o an böyle olduğumu düşünmüştüm.

Filozof dinginliği eksik bende diye düşünüyordum. Ya da bir felsefem yoktu, diyebilirsin. Görevim beni o ana kadar sandığımdan da fazla ezmişti. Ama bu kokuşmuş hücrede gerçekten incinmiş olduğumu hissediyordum. Soğuk savaşın bütün sorumluluğunun omuzlarıma yüklendiğini sanıyordum. Tabii bu saçmaydı, sadece çok yorgun ve biraz da hastaydım.» Smiley yeniden şarap bardağını aldı ve bir yudum içti.

«Şunu söyleyeceğim...» biraz duraladı ve yine kendine olan kızgınlığını belli ederek, «Emin olun,» dedi, «yaptığım şeyden ötürü kimsenin bir özür aramasına gerek yok.»

«Peki ne yaptınız?» diye sordu Guillam gülerek.

«Sessizlik oldu,» dedi Smiley soruya aldırmadan. «Bunu Gerstmann'ın yarattığı söylenemez, nasılsa sessizdi. Benden geliyordu bu seferki. Evet, dediğim gibi konuşmamı yapmıştım. Hiç önemsemediği fotoğrafları göstermiştim. San Fransisko'daki şebekenin deşifre olduğunu anlattığımda, inanmış göründüğüne kalıbımı basabilirim. Ben bu olayı tekrarladım, başka bir şey anlattım, değiştirdim, süsledim. Bir an geldi ki söyleyecek tek söz bulamadım. Dilimi yutmuş gibiydim, öylece kalmıştım. Domuz gibi terliyordum. Bir aptal bile bu durumlarda ne yapması gerektiğini bilir. Sözlerini bitirmişsindir, ayağa kalkarsın, 'Söyliyeceklerim bu kadar, karar sizin' der ve çıkar gidersin. Ya da, 'Sabah gelirim,' 'Artık gidebilirsin, sana bir saat düşünme fırsatı veriyorum,' benzeri bir şeyler söylersin. Ama ben böyle yapmadım. Sessizliği bozdum ve Ann'dan konuşmaya başladığımı farkettim.» Guillam'ın boğuk sesle itirazına fırsat vermedi. «Yok, yok, kendi Ann'ımdan değil, *onun* Ann'ından. Onun da bir Ann'ı olduğunu düşünmüştüm. Kendi kendime sormuştum. Gerstmann'ın durumundaki adam ne düşünür? Ben olsam ne düşünürdüm?.. Ve aklıma kişisel diyebileceğim bir cevap gelmişti: Sevdiği kadını düşünür. Buna izdüşümü mü, çağırışım mı denir, bu terimlerden nefret ederim, ama duruma bunlardan biri uygulanır kuşkusuz. Kendi belamla onun belasını trampa ettim. İşte buna dikkat edin. Şimdi farkediyorum ki, kendi kendimi sorguya çekmeye koyuldum.— o hiç konuşmadı, düşünebiliyor musunuz? Dayandığım

bazı dış belirtiler vardı elbette. Evli'ye *benziyordu;* bir bütünün yarısına *benziyordu,* ömrü boyunca yalnız kalmış olamayacak kadar eksiksiz'e *benziyordu.* Sonra pasaportunda da Gerstmann evli gözüküyor. Hepimiz sahte öykülerimizi kendimiz yaratmaya yatkınızdır. En azından gerçekle paralellik kurmak denebilir buna.» Yine bir an düşünceye daldı: «Bunu çoktandır düşünürdüm; hattâ Control'a bile, ele geçirdiğimiz ajanların maske öykülerine bu açıdan bakalım demiştim. Bir insanın sahte kimliklerinin sayısı arttıkça, bunlar gizledikleri kişiyi daha çok açığa vururlar. Örneğin kendini sahte kimliğinde beş yaş küçülten elli yaşındaki adam, kendini bekâr olarak gösteren evli adam, iki çocuğum var diyen çocuksuz adam, ya da karşısında konuşmadan oturan kişinin yerine geçen soru soran kişi. Gerçek kimliklerini gizleyen pek az kişi, gizli isteklerini dile getirmekten kendini alıkoyabilir.»

Smiley konuyu dağıtmıştı, Guillam sabırla Karla'ya —yani Gerstmann'a— dönmesini bekliyordu. Çünkü Smiley nasıl bütün dikkatini Karla üzerinde topladıysa, Guillam da Smiley'in üzerinde toplamıştı. Anlatacaklarının sonunu duymak için o an Smiley'le nereye olsa gidebilir, Smiley ne yapsa katılabilirdi. Yeter ki hikâyesinin sonunu öğrenebilsin.

«Amerikalıların gözlem raporlarından Karla'nın sigara tiryakisi olduğunu da öğrenmiştim. Camel içiyordu zincirleme. Gardiyana sigara almasını söyledim. Para verirken pek garip bir izlenime kapıldığımı hissettim. Gerstmann'ın Hint'liye para verişimde simgesel bir yan bulduğu duygusu. O zamanlar paramı kemerimde taşırdım, belimdeki desteden zorla para çıkarışım emperyalist zorba olduğum izlenimini uyandırdı bende.» Güldü Smiley. «Oysa hiç böyle *değilimdir.* Bıll böyle olabilir. Belki Percy'de... Ama ben değilim.» Smiley sustu ve garsonu çağırdı, onu uzaklaştırmak istiyordu. «Su getirir misiniz lütfen? İki de bardak. Teşekkür ederim.» Garson uzaklaştı. «Evet, Bayan Gerstmann'ı sordum ona.»

«Karısının nerede olduğunu sordum. Keşke biri de bana Ann'ın nerede olduğunu sorsaydı da, ben de cevaplandırabilseydim. Ama Gerstmann'dan cevap çıkma-

dı. Yine o katı bakışlar... İki yanında duran gardiyanların bakışları Gertsmann'ınkilerden çok daha yumuşaktı. 'Karın herhalde yeni bir hayat kurar kendine,' dedim. 'Başka ne yapabilir ki?' Acaba güveneceği dostları yok muydu karısıyla ilgilenecek? Belki de karısıyla haberleşmesini sağlayabilecek bir yol bulurduk. Moskova'ya dönmekle karısına bir yardımı olmayacağını ekledim. Kendim konuşuyor, kendim dinliyor, ama duramıyordum, sözcükler kendiliğinden ağzımdan dökülüyordu. Susamıyordum, belki de susmak istemiyordum. Ann'dan ayrılmak zamanının gerçekten geldiğini düşünüyor ve konuşuyordum, anlıyor musunuz? Rusya'ya dönmesinin Don Kişotça bir davranış olacağını, karısına bir yarar sağlamayacağını söyledim. Belki zararı bile dokunurdu kadına. Toplumdışı kalır, en iyimser görüşle, kurşuna dizilmeden birkaç dakika önce görebilirdi kocasını. Bizim safımıza geçerse, karısını elimizde bulunan bir yığın Rus ajanıyla değiştirebilirdik. Unutmayın, o sıra elimizde büyük bir stok vardı, bir bölümü takas edilip Rusya'ya dönüyordu. Gerçi, elimizdekileri onun karısı için kullanmamıza ne gerek vardı. Tanrı bilir. Karısının, Doğuya geçip vurulduğunu ya da Sibirya'ya sürülüp açlıktan öldüğünü görmektense, Batı Blok'una geçtiğine sevineceğini, karısı için de sonradan onun yanına gelme şansının bulunduğunu söyledim. Artık hedef karısıydı, onun üzerinde duruyordum. Gerstmann'ın yüzü beni yüreklendiriyordu. Onunla bağlantı kurabildiğime, zırhının zayıf yanını bulduğuma yemin ederdim. Buna rağmen, bütün yaptığım, kendi açıklarımı ona göstermekti. Sibirya sözcüğünü duyunca bakışları gerçekten değişti. Gertsmann'ın ürperdiğini hissettim. Yanılmıyordum, duyarlı bir yanına dokunmuştum. Sibirya sürgününün acısını tadalı çok olmuyordu. Bir süre sonra gardiyan ellerine sigara paketleriyle geldi. Paketleri gürültüyle demir masanın üzerine attı. Paranın üstünü saydım, bahşiş verdim ve bu arada Gerstmann'ın anlamlı bakışını tekrar yakaladım. Eğleniyormuş gibiydi bakışları, ama bunu tam olarak değerlendirecek durumda değildim. Gardiyan bahşiş almadı, herhalde İngilizlerden pek hoşlanmıyordu. Bir paket açtım ve Gertsmann'a uzattım. 'Hadi al, tiryakisin, biliyoruz. Hem de

en sevdiğin marka,' dedim. Sesim iyice heyecanlıydı, ama buna engel olamıyordum. Gertsmann ayağa kalktı ve gardiyana kibarca hücresine dönmek istediğini belirtti.»

Smiley yarı yarıya dolu tabağını kenara itti. Donmuş yağ tabakaları kalın buz parçalarına benziyordu.

«Gertsmann odadan çıkarken, fikrini değiştirip bir paket sigarayla masada duran çakmağı aldı. Benim çakmağımı. Ann'ın armağanı olan çakmağı. Çakmakta, 'Ann'den George'a bütün sevgilerimle' yazılıydı. Böylesine olağanüstü bir durum olmasaydı çakmağı ona vermeyi düşünmek bile beni çıldırtırdı. Ama durum çok başkaydı. Aslında çakmağı almasını doğru buldum; aramızdaki bağın simgesi olarak gördüm. Çakmağı ve sigara paketini kırmızı gömleğinin cebine koydu, ellerini kelepçelemeleri için gardiyanlara uzattı. Ben hemen atıldım: 'İstersen bir sigara yak,' dedim. Gardiyanlara da, 'Ne olur bırakın içsin sigarasını,» diye ricada bulundum. Ama Gerstmann hiç kıpırdamadı. «Anlaşamazsak, seni yarınki uçakla Moskova'ya göndereceklerr,» dedim. Sözlerimi duymamış gibiydi. Gardiyanların onu hücresine götürüşlerini izledim, sonra da otele döndüm. Biri benimle otele kadar gelmişti, ama bugüne kadar kim olduğunu hatırlayamadım. Perişandım, duygularım çok karmaşıktı. Hattâ sandığımdan daha şaşkın ve hastaydım. Akşam azıcık bir şey yedim, çok içtim. Müthiş ateşim çıktı. Yatağa yattım, durmadan terliyor ve Gerstmann'ı düşünüyordum. Onun Moskova'ya gitmesini istemiyordum. Başım da dumanlı olduğundan, Gerstmann'ı Rusya'ya göndermeyeceğime, ona yeni bir hayat kuracağıma, karısını da getirtip sevgi dolu bir düzen hazırlayacağıma kendimi inandırıyordum. Onu kurtaracak ve bu sonsuz savaştan çekip koparacaktım. Rusya'ya dönmemesini tutkuyla istiyordum.» Smiley yine durdu, başını kaldırdı, kendi kendisiyle alay edercesine güldü. «Anlayacağınız Peter, o gece havlu atan Gerstmann değildi, bendim.»

«Ama hastaydınız,» diye üsteledi Guillam.

«Yorgun desek daha iyi olacak. Hoş, hasta ya da yorgun, ne farkeder? Bütün gece aspirin, kinin içerek Gerstmann'ın evliliğini düşledim. Karşımda duruyordu

Gerstmann. Pencerenin pervazına dayanmış, o kahverengi gözleriyle aşağı bakıyordu. «Dur, atlama, dur!» diye bağırıyordum ben de ona. Gerçekte onu korur görünerek bilinçaltımda kendi güvensizliğimi yaşıyordum. Sabah olduğunda bir doktorun gelip ateşimi düşürmek için iğne yaptığını hatırlıyorum. Bu durumda telgraf çekip görevi başkasına vermelerini istemeliydim. Cezaevine gitmeden önce iyice düşünmeliydim. Ama Gerstmann'dan başka bir şey düşünecek durumda değildim. Onun kararını duymalıydım! Saat sekiz olmadan, cezaevi koridorlarında Gerstmann'ın hücresine doğru yürüyordum. Gerstmann, tahta sırada dimdik oturuyordu. İşte o an, ilk kez Gerstmann'ın asker yanını sezdim. Onun da benim gibi bütün gece uyumadığı belliydi. Tıraş da olmamıştı. Çenesindeki gümüş rengi sakalları yaşlı bir adam yüzü vermişti ona. Yan sıralarda Hintliler uyuyordu. Gerstmann, kırmızı gömleğiyle, soğuk yüzüyle onların arasında fazla beyaz kalıyordu. Elinde Ann'ın çakmağı vardı. Sigara paketi sıranın üzerindeydi. Dokunulmamıştı. Geceyi ve içmediği sigaraları cezaevi, sorgu ve ölümle yüzyüze gelip gelemiyeceğine karar vermek için kullandığı sonucuna vardım. Bir bakışta anladım direnmeye karar verdiğini. Ona yalvarmadım. Böyle duygusal şeylerle etkilenmeyeceğini biliyordum. Uçağının kalkmasına daha iki saat vardı. İki saat bana yeter, diye düşünüyordum. Dünyanın en kötü avukatıyımdır, ama o iki saat süreyle konuştum durdum. Moskova'ya gitmekle başına gelecekleri, gitmemesi gerektiğini anlattım. Yüzünde salt dogmadan daha yüce bir şeyler gördüğüme inanıyordum; bunun kendi yakıştırmam olduğunun farkında değildim. Aynı yaşta, aynı meslekte ve aynı dayanıklılıkta bir adamın sıraladığı basit ve insancıl kanıtlarla eninde sonunda kandırılabileceğini düşünmüştüm. Ona ne zenginlik, ne kadınlar, ne Kadillak arabalardan söz ettim, bunları umursayacak tip değildi. Neyse ki, o sabah karısından söz açmayacak kadar da kendimi toplamıştım. Sonra, yok efendim özgürlükmüş —zaten özgürlüğün ne olduğunu da bilmem ya—, Batı dünyasının temeldeki iyi niyetiymiş... böyle şeylere değinmedim. Böyle palavralara uygun günler değildi, ben bile kendi ideolojik durumumdan kesinlikle

emin değildim. Aramızdaki benzerlikten yaklaştım: 'Dinle beni' dedim. 'Artık yaşlanıyoruz. Hayatımızı, birbirimizin düzenlerinde zayıf yanlar aramakla harcadık. Ben Doğu Blokundaki değerleri görüyorsam, sen de Batı'nın değerlerini biliyorsun. Bu sefil savaşın teknik yönden sağladığı doyuma ikimiz de kusuncaya dek tanık olduk. Ama bak şimdi, kendi tarafın seni kurşuna dizecek. Senin düzenindeki değerlerin benim düzenimdekiler kadar kıt olduğunu, iki taraf arasında fark bulunmadığını anlama zamanı gelmedi mi? Iyi dinle. Bu meslekte biz sadece olumsuz düşünceler taşırız. Bu yönde kaçacak yerimiz yok. Gençken —sen de ben de— *büyük* düşler peşinde koşuyorduk.' Yine içinde bir kıpırdanma hissettim —Sibirya— Bamteline basmıştım. 'Ama artık böyle olamayız, değil mi?' Bari buna cevap verse diyordum: O da ben de ayrı yollardan geçerek hayat konusunda aynı sonuca varmamış mıydık? Vardığım sonuçlar ona göre bağımsız sayılmasa bile çabamız ayni değil miydi? Örneğin, politik genellemelerin anlamsız olduğuna inanmıyor muydu? Artık, hayatta ancak özel olanın bir değeri kalmamış mıydı kendisi için? Büyük davalar, siyaset adamlarının elinde eski sefaletin yeni biçimlerini oluşturmaktan başka nereye varıyordu? Bu yüzden kendini yine başka bir anlamsızlık demek olan idam mangasından kurtarmak, hayatını kurtarmak, onu şimdi bulunduğu kendini yok etme çizgisinde tutan görev duygusunu, zorunluluk ya da verilmiş sözlerden daha önemli, ahlâksal yönden daha önemli değil miydi? Bunca yıldır dünyayı gezdikten sonra, kendisini işlemediği suçlardan ötürü ölüme mahkûm eden bir sistemin sağlıklı olup olmadığını hiç kendi kendine sormuyor muydu? Ona yalvarmaya başladım, evet, havaalanına giderken ona yalvarıyordum. Hâlâ benimle konuşmamıştı. Gerçekten inanıp inanmadığını düşünmesi için yalvarıyordum; acaba hizmet ettiği sisteme bağlı kalmak şu anda mümkün müydü gerçekten onun için?

Smiley sustu, bir süre konuşmadan oturdu.

«Bütün psikoloji bilgimi, bütün esnaflık hünerlerimi dökmüştüm ortaya. Control'a başımdan geçenleri anlattığında ne söylediğini tahmin edebilirsiniz. Anlattıklarımla eğleniyordu her zamanki gibi. İnsanların zayıf yön-

lerini dinlemekten hoşlanırdı. Özellikle benim zayıf yönlerimi, bilmem neden.» Smiley, nesnel tavrını takınmıştı yine. «Evet, havaalanına gelmiştik. Gerstmann'la birlikte uçağa bindim ve bir süre onunla gittim. O sıralar uçakların hepsi jet değildi. Gerstmann benden kaçıyordu, onu durdurmak için bir şey yapamıyordum. Artık konuşmuyordum ama düşüncesini değiştirmek istersе yanında olmak istiyordum. Ama Gerstmann kararlıydı. Bana istediğimi vermektense ölmeyi yeğliyordu. İçinde doğduğu, bağlandığı politik düzene karşı çıkmaktansa ölümü seçiyordu. Ona son kez baktığımda uçağın küçük penceresinden ifadesiz bir yüzle benim merdivenlerden inişimi seyrediyordu. Zaten o sıra Rus'a çok benzeyen katil suratlı iki herif arkasına geçmiş oturmuşlardı. Artık orada kalmamın hiç bir anlamı yoktu. İngiltere'ye döndüm. Control'a gittim. Control: 'Dilerim Tanrı'dan, onu kurşuna dizsinler,' dedi. Bana da o berbat yaseminli çayından bir fincan uzatıp kendime gelmemi sağladı. Hani içtiği o pis Çin çayı, var ya, limonlu yaseminli midir nedir? Köşedeki bakkaldan aldırır. Aldırırdı, demek istiyorum. Sonra da üç ay izinli olduğumu söyledi, itiraz hakkı tanımadan. 'Kuşkuya kapılmanız hoşuma gitti,' dedi. 'Sizin hakkınızda fikir sahibi oluyorum böylece. Yalnız kuşkuyu meslek edinmeyin kendinize. O zaman çekilmez olursunuz işte.' Bir uyarıydı bu. Unutmadım. Amerikalıları aklımdan çıkarmamı, kendisinin onları bir an bile düşünmediğini söyledi.»

Guillam, Smiley'e bakıyor ve hikâyenin sonunu bekliyordu. «Sonunda ne oldu?» diye sordu. Hikâyenin başı iyi gitmişti, ama sonunda kendini aldatılmış hissediyordu, yarım bir hikâye dinlemişti. «Gerçekten, Karla kalmayı düşündü mü acaba?»

«Eminim, aklının ucundan bile geçmemiştir,» karşılığını verdi Smiley. «Ben yufka yürekli bir budala gibi davrandım. Batılı iradesiz liberal tipinin en âlâsıyla karşılaştı Karla. Ama onun gibi bir aptal olmaktansa kendim gibi kalmayı yeğlerim. Eminim, ne benim kendisine söylediklerimle, ne de Moskova'da kendisini bekleyen dertlerle ilgiliydi Karla. Herhalde o uykusuz geceyi de, Moskova'ya dönünce Rudnev'i nasıl tepeleyeceğini

düşünerek geçirmişti. Rudnev bir ay sonra vuruldu; kaza kurşunu. Karla Rudnev'in yerine geçti ve eski ajanlarını yeniden canlandırma çalışmalarına başladı. Aralarında Gerald'ın da olduğu kuşkusuz. Ben konuşurken Karla yüzüme bakıyor demiştim ya, işte o sıra belki de Gerald'ı düşündüğünü sonradan hatırlamak ne garip değil mi? Herhalde arkamdan epey gülmüşlerdir, belki hâlâ gülüyorlardır.»

San Fransisko deneyinden sonra, Karla'nın gizli telsizi hiç kullanmadığını söyledi Smiley. Telsizle haberleşmekten tümüyle vazgeçmişti. «Elçilikteki haberleşmeler başka tabii. Ama kendi ajanlarının böyle bir şeye yanaşmalarına bile izin verilmedi. Ann'ın çakmağı da hâlâ onda.»

«Sizin çakmağınız,» diye düzeltti Guillam.

«Evet, evet benim çakmağım. Tabii.» diye mırıldandı Smiley garson hesabı alıp giderken. «Bir şey soracağım... Tarr, Ann'la ilgili o tatsız imada bulunurken özel olarak bildiği bir şey var mıydı?»

«Korkarım evet.»

«Demek söylentiler böylesine kesinlik kazandı, sınırların ötesine kadar ulaştı ve Tarr'ın kulağına kadar geldi.»

«Evet.»

«Peki, kesin olarak ne söyleniyor?»

«Bill Haydon'un bir zamanlar Ann Smiley'in sevgilisi olduğu,» diye cevap verdi Guillam buz kestiğini hissederek. Deşifre oldun, kovuldun, ölmek üzeresin gibisinden kötü haberler verdiğinde kendini korumak için bu soğukluğun ardına gizlenirdi.

«Ha, anlıyorum. Evet. Teşekkür ederim.»

Çok biçimsiz bir sessizlik oldu.

«Bir Bayan Gerstmann var mıydı, yani var mı?» diye sordu Guillam.

«Karla bir zamanlar Leningrad'da bir öğrenci kızla evlenmiş. Karla Sibirya'ya sürülünce kız intihar etmiş.»

«Öyleyse bu Karla'ya kurşun işlemez. Satın alınamaz, yenilgiye uğratılamaz, öyle mi?»

Arabaya döndüler.

«Yediklerimize bakılırsa oldukça pahalı bir yer bu-

rası,» dedi Smiley. «Acaba garson beni kazıkladı mı dersiniz.»

Ama Guillam, İngiliz lokantalarındaki kötü yemekleri tartışacak durumda değildi. Arabada direksiyona geçti. Gün yeniden bir karabasana dönüşmüştü, belli belirsiz tehlikeler ve kuşkularla karmakarışık.

«Peki, Merlin Kaynağı kim?» diye sordu. «Alleline o bilgiyi Ruslardan almadıysa kimden almış olabilir?»

«Ruslardan aldığı kuşkusuz.»

«Peki ama Tanrı aşkına, Tarr'ı Ruslar gönderdilerse...»

«Ruslar göndermedi ki, Tarr İngiliz pasaportlarını da kullanmadı, öyle değil mi? Ruslar yanlış anladılar. Alleline'ın elindeki haber Tarr'ın Rusları kandırdığına kesin bir kanıt. İşte o bir bardak suda koparılan fırtınanın tek yararı oldu bize. Bu çok önemli gerçeği öğrendik.»

«Peki, ya Percy 'havuzları kirletir' derken ne demek istiyordu? İrina'dan söz ediyordu herhalde.»

«Ve Gerald'dan,» diye onayladı Smiley.

Yine sessizlik içinde yol aldılar. Sanki aralarında aşılması olanaksız bir uçurum varmış gibi olmuştu birdenbire.

«Bakın, Peter,» diye yavaşça konuşmaya başladı Smiley. «Aradığım bazı şeylere oldukça yaklaştığımı anlıyorum. Karla, Sirk'i altüst etti, bu kadarını siz de biliyorsunuz, ben de. Ama son bir düğüm var ki, çok ustaca, onu çözemiyorum. Ama çözmeye kararlıyım. Hem sonra bir vaız dinlemek isterseniz; Karla herşeye dayanıklı bir yaratık değildir, çünkü fanatiktir. Ve, beni ilgilendirir mi bilmem ama, bir gün, bu ölçüsüzlük onun yıkılmasına yol açacaktır.»

Stratford metro istasyonuna geldiklerinde yağmur başlamıştı. Bir sürü insan tentenin altına sokulmuş yağmurun dinmesini bekliyordu.

«Peter, bundan sonra yavaşlamanızı istiyorum.»

«Yoksa, itiraz hakkı tanımadan üç aylık izin mi?»

«Biraz bu işlerden uzak durup dinlenin.»

Guillam, Smiley'in ardından kapıyı kaparken, birden içinden ona iyi geceler, hatta başarılar dilemek geldi.

Uzanıp camı açtı ve seslenmek için derin bir soluk aldı. Ama Smiley ortada yoktu. Bu kadar çabuk kalabalığa karışıp kaybolan bir kişi daha olamaz, diye düşündü.

O gece Bay Barraclough'un, Islay otelinin tavan arasındaki odasının ışığı sabaha kadar yandı. Smiley otele varır varmaz masasına oturmuş ve çalışmaya başlamıştı. Üstünü bile değiştirmemiş, tıraş olmamıştı. Okuyor, karşılaştırıyor, inceliyor, notlar alıyordu. Kendini görebilse, bu yoğun çalışma Control'un Sirk'in beşinci katındaki son günlerini hatırlatırdı ona. Guillam'ın dosyalarından geçen yılın nöbet cetvellerini, hastalık, izin listelerini inceledi. Geçen yılın başına kadar giderek Özel Şube ve Mülteciler Servisi tarafından Dışişleri Bakanlığına bildirilen, Kültür Ataşe Yardımcısı Aleks Aleksandroviç Polyakov'un Moskova ve Londra dışı yolculuklarıyla bu belgeleri karşılaştırdı. Bu tarihleri bir kere daha, Merlin'in bilgi verdiği tarihlerle karşılaştırdı ve nedenini kestiremeden Büyücülük Operasyonu raporlarını iki bölüme ayırdı: Alındığı sıra güncel olduğu kanıtlanabilen raporlar ve Merlin'in ya da onu çalıştıranların boşluk doldurmak için bir iki ay önceden yığmış olabilecekleri raporlar. Bunlar genel düşüncelerle ilgili notlar, hükümetteki önemli görevlilere ait kişilik çözümlemeleri, Kremlin dedikoduları gibi herhangi bir anda verilebilecek ve kısır dönemlerde oyalayabilecek türden sıradan şeylerdi. Güncel raporların listesini çıkardıktan sonra tarihlerini alt alta yazdı ve gerisini attı. Şimdi, bir buluşun eşiğinde olduğu sezgisiyle sonuca giden mantıki bağın her an kurulmasını bekleyen bir bilim adamına benzetilebilirdi. Sonradan, bir konuşma sırasında, Mendel'e durumunu şöyle anlatmıştı: «Her şeyi bir deney tüpüne koymuş, patlayacak mı diye bekliyordum.» En çok da, Guillam'ın Alleline'ın sözlerini aktarırken tekrarladığı 'Havuzları kirletmek' sözü heyecanlandırmıştı onu. Bir başka deyişle, İrina'nın mektubunun kesinleştirdiği kuşkuyu dağıtmak için, Karla'nın kurnazca attığı o 'son düğüm'ün çözümünü arıyordu Smiley.

Önce birtakım çok ilginç ön keşifler yaptı. Merlin'in

sağladığı raporların dokuzunda da ya Polyakov o sıra Londra'daydı ya da Toby Esterhase kısa bir gezi için yurt dışında bulunuyordu. Tarr'ın Hong-Kong serüvenini izleyen günlerde, Polyakov önemli kültürel görüşmeler yapmak için acele Moskova'ya çağrılmıştı. Bunun hemen ardından, Merlin en tantanalı ve en güncel haberlerinden birkaçını vermişti. Amerika Birleşik Devletleri'ne 'ideolojik yönden sızma'ya değiniyor ve Merkez'in Amerika'daki başlıca haberalma hedeflerine nasıl vardığını övgüyle değerlendiriyordu.

Smiley raporları bir kere de geriye doğru inceledi ve tersinin de doğru olduğunu gördü: Yakın olaylarla ilgili görmeyip ayırdığı raporlar Polyakov'un Moskova'da ya da izinli olduğu zamanlarda dağıtılmıştı genellikle.

İşte o an Smiley aradığını buldu.

Ne sevinçten havalara uçtu, ne «Euraka!» diye bağırdı, ne de Guillam'a, Lacon'a telefon edip «Smiley bir şampiyondur,» dedi. Öylece durdu. Önünde incelediği dosyalarda ve topladığı notlarda Smiley'in, Guillam'ın ve Ricki Tarr'm o gün kendi bakış açılarından ayrı ayrı kanıtlandığını görmüş oldukları kuram, doğrulanıyordu. Köstebek Gerald'la Merlin Kaynağı arasında daha fazla inkâr edilemeyecek bir benzerlik vardı ve Merlin'in dillere destan olan değişkenliği, hem Alleline'ın, hem de Karla'nın aleti olarak işlemesini sağlıyordu. Yoksa sadece Karla'nın mı demek daha doğru olur, diye düşündü, bu olayı yıkanarak kutlamak üzere havlusunu omuzuna atıp dışarı çıkarken. Ve bu planın yüreğinde öyle basit bir hile vardı ki. Bulduğu benzerlik Smiley'i gerçekten çok sevindirdi. Üstelik bu hilenin somut bir yanı da vardı. Burada, Londra'nın göbeğinde, parası Hazine'den çıkan 60.000 İngiliz lirasıyla ödenmiş bir ev. Kim bilir günde kaç dar gelirli vergi mükellefi bu eve imrenerek bakıyor, önünden geçerken hiç bir zaman böyle bir evde oturamayacaklarını düşünüyordu. O evin parasının kendi ceplerinden çıktığını bilmiyorlardı. Smiley, aylardır tatmadığı bir huzurla, Guillam'ın arşivden çaldığı Tanık Operasyonu dosyasını açtı.

24

MATRON BİR haftadır Roach'u düşünüyor ve üzülüyordu. Bir hafta önce, yatakhanedeki bütün çocukların kahvaltıya inmelerinden on dakika sonra Roach'u duşların orada tek başına bulmuştu. Pijamalıydı hâlâ, musluğa eğilmiş inatla dişlerini fırçalıyordu. Roach'un yüzü sapsarıydı, bitkin görünüyordu. Kadın nesi olduğunu sorunca da duymazlıktan gelmişti. «O sefil babasının yüzünden, ne olacak,» demişti ertesi gün Bay Thursgood'a. Cuma günü de: «Annesine yazıp, Roach'un kriz geçirdiğini söylemek *zorundasınız*,» demişti.

Ama Matron bile, analara özgü duyarlılığına rağmen, Roach'un hastalığının 'korku' olduğunu anlayamazdı.

Roach ne yapabilirdi? Küçük bir çocuk ne yapabilirdi? Buydu üzüntüsünün nedeni. Dosdoğru ailesinin talihsizliğine bağlanan dert buydu. Dünya barışını gece gündüz koruma sorumluluğunu çökük omuzlarına yükleyen acı durum da buydu. Gözlemci Roach, Jim Prideaux'nun değerli sözleriyle «okulun en iyi gözlemcisi», sonunda gereğinden fazla gözlemişti. Parasını, annesiyle babasının resimlerinin durduğu deri resim çerçevesini, her şeyini, elindeki en değerli şeyi vermeye hazırdı. Yeter ki geçen pazar akşamı gördüklerinden, öğrendiklerinden kurtulabilsin ve içini kemiren kurdu söküp atabilsin.

Oysa işaret vermişti. O pazar akşamı, ışıklar söndükten bir saat sonra, gürültüyle banyoya gitmiş, parmağını gırtlağına sokmuş, midesi bulanmış ve kusmaya başlamıştı. Ama yatakhane mümessili yerinden fırlayıp Matron'a «Roach hastalandı,» diye haber vereceği yerde bütün bu gösteri sırasında inatla uyumaya devam etmişti. Roach kızgınlıkla yeniden yatağına dönmüştü. Ertesi gün öğleden sonra, öğretmenler odasının dışındaki telefondan o günkü yemek listesini boğuk ve garip bir sesle mırıldanmış, içinden de bir öğretmenin duyması için dua etmişti. Duyarlarsa delirdiğini sanacaklardı. Ama kimse ona aldırmadı. Gerçekle düşü karıştırmayı denemiş, olayın kendi hayalinin ürünü olan bir şeye

dönüşmesini dilemişti. Ama her sabah, Çukur'un yanından geçerken, Jim'in ay ışığında küreğine dayanmış duran gölgesini görüyor ve toprağı kazarken çıkardığı homurtuyu duyuyordu.

Roach aslında oraya hiç gitmemeliydi. Suçu buydu işte: Öğrendiği şey günah sonucu elde edilmişti. Kasabadaki çello dersinden ağır ağır okula dönüyordu. Ağır yürümesi akşam duasına geç kalmak ve Bayan Thursgood'un kötü bakışlarını görmemek içindi. Okulda herkes akşam duasındaydı. Jim'le Roach'dan başka herkes. Kilisenin yanından geçerken herkesin yüksek sesle 'Magnificat'ı söylediğini duydu. Ve çukurun çevresini dolaşmak için yolu uzattı. Jim'in vagonunda ışık yandığını görmüştü. Roach, her zamanki yerinde durarak perdelerin ardında ağır ağır hareket eden Jim'in gölgesini seyretmeye başladı. Erken yatıyor bu akşam, diye hoşnutlukla düşündü ışık birden sönünce. Çünkü Jim, rugby oynadıktan sonra Alvis'e atlıyor, geziyor ve Roach uyuyana kadar dönmüyordu son zamanlarda. Karavanın kapısı birden açıldı ve Jim elinde bir kürekle dışarı çıktı. Roach büyük şaşkınlık içindeydi. Gecenin karanlığında nereyi kazmak istiyor, diye sordu kendi kendine. Akşam yemeği için sebze toplayacaksa elindeki küreğe ne gerek vardı? Bir an Jim, olduğu yerde durdu ve 'Magnificat'i dinledi. Sonra bakışlarını Roach'un durduğu yere çevirdi, bir süre baktı. Oysa Roach tümseklerin gölgesinde kaldığından onu görmesine imkân yoktu. Bir an ona seslenmeyi bile düşünmüştü, ama akşam duasına gitmediğinden kendini suçlu hissediyordu.

Bir süre sonra Jim toprağı adımlamaya başladı. Belki böyle değildi, ama Roach böyle olduğunu düşündü. Toprağı kazacak yerde sebze bahçesine eğildi, küreği toprağa bıraktı. Sanki Roach'un görmediği bir şeyi kerteriz alıyordu, örneğin kilisenin çan kulesini... Sonra küreği aldı, toprağı topuğuyla işaretledi ve hızla kazmaya başladı. Roach sayıyordu; on iki kere toprağa girdi kürek, sonra durdu. Jim hızla eğilerek topraktan bir paket çıkardı ve kalın paltosunun içine soktu. Birkaç saniye sonra karavanın kapısı çarpılarak kapandı. Işık yeniden yandı ve Roach hayatının en yürekli kararını vererek parmak uçlarına basa basa arabaya doğru yü-

rümeye başladı. Bir tümseğe çıkarak boyunu pencereye göre ayarladı. Perdeler pencereyi tüm kapatmadığından arabanın içi görülebiliyordu.

Jim masanın yanında ayakta duruyordu. Arkada yatağı, yatağın üzerinde bir yığın ders kitabı, votka şişesi ve boş bir bardak vardı. Yer açmak için bunları yatağa yığmış olmalıydı. Elinde bir çakı tutuyordu, ama kullanmıyordu çakıyı. Çünkü Jim ipleri eliyle koparırdı. Ancak koparamadığını keserdi. Paket otuz santim kadardı, sarımsı kağıdıyla tütün kesesini andırıyordu. Jim paketi yırtarak açtı ve içinden somun anahtarına benzer, beze sarılı bir şey çıkardı. Ama toprağa somun anahtarı gömmek kimin aklına gelirdi? Hattâ bu, 'İngiltere'nin en iyi arabası' için kullanılsa bile... Vidalar veya civatalar ikinci bir küçük sarı paketteydi. Jim bunları masanın üzerine döktü ve teker teker inceledi. Hayır, bunlar vida değil mürekkepli kalem kapağıydı. Hayır, mürekkepli kalem kapağı da değildi, ama Roach ne olduklarını anlayana kadar Jim bunları Roach'un göremeyeceği bir yere itmişti.

Büyük sarı paketten çıkan da somun anahtarı değildi, İngiliz anahtarı da değildi, arabayla ilgili bir şeyse, hiç değildi.

Roach çılgınca, sendeleyerek yamaca doğru koşmaya başladı. Tümseklerin arasından geçiyor, anayola çıkıyordu. Ama hayatının en ağır koşusuydu bu. Kuma ve derin sulara bata çıka koşuyor, bacaklarına otlar dolanarak koşuyor, gecenin serin havasını büyük bir açlıkla içine çekip koyveriyor, Jim gibi, hızlanmak için önce bir bacağından, sonra ötekinden destek alıp başını sallayarak koşuyordu. Nereye doğru gittiğini bildiği yoktu. Ardında bıraktığı şeyden başka bir şey düşündüğü yoktu. Aklı hâlâ kara tabanca ve tabancayı saran güderideydi. Jim, kırış kırış, solgun yüzünü, ışıktan gözlerini biraz kısarak, lambaya doğru eğmiş, kurşunları dikkatle tabancanın şarjörüne yerleştiriyordu.

25

«ADIMIN geçmesini istemiyorum, George,» dedi Bakan. Her zamanki gibi uyuşuk, ağır ağır konuşuyordu. «Ne not, ne muhtıra. Uğraşmam gereken bir sürü seçmen var. Sizin böyle bir derdiniz yok. Oliver Lacon'un da yok, değil mi Oliver?»

«Evet, üzüldüm buna» dedi Smiley, Bakan'ın konuşurken Amerikalılar gibi yardımcı fiillerin canına okuduğunu düşünerek.

«Benim seçim bölgem sizin olsaydı daha fazla üzülürdünüz,» karşılığını verdi Bakan.

Buluşma yerini seçmek bile, önceden tahmin edilebildiği gibi saçma bir tartışmaya yol açmıştı. Smiley, Lacon'un Whitehall'daki odasında buluşmayı sakıncalı bulduğunu söylemişti. Whitehall, Sirk görevlilerinin uğrak yeriydi. Ya haberciler mesaj getirirdi, ya da Percy Alleline İrlanda sorununu görüşmek üzere uğrardı. Öte yandan da Bakan, Islay oteline de, Bywater sokağına da gelmeyi reddetti, ona göre buraları emin değildi. Daha geçen gece televizyonda konuşmuştu ve göründüğü yerde tanınmaktan kıvanç duyuyordu. Karşılıklı bir sürü telefon görüşmesinin sonunda Mendel'in Mitcham'daki Tudor stili evine gitmek üzere yola çıktılar. Tabii, Bakan ve pırıl pırıl arabası burada yırtık çoraptan fırlamış parmak gibi göze çarpacaktı. Şimdi Smiley, Lacon ve Bakan evin bahçeye bakan tül perdeli salonunda oturmuş, taze som balıklı sandviçlerini yiyorlardı. Ev sahibi Mendel üst kattan evin çevresini gözetliyordu. Bahçede oynayan çocuklar da arabanın şoförünü sorguya çekiyor, kimin şoförü olduğunu söyletmeye çalışıyorlardı.

Bakan'ın oturduğu koltuğun arkasında, arılarla ilgili bir dizi kitap duruyordu. Arılar, Mendel'in tutkusuydu. Hatırlıyordu Smiley; Surrey'den başka yerlerden gelen bütün arılar için Mendel 'yabancı' deyimini kullanırdı. Bakan oldukça genç kalmış bir adamdı, çenesindeki koyu leke bir patırtıda iyice hırpalanmış olduğunu ortaya koyuyordu. Saçı tepeden dökülmüştü, bu ona ol-

gun bir hava veriyordu. Tam bir Eton ağzıyla ağır ağır konuşuyordu. «Evet, karar nedir?» diye sordu. Külhanca konuşmaya da bayılıyordu, ustasıydı bu işin.

«Herhalde önce Amerikalılarla bu yakınlarda sürdürmekte olduğunuz pazarlığı yavaşlatmanız gerek diye düşünüyorum» dedi Smiley. «Büyücülük Ürününün bundan sonraki kullanımını tartışan kasanızdaki isimsiz gizli eki düşünüyordum.»

«Hiç duymadım öyle bir şey,» dedi Bakan.

«Nedenleri anlayabiliyorum tabii; dev Amerikan örgütünün elindeki malzemenin kaymağını almaya alışmak insanı baştan çıkarır. Büyücülük ürününün takas edilmesi fikrinin savunulabilecek yanım görebiliyorum bu yüzden.»

«*Savunulamıyacak* yanı nedir o halde?» Bakan borsa komisyoncusu ile konuşuyor gibiydi.

«Köstebek Gerald gerçekten varsa,» diye söze başladı Smiley. Ann bütün yeğenlerinin içinde yalnız Miles Sercombe'un kusurlarını bağışlatacak hiç bir iyi yana sahip olmadığını söylemişti. Smiley hayatında ilk kez Ann'a hak veriyordu. Şu anda kendini hem aptal, hem de tutarsız buluyordu. «Köstebek varsa, ki sanırım bu hepimizce kabul ediliyor,» diye devam etti, bekledi ama kimse hayır demedi. «Eğer Köstebek varsa,» diye tekrarladı Smiley, «Amerikalılarla yapılan ticaretten iki misli kâr sağlayan yalnız Sirk olmayacak, Moskova Merkezi de bir o kadar kârlı çıkacak, çünkü sizin Amerikalılardan satın aldıklarınızı Ruslar da Köstebekten sağlayacak.»

Bakan elini öfkeyle masaya vurdu. Parlak cilanın üzerinde nemli bir el izi kaldı.

«Allah kahretsin, *anlamıyorum*» diye bağırdı. «Şu Büyücülük saçması acaip şey doğrusu. Daha bir ay önce, neredeyse gökteki yıldızları ayağımızın altına serecek gibiydi; şimdi gelmiş Rusların yutturmacası olduğunu söylüyorsunuz. Neler dönüyor bu işte yahu?»

«Doğrusu durum göründüğü kadar mantıksız değil. Zaten bizim de zaman zaman Rus şebekesinden yararlandığımız oldu, bana kalırsa çok da iyi yararlandık. Elimizdeki en iyi malzemeyi verdik onlara. Füzelerle, savaş stratejileriyle ilgili bilgileri. Siz de bu işin içinde-

diniz!» Bu son söz Lacon'a yöneltilmişti, o da âni bir baş harektiyle onayladı. «Onlara işimize pek yaramayan ajanları pas ettik, haberleşme olanakları sağladık, kurye bağlantılarının güvenliğini sağladık, telsiz mesajlarını iyi dinleyebilmek için bütün yollarını açık tuttuk. İşte karşı tarafı çalıştırmak için —neydi kullandığınız deyim?— 'Komiserlerini nasıl yetiştirdiklerini öğrenmek için' ödediğimiz bedel. Eminim, Karla bizim şebekeleri çalıştırıyor olsaydı bize aynı bedelin ödenmesine razı olurdu. Hattâ Amerikan piyasasına göz dikse daha da fazlasını yapardı, değil mi?» Sustu ve Lacon'a baktı. «Çok daha fazlasını, evet, çok daha fazlasını. Amerikalılarla bir bağlantı, yani Amerikalılardan gelecek esaslı bir bilgi, Köstebek Gerald'ı dosdoğru ön safa geçirir. Sirk'i de tabii, ama dolaylı yoldan. Ruslar, İngilizlerin istedikleri her şeyi vermeye hazırdırlar... Karşılığında Amerikalıları satın almak varsa.»

«Teşekkür ederim,» dedi Lacon çabucak.

Bakan yerinden kalktı, tabaktan arada yemek için iki sandviç aldı, herhalde seçmenlerinden olmadığı için Mendel'e veda bile etmedi.

Lacon kaldı.

«Prideaux ile ilgili en küçük şeyi bile aramamı istemiştiniz,» dedi sonunda. «Araştırma yaptım, Prideaux ile ilgili birkaç belgemiz bulunduğunu gördüm.»

Sirk'in iç güvenliğiyle ilgili dosyaları rasgele karıştırmıştı Lacon. Bunlar arasında birkaç eski rapor bulmuştu. Göreve yeni alınanlarla ilgiliydi raporlar. İçlerinden biri Jim Prideaux'nun raporuydu.

«En ufak bir engelleyici kayıt olmadan işe alınmış, anlıyorsunuz ya. Pürüzlü tek bir nokta yok. Smiley'in dikkatle ona bakmasına yol açtı. «Sadece, belki ilgilenirsiniz diye söylüyorum, Oxford günleriyle ilgili bir söylenti var da. O yaşlarda hepimizin 'sol'la kırıştırmaya biraz hakkımız vardır.»

«Tabii vardır.»

Yeniden bir sessizlik çöktü ortalığa, bu sessizliği Mendel'in üst kattan gelen hafif ayak sesleri bozuyordu.

«Prideaux ve Haydon gerçekten pek yakındılar, bilir-

siniz,» diye itiraf etti Lacon. «Şimdiye kadar farkına varmamıştım bunun.»

Lacon birden kalkmış, gitmek için sabırsızlanıyordu. Çantasını telaşla karıştırarak büyük, başlıksız bir zarf çıkardı, Smiley'in çantasına soktu ve Whitehall'in gösterişli dünyasının yolunu tuttu. Bay Barraclough da İslay oteline gidip... yeniden Tanık Operasyonu dosyasını okumaya koyuldu.

26

ERTESİ GÜN, öğle yemeğinin saatı yaklaşıyordu. Smiley çalışmış, biraz uyumuş, yine çalışmış, yıkanmış ve dışarı çıkmıştı. Şimdi, o güzel Londra evinin basamaklarını çıkarken gülümsüyordu, çünkü Sam'ı severdi.

Grosvenor Meydanına yakın olan, Kral George stili bu ev kahverengi tuğladandı.

Beş basamak çıktı Smiley, oymalı bir küçük girintide bakır bir zil vardı. Siyah kapının iki yanında sütunlar yükseliyordu. Kapı tokmağı da pirinçti ve parlıyordu. Zile dokunur dokunmaz kapı ardına kadar açıldı. Smiley yuvarlak bir hole girdi. Holün karşısında bir kapı ve kapının önünde siyah giysili, iriyarı iki kişi duruyordu. Westminster kilisesinin teşrifatçılarına benziyorlar, diye düşündü. Mermer bir şöminenin üzerine iki koşan at resmi duruyordu. Bu da Stubbs'ın tablosu olabilirdi. Smiley paltosunu çıkarırken birinci adam yanına geldi ve paltoyu aldı. İkinci adam, defteri imzalaması için onu bir masaya götürdü.

«Hebden,» diye mırıldandı Smiley, deftere Sam'ın hatırlayabileceği bir şifreli ad yazarken. «Adrian Hebden.» Smiley'in paltosunu taşıyan birinci adam iç telefonu açtı. «Bay Hebden. Adrian Hebden,» dedi.

«Beyefendi, bir dakika beklemenizi rica edeceğim,» dedi masanın yanındaki ikinci adam. Müzik sesi duymadı Smiley. Böyle bir yerde hafif müzik çalmalı, diye düşündü. Bir de küçük şadırvan olmalı.

«Aslında Bay Collins'in yakın arkadaşıyım,» dedi

Smiley. «Eğer Mr. Collins şu anda meşgul değilse, beni şu sıralarda bekliyor olmalı.»

«Teşekkür ederim,» diye mırıldandı telefonla konuşan adam ve ahizeyi yerine koydu. Smiley'i dipteki kapıya götürerek bir başka odaya soktu. Her yer olağanüstü bir sessizlikteydi. Yerler bir ipek halıyla kaplıydı, ayak sesi bile duyulmuyordu.

«Bay Collins şurada efendim,» dedi saygıyla «İçkiler de müessesemizin ikramıdır.»

«Üç salon birleştirilmişti. Sütunlarla, kemerlerle bölünen üç büyük oda ve maun kaplı duvarlar, her odada bir büyük masa. Üçüncü masa yirmi metre ötedeydi. Işıklar, yaldızlı çerçeveli anlamsız meyva resimlerini ve yeşil çuha örtülü masaları aydınlatıyordu. Perdeler kapalıydı. Masaların üçte biri dolu sayılırdı, her birinde dört beş oyuncu oturuyordu. Oyuncuların hepsi de erkekti, kimse konuşmuyordu. Sessizliği sadece rulet bilyasının takırtısı, dağıtılan fişlerin çıtırtısı ve krupiyelerin mırıltısı bozuyordu.

«Vay! Adrian Hebden, ha!» dedi Sam Collins muzip bir sesle. «Çoktandır görüşmemiştik.»

«Merhaba, Sam,» dedi Smiley ve el sıkıştılar.

«Benim inime gidelim,» dedi Sam ve ayakta duran çok iri, yüksek tansiyonlu kupkuru yüzlü adama işaret etti. Adam hafifçe başını salladı.

«Nasıl, beğendin mi burasını?» diye sordu Sam, duvarları kırmızı ipek kaplı koridoru geçerlerken.

«Çok etkileyici,» dedi Smiley kibarca.

«Pek yerinde. Etkileyici! Tastamam böyle işte.» Sam siyah smokin giyiyordu. Odası Edward tarzı pelüşle kaplanmıştı. Mermer kaplı masanın ayakları hayvan pençesiydi. Ama oda küçük ve havasızdı. Daha çok tiyatro kulislerindeki odalara benziyor, diye düşündü Smiley. Dekorlardan arta kalanlarla döşenmiş.

«Bakarsın gelecek yıl beni de birkaç kuruş ortak ederler. Pek sert adamlar, ama hepsi hızlı, anlarsın ya.»

«Kuşkusuz,» dedi Smiley.

«Eskiden bizim olduğumuz gibi.»

«Öyle.»

Sam Collins, bakımlı ve canlı bir adamdı. Siyah, özenle kesimliş bir bıyığı vardı. Zaten Sam Collins bı-

yıksız düşünülemezdi. Aşağı yukarı elli yaşlarında olmalıydı. Uzun yıllar Doğu'da bulunmuştu. Orada bir zamanlar beraberce Çinli bir telsizciyi hedef alan bir iş çevirmişlerdi. Hafif kırlaşan saçlarına rağmen otuz beş yaşından fazla göstermiyordu. Gülüşü sıcaktı; güvenilir bir dostluğu vardı. Ellerini, kağıt oynar gibi masanın üzerine koymuştu. Smiley'e hem bir baba, hem de bir oğul gibi, sahip çıkan bir sevgiyle bakıyordu.

«Dostumuz beşi geçerse,» dedi gülümseyerek, «Bana haber ver Harry, tamam mı? Bunun dışında o koca ağzını kapa, bir petrol kralıyla sohbet ediyorum.» Sam Collins masasındaki küçük bir kutuyla konuşuyordu. «Ne durumda şimdi?»

«Üç kazanıyor,» dedi kalın bir ses. Smiley. İriyarı adamın konuştuğundan emindi.

«Öyleyse daha sekiz kaybetmesi gerek,» dedi Sam. «Onu masada tut, yeter. Bir kahramanmış gibi davran herife.» Düğmeye bastı ve gülümsedi. Smiley de gülümsüyordu.

«Aslında pek neşeli bir hayat,» dedi Sam. «Herhalde çamaşır makinesi satmaktan iyidir. Tabii, garip yanları da yok değil. Örneğin, sabahın onunda smokin giymek gibi... Diplomat maskesiyle çalıştığım günleri hatırlatıyor bana.» Smiley gülüyor, Sam neşeyle anlatıyordu: «Üstelik dürüst iş, ister inan, ister inanma.» İfadesi değişmeden ekledi, «hesap kitap çok yardımcı oluyor insana bu işte.»

«Eminim» dedi Smiley büyük bir kibarlıkla.

«Müzik ister misin?»

Hoparlörler tavana yerleştirilmişti. Sam sesi sonuna kadar açtı. Artık rahatça konuşabilirlerdi.

«Evet, söyle bakalım sana nasıl yardım edebilirim?» gülümsemesi yüzüne yayılarak.

«Jim Prideaux'nun kurşunlandığı geceden söz etmek istiyorum. Nöbetçi sendin.» Sam, puro gibi kokan kara tütünden sigaralar içiyordu. Birini yakıp ucunun alev almasını, sonra korlaşmasını bekledi. «Anılarımızı mı yazıyoruz?» diye sordu.

«Kapanmış bir dosyayı yeniden açıyoruz,» dedi Smiley.

«Açıyoruz'daki *biz* kimler oluyor?»

«Bizzat ben, Lacon arkamdan itekliyor, Bakan da önden çekiyor.»

«İktidarın her türlüsü adamı baştan çıkarır, ama yine de yöneticiler gereklidir. Lacon biraderimiz de gönülsüzce herkesi itip kakıp tepeye varacaktır.»

«Öyle, değişen bir şey yok,» dedi Smiley.

Sam düşünceli düşünceli sigara içiyordu. Noel Coward'ın şarkıları çalınıyordu şimdi.

«Neler düşlüyorum biliyor musun? Ama bunu gerçekten istiyorum, biliyor musun?» dedi Sam müzik gürültüsünün arasından. «Günün birinde, Percy Alleline, elinde eski püskü bir kahrevengi bavulla şu kapıdan içeri girecek ve talihini denemeyi isteyecek. Bütün örtülü ödeneği kırmızıya oynayacak ve kaybedecek.»

«Kayıtlar makaslanmış. Ancak bazı kişilere tek tek gidip hatırladıklarını sormakla çözümlenecek bu iş. Dosyada hemen hemen hiç bir şey yok.»

«Hiç şaşmadım buna,» dedi Sam ve telefonu açarak sandviç getirmelerini söyledi. «Bunlarla yaşıyoruz işte. Sandviçler ve ıvır zıvırla. Bu da işin bir yönü.»

Sam fincanlara kahve koyarken masanın üzerindeki kırmızı düğme yandı. «Dostumuz tapi durumda,» dedi kalın ses.

«Öyleyse saymaya başla,» dedi Sam, aygıtı kapattı.

Sam anılarını kısaca, ama açıklıkla anlattı. Bir savaşı kazanmış ya da kaybetmiş olmayı önemsemeyen, sırf anımsamaya çalışan iyi bir asker gibi. O sıralar, Vientiane'da geçen üç berbat yıldan sonra vatana yeni dönmüştü. Sirk'in personel bölümüne gitmiş, Dolphin'den görevinin bittiğini bildiren temiz raporunu almıştı. Kimsenin ona iş vermeye niyeti yok gibi görünüyordu. Böylece o da bir ay Fransa'nın güney kıyılarında tatil yapmayı tasarlıyordu. Tam o sıra, Control'un uşağı yaşlı MacFadean, onu koridorda yakalamış ve Control'un odasına sürüklemişti.

«Tam olarak hangi güne rastlıyor bu?» diye sordu Smiley.

«19 Ekim.»

«Perşembe.»

«Tamam, perşembe. Pazartesi, uçakla Nis'e gitme-

yi tasarlıyordum. Sen Berlin'deydin. İyi hatırlıyorum, çünkü seni içki içmeye davet edecektim, ama mamalar *meşgul* olduğunu söylediler, ben inanmayıp ta keşfe çıkmaya kalkışınca Berlin'de bulunduğunu açıkladılar.

«Evet doğru, Berlin'deydim,» dedi Smiley. «Control yollamıştı.»

Control beni yanından uzaklaştırmak için yolladı diyebilirdi, ama sustu. O sıralar böyle bir duyguya kapılmıştı.

«Bill'i aradım, ama kirişi kırmıştı. Control onu da taşrada bir yerlere yollamıştı,» dedi Sam bakışını Smiley'den kaçırarak.

«Yaban kazı avına göndermişti. Ama geri döndü.»

Bu anda Sam, Smiley'e dikkatle, soru sorarcasına baktı ama Bill Haydon'un yolculuğuyla ilgili başka bir şey söylemedi yine de.

«Bina ölmüş gibiydi. Tek canlı yoktu içinde sanki. Neredeyse uçağa atlayıp Vientiane'a dönüyordum.»

«Eh, hemen hemen ölüydü denebilir,» dedi Smiley. İçinden de, Büyücülük Operasyonu dışında tabii, diye düşündü.

«Control da sanki beş gündür ateşten yanıyor gibiydi,» diye ekledi Sam. Dört bir yanı dosyalarla doluydu, sapsarıydı yüzü, konuşurken de ikide bir mendiliyle alnının terini siliyordu. Ne hoş geldin dedi Sam'a, ne üç yıllık başarılı hizmetinden ötürü onu kutladı, ne de o günlerde çok karışık olan özel hayatıyla ilgili sorular sordu. Sadece Mary Masterman'ın yerine hafta sonu nöbetini tutmasını istedi. Acaba Sam durumu ayarlayabilir miydi?

'Tabii, ayarlarım' dedim. 'Nöbeti benim tutmamı isterseniz, tutarım tabii.' Geri kalanı cumartesi günü anlatacağını söyledi. Binada kimseye en küçük bir şey çıtlatmamamı, hatta bunu benden istediğini de ağzımdan kaçırmamamı tembihledi. Control'un istediği, bir buhran olduğu takdirde telefonlara bakacak güvenilir biriydi. Dışardaki istasyonlardan biri olmalıydı bu, hatta benim gibi uzun zaman merkezden uzak kalmış biri.»

Sam, Mary Masterman'ı buldu ve başına gelen talihsizliği anlattı. Evindeki kiracı pazartesinden önce çıkamayacaktı. Otel parası vereceğine acaba Mary'nin ye-

rine nöbet tutabilir miydi?.. Cumartesi sabahı saat dokuzda, diş fırçası ve üstünde hâlâ palmiye resimli etiketler bulunan evrak çantasına sakladığı altı şişe birayla nöbete geldi. Geoff Agate pazar akşamı nöbeti devir alacaktı.

Sam, bir kere daha, Sirk'in ne kadar ölü bir yer olduğu üstünde durdu. Oysa eskiden, cumartesi günleri de haftanın öteki günleri gibi canlıydı. Bölümlerin çoğunda hafta sonları çalışanlar oluyordu, hattâ gece nöbetine kalanlar da vardı. Binada dolaşıldığında donanımdan epey hareketli bir yer olduğu izlenimini ediniyordu insan. «Ama o cumartesi sabahı binanın zor kullanılarak boşaltıldığını sanırdın,» diyordu Sam. Sonradan öğrendiğine göre de, Control'un emriyle gerçekten yapılmıştı bu iş. İkinci katta birkaç şifre memuru didiniyordu. Telsiz ve şifre bölümleri doluydu, ama zaten onlar günün her saatında çalışırlardı. «Bunların dışında», diyordu Sam, «Koca binada çıt yoktu.» Sam oturup Control'un telefonunu bekledi. Ama ne arayan oldu, ne soran. Bir saatı, Sirk'in en bahtsız insanları dediği odacılarla şakalaşmakla geçirdi. Devam çizelgelerini inceledi; iki daktilo kız ve bir danışma görevlisi nöbette gösterildiği halde görevleri başında değildiler. Bu durumu yeni görevli Mellows'a rapor etti. Sonunda Control'un, yerinde olup olmadığını anlamak için üst kata çıktı.

«Control yalnızdı, oturuyordu. Ha evet, MacFadean da yanındaydı. Ondan başka kimse yoktu; ne mamalar, ne sen... Sadece yaşlı MacFadean, odanın içinde fırıl fırıl dönüp Control'u yaseminli çayla dostluğa doyurmaya çalışıyordu. Fazla mı uzun konuşuyorum, George?.»

«Hayır, lütfen devam et. Hatırladığın en küçük ayrıntıları anlat.»

«İşte o sıra Control giz perdesini biraz açtı. Araladı demek daha doğru. Biri onun hesabına özel bir görev yapıyordu. Servis için büyük önem taşıyordu bu. Hep aynı şeyi söylüyordu. Servis için önemli. Servis için önemli... Ne Whitehall, ne İngiliz parası, ne balık fiyatları umurundaydı. Varsa yoksa Servis. Bu iş bittikten sonra bile bu konuda kimseye tek bir kelime fısıldamıyacaktım. Sana bile. Ne Haydon'a, ne Bland'a, kimseye.»

«Ya Alleline'e?»

«Percy'nin adını bile anmadı.»

«Öyle» diye onayladı Smiley. «Sonunda o noktaya gelmişlerdi.»

«O gece için operasyon başkanı olarak kendisini kabul etmemi, Control'la binanın içinde olup bitenler arasında şalter görevi yapmamı istedi. Dışardan bir haber, bir telefon —ne kadar önemsiz görünürse görünsün— geldi mi, ortalık boşalır boşalmaz üst kata fırlayacak ve Control'a bildirecektim. Fitili ateşleyenin Control olduğunu hiç kimse bilmeyecekti, ne o gün ne de daha sonra. Ne olursa olsun telefon etmeyecektim, not yazmayacaktım. İç hatları bile kullanamayacaktım. Gerçeği söylüyorum George, inan bana,» dedi Sam bir sandviç alırken.

«Sana inanıyorum,» dedi Smiley içtenlikle.

Dışarı telgraf çekilecek olursa, Sam yine Control'un şalterliğini yapacaktı. Bu akşama kadar fazladan bir şeyler olacağını ummak boşunaydı. Gece de olması çok uzak bir olasılıktı. Control, binadaki odacılarda falan kuşku uyandırmamak için Sam'dan davranışlarına özellikle dikkat etmesini söyledi. Doğal davranmalı ve işi başından aşkın görünmeliydi.

Control'la görüşmesi bittikten sonra, Sam Collins, nöbet odasına döndü, akşam gazetesini aldırmaya birini yolladı, bir bira açtı, direkt hatlardan birini aldı. Son kuruşuna kadar, yıllardır hiç gitmediği engelli at yarışlarına oynamaya başladı. Akşama doğru kabloları bir daha denetledi ve gene arşivin bulunduğu katın alarm düğmelerini inceledi. On beş alarmdan üçü bozuktu. Alarm düzenini onarırken odacılar onu gerçekten sevmeye başlamışlardı. Odasına dönünce bir yumurta pişirdi. Yumurtayı yedikten sonra, bir şişe bira alarak yukarı çıktı. Yaşlı Mac'a bira götürüp bir tekliğini alacaktı.

«Kendi adına da üç sol ayaklı bir ata bir İngiliz lirası yatırmasını istemişti. Oradan buradan konuştuk, sonra yine inime döndüm, birkaç mektup yazdım. Televizyonda berbat bir film vardı, biraz seyrettim ve kapadım. Ilk haber, tam içim geçmeye başladığı an gel-

di. Dakikası dakikasına on biri yirmi geçe. Zaten bundan sonraki on saat boyunca telefonlar durmak bilmedi. Santralın suratıma patlayacağını sandım.»

«Arcadi, beş kaybediyor,» dedi kutudan gelen kalın ses.

«Bir dakika lütfen, George,» dedi Sam, her zamanki gülümsemesiyle ve Smiley'i müzikle baş başa bırakarak oyun salonunda duruma el koymaya gitti.

Odada yalnız kalan Smiley, Sam'ın kalın pürosunun kül tablasında için için yanışını seyretti. Bekledi, Sam'ın işi uzundu anlaşılan.

Puroyu söndürsem mi, diye düşündü. Görev başında sigara, puro içilmezdi, kurallardan biriydi bu da.

«Tamam, mesele kalmadı,» dedi Sam ve yerine oturdu.

İlk telefon Dışişleri Bakanlığındaki resmi görevliden —doğrudan— gelmişti. Whitehall yarışlarında Dışişleri Bakanlığı herkesi bir baş geride bırakmıştı.

«Reuter Ajansı Londra sorumlusu, az önce kendisini aramış ve Prag'da çatışma olduğunu söylemişti. Bir İngiliz ajanı, Sovyet güvenlik kuvvetleri tarafından vurularak öldürülmüştü. Suç ortakları aranıyordu. Acaba Dışişleri Bakanlığı olayla ilgileniyor muydu? Haberi olan nöbetçi de bize bilgi veriyordu. Görevliye bunun palavra olduğunu sandığımı söyleyip telefonu kapadım. Tam o sıra, şifrecilerden Mike Meakin Çekoslovakya vericilerinde kıyamet koptuğunu, mesajların yarısının şifreli, yarısının açık geldiğini bildirdi. Brno yakınlarında patlayan silahlarla ilgili eksik raporlar alıyordu durmadan. Prag'da mı, Brno'da mı, diye sordum. Yoksa ikisinde birden mi çatışma vardı? 'Hayır, sadece Brno' da' dedi. Mike'i işinin başına gönderdim ve dinlemeye devam etmesini söyledim. Önümdeki telefon tablasında beş düğme birden kıpkırmızı olmuş, zırlıyordu. Tam odadan çıkarken Dışişleri Bakanlığı görevlisi direkt hattan yine beni aradı. Reuter Ajansı haberini değiştirmişti. Prag değil Brno diyordu. Önce telefonu, sonra da kapıyı kapadım. Odanın içi zırlayan telefonların sesiyle eşekarısı yuvasına dönmüştü. Yukarı çıktım. İçeri

girdiğimde Control masasının yanında ayakta duruyordu. Merdivenden çıktığımı işitmişti. Ha, sahi aklıma gelmişken sorayım, Alleline merdivenlere halı döşetti mi?»

«Hayır,» dedi Smiley. Oldukça sakindi. Geçmiş günlerin birinde Ann, Haydon'a: «George küçük bir sinekçil kuşuna benzer,» demişti. «Beden ısısını düşürür ve çevresinin ısısına göre ayarlar. Böylece de gücünü gereksiz yere harcamaz, zorlanmaz.»

«Control'un, adamı nasıl çabucak süzdüğünü iyi bilirsin, George. Ona bir telgraf mı getirdim acaba diye ellerime bakıyordu. Keşke istediği şey bende olsa diye düşünüyordum. Ama boştu ellerim. 'Korkarım ortalıkta az buçuk bozgun havası var,' dedim, duyduklarımı özetledim. Control saatına baktı. Herşey olaysız sürüp gitseydi neler olabileceğini hesaplıyordu sanırım. 'Lütfen bana biraz bilgi verir misiniz?' dedim. Control sesini çıkarmadan oturdu. Onu iyi göremiyordum, masadaki o yeşil lâmba yüzünü pek aydınlatmıyordu. Tekrarladım. 'Bilgi edinmem gerek. Tekzip etmemi ister misiniz? Neden birini çağırmıyoruz?' dedim. Control'dan gene cevap gelmiyordu. Aslını istersen, çağırsak da kimseyi bulamayacaktık. Ama o sırada bunu bilmiyordum tabii. 'Bilgi edinmem gerek' diyordum sadece. Aşağıdan ayak sesleri gelmeye başladı. Telsiz ekibinin beni aradığını anlamıştım. Control'a döndüm 'Aşağı inip işleri yola koymak ister misiniz?' dedim ve yerdeki dosyaları çiğneyerek masanın öte yanına geçtim. Bütün dosyalar açık olarak yere saçılmıştı. Görseydin, bizimki ansiklopedi hazırlıyor, derdin. Dosyaların bazısı savaş öncesinden kalmışa benziyordu. Bakın George, Control böyle oturuyordu.»

Sam, Control'un oturuşunu göstermek için sağ elinin parmaklarını bitiştirdi, parmak uçlarını alnına dayadı ve gözlerini onun gibi masaya dikti. Sol eli masanın üstünde açık duruyor, Control'un hayali cep saatını tutuyordu. Control'un sözlerini tekrarlamaktaydı bir yandan: «MacFadean'a söyleyin, bana bir taksi çağırsın. Sonra da Smiley'i bulun.» Ben hemen atıldım. 'Ya operasyon ne olacak?' diye sordum. Bütün gece bu sorunun cevabını beklemek zorunda kalmıştım. 'Tekzip edilebilir,' diyordu Control. 'İkisinin de kimliği yabancı, bu

aşamada kimse onların Ingiliz olduğunu anlıyamazdı.' 'Bir kişiden söz ediliyor,' dedim. 'Smiley de Berlin'de.' İşte bunları söyledim sanıyorum. Yine iki dakika süren bir sessizlik oldu. 'Kim olsa yapar. Bir şey değişmez.' Control'a acımam gerekliydi sanıyorum, ama o anda ona yakınlık duyacak halde değildim. Olanca yükü benim sırtıma yıkmıştı ve ben bir bok bilmiyordum. MacFadean ortalıkta yoktu, Control kendine bir taksi bulur artık,' diye düşündüm. Merdivenin en alt basamağına indiğimde herhalde Hartum'lu Gordon'a(*) benziyordum o an. Telsiz bölümündeki nöbetçi kocakarı elindeki bültenleri bayrak gibi bana doğru sallıyordu. İki odacı bana sesleniyorlardı, telsizcinin elinde bir deste mesaj vardı, telefonlar zırlıyordu. Hem yalnız benimkiler değil, dördüncü katın yarım düzine kadar direkt hattı. Dosdoğru nöbet odasına koştum. Hatların hepsini kestim. Kafamı toplamaya çalışıyordum. Telsiz bölümündeki kadın, neydi adı, hani Dolphin'le briç oynayan?»

«Purcell, Molly Purcell.»

«Tamam, o. Neyse ki onun verdiği haber açık seçikti. Prag radyosu yarım saat içinde acil bir bülten yayımlayacağını söylüyordu. Bu açıklamanın üzerinden de bir çeyrek geçmişti. Bülten, bir büyük Batılı Güç'ün, çirkin provokasyonu; Çekoslovakya'nın egemenliğini zedelemesi ve bütün barışsever uluslara yönetilmiş onur kırıcı bir saldırıda bulunmasıyla ilgiliydi. Ayrıca, bu haber birçok kişiyi eğlendirecekti,» dedi Sam kuru bir sesle. «Hemen Bywater caddesini aradım, ardından Berlin'i; ve sizi bulup ertesi gün Londra'ya göndermelerini söyledim. Mellows'a başlıca telefon numaralarını verdim ve bir dış hat bulmasını, oradan da bulabildiği kodamanlara haber vermesini söyledim. Percy hafta sonunu İskoçya'da geçiriyordu, bir yere yemeğe davetliydi. Aşçısı, Mellows'a bir numara verdi. Mellows hemen o numarayı aradı, ama karşısına çıkan ev sahibi de Percy'nin az önce ayrıldığını söyledi.»

«Özür dilerim, bir dakika,» diyerek sözünü kesti

(*) Lord Charles George Gordon: «Çinli Gordon» olarak da tanınır. Hartum kentini 317 gün Mehdilere karşı savunmuştur.

Smiley. «Neden Bywater caddesini aradınız?» Üst dudağını baş parmağı ile işaret parmağının arasına kıstırmış, çekiştiriyordu. Gözlerini de boşluğa dikmişti.

«Belki Berlin'den erken dönmüşsünüzdür diye düşünmüştüm,» dedi Sam.

«Dönmüş müydüm?»

«Hayır.»

«Öyleyse kimle konuştunuz?»

«Ann'la.»

«Ann şu sıra uzaklarda» dedi Smiley. «Aranızda geçen konuşmayı hatırladığınız kadarıyla söyler misiniz?»

«Sizi sordum, Berlin'de olduğunuzu söyledi.»

«Hepsi bu kadar mı?»

«Bir buhran anıydı, George,» dedi Sam uyarıda bulunurcasına.

«Başka?»

«Ann'a kazara Bill Baydon'un yerini bilip bilmediğini sordum. 'Acil' dedim. Bill'in izinli olduğunu ama yakınlarda bir yerde olduğunu anlamıştım. Ann'la Haydon'un akraba olduğunu söylemişlerdi. Zaten, Bill aile dostunuz, değil mi?»

«Evet. Öyle. Peki, Ann ne dedi?»

«Çok bozuk bir 'hayır' dedi ve telefonu kapadı. Üzgünüm. Savaş savaştır.»

«Sesi nasıldı?» diye sordu Smiley bu özdeyişin yerine oturmasını bekleyerek.

«Söyledim ya, çok bozuktu.»

«Roy Bland da, o sıra Leeds Üniversitesinde yetenekli gençleri saptamakla uğraşıyordu, burada değildi.» Bu yüzden Roy'u da bulamadıklarını söyledi Sam.

Arkası kesilmeyen telefonlar arasındaki Sam'ın başını kaşıyacak zamanı yoktu. «Askerler, Çek tanklarının Avusturya sınırı boyunca hareket ettiğini söyleyerek bağırıyor, telsizciler Brno çevresindeki telsiz trafiğinden kendi hatlarını alamıyorlar. Dışişleri Bakanlığındaki resmi görevli isteri krizi ile birlikte sarı humma geçiriyordu. Önce Lacon, ardından Bakan telefonda uluyup duruyorlardı. Gece saat yarımda, sözü edilen Çek bülteni yirmi dakikalık bir gecikmeyle açıklandı. Sahte Çek kimliğiyle yolculuk eden ve karşı-devrimci Çekoslovak-

ların desteğini sağlayan Jim Ellis adlı bir İngiliz casusu, adı açıklanmayan bir Çek generalini, Brno yakınlarındaki bir ormanda zorla kaçırmaya ve gizlice Avusturya'ya geçirmeye kalkışmıştı. Ellis'in vurulduğu açıklanıyor, ama öldürüldü denmiyordu. Başkalarının da tutuklanmaları an meselesiydi. Şifreli adlar listesinde Ellis'e baktım ve Jim Prideaux olduğunu öğrendim. Şöyle düşündüm; herhalde Control da benim gibi düşünmüş olmalıydı, Jim vurulmuş ve üzerinde Çek kimliği çıkmışsa, onun İngiliz olduğu ve şifre adı nasıl öğrenilmişti hemen. O sıra Bill Haydon geldi, kağıt gibi bembeyazdı. Olayı kulübünün teleksinden öğrenmiş ve dosdoğru Sirk'e koşmuştu.

«Saat kaçtı, tam olarak?» diye sordu Smiley kaşlarını hafifçe çatarak. «Epey geç olmalıydı sanırım.»

Sam ona, keşke elimden gelse de seni biraz rahatlatabilsem, der gibi baktı.

«Biri çeyrek geçiyordu.»

«Bu da, kulüpte telekse bakmak için çok geç bir saat, değil mi?»

«Doğrusu, benim hiç bilmediğim bir dünyadır bu kulüpler.»

«Bill'in kulübü Savile, değil mi?»

«Bilmem,» dedi Sam inatla ve kahve fincanına uzanıp bir yudum içti. «Haydon'u seyretmeye değerdi doğrusu. Sana söyleyebileceğim tek şey bu. Bill'in aylak bir şeytan olduğunu düşünürdüm hep. Ama o gece hiç de öyle değildi. Inan bana. Evet, Bill bu olayla sarsılmıştı. Kim olsa sarsılırdı. Korkunç bir vuruşma olduğunu duymuş gelmişti, başka bir şey bilmiyordu. Vurulanın Jim olduğunu söyleyince delirdiğini sandım. Üzerime çullanacaktı sanki. 'Vuruldu mu? Nasıl vuruldu? Ölmüş mü?' diye sordu. Eline bültenleri tutuşturdum, Haydon bunları birbiri ardından yuttu.»

«Gelmeden önce her şeyi teleksten öğrenmiş olması gerekmez miydi?» diye sordu Smiley hafif bir sesle. «O gelene kadar haber her yana yayılmıştı sanırım: Ellis vuruldu! Bütün haberlerin başında yer alması gerekmiyor muydu bunun?»

«Hangi haber bülteninden öğrendiğine bağlı bu. Her neyse, santrala yerleşti. Gün doğduğunda duruma hâkim

olmuş sayılırdı. Eldeki haberleri toplamış, ortalığı biraz yatıştırmıştı. Dışişleri Bakanlığına sıkı durmalarını ve dışarıya bir şey sızdırmamalarını söyledi. Toby Esterhase'yi buldu ve Londra Ekonomik Bilimler Okulunda öğrenim gören Çek ajanlarını gözaltına almasını söyledi. Bill, onların yuvalanmalarına izin vermişti, ilerde onları devşirip Çekoslovakya'da kullanacaktı. Toby'nin fenercileri iki öğrenciyi karga tulumba Sarratt'a tıktılar. Sonra Bill, Londra'daki Çekoslovak Büyükelçisini aradı ve onunla başçavuş gibi konuştu. 'Jim Prideaux' nun kılına dokunulacak olursa bütün kirli çamaşırlarını ortaya döküp adamı rezil edeceğini, mesleğin maskarası haline getireceğini' söyleyerek gözdağı verdi. Herifin, söylediklerini üstlerine iletmesini bildirdi. Sanki bir trafik kazasına tanık olmuştum da, tek doktor Bill'di. Basındaki adamlarından birini aradı. Ona kesin bir sır olarak Jim Ellis'in Amerikalılar hesabına çalışan kiralık bir Çek olduğunu, bu hikâyeyi, kaynak vermeden yazabileceğini söyledi. Son baskılarda haber yayınlandı gerçekten. Uyanık bir gazeteci ortaya çıkar da Ellis'le Prideaux arasındaki bağlantıyı kurar ve Jim'in unuttuğu bir şeyleri ele geçirebilir diye hemen Jim'in odasına giderek ortalıkta ne varsa toparlamaya başladı. Sanırım, Bill köşe bucak bir temizlik yaptı. Yakınlarını uyardı. Herşeyi yaptı.»

«Yakını olan kimse yoktu ki,» dedi Smiley. «Bill'den başka tabii,» diye ekledi, yarım ağızla.

Sam, Smiley'in sözlerine aldırmadı, hikâyesine devam etti.

«Saat sekizde Percy Alleline İskoçya'dan geldi. Kraliyet Hava Kuvvetlerinin özel bir uçağından yararlanmayı başarmıştı. Ağzı kulaklarındaydı. Bill'in duyguları gözönüne alınacak olursa Percy'nin davranışı pek akıllıca değildi doğrusu, ama ne yaparsın. Percy bana döndü ve neden nöbette olduğumu sordu. Ben de ona, Mary Masterman'a yutturduğum masalı anlattım. Geceyi geçirecek yerim yoktu dedim. Percy telefonu aldı, Bakam aradı ve buluşacakları saatı kararlaştırdılar. Roy Bland odaya girdiğinde o hâlâ Bakanla konuşuyordu. Roy, hop oturup hop kalkıyor, hangi iblisin onun işlerine burnunu sokup böyle karmakarışık ettiğini soruyor

ve beni suçluyordu tabii. Roy'a döndüm. 'Yahu, Tanrı aşkına, ya Jim ne olacak? Ona acıyacağınıza bunlarla uğraşıyorsunuz' dedim. Ama Roy açgözlü herifin tekidir. Yaşayanları sever, ölülere aldırmaz. Santralı büyük bir mutlulukla ona bıraktım, kahvaltı için Savoy'a gittim ve pazar gazetelerini okumaya başladım. Hemen hemen bütün gazeteler aynı şeyi —yani Prag radyosunun yayınladığı bültenin özetini— ve Dışişleri Bakanlığının küçümseyici bir tekzibini veriyordu.»

«Sanırım, bu olaydan sonra Güney Fransa'ya gitmişsindir,» dedi Smiley.

«İki nefis ay geçirdim orada.»

«Sonradan sorguya çeken oldu mu seni? Örneğin Control'la ilgili şeyler soran falan?»

«Fransa'dan dönene kadar kimseden ses seda çıkmadı. O sıra sen emekli olmuştun. Control hastaydı, hastanede yatıyordu.» Sam'ın sesi boğuklaştı. «Bir *saçmalık* yapmadı, değil mi?»

«Sadece öldü. Ne oldu sonra?

«Percy büyük şef pozlarına geçmişti. Beni yanına çağırttı ve neden Masterman'ın yerine nöbete kaldığımı ve Control'la neler konuştuğumu sordu. Ben aynı masala devam ettim tabii. Percy'de bana 'sen bir yalancısın' dedi.»

«Bu yüzden mi işten kovuldun, yalan söylediğin için mi?»

«Alkolik olduğum için. O gece odacılar, görevli başnöbetçinin çöp sepetinde beş boş bira şişesi bulmuşlar ve bunu hemen iç güvenliğe rapor etmişler. Yönetmelik açık. Bina içinde içki bulundurulamaz! Bundan az sonra da bir disiplin kurulu beni, Kraliçe'nin tersanesini kundaklamaktan suçlu buldu. Ben de işi kumara vurdum. Ya senin başına neler geldi George?»

«Aşağı yukarı aynı şey. Ne yaptımsa bu işle ilgili olmadığıma inandıramadım onları.»

«Pekâlâ. Canına okumak istediğin biri varsa,» dedi Sam onu sevimli bir koridora açılan yan kapıdan uğurlarken, «bana bir fısılda yeter.» Smiley dinlemiyor gibiydi, dalmıştı düşüncelere. «Kazara bir gün canın oynamak isterse, Ann'ın o hovarda arkadaşlarından bir ikisini getir.»

«Dinle Sam. Bill o gece Ann'la sevişiyordu. Yok, yok dinle. Ann'a telefon ettin. Ann sana Bill'in yanında olmadığını söyledi ve telefonu kapar kapamaz Bill'i yataktan dışarı itti. Bir saat sonra Bill, Sirk'e geldi. Çekoslovakya'da bir vuruşma olduğunu biliyordu. Hikâyeyi bana dobra dobra anlatacak olsaydın, özetle böyle konuşurdun değil mi?»

«Aşağı yukarı.»

«Ama telefon ettiğinde Ann'a Çekoslovakya'dan söz etmemiştin ki!»

«Sirk'e gelmeden önce yolda kulübe uğramış olmalı.»

«Eğer o saatta kulüp açıksa tabii. Pekâlâ. Öyleyse Jim Prideaux'nun vurulduğundan niye haberi yoktu?»

Sam Collins'in yüzündeki gülümseme kaybolmamıştı, ama gün ışığında bir an yaşlanmış göründü. Bir şey söyleyecek oldu, sonra caydı. Önce öfkelendi, sonra öfkesini bastırdı, sonra da şaşkınlıktan dili tutulmuş gibi baktı. «Hoşça kalın George. Kendinize dikkat edin,» dedi ve seçtiği mesleğin bitmez tükenmez gece karanlığına çekildi.

27

SMILEY, o sabah Grosvenor alanına gitmek üzere Islay otelinden çıktığında, sokaklar güneşin keskin ışıklarının altında göz alıyordu ve gökyüzü maviydi. Oysa şimdi, kiralık Rover'in direksiyonunda Edgware Caddesinin sevimsiz binalarının önünden geçerken gökyüzü kara bulutlarla kaplanmış, asfalttaki hafif kızıllıktan başka güneşten iz kalmamıştı. Rover'i, St. John's Wood Caddesinde cam verandalı büyük yeni yapının avlusunda parketti. Ama ön kapıdan girmedi. Ona kozmik bir karmaşa olarak görünen dev bir gravürün yanından geçerek «Sadece çıkışlar için» yazılı ve bodruma inen bir merdivene doğru yürüdü. İnceden buz gibi bir yağmur yağıyordu. Ilk sahanlığa kadar basamaklar çini, tırabzan tik ağacındandı. Ama bu noktadan sonra müteahhitin cömertliği sona eriyor, havayı çöp kokuları sarı-

yordu. Smiley gizlenmekten çok, tedbirli davranıyordu. Demir kapıya vardığında, uzun kapı tokmağına iki eliyle yapışmadan önce duraladı. Büyük bir sınava hazırlanırcasına derin bir soluk alarak güç topladı. Kapı otuz santim kadar aralandı ve ardından 'pat' diye bir sesle durdu. Smiley'i öfkeli bir erkek sesi karşıladı. Ses, bir hamam kubbesinde çınlar gibi birkaç kez yankılandı.

«Dikkat edemez misiniz be yahu?»

Smiley, kapı aralığından süzüldü. İttiği kapı pırıl pırıl bir arabanın çamurluğuna dayanmıştı, ama Smiley arabaya bakmıyordu. Garajın dibinde, tulum giymiş iki adam kaldırıcı üstündeki bir Roll Royce arbayı hortumla yıkıyorlardı. İkisi de başlarını Smiley'e çevirmişlerdi.

«Neden öbür yoldan gelmedi siz?» diye bağırdı aynı öfkeli ses. «Siz burada kiracı mı? Neden kiracı asansörünü kullanmıyor siz? Yangın merdiveni bu.»

Hangisinin konuştuğu belli değildi, ama koyu bir Slav şivesiydi adamınki. Kaldırıcının ışığı arkalarından geliyordu. Hortum, kısa boylunun elindeydi.

Smiley onlara doğru yürümeye başladı, ellerini ceplerine yaklaştırmamaya dikkat ediyordu. Hortumu tutan adam işinin başına dönmüştü. Ama uzun boylusu karanlığın içinden dikkatle Smiley'i izliyordu. Beyaz bir tulum giymişti, yakası kalkıktı. Bu da bıçkınca bir hava veriyordu ona. Gür siyah saçları arkaya doğru taranmıştı.

«Ne yazık ki kiracı değilim,» dedi Smiley. «Ama bir park yeri kiralamak için kiminle görüşmem gerek acaba? Adım *Carmichael.*» Sesini yükselterek ekledi: «Bu caddede bir kat aldım da.»

Elini cebine soktu, sanki kimliğini kanıtlayıcı belgeler çıkaracaktı. Bu belgelerin ortaya çıkışı silik dış görünümünü daha inandırıcı kılacakmış gibi. «Hemen peşin de veririm,» diye söz verdi. «Anlaşma ya da ne gerekirse imzalamaya hazırım. Kefil gösterir, pey bırakırım; gerekli işlemler neyse hepsini yaparım tabii. Bir Rover'im var. Yeni. Dışarı park ettim. Şirketin arkasından dümen çevirecek değilim, böyle bir âdetim

yoktur. Gerekli işlemler neyse hepsini yapmaya hazırım. Arabayı aşağı indirirdim, ama saygısızlık etmek istemedim. Hem sonra, belki saçma ama, rampa hoşuma gitmedi. Yepyeni bir araba, anlıyorsunuz ya!»

Telâşlı, endişeli bir hava verdiği sözlerini belli bir amaçla uzatan Smiley, kirişe telle bağlanmış lambanın aydınlattığı yerde durmuştu. Yalvaran; neredeyse acınacak birine benziyordu. Geniş garajın her yanından görülebilecek bir yerdeydi. Takındığı tavır etkisini gösterdi. Çok geçmeden kaldırıcıdaki beyaz tulumlu adam çıktı ve iki demir sütunun arasına oturtulmuş camlı kulübeye doğru yönelirken zarif başıyla Smiley'e kendisini izlemesini işaret etti. Yürürken eldivenlerini çıkarıyordu. Oldukça pahalı, el dikişli deri eldivenlerdi bunlar.

«Kapıyı açarken siz dikkat etmeli,» dedi o kalın sesiyle. «Asansör kullanmak gerek, anlıyorsunuz, ya da belki bir iki lira ödersiniz. Ama asansöre binseniz siz dert çıkarmaz.»

«Max, sizinle konuşmak istiyorum,» dedi Smiley kulübeye girdiklerinde. «Yalnız olarak. Burada değil.»

Max, solgun çocuk yüzlü, güçlü kuvvetli, tıknaz bir adamdı. Fakat çocuk yüzü yaşlı bir adam gibi çizgilerle doluydu. Yakışıklıydı, gözleri çok sakindi. Bütün varlığında ölümcül bir durgunluk vardı.

«Şimdi. Şimdi konuşmak mı istiyorsunuz?»

«Arabada Max. Dışarda arabam var. Rampayı çıkarsanız dosdoğru arabaya girebilirsiniz.»

Max, ellerini boru gibi ağzına götürerek garajda çalışan adamlara seslendi. Smiley'den yarım baş uzundu, Bando çavuşu gibi kükrüyordu. Smiley Max'in ne söylediğini anlayamadı. Herhalde Çekçe konuşuyordu. Ne söylediyse, garajdakilerden cevap gelmediği halde tulumunu çıkarmaya başladı bile.

«Jim Prideaux konusunu görüşeceğiz,» dedi Smiley.

«Olur,» diye karşılık verdi Max.

Hampstead'e kadar gittiler, Rover'den çıkmayıp çocukların küçük gölün üzerinde oluşan buz parçalarını kırışını izlediler. Yağmur durmuştu sonunda, dondurucu bir soğuk başlamıştı.

Garajdan çıktığında Max'ın sırtında mavi bir elbise ve mavi gömlek vardı. Kravatı da maviydi, ama bu mavinin tonu öteki mavilerden özenle ayrı seçilmişti. Bu tonu bulmak için epey uğraşmış olması gerekti. Parmaklarında birkaç yüzük vardı, yandan fermuarlı kısa çizme giyiyordu.

«Ben artık işbaşında değilim. Söylediler mi size?» diye sordu Smiley. Max omuz silkti. «Size söylediklerini sanmıştım,» dedi Smiley.

Max dimdik oturuyordu; hiçbir şeye yaslanmayacak kadar onurluydu. Smiley'e bakmıyordu. Gözlerini kamışların arasında kaydırak kaydırıp maskaralık yapan çocuklara dikmişti.

«Onlar bana söylemez hiç bir şey,» dedi.

«Beni kovdular Max,» dedi Smiley. «Sanırım, ikimiz de aynı zamanda kovulduk.»

Max hafifçe gerildi sonra rahatladı. «Çok fena George. Ne yaptınız, para mı çaldınız?»

«Sizinle görüştüğümü bilmemeleri gerek, Max.»

«Siz özel, ben özel,» dedi Max ve altın tabakasını çıkararak Smiley'e sigara uzattı. Smiley geri çevirdi bunu.

«Olanları öğrenmek istiyorum,» dedi Smiley. «Kovulmadan önce de öğrenmek istemiştim, ama zaman yoktu.»

«Ha, bunun için kovdular sizi?»

«Belki.»

«Siz çok şey bilmiyor, hı?» dedi bakışlarını hâlâ çocukların üzerinde gezdiren Max.

Smiley, çok basit konuşuyor ve Max'ın yüzünden anlayıp anlamadığını kolluyordu. Almanca konuşabilirlerdi, ama Max'ın bundan nefret ettiğini biliyordu. Çaresiz, Ingilizce konuşuyor ve Max'ın yüzünü kolluyordu.

«Hiç bir şey bilmiyorum, Max. Olanlarla ilgim yoktu benim. O zaman Berlin'deydim. Planlardan ya da hazırlıklardan hiç haberim yoktu. Bana telgraf çektiler. İngiltere'ye döndüğümde her şey olup bitmişti.»

«Planlar,» diye tekrarladı Max. «Bazı planlar vardı.» Çenesi ve yanaklarında birdenbire çizgi kümeleri oluşmuş, gözleri kısılmıştı. Suratını ekşitiyormuş ya da gü-

lümsüyormuş gibi. «Şimdi artık bol zamanınız var, ha George? Tanrım, bazı planlar vardı.»

«Jim'e özel bir görev verilmişti. Sizi yanına istedi.»

«Tabii. Jim, Max'dan dadılık etmesini istedi.»

«Nasıl buldu Jim sizi? Acton'a gidip, Toby Esterhase'ye 'Toby, Max'ı istiyorum' mu dedi? Nasıl buldu sizi?»

Max'ın elleri rahatça dizlerinin üstünde duruyordu. Elleri bakımlı, ince ama eklem yerlerinde çok kalındı. Esterhase'nin adını duyunca avuçlarını içe çevirip kafes biçimi kenetledi, sanki bir kelebek yakalamıştı.

«Ne önemi var?»

«Ne oldu diye soruyorum?»

«Özeldi,» dedi Max. «Jim özel, ben özel. Şimdi gibi.»

«Hadi» dedi Smiley, «Lütfen.»

Max basit bir olayı anlatıyordu sanki. Aile, iş, ya da aşk sorunu gibi. Ekim ortalarında bir pazartesi akşamıydı. Evet, ayın on altısıydı. Durgun bir dönemdi. Max haftalardır yurt dışına çıkmamış ve sıkılmıştı. Bütün gün Bloomsbury'de iki Çinli öğrencinin oturduğu söylenen bir evi dikizlemişti. Toby'nin fenercileri Çinlilerin odalarında bir soygun oyunu sahnelemeyi tasarlıyorlardı. Rapor vermek üzere Acton'daki Çamaşırhane'ye dönerken yolda Jim onu sanki rastlantıyla karşılaşmışlar gibi arabasına almış, Crystal Palace'a götürmüş ve tıpkı şimdiki gibi arabanın içinde sohbet etmişlerdi. Ama Çekçe konuşmuşlardı. Jim çok özel çok önemli çok büyük ve çok gizli bir görevin söz konusu olduğunu, bunu Sirk'te kimsenin bilmediğini, hatta Toby Esterhase'nin öğrenmesine bile izin verilmediğini söylemişti. Emir tepeden geliyordu ve tehlikeli bir işti. Acaba Max ilgilenir miydi?»

«Tabii Jim,» dedim. «Max ilgilenir. Sonra Jim söyledi: 'İzin al. Toby'ye git. Toby'ye, annem hasta, izin istiyorum de.' Ama bende anne yok. 'Tabii, izin alırım. Kaç gün Jim?' dedim.»

Jim işin hafta sonundan fazla sürmeyeceğini söylemişti. Cumartesi sabahı başlayacaklar, pazar akşamı bitireceklerdi. Max'ın geçerli yedek kimliği olup olmadığını da sormuştu. Avusturya pasaportu, ufak iş, Avus-

turya ehliyeti en uygun olanıydı. Max'ın Acton'da böyle bir şeyi yoksa, Jim, Brixton'da hazırlatacaktı.

«Tabii Jim,» dedim. «Hartmann, Rudi adına çıkarılmış pasaportum var. Linz doğumlu, Südetlerden gelme bir mülteci.»

Böylece Max, Toby'ye gitmiş ve Bradford'da oturan bir kızla başının derde girdiğini söylemişti. Toby de Max'ı karşısına alıp İngilizlerin cinsel ahlâk anlayışıyla ilgili on dakikalık bir söylev vermişti. Perşembe günü Jim'le Max, o zamanlar kafatası avcılarının kullandıkları bir barınakta buluşmuşlardı. Lambeth'de, gürültülü eski bir yer. Jim evin anahtarlarını getirmişti. Jim üç günlük bir dümen olduğunu tekrarlamış ve Brno yakınlarında gizli bir toplantı yapılacağını söylemişti. Büyük bir harita da getirmiş, Max'la birlikte bunu incelemişlerdi. Jim Çek pasaportuyla, Max da Avusturya pasaportuyla sınırı geçecek, Brno'ya kadar ayrı ayrı yolculuk edeceklerdi. Jim, Paris'ten uçağa binip Prag'a gelecek, Prag'dan da trenle Brno'ya geçecekti. Aslında Jim, hangi pasaportu kullanacağını Max'a açıklamamıştı. Ama Max, Çek pasaportu kullanacağını anlamıştı. Çünkü Jim'in öbür yüzü Çek'ti, Max onu bu yüzünü kullanırken görmüştü daha önce. Max, cam eşya ve fırın ticareti yapan Rudi Hartmann'dı. Max, Mikulov yakınlarında bir kamyonete binecek ve Avusturya sınırını geçecekti. Oradan kuzeye yönelerek Brno'ya varacaktı.

Cumartesi akşamüstü saat altı buçukta, stadyumun yakınında bir yan sokakta Jim'le buluşacaktı. O gece saat yedide büyük bir futbol maçı vardı. Jim futbol meraklılarının arasına katılıp sözleştikleri yere gelecek ve Max'ın kamyonetine binecekti. Zaman, yedek buluşma yeri ve çıkabilecek bütün olasılıklar konusunda anlaşmışlardı. Ayrıca, birbirlerinin çalışma biçimini ezbere biliyorlardı.

Brno'dan çıktıktan sonra, Biloviçe yolundan Krtiny'ye kadar birlikte gidecekler, sonra Racice yönünde doğuya sapacaklardı. Racice yolu üzerinde, sol tarafta park etmiş siyah bir araba, herhalde bir Fiat olacaktı. Plakası 99'la başlıyacaktı. Arabanın şoförü gazete okuyacaktı. Jim'le Max duracaklar, Max inip adama işlerin yolunda gidip gitmediğini soracaktı. Adam da, dok-

torun üç saattan fazla araba sürmesine izin vermediğini söyleyecekti. Max adama, uzun yolculukların kalbi yorduğu karşılığını verecekti. Sonra şoför onlara kamyoneti park edecekleri yeri gösterecek ve Max'la Jim'i arabasına alıp buluşma yerine götürecekti.»

«Kiminle buluşacaktınız Max? Jim size bunu da söyledi mi?»

Hayır, Jim'in anlattıkları sadece bu kadardı.

Brno'ya kadar işlerin planlandığı gibi gittiğini söyledi Max. Mikulov'dan çıktıktan sonra birkaç motosikletli sivilin peşinden geldiğini, bunların her on dakikada bir değiştiklerini anlattı. Arabanın Avusturya plakalı oluşundan ötürü dikkati çektiğini düşünmüş, kaygılanmamıştı. Brno'ya öğleden sonra varmıştı, buluşma saatına daha çok vardı. Her şeyin düzenli olması için bir otele gitti, oda tutup lokantada birkaç fincan kahve içti. Şakşakçının biri yapıştı ona, Max'da adama cam eşya ticaretindeki iniş çıkışlardan ve bir Amerikalıya kaçan Linz'deki sevgilisinden söz etti. Jim kararlaştırdıkları saatta görünmemişti. Ama bir saat sonraki yedek randevuya yetişti. Max önce trenin geciktiğini düşünmüş, Jim «yavaş sür» deyince işlerin karıştığını anlamıştı.

Şöyle yapacağız, demişti Jim. Planda değişiklik olmuştu. Max, işin dışında kalacaktı. Jim'i buluşma yerinin yakınında indirecek ve pazartesi sabahına kadar Brno'da bekleyecekti. Sirk'in oradaki ticaret yollarından hiçbiriyle bağlantı kurmayacaktı, ne 'Katmerleştirme'yle, ne 'Eflatun'la, hele Prag Büyükelçiliğiyle asla. Jim pazartesi sabahı sekize kadar otele gelmezse, Max bir yolunu bulup Ingiltere'ye dönecekti. Jim otele gelebilirse, o zaman Max'ın görevi Jim'in vereceği haberi Control'a iletmek olacaktı. Bu mesaj çok basit, belki de tek kelime olacaktı. Max doğru Control'a girecek, yaşlı Mac Fadean aracılığıyla Control'la buluşacak ve mesajı kendisine verecekti. Jim görünmezse, Max hiçbir şey olmamış gibi normal hayatını sürecek, olayı Sirk'in içinde ve dışında kimseye anlatamayacak, her şeyi inkâr edecekti.

«Jim, planın neden değiştiğini söyledi mi size?»

«Jim kaygılıydı.»

«Demek sizinle buluşmaya gelirken bir şeyler olmuştu?»

«Belki. 'Dinle Jim,' dedim. Ben geleyim seninle. Sen kaygılısın Jim, ben sana dadılık ederim, senin şoförlüğünü yaparım, senin için adam vururum.' Böyle dedim, çok kızdı bana. Tamam mı?»

«Tamam.»

Max'la Jim, Racice yolunda ilerlemeye başladılar ve yolun kenarında bütün ışıkları sönük duran arabayı gördüler: Numarası 99'la başlayan siyah Fiat'ı. Max kamyoneti durdurdu, Jim indi ve arabaya doğru yürüdü. Şoför kapıyı bir santim kadar aralayarak iç ışığın yanmasını sağladı. Direksiyonun üzerinde açık gazetesi duruyordu.

«Şoförün yüzünü görebildiniz mi, Max?»

«Gölgede kalıyordu.»

Max bekledi. Jim'le şoför herhalde şifreli konuştular. Sonra Jim arabaya bindi ve ışıkları yakmadan toprak yolda uzaklaştılar. Max da Brno'ya döndü ve bir lokantaya girdi. Schnaps içerken bütün şehir gümbürdemeye başladı. Önce sesin stadyumdaki maçtan geldiğini sandı Max. Sonra kamyonları gördü, yol boyunca hızla geçen bir konvoy. Garson kadına neler olduğunu sordu; kadın da ormanda silahlı çatışma çıktığını ve karşı devrimcilerin sorumlu olduğunu söyledi. Max hemen dışarı fırladı, kamyonete bindi, radyoyu açıp Prag radyosunun haber bültenini dinledi. Bir Generalin de bu işle ilgili olduğunu ilk kez duyuyordu. Sınırın polis kordonuyla çevrildiğini düşündü. Nasılsa Jim'in emrini uygulayacak, pazartesi sabahına kadar otelde yatacaktı.

«Belki de Jim bana mesajı yollardı. Belki direnişten biri gelirdi.»

«O tek kelime ile» dedi Smiley sakin bir sesle.

«Tabii.»

«Jim bunun nasıl bir kelime olduğunu söylemedi mi?»

«Çılgınsınız.» Bir yargı ya da bir soru olabilirdi bu: Smiley bir daha sordu.

«Yani Çekçe mi, İngilizce mi, Almanca mı bu kelime?»

Otele kimsenin gelmediğini söyledi Max. Çılgınlığa karşılık vermek zahmetine katlanmamıştı.

Pazartesi olmuştu. Max da sınırı geçtiği pasaportu yaktı, kamyonetin plakasını değiştirdi; Batı Almanya'dan geçen kaçış yolunu seçti. Güneye ineceğine, güney batıya yöneldi, kamyoneti bir hendekte bıraktı. Otobüse bindi, Freistadt'a giden en kolay yoldu bu. Freistadt'a varınca, bir içki içip geceyi bir kadınla birlikte geçirdi. Çünkü olanlar onu sarsmıştı, oldukça da kızgındı. Biraz soluk almak istiyordu. Salı gecesi Londra'ya döndü. Jim'in emrinin dışına çıkarak Control'u aramanın yararlı olacağını düşündü. «Ama çok güç oldu, George,» diye belirtti Max.

Önce Control'a telefon etmeğe uğraştı, ancak mamalardan biriyle konuşabildi. MacFadean ortalarda yoktu. Durumu yazıyla bildirmeyi düşündü, sonra caydı. Jim, Sirk'te hiç kimsenin bu olayı öğrenmemesi gerektiğini söylemişti. Yazılı belge her zaman için tehlikeliydi.

Acton'da, Çamaşırhane'de, Control'un hasta olduğu söyleniyordu. Max, Control'un hangi hastanede yattığını öğrenmeye çalıştı ama beceremedi.

«Çamaşırhane'dekiler sizin nereye gittiğinizi biliyorlar mıydı acaba?»

«Kuşkulandım.»

İç Güvenlik onu çağırtıp Rudi Hartmann pasaportunu görmek isteyince de kuşkusu artmıştı. Max pasaportu kaybettiğini söyledi. Peki ilgililere neden hemen bildirmemişti? Bilmiyordu. Pasaportu ne zaman kaybetmişti? Onu da bilmiyordu. Jim Prideaux'yu en son ne zaman görmüştü? Hatırlamıyordu. Sarratt'taki Anaokulu'na gönderildi. Max kendini formunda hissediyordu, barut gibiydi; iki üç gün sonra soruşturmacılar ondan bıktılar. Ya da biri onlara bu işten vazgeçmelerini söylemişti.

«Acton'a döndüm sonra. Toby Esterhase bana yüz papel verdi ve defolup gitmemi istedi.»

Gölün çevresinden sevinç çığlıkları yükseldi. İki çocuk büyük bir buz parçasını kırmıştı, açılan delikten su kaynayıp duruyordu.

«Max, ne oldu Jim'e?»

«Ne olacak ki?»

«Siz böyle şeyleri duyarsınız. Mülteciler arasında hemen yayılır böyle haberler. Ne oldu Jim'e, söyleyin

Max. Onu kim tedavi etti? Bill Haydon, Jim'i nasıl geri getirtti?»

«Mülteciler artık Max'la hiç konuşmuyorlar.»

«Ama olanlardan haberiniz var, değil mi?»

Bu kez Max'ın beyaz elleri anlattı ona olanları. Max'ın bir elinde beş, öbür elinde üç parmağını gererek açtığını gördü Smiley ve Max konuşmaya başlamadan önce içinin bulandığını hissetti.

«Jim'i sırtından vurdular. Belki Jim kaçıyordu, ne olacak ki? Jim'i hapishaneye koydular. Fena oldu Jim'e. Arkadaşlarıma da. Fena, çok fena.» Max parmağıyla saymaya başladı. «Pribyl,» dedi başparmağına dokunarak. «Bukova Mirek, Pribyl'in kayınbiraderi,» ikinci parmağına dokundu. «Pribyl'in karısı,» üçüncü parmağı, dördüncü parmağı. «Kolin Jiri, Pribyl'in kız kardeşi. Öldü hepsi. Bu Katmerleştirme şebekesiydi.» El değiştirdi. «Katmerleştirme şebekesinden sonra sıra Eflatun şebekesine geldi. Avukat Rapotin, Albay Landkron, daktilo Eav Krieglova ve Hanka Bilova. Onların da hepsi öldü. Bu çok ağır bir bedel George '—zarif parmaklarını Smiley'in yüzüne yaklaştırarak—' sırtında kurşun olan bir tek İngiliz için çok ağır bir bedel.» Max sinirlenmeye başlamıştı. «Neden uğraşıyorsunuz, George? Sirk, Çeklere hiç yaramıyor. Müttefikler Çeklere hiç yaramıyor. Fakirin durumu zenginin umurunda mı hiç? Biraz tarih öğrenmek ister siz? Şey, George: 'Maerchen' nasıl dersiniz?»

«Peri masalı,» dedi Smiley.

«Oldu. İngilizlerin Çekoslovakya'yı nasıl kurtardıkları masalını artık bana anlatmayın.»

«Belki de Jim değildi,» dedi Smiley uzun bir sessizlikten sonra. «Belki de şebekeleri satan, başka biriydi.»

Max kapıyı açmıştı bile. «Ne değişir?»

«Max!»

«Merak etmeyin, George. Sizi satacağım kimse yok. Tamam mı?»

«Tamam, Max.»

Smiley arabada oturmuş, Max'ın taksi çağırışına bakıyordu. Bir garsona işaret eder gibi küçük bir el hareketi yaptı. Şoförün yüzüne bakmak zahmetine bi-

le katlanmadan adresi söyledi ve yine dimdik oturdu arka koltuğa. Gözlerini dümdüz ileriye dikmişti. Kalabalığı önemsemeyen bir hükümdar gibi.

Taksi uzaklaştıktan sonra, Müfettiş Mendel gazetesini katlayarak oturduğu tahta sıradan kalktı ve Rover'e yaklaştı.

«Temizsiniz,» dedi Smiley'e. «Ne peşinizde gölge var, ne de vicdanınızda leke.»

Smiley bunda emin değildi, ama Mendel'e Rover'in anahtarını uzattı, Batı yönünde gitmek için karşıya geçerek otobüs durağına doğru yürümeye başladı.

28

BU SEFER gideceği yer Fleet Street'deydi. Şarap fıçılarıyla dolu bir mahzendi burası. Başka yerlerde saat üç buçuk, öğle yemeğinden önce bir aperitif almak için çok geç bir saat sayılabilirdi, burada değil. Smiley kapıyı kibarca itip içeri girdiğinde, barda oturan on, on iki karaltı ona bakıp süzmeye başladı. Köşedeki bir masada belirsiz bir eşya gibi Jerry Westerby oturuyordu. Önünde koca bir bardak pembe cin duruyordu.

«Vay, ahbap!» dedi Jerry çekingen bir sesle. Kuyudan çıkıyordu sanki sesi. «Gözlerime inanamıyorum! Hey Jimmy, baksana buraya!» Bir eliyle garsonu çağırırken, kocaman ve yastık gibi kas dolu öbür eliyle Smiley'in kolunu tutuyordu. Jim eskiden bir taşra kriket takımında top tutucuydu. Başka top tutucuların aksine iri bir adamdı. Ellerini aşağı sarkıtmaktan omuzlarını hâlâ çöküktü. Kıtık gibi kum rengi gri saçları, kırmızı yüzü vardı. Krem rengi ipek gömlek giymiş, ünlü bir spor kulübünün kravatını takmıştı. Smiley'i görmekten çok sevindiği anlaşılıyordu; yüzü mutlulukla parıldıyordu.

«Gözlerime inanamıyorum,» diye tekrarladı. «Her şey aklıma gelirdi de... Nereden çıktın böyle, ne yapıyorsun bakalım bugünlerde?» Jerry bir yandan konuşuyor, bir yandan da Smiley'i zorla yanındaki sandalyeye

sürüklüyordu. «Yan gelip yatıyor, dünyaya boş veriyorsundur herhalde. Hey, garson! Ne içersin?»

Smiley votka ve domates suyu istedi.

«Buraya gelişim bir rastlantı değil Jerry,» diye açıkladı Smiley önüne bakarak. Kısa bir sessizlik oldu ama Jerry birden atılarak sessizliği bozmaya çalıştı.

«Şeytan karın nasıl? Keyfi yerinde ya? Şans diye buna derim işte. En büyük evliliklerden biri, her zaman söylerim.»

Jerry Westerby birkaç kere evlenmiş, pek azında mutlu olmuştu.

«Sana bir teklifim var, George» dedi koca omuzlarından birini Smileye' doğru eğerek. «Ben Ann'la kulübeye kapanayım, yan gelip yatayım. Sen de benim işimi yap, kadınlararası pinpong maçlarını yaz. Nasıl, beğendin mi? Hadi şerefe.»

«Şerefe,» diye karşılık verdi Smiley neşeyle.

«Doğrusu bizim çocukları çoktandır görmedim,» yüzü büsbütün kızararak beceriksizce açıkladı. «Geçen Noel, bizim Toby'den bir tebrik aldım, hepsi o kadar. Anlaşılan artık iyice rafa kaldırdılar beni. Eh, haksız da sayılmazlar hani.» Bardağın kenarına bir fiske vurdu. «Bütün suç şu mereti fazla kaçırmamda. Boşboğazlık ederim sanıyorlar. Defterden sildiler adımı.»

«Böyle düşünmediklerine eminim,» dedi Smiley; sessizlik ikisini de sardı yeniden.

«Fazla Wampum yiğitlere yaramaz,» dedi Jerry ciddi bir tonla. Eski günlerde bu Kızılderili şakası hiç ağızlarından düşmezdi. Smiley'in içi burkuldu hatırlayınca.

«Hog», dedi Smiley.

«Hog,» dedi Jerry, içtiler.

«Mektubunu okur okumaz yaktım,» diye devam etti Smiley, sakin, rahat bir sesle. «Belki kuşkulanmışsındır. Ben kimseye bir şey söylemedim. Zaten çok geç gelmişti. Her şey olup bitmişti o zamana kadar.»

Bu sözler üzerine Jerry'nin sağlıklı yüzü mosmor oldu.

«Yani seni gözden çıkarmalarının nedeni bana yazdığın mektup değildi,» diye ekledi Smiley aynı yumuşa-

cık sesle, «düşündüğün buysa eğer. Ayrıca mektubu bana elden ilettin.»

«Çok iyisin,» diye fısıldadı Jerry. «Teşekkürler. Aslında yazmamalıydım. Boşboğazlık ettim.»

«Saçma,» dedi Smiley, iki içki daha ısmarlarken. «Servisin iyiliği için yaptın bunu.»

Bunları söylerken, Smiley kendini Lacon'a benzetti. Fakat Jerry ile konuşmanın tek yolu onun gazetesinin dilinde konuşmaktı. Kısa cümleler kolay anlaşılır görüşler.

Jerry biraz soluklanırken yığınla sigara dumanı üfürdü. «Son işim, on, yıl oldu,» dedi yeni bir havayla. «Yok, daha fazla. Budapeşte'ye küçük bir paket atacaktım. Basit bir iş. Bir telefon kulübesi. Üstte bir raf. Elimi uzattım. Oraya bıraktım. Çocuk oyuncağı. Beceremediğimi sanmıyorum. İyice hesapladım önce. Güvenlik parolası. «Kutu boşaltılmaya hazır. Buyrun.» Bize öğretildiği gibi yaptım, bilirsin. Ama yine de siz ağabeyler daha iyisini bilirsiniz ya. Siz bu işin baykuşlarısınız. Payına düşeni yap, o kadar. Fazlasını yapamazsın. Bunlar bir bütünün parçalarıdır. Bir plan.»

«Yakında yine kapını çalarlar,» dedi Smiley teselli verircesine. «Biraz dinlendirmek istedikleri belli. Bilirsin âdetleridir bu.»

«Keşke, öyle olsa,» dedi Jerry sadık, çok değişik bir gülümsemeyle; içkisini içerken bardağı hafifçe titriyordu.

«Jerry, bana o mektubu yazmadan önce mi şu demin söylediğin yolculuğu yapmıştın?»

«Tabii. Ayni yolculuk gerçekten. Budapeşte, sonra da Prag.»

«Ve o hikâyeyi Prag'da duydun değil mi? Hani mektupta yazdığın hikâyeyi?»

Barda oturan siyah elbiseli çok süslü bir adam, ülkenin pek yakında çökeceğini söylüyordu. Üç ayımız kaldı, sonra perde, diyordu.

«Toby Esterhase garip heriftir,» dedi Jerry.

«İşini iyi bilir ama.»

«Tabii ahbap, birinci sınıf hem de. Çok parlak, bence. Ama biraz gariptir, anlarsın ya. Hog.» Tekrar içti-

ler. Jerry bir Apaçi tüyünü taklit etmek için parmağını ensesine götürdü.

«Sorun şu ki,» diyordu bardaki süslü adam, «çöktüğümüzün farkında bile olmayacağız.»

Önce yemek yemeğe karar verdiler. Jerry'nin gazeteye yetiştireceği bir yazı vardı; West Brom takımının bir oyuncusu keçileri kaçırmıştı. Bir Hint lokantasına girdiler. Çay saatında onlara bira vermekten kaçınan yoktu burada. Birine rastlayacak olurlarsa, Jerry, Smiley'i bankasının müdürü olarak tanıştıracaktı. Jerry'nin çok hoşuna gitti bu. Iştahla yediği yemek boyunca aklına geldikçe güldü durdu.

Hafif bir müzik çalıyordu. Sivrisineğin zifaf uçuşuna benzetti bunu Jerry; bu vızıltı arada sırada Jerry'nin boğuk sesinin alçak notalarını bastırır gibi oluyordu, fena da olmuyordu hani. Smiley bir süre baharatlı yemeklere bayılırmış gibi göründü kahramanca; Jerry ise ilk isteksizliği geçince başka bir hikâye anlatmaya başlamıştı; Jim Ellis'le ilgili, sevgili Toby Esterhase'nin Jerry'ye gazetede basması için izin vermediği hikâyeye.

Jerry Westerby ender rastlanan bir kişiydi; eşsiz bir tanıktı. Ne uydurması vardı, ne iğneli sözleri, ne de kişisel görüşü. Sadece olay garipti; bir türlü aklından çıkaramıyor, hep düşünüyordu. O günden beri de Toby'yi görmemişti.

«Bir tek kart aldım, o kadar. 'Noeliniz kutlu olsun. Toby' Leadenhall sokağının kar altında çekilmiş bir fotoğrafı.» Vantilatöre baktı, büyük bir şaşkınlık içindeydi. «Leadenhall sokağının bir *özelliği* yok değil mi? Servisle ilgili bir ev, buluşma yeri falan yok orada değil mi?»

«Bildiğim kadarıyla yok,» dedi Smiley gülerek.

«Tebrik kartı için neden Leadenhall sokağını seçtiğini anlayamadım doğrusu. Çok garip, değil mi?»

Belki de Londra'nın karlı bir fotoğrafını seçmek istedi, diye tahminde bulundu Smiley. Ne de olsa Toby, birçok yönden tam bir Ingiliz sayılmazdı.

«Ilişkileri sürdürmek için garip bir yol. Bir kasa viski yollardı hep, saat gibi, şaşmazdı.» Jerry kaşlarını

çattı ve birasından bir yudum aldı. «Kafamı kurcalayan viski değil,» dedi, daha önemli görüşlerini sık sık gölgeleyen şaşkınlığıyla, «canım isteyince kendi viskimi alırım. Yalnız, insan bu işten uzaklaştı mı her şeye bir anlam veriyor. Armağanlar da ayrı bir önem kazanıyor, anlıyorsun değil mi?»

. Bir yıl önceydi. Tamam aralıktı. Prag'daki Spor Restoran'a sıradan Batılı gazeteciler pek uğramazdı. Çoğu Cosmos ya da International'a gider, sinirli olduklarından bir araya toplanır, sessizce fısıldaşırlardı. Ama Jerry'nin yeri Spor'du. Tatarlar'a karşı takımının kazandığı maçtan sonra kaleci Holotek'i oraya götürmüş ve barmenle de iyice kaynatmıştı. Barmenin adı Stanislaus' tu, ama herkes ona Stan derdi.

«Stan tam bir ağadır. Aklına eseni yapar, kimseye aldırmaz. Onu gören, Çekoslovakya'yı özgür bir ülke sanır.»

Çekoslovakya'da restoran, bar anlamına gelirdi, bar ise Çekçe gece kulübü demekti. Garipti bu. Smiley de, bunun akıl karıştırıcı bir şey olduğunu kabul etti.

Ama oraya gittiğinde Jerry'nin kulağı hep kirişteydi. Burası Çekoslovakya'ydı ne de olsa. Bir iki kere kuluğına çalınanları Toby'ye getirmiş ya da ona birinin izini bulmuştu.

«Basit, alışılmış bir döviz karaborsacılığı işini bile Toby'ye bildirdim. Her şey yararlı olabilir, derdi Toby. —Damlaya damlaya göl olur— Toby hep böyle söylerdi.»

«Evet, öyle,» dedi Smiley, böyle yürürdü bu işler.

«Toby baykuştu, değil mi?»

«Tabii.»

«Eskiden Roy Bland'a bağlı çalıştım. Sonra Roy üst kata postalandı, ben de Toby'ye kaldım. Bu değişiklikler insanı şaşırtıyor biraz. Şerefe.»

«Şu son yolculuğa çıkmadan önce kaç yıl Toby'yle çalışmıştınız?»

«Birkaç yıl kadar, fazla değil.»

Konuşmaya biraz ara verdiler, masaya yemekler gelmiş, kupalar yeniden dolmuştu. Jerry iri elleriyle etin üzerine en keskin baharatı serpiyor, onun üstüne kıpkırmızı bir sos döküyordu, sossuz yemeğin tadı olmadığını

söylüyordu. «İhtiyar Han, bunu özel olarak benim için hazırlar ve derin bir sığınakta saklar,» dedi yana doğru.

Yeniden anlatmaya başladı. O gece Stan'ın lokantasına, koluna güzel bir kız takmış olan genç bir çocuk gelmişti. Saçları kısacıktı.

«Ben de şöyle düşündüm: Jerry, oğlum, dikkat et, çocuğunki tam asker tıraşı. İyi mi düşünmüşüm?»

«Çok iyi,» dedi bazı yönlerden Jerry'nin de az buçuk baykuş olduğunu düşünen Smiley.

Çocuk Stan'ın yeğeniydi ve İngilizcesiyle pek övünüyordu. «İnsanlar yabancı dil bildiklerini göstermek, caka satmak için neler anlatıyorlar hayret.»

Çocuk asker olduğunu, izine çıktığını ve yanındaki kıza aşık olduğunu anlatmıştı. Sekiz günü daha vardı ve dünyadaki bütün insanlar dosttu, Jerry dahil. Onu özellikle seviyordu, çünkü Jerry ödüyordu içki paralarını.

«Köşedeki büyük masada içiçe oturduk. Kimler yoktu ki. Öğrenciler, güzel kızlar, her tür insan. Stan da barı bırakmış, yanımıza gelmişti. —Bol keyif, bol içki, bol şamata—. Oğlanın biri de bayağı iyi akordeon çalıyordu.»

Özellikle gürültünün çok önemli olduğunu açıkladı Jerry. Çünkü yanındaki çocukla dikkati çekmeden konuşabiliyordu. Çocuk, Jerry'nin yanında oturuyordu. Jerry'yi görür görmez kanı ısınmıştı. Bir kolu kızda, bir kolu da Jerry'nin omuzundaydı.

«Dokunması bende ürperti uyandırmayan ender insanlardandı. Bana dokunulmasından hiç hoşlanmam. Yunanlılar çok yapar bunu. Ben nefret ederim.»

Smiley de nefret ettiğini söyledi.

«Kız da Ann'a benziyordu, şimdi aklıma geldi,» dedi Jerry. «Cilveli, ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi? Greta Garbo gibi gözler, ufff, uff.»

Masada oturanlar neşeyle şarkılar söylüyor, kana kana içiyor, zincirleme birbirini öpme oyunu oynuyor, adamakıllı eğleniyorlardı. Çocuk, Jerry'ye Jim Ellis'le ilgili gerçeği öğrenmek isteyip istemediğini sordu.

«Adını ilk kez duyuyormuşum gibi yaptım. 'Tabii' diyerek Jim Ellis'in kim olduğunu sordum çocuğa. 'Deli mi bu ne' gibisinden baktı bana ve 'Bir İngiliz Casusu' dedi. Neyse, kimse duymadı, herkes bir ağızdan haykırı-

yor, arsız şarkılar söylüyordu. Kızın başı oğlanın omuzundaydı ama kız kestiriyordu, çoktan yedinci uykusuna dalmıştı. Bizim çocuk da benimle konuşmaya devam etti. İngilizcesiyle pek övünüyordu. Anlıyorsun değil mi?»

«Anlıyorum,» dedi Smiley.

«Bu kez de kulağımın zarına 'Bir İngiliz casusu' diye bağırdı. 'Savaşta, Çek partizanlarıyla çarpışmış. Sonra buraya Hajek adıyla geldi, Sovyet gizli polisi tarafından vuruldu.' Aldırmamış görünüp omuz silktim. 'Haberim yoktu ahbap,' dedim. Üstüne gitmedim, anlarsın ya. Hiç üstelememek gerekir. Karşıdakini ürkütür.»

«Bak bu çok doğru işte,» dedi Smiley içtenlikle. Ve Jerry'nin hikayeye ara verip sorduğu soruları sabırla savuşturdu. Ann ne yapıyordu, aşık olmak, bütün hayat boyunca tek kişiyi gerçekten sevmek nasıl bir duyguydu?

«Askere aldılar beni,» diye başlamıştı çocuk Jerry Westerby'nin anlattıklarına göre. «Askerlik yapmazsam üniversiteye girme hakkım olamaz.» Ekimde, Brno yakınındaki ormanda temel eğitim manevralarına katılmıştı. O orman her zaman askerle dolu olurdu. Yaz gelince de bazan bir ay halka kapalı olurdu bölge. Çocuk da çok sıkıcı bir piyade eğitimi görüyordu. Eğitimin iki hafta süreceği söylenmişti. Ama üçüncü gün, neden gösterilmeden eğitime son verildi, birliğin kente dönmesi emredildi. Emir şöyleydi: Toplan, kışlaya dön. Orman alacakaranlığa kadar boşaltılmalıydı.

«Birkaç saat sonra ortalıkta her tür çılgınca söylenti dolaşıyordu bile,» diye devam etti Jerry. «Kimi Tisnov'daki balistik araştırma istasyonunun havaya uçtuğunu, kimi eğitim alaylarının ayaklanıp Rus askerlerine ateş açtığını, kimi Prag'da halkın baş kaldırdığını, kimi Rusların hükümeti ele geçirdiğini, kimi de Almanların saldırıya geçtiğini söylüyordu. Daha buna benzer neler neler anlatıyorlardı. Askerleri bilirsiniz. Her yerde aynıdır bunlar. Dedikodu eder dururlar.»

'Askerler' sözcüğü Jerry'ye eski askerlik arkadaşlarını hatırlatmıştı. Şimdi Smiley'in belli belirsiz hatırladığı ya da unuttuğu aske.rlik arkadaşlarının nere-

de olduklarını soruyordu. Sonunda yine hikâyeye devam etti:

«Ormandaki eğitim kampı toplanmış, kamyonlar yüklenmişti. Konvoyun yola çıkması için marş marş emrini bekliyorlardı. Bir kilometre yürüdükten sonra da dur emri verildi. Konvoyun yoldan çekilmesi emredildi. Kamyonlar ağaçların altına çekilerek araziye uyduruldu. Hendeklere daldılar, çamurlara yattılar, akıllarına neresi gelirse oraya gizlendiler. Kıyamet kopuyordu sanki.»

Gelenlerin Rus olduğunu söyledi Jerry Westerby. Brno yönünden geliyorlardı ve çok telâşlıydılar. Çek olan herşey ayak altından defolup gidecek ya da başlarına geleceğe razı olacaklardı...

«Önce bir grup motosikletli göründü. Parlak ışıklarını yakmışlar, yolda canavar gibi ilerliyoralrdı. Yoldaki şoförler de onlara avaz avaz bağırıyorlardı. Sonra bir personel otosu ve siviller. Çocuk, altı sivil saydığını söyledi. Ardından iki kamyon dolusu özel birlik. Askerler tepeden tırnağa silahlı ve komando üniformasıyla. Bir kamyon dolusu da av köpeği getirmişler. Korkunç bir şamata koparıyorlarmış. Seni sıkmıyorum ya ahbap?» .

Westerby mendiliyle yüzündeki teri sildi. Toparlanmaya çalışan birine benziyordu. Ipek gömleği bile terden ıslanmıştı, duş yapmış gibiydi. Baharatlı yemekleri pek sevmeyen Smiley, ağzının tadını yerine getirmek için iki bira daha ısmarladı.

«Anlattığım, hikâyenin ilk bölümüydü; Çek birlikleri çekildi, Rus birlikleri geldi, tamam mı?» .

Smiley evet dedi, buraya kadarını anladığını sanıyordu.

Ama çocuk Brno'ya döner dönmez birliğinin gelişen olaylarla ilgili rolünün daha bitmediğini öğrendi. Bir başka konvoy onlara katıldı ve ertesi gece de sekiz, on saat kırsal bölgede amaçsız olarak dolaşıp durdular. Batıya, Trebic'e doğru ilerlediler, .durdular, beklediler. Bu arada telsizciler uzun bir mesaj geçti. Sonra güneydoğuya, Avusturya sınırında Znojmo'ya kadar yaklaştılar. Yolda deli gibi durmadan telsize haberleşiyorlardı. Kimse emrin nereden ve kimden geldiğini bil-

miyordu. Kimse bir şey açıklayamıyordu. Bir yerde süngü takıyorlar, bir yerde kamp kuruyor, sonra takımı toparlayıp yeniden yola koyuluyorlardı. Şurda burda başka birliklere rastlıyorlardı. Breclav demiryolu manevra alanı yakınında tanklar daireler çiziyor, bir yerde de tepkisiz toplar rayların üzerine yerleştirilmiş duruyordu. Her yerde durum aynıydı. Amaçsız, kargaşa içinde bir konuşma. Yaşlı olanlara göre bu, Rusların kendilerine verdiği bir cezaydı, Çek olmanın bedelini ödüyorlardı. Bir kere daha Brno'ya döndüğünde, çocuk öncekilerden çok değişik bir açıklama duydu. Ruslar Hajek adında bir İngiliz casusunun peşindeymişler. Hajek, araştırma merkezini gözlüyormuş ve bir generali kaçırmak istemiş. Ruslar da onu vurmuşlar.

Çocuk da bunu duyunca çavuşuna sormuş: 'Hajek vurulduğuna göre, neden hâlâ dağ bayır dolaşıp ortalığı velveleye veriyoruz?' Çavuş ta ona şu cevabı vermiş; 'Çünkü biz askeriz.' Çavuşlar böyledir işte. Bir şey mi dediniz, George?»

Smiley sakin sakin sordu: «İki ayrı geceden söz ettik, Jerry. Rusların ormana girdikleri gece hangisiydi?»

Jerry yüzünü şaşkınlıkla buruşturdu. «İşte çocuğun bana anlatmak istediği de buydu, anlıyor musun George? Stan'ın barında açıklamaya çalıştığı buydu. Bütün bu dedikodular neden dolaşıyordu ortalıkta? Ruslar cuma günü geldiler. Hajek'i cumartesinden önce vurmadılar. Uyanıklar da 'İşte, Ruslar Hajek'in ortaya çıkmasını beklediler' diyorlardı. Geleceğini önceden biliyorlardı. Her şeyi biliyorlardı. Pusuda bekliyorlardı. Pis hikâye anlıyor musun? Adımıza bok sürüyor. Ne demek istediğimi anlıyor musun? Büyük şef için kötü. Bütün takım için kötü. Hog.»

«Hog,» dedi Smiley birasının içine.

«Toby de böyle hissediyordu sanırım. Görüşümüz aynıydı, gösterdiğimiz tepki değişik oldu.»

«Demek bütün bunları Toby'e anlattın,» dedi Smiley hafif sesle, büyük yemek tabağını Jerry'e uzatırken. «Zaten Budapeşte'ye bıraktığın paket konusunda konuşacaktım onunla. Hazır görüşmüşken Hajek hikâyesini de anlatıverdin.»

«Doğru, tam böyle oldu,» dedi Jerry. İşte onu rahatsız eden de buydu. Garip olan şey buydu. Smiley'e mektup yazmasının nedeni buydu. «Toby, bütün bunları saçma buldu. Pek asker tavırlı ve edepsizce davrandı. Once yağ çekiyor, sırtımı okşuyordu. Sonra dükkâna döndü. Ertesi gün canıma okudu. 'Acil toplantı' istedi. Arabanın içinde parkta döndük durduk. Gözünü kan bürümüş gibi bağırıyordu. Güya son günlerde fazla yorulmuşum, gerçekle düşü karıştırıyormuşum. Böyle saçmalıklar işte. Ben de biraz bozuldum, tabii.»

«Herhalde Toby'nin, arada bunları kiminle konuştuğunu merak ediyordun,» dedi Smiley anlayışlı bir havayla. «Tam olarak ne söyledi?» diye sordu altını çizmeden, sanki kafasında bütün bunları iyice berraklaştırmak istiyormuş gibi.

«Bir dümene benzediğini söyledi Toby. Çocuk bir kışkırtıcıydı. Sirk kendi kuyruğunu kovalasın diye fit sokuyordu. Böyle yayılıp duran iyi kotarılmamış dedikoduları kafamdan çıkaracaktım. Ona şöyle cevap verdim, George. 'Bak ahbap,' dedim. 'Ben sadece duyduklarımı rapor ettim, o kadar küplere binecek ne var bunda? Dün gözdeydik. Bugün köpeğin götüne sokuyorsunuz; haberi getirene saldırmak ta ne oluyor? Ben haberi getiririm, haberi beğenmemeye karar verdiyseniz, orası sizin bileceğiniz iş. Ama beni dinlemiyordu bile. Ne demek istediğimi anlıyor musun? Mantıksız, diye düşündüm. Ne biçim herif, diye düşündüm. Bir öyle, bir böyle, yanar döner fener mübarek. Becerikli bir gösteri değildi yaptığı, ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi?»

Sol eliyle başının yan tarafını kaşıdı Jerry, düşünüyormuş gibi yapan bir öğrenciyi andırıyordu. 'İyi ya, dedim.' 'Unutun söylediklerimi. Ben de gazeteye yazarım. Rusların bir gece önce geldiklerinden söz etmem, öteki geceyi yazarım. *Ormandaki Kirli Işler* falan fıstık. Haber Sirk'in işine yaramadığına göre bari gazeteye yarasın!' Bunun üzerine bizimki duvarlara tırmandı. Ertesi gün bir baykuş bizim patronu aradı. 'Şu Westerby maymununa Ellis hikâyesini yazdırmayın,' diye emretti. Gözüne de D bildirgesini sokun, devlet sırlarıyla ilgili uyarıyı. 'Jim Ellis, nâmı diğer Hajek'ten söz etmek

ulusal çıkarlara aykırıdır. Böylece kaldır at rafa.' Ben de kadınlararası pingpong maçlarına döndüm. Şerefe.»

«Ama o ara bana durumu yazmıştın,» diye hatırlattı Smiley.

Jerry Westerby müthiş kızardı.

«Özür dilerim, çok üzülüyorum buna. O günlerde feci kuşkuluydum ve Xenophobia'ya(*) kapılmıştım. Dışarı itilmenin verdiği bir duygu olsa gerek. En yakın arkadaşlarına bile güvenemez oluyor insan. Yani yabancılardan daha az güvenebiliyor.» Biraz daha açıklamaya çalıştı. «Toby biraz tozuttu gibi gelmişti bana. Ama sana yazmamalıydım, değil mi? Kurallara aykırıydı.» Utangaçlığı içinde acıyla gülümsemeyi becerdi. «Sonra sana sepet havası çaldıklarını duydum fısıltı gazetesinden. O zaman daha büyük bir salak olduğunumu düşündüm. Ava yalnız çıkmadın, değil mi ahbap? Yalnız...»

Jerry soruyu tamamlamadı, belki de cevabını almıştı da ondan.

Ayrılırlarken Smiley, Jerry'nin kolunu hafifçe tuttu.

«Toby seni ararsa, bugün buluştuğumuzu söylememen daha uygun olur, diye düşünüyorum. Aslında iyi çocuktur ama insanların kendisine karşı çete kurduklarını düşünmeye bayılır.»

«Aklının ucundan geçmesin böyle bir şey.»

«Bugünlerde seni ararsa,» diye Smiley devam etti —ses tonu uzak bir olasılığı ima ediyordu— «beni uyarabilirsin, gerçekten. Seni destekleyebilirim o zaman. *Bana* telefon etme, gerekirse bu numarayı ara.»

Westerby birden telaşa kapıldı. West Brom oyuncusunun hikâyesini yetiştirmesi gerekiyordu. Ama Smiley'in kartını alınca kırgın, utangaç bir kaçamak bakışla sordu:

«Tatsız bir numara dönmüyor ya ahbap? Görünürde pis işler yok ya?» Sırıtması neredeyse korkunçtu. «Bizim kabile kudurmadı değil mi?»

Smiley gülmeye başladı, elini Jerry'nin çöküк ve geniş omzuna koydu.

«Her zaman hazırım,» dedi Jerry.

«Sağ ol, hatırlayacağım.»

(*) Xenophobia : Yabancı düşmanlığı veya korkusu.

«O sendin sanmıştım, anlıyor musun? Hani bizim patrona telefon eden?»

«Ben değildim.»

«Belki Alleline'di.»

«Öyle sanıyorum.»

«Her zaman emrindeyim,» diye tekrarladı Jerry. «Tekrar özür dilerim. Ann'a selam.» Bir an duraladı.

«Hadi Jerry, hadi. Çıkar şu baklayı ağzından.»

«Toby bana Ann'la ilgili acaip bir şeyler anlatmıştı. Ben de sinirlenmiş, bari bir de göğsüne yazıp dolaşmasını söylemiştim. Doğru değil, değil mi söyledikleri?»

«Teşekkürler, Jerry. Şimdilik hoşça kal. Hog.»

«Doğru olmadığını biliyordum zaten,» dedi Jerry çok sevinerek. Parmağını kaldırıp kızılderili tüyünü taklit etti ve sessizce kendi dünyasına çekildi.

29

O GECE Smiley oteldeki yatağında yapayalnız uzanmış uyuyamıyordu. Sonunda yataktan kalktı ve Lacon'un kendisine Mendel'in evinde verdiği dosyayı yeniden elden geçirdi. Dosya 1950'lerin son yıllarından kalmıştı. O yıllar Whitehall'ın bütün daireleri gibi Sirk de, personelinin bağlılığını iyice bir gözden geçirmesi için rakipler tarafından sıkıştırılıyordu. Kayıtların çoğu bilinen, alışılmış şeylerdi. Dinlenen telefon konuşmaları, denetim raporları, üniversite hocalarıyla, arkadaşlarla, atanmış bilirkişilerle yapılan sonu gelmez görüşmeler... Ama bir belge Smiley'i mıknatıs gibi çekti, okuya okuya doyamadı. Bir mektuptu bu. 'Haydon'dan Fanshawe'a 3 Şubat 1937' kaydıyla dizine geçmişti. Daha doğrusu son sınıf öğrencisi Bill Haydon'un, öğretmeni, ayni zamanda Sirk'in yıldız avcılarından olan Franshawe'a kendi eliyle yazdığı bir mektuptu bu. Genç Jim Prideaux'yu İngiliz Haberalma Servisine kaydedilmek üzere uygun bir aday olarak tanıtıyordu. Mektuba bir de *'explication de texte'* notu eklenmişti. Notun adı bilinmeyen yazarı Optimat'ların, büyük çoğunluğu eski Eton

mezunlarından oluşan bir üst sınıf Hristiyan —Kilise kulübü olduğunu açıklıyordu. Kurucusu Fanshawe'dı. (P.R. de T. Fanshawe, Légion d' Honneur nişanı, Britanya Imparatorluğu nişanı... sayılı kişisel dosya), Haydon da (sayısız göndermeler) o sene bu kulübün parlak yıldızıydı. Haydon'un babasının da yaşadığı günlerde üyesi olduğu Optimat'ların siyasal eğilimi son derece açık bir biçimde muhafazakârdı. Şimdi çoktan ölmüş olan Fanshawe tutkulu bir imparatorluk yanlısıydı ve notta bu kulüp, Fanshawe'ın 'Büyük Oyun' için hazırladığı kendi özel aday deposuydu' deniyordu. Dikkati çekecek kadar garip, Smiley Fanshawe'ı okul günlerinden belli belirsiz hatırlıyordu, zayıf, hırslı bir adam, çerçevesiz gözlüklü, Chamberlain şemsiyeli ve yanaklarında doğal olmayan bir kızartı, sanki yeni diş çıkarıyormuş gibi. Steed Asprey ona 'peri masallarının kutsal babası' derdi.

«Sevgili Fan, ekteki insan derisi parçasına adı yazılı olan genç centilmenle ilgili biraz araştırma yapmak için harekete geçmeni salık vereceğim. (Sayfanın yanında soruşturmacıların gereksiz notu: Prideaux) Jim'i tanısan tanısan, sadece yetenekli bir sporcu olarak tanırsın. Bilmediğin ama bilmen gereken şey, Jim sıradan bir filoloji öğrencisi olmadığı gibi aptalın biri de değildir...»

(Ardından, Jim'in özgeçmişiyle ilgili şaşılacak kadar kesin bilgi geliyordu: ...Paris'te Lakanal Lisesi; Eton'a yazılmış ama devam etmemiş, Prag'ta yatısız cizvit okulu, Strasburg'da iki sömestr öğrenim, Avrupalı bankacı bir aileden, küçük aristokrat, ana baba ayrı yaşıyor...)

Jim'in yabancı ülkeleri iyi tanımasını ve yetim görünüşünü çok çekici buluyorum. Avrupa'nın çeşitli parçalarından oluştuğu halde yanılma, bize imanla bağlıdır. Şu sıralar Jim az buçuk şaşkın, ve çabalama içinde. Çünkü kendi taç çizgisinin dışında bir dünya olduğunu yeni anladı, bu yeni dünya da benim.»

«Ama önce onunla nasıl tanıştığımı anlatmalıyım.»

«Bildiğin gibi, ara sıra Arap giysilerine bürünüp pazarlara gitmek, oradaki sefillerin arasında oturup peygamberlerinin sözlerine kulak kabartmak alışkanlığım

vardır, (senin de emrin), zamanı gelince onları daha iyi perişan edebileyim diye. O gecenin gözde büyücüsü ise Rusya Ana'nın ta bağrından çıkıp gelmişti: Şu anda Londra Sovyet Büyükelçiliğine bağlı, Klebnikov adında bir öğretim üyesi. Bilinen saçmalıkların arasına bir iki espri sokuşturmayı becerebilen, neşeli ve herkesi de neşelendirebilen ufacık bir adam. Söz konusu pazar, Populars adında bir fikir kulübüydü. Sevgili Fan, benim zaman zaman yaptığım başka girişimlerimden de bildiğin gibi, bizim düşmanımızdır bunlar. Vaazdan sonra dehşet proleter bir kahve ile berbat demokratik bir çörek ikram ettiler. O sıra salonun arka tarafında yalnız başına oturan bu genç irisini gördüm. Ötekilerin arasına katılmayacak kadar çekingen bir hali vardı. Yüzü yabancı gelmedi, onu kriket maçlarında gördüğümü hatırladım; bir keresinde, derme çatma bir takımda tek kelime konuşmadan birlikte oynamıştık. Onu nasıl tarif edeceğimi bilemiyorum. Tam aradığın adam, Fan, çok ciddiyim.»

Buraya kadar tutuk olan el yazısı, yazar coşmaya başlayınca yayılıyordu.

«İnsanda saygı uyandıran çok ağırbaşlı bir sessizliği var. Sağlam kafalı, kelimenin tam anlamıyla. Hani o kimseye çaktırmadan takımı yöneten gözü açık sessizlerden. Fan, eyleme geçmek bana ne zor gelir, bilirsin. Sürekli beni uyarmak, tehlikelerini tatmadıkça, hayatın sırlarını hiçbir zaman anlayamayacağımı söyleyerek zekice uyarmak zorunda kalırsın hep. Ama Jim içgüdüsüyle hareket ediyor... Yâni eylemci... Jim, benim öbür yarımdır. O ve ben birleşince olağanüstü bir kişi oluruz, tek kusurumuz şarkı söylemesini bilmemek. Hem Fan, çıkıp yeni birini bulmazsan hani dünyanın başına çökeceğini sanırsın ya, öyle bir duygu vardı içimde.»

Yazı yeniden sakinleşiyordu.

«'Yavas Lagloo,' dedim ona. Bunun Rusça'da 'beni sundurmada bekle' ya da buna benzer bir şey olduğunu biliyordum. O da bana 'Merhaba' dedi. Oradan kazara Cebrail geçse ona da ayni şeyi söylerdi sanırım.»

«'Senin çıkmazın ne?' diye sordum.»

«'Yok ki,' dedi, bir saat kadar düşündükten sonra.»

«'Öyleyse ne işin var burada? Çıkmazın yoksa nasıl girdin buraya?'»

«O da bana kocaman sakin gülümsemesiyle baktı. Ağır ağır yüce Klebnikov'a doğru yürüyüp küçücük pençesini sıktık. Sonra oradan çıkıp sallanarak benim odama gittik. İçki içmeye başladık. Hem de ne içmek. Fan, Jim ne bulduysa içti. Belki de ben içtim hatırlamıyorum. Şafak sökerken ne yaptık biliyor musun? Birlikte ciddi ciddi parka doğru yürüdük. Ben elimde kronometreyle bir sıraya oturdum. Büyük Jim sırtına eşofmanını geçirip yavaş adımlarla yirmi tur koştu. Yirmi tur. Ben tükenmiştim.»

«İstediğin zaman sana gelebiliriz. Onun tek isteği benimle ya da benim şeytani, tanrısal arkadaşlarımla yaşamak. Kısacası, beni Mefisto'su olarak atadı. Bu övgüsü ölçüsüz eğlendirdi beni. Ha, şunu da söyliyeyim, cinsel ilişkide bulunmamış hiç, dört arşın boyunda, ve Stonehenge'i(*) yapan firmanın yapımı bir adam. Paniğe kapılma ama.»

Dosyanın bundan sonrası yine tatsızdı. Smiley, sararmış sayfaları sabırsızlıkla karıştırmaya ve daha ele tutulur şeyler aramaya başladı. İki gencin hocaları (yirmi yıl sonra), Haydon-Prideaux ilişkisinin salt «arkadaşlıktan öte» bir çizgiye varmasının düşünülemeyecek bir şey olduğunu kanıtlıyorlardı... Haydon'un tanıklığına baş vurulmamıştı hiç... Jim'in hocası ondan 'uzun süren bir açlıktan sonra ne verilirse yutan biri' diye söz ediyordu, komünist eğilimli olduğu yolunda her tür imayı yalanlıyordu. Sarratt'da yapılan yüzleşme uzun süren özür dilemelerle başlıyordu. Nedeni de, Jim'in savaş sırasındaki büyük hizmetleriydi. Haydon'un aşırılıklarla dolu mektubundan sonra, Jim'in cevapları çok hoş bir dürüstlük yansıtıyordu. Rakiplerin bir temsilcisi de oradaydı, ama pek seyrek söze karışıyordu. Hayır, Jim bir daha ne Klebnikov'u görmüştü, ne de kendini onun ulağı olarak tanıtan birini... Hayır, o gecenin dışında onunla hiç bir zaman konuşmamıştı. Hayır, o dönemde ne komünistler ne de Ruslarla başka bir ilişkisi olmuş-

(*) Stonehenge : İskoçya'da bulunan, güneşin ve yıldızların devinimlerine göre yapılmış, blok taşlardan oluşan bir tapınak. Gizemi henüz tam olarak çözülmüş değil.

tu. Populars Kulübü üyelerinden bir tek kişinin bile adını hatırlamıyordu şimdi...

Soru: *(Alleline)* Uykunuzu kaçıracağını sanmam, değil mi?

Cevap: Doğrusunu isterseniz, hayır. *(Gülüşmeler)*

Evet, kolejin tiyatro kulübü, pulcular derneği, çağdaş diller derneği, öğrenci birliği ve tarih derneği, ahlak derneği ve Rudolph Steiner eğitim grubu üyesi olduğu gibi Populars'ın üyesi olmuştu... İlginç konferansları izlemenin ve insanlarla tanışmanın yoluydu bu. Özellikle insanlarla tanışmanın. Hayır, hiç bir zaman sol edebiyat dağıtımını yapmamıştı, bir süre *Soviet Weekly* dergisini okuduğu halde... Hayır, ne Oxford'da ne de daha sonra bir siyasal partiye üye olup aidat ödemişti. Aslında ömründe hiç oy kullanmamıştı. Oxford'da bunca kulübe ve derneğe üye olmasının bir nedeni de yabancı ülkelerde geçen düzensiz bir eğitimden sonra kendi yaşında Ingilizlerle arkadaşlık kurmak istemesiydi...

Soruşturmacıların hepsi şimdi Jim'den yanaydı; rakiplere karşı, onların memur işgüzarlığıyla işe karışmalarına karşı, hepsi bir saf olmuştu şimdi.

Soru: *(Alleline)* Sadece ilgilendiğim için soruyorum: Uzun süre yurt dışında kaldığınıza göre, krikette bu kadar uzun vuruş yapmayı nerede öğrendiğinizi bize söyleyebilir misiniz? *(gülüşmeler)*

Cevap: Paris dışında arazisi olan bir amcam vardı. Kriket hastasıydı. Bütün araç gereçler vardı onda. Yanında tatilimi geçirmeye gittiğimde, bana durup dinlenmeden top atar ve vuruş yaptırırdı.

(Soruşturmacıların notu: Kont Henri de Saint-Yvonne, ölümü 1941. Kişisel dosya AF 64-7) Soruşturma sona ermişti. Rakiplerin temsilcisi, Haydon'un tanık olarak çağırılmasını istedi, ama Haydon yurt dışındaydı ve çok meşguldü. Oturum süresiz ertelenmişti...

Dosyadaki son kağıda baktığında Smiley neredeyse uyumak üzereydi. Jimin resmen aklanması rakiplerce onaylandıktan çok sonra rasgele dosyaya atılmış, Oxford gazetelerinden birinden kesilmiş bir yazıydı bu. Haydon'un 1938 Haziranında açtığı kişisel resim sergisi üzerine yazılmış bir eleştiri; 'Oxford'lu gözüyle: Gerçek mi, Gerçek Ötesi mi?' başlığını taşıyordu. Sergiyi paçavraya çeviren eleştiri şu sözlerle son buluyordu:

«Anladığımıza göre ünlü Bay James Prideaux, kriket saatlarını feda edip tabloların asılmasına yardım etmiş. Stadda kalıp krikete devam etseydi, daha iyi olurdu, görüşündeyiz. Ama bütün bu olayın tek içten yanı onun güzel sanatlara alçakgönüllülükle hizmet etmesi olduğuna göre, alaycılıkta fazla ileri gitmesek iyi olur sanırız...»

Smiley'in içi geçiyordu. Kafasının içi denetimi altında kuşkular, kaygılar ve kesinlikler karmaşasıydı. Ann'ı düşünüyor ve bu yorgunlukla bile ona derin bir sevgi duyuyor, onun zayıflığını korumak isteğiyle yanıp tutuşuyordu. Genç bir adam gibi Ann'ın adını sayıklıyor ve Bayan Pope Graham anahtar deliğinden yasak diye bağırırken, onun güzel yüzünün alaca karanlıkta kendisine doğru eğildiğini düşlüyordu. Bir yandan Tarr'la İrina da geldi aklına. Yararsızca, aşkı ve bağlılığı düşündü kara kara; yarını ve Jim Prideaux'yu düşündü. Başarıya yaklaştığının sadelikle bilincindeydi. Çok uzun yollardan geçmek zorunda kalmıştı. Geçmişe ve geleceğe yelken açmıştı. Belki yarın, talihi yardımcı olursa, karayı görebilirdi: Örneğin, sakin ve ıssız bir ada. Karla'nın adını bile işitmediği bir yer. Sadece Ann'la kendisi için... Smiley uyuyakaldı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

30

JİM PRIDEAUX'nun dünyasında bu perşembe de öteki perşembeler gibi geçmiş, sadece sabahın erken saatlarında sırtındaki yaradan irin akmaya başlamıştı. Çarşamba günü öğleden sonra yapılan yarış olmalıydı nedeni. Acıyla uyanmış, yaradan sızan irinin sırtını ısıttığını hissetmişti. Bir kere daha böyle olmuştu. O da arabasına atladığı gibi Taunton Belediye Hastanesine koşmuştu. Hemşireler onu görür görmez hemen ilkyardıma sürüklemişler ve doktor bilmemkim'i beklemesini söylemişlerdi, röntgen alınacaktı. Jim bunu duyar duymaz elbiselerini toplayıp kimseye görünmeden hastaneden kaçmıştı. Hastanelerden ve doktorlardan bıkmıştı. İngiliz hastanelerinden de öteki hastanelerden de. Hepsinden payını almıştı Jim. Yaradan gelen akıntıya, yara izi diyorlardı.

Yaraya eli ulaşamadığı için gereken bakımı yapamıyordu. Ama hastane olayından sonra kendine üçgen bezler kesip köşelerine iplik dikmişti. Bunları lavabonun yanına yerleştirdikten sonra, su kaynattı, yarım paket tuz kattı ve vagondaki teneke duşun atlına sırtını ıslatmak için çömelerek kaynar tuzlu suyla duş yaptı. Bezi tentürdiyota batırdı, sırtına attı, önden ipliklerle bağladı. Sonra yüzükoyun uzanıp bir şişe votka açarak acısını dindirmeye çalıştı. İyice gevşedi, tatlı bir uyuşukluk her yanına yayılmaya başladı. Ama böyle yatar-

sa bütün gün uyuyacağını düşünerek, votka şişesini alıp masaya oturdu. Beş-B'nin Fransızca yazılı kağıtlarını düzeltecekti. Yavaş yavaş çukurda şafak söküyor, karaağaçların arasından kargaların sesi geliyordu.

Bazan, hiç unutamayacağı bir anı olarak düşünürdü yarayı. Kabuk bağlamasına ve onu unutmaya kahrolurcasına çabalamıştı, ama kahrolması da yetmiyordu bazan.

Kağıtları ağır ağır düzeltiyordu, çünkü sevdiği bir uğraştı bu. Hem başka şeyler de düşünmüyordu o zaman. Saat altı buçuk, yedide kağıtlar bitmişti. Jim masadan kalktı, eski bir pantolon ve bir spor ceket giydi. Kapısı hiç kilitlenmeyen kiliseye doğru yürüdü. Bu kilise Curtois ailesi tarafından iki savaşta ölen insanların anısına yaptırılmıştı ama buraya uğrayan olmazdı pek. Geçitte diz çöktü. Küçük mihraptaki haçı Verdün'de savaşan istihkâmcılar yontmuşlardı. Diz üstü oturmaya devam ederek tahta sıranın altını el yordamıyla dikkatle araştırmaya başladı. Az sonra yapışkan şeritle tahtaya tutturulmuş soğuk madeni kutuyu buldu. Duası bittikten sonra Combe Lane'den tepeye doğru hızla yürümeye başladı. Terlemek ve sıcak ona geçici olarak çok iyi geliyordu, ritmik hareket de dikkatini yatıştırıyordu. Uykusuz geçirdiği geceden ve sabahın köründe çektiği votkadan kafası dumanlıydı biraz. Yamaçtaki tayların ona bön bön baktıklarını görünce berbat Somerset şivesiyle bağırmaya başladı — «Basın'lan!, Kahrolasıca salaklar, başka yere bakın.» — Sonra kahve içmek ve yarasına yeniden pansuman yapmak için paldır küldür indi tepeden.

Sabah duasından sonra ilk ders, Beş-B'nin Fransızcasıydı. Jim'in bu sınıfta sabrı taşıyordu az kalsın. Kumaşçının oğlu Clement'e salakça bir ceza verdi. Dersin sonunda kaldırdı cezayı. Ders arasında öğretmenler odasına kilisedeki gibi çabucak, düşünmeden, oyalanmadan girip çıktı. Postaya bakmak oldukça basit bir fikirdi, ama işe yarıyordu. Meslekten olanlar arasında bu yola başvuranı işitmemişti hiç. Olsa bile, meslekten olanlar kendi kullandıkları hileleri kimseye söylemezlerdi. «Mesele şu», derdi yaptığı şeyi anlatması gerekse, «karşı taraf sizi gözlüyorsa, postanızı da gözleyecek de-

mektir, çünkü bu oyunda en kolay gözlenen şey odur. Hele size karşı olanlar ev sahibiyse ve postaneden yardım görüyorlarsa. O zaman ne yaparsınız? Her hafta, aynı posta kutusundan, aynı saatta, kendi adınıza bir mektup yollarsınız. Bunun yanı sıra aynı adreste hiç ilgisi bulunmayan başka bir kişiye de bir mektup postalarsınız. Ne bulursanız koyarsınız zarfın içine —bir hayır derneğinin düzenlediği satış çağrısı, bulunduğunuz yerdeki büyük bir dükkanın indirimli satış ilânı—, ancak zarfı yapıştırmak şarttır. Sonra bekler ve mekupların geliş saatlarını karşılaştırırsınız. Sizin adınıza postalanan ötekinden daha geç gelirse peşinizde biri var demektir. Benim durumumda, ise peşimdeki Toby'dir tabii.

Jim buna kendi dilinde «suyun ısısını ölçmek» derdi. Bir kere daha suyun ısısını normal buldu. İki mektup da birlikte dağıtılmıştı, ama Jim bu sefer Marjoriebanks'a postalamış olduğu mektubu geri alamadı, geç kalmıştı. Kendi adına yolladığını cebine koyarak, *Daily Telegraph*'ı okumaya koyuldu. Az sonra Marjoriebanks'ın «Allah kahretsin» diye sinirlenerek kendisini 'İncil Okuma Derneği'ne üye olmaya çağıran matbu davetiyeyi parça parça ettiğini gördü. Sonra okulun gündelik işleri hakemliğini yapacağı St. Ermin'le genç takım arasındaki rugby maçına kadar oyaladı onu. Hızlı bir oyun oluyordu, maç bittiğinde yine sırtı ağrımaya başladı. Genç Elwes'in yerini alacağına söz verdiği için, birinci zile kadar votka içti. Ona niçin evet dediğini bilmiyordu, nedense okulun genç öğretmenleri, özellikle evliler, onu angarya işlere sürüyorlardı, o da katlanıyordu.

Zil, eski bir geminin kampanasıydı. Thursgood'un babası toprağı kazarken bulmuş, o günden bu yana kampanayı kullanmak da gelenek olmuştu. Jim kampanayı çalarken yanına küçük Bill Roach'un sokulduğunu gördü. Soluk bir gülümsemeyle kendisini süzüyor, günde en az on kere yaptığı gibi dikkatini çekmek istiyordu.

«Merhaba Jumbo, yine ne derdin var bakalım?»

«Efendim, lütfen efendim.»

«Hadi Jumbo, söyle bakalım.»

«Efendim, biri, sizin nerede oturduğunuzu soruyor efendim,» dedi Roach.

Jim kampanayı bıraktı.

«Nasıl biri bu, Jumbo? Hadi söyle, seni ısıracak değilim, hey... hey... Nasıl biri?.. Erkek biri mi? Kadın biri mi? Büyücü mü? Hadi dostum.» dedi Bill, Roach'a eğilerek. «Ağlamana gerek yok. Ne oluyor? Ateşin mi var?» Gömleğinin kolundan mendilini çıkardı. «Nasıl biri?» diye tekrarladı hep yavaş sesle konuşarak.

«Bayan McCullums'a sordu,» dedi Roach. «Bir dost olduğunu söyledi. Sonra arabasına bindi. Arabayı kilise avlusuna parketmiş efendim.» Gözyaşları yeniden boşandı. «Hâlâ arabada oturuyor.»

«Defolun, kahrolasıcalar!» diye bağırdı Jim koridora birikmiş sırıtan son sınıf öğrencilerine. «Defolun!» Sonra yine Roach'a döndü. «Uzun boylu bir arkadaş mı? Uzun boylu şapşal biri mi Jumbo? Kambur, kalın kaşlı? Zayıf biri mi? Bradbury, gel buraya, bakıp durma öyle! Jumbo'yu Matron'a götüreceksin. Zayıf biri mi?» diye sordu gene, yumuşaklıkla ama üsteleyerek.

Ama Roach konuşamıyordu. Hiç bir şey hatırlamıyordu. Büyükler dünyasının boyutlarını seçemeyecek, ayırım yapamayacak kadar sarsılmış, aklı başından gitmişti. Büyük adamlar, küçük adamlar, yaşlılar, gençler, kamburlar, dik duranlar, hepsi de seçilemiyecek tehlikelerle dolu bir orduydu. Jim'e 'hayır' demek, katlanamayacağı bir şeydi. 'Evet' demek onu düş kırıklığına uğratma sorumluluğunu yüklenmekti. Jim'in gözleri üzerindeydi. Yüzündeki gülümsemenin kaybolduğunu gördü, kocaman ve sevgi dolu bir elin koluna yapıştığını hissetti.

«Aslan Jumbo! Kimse senin gibi gözetleyemez, biliyor musun?»

Başını umutsuzlukla Bradbury'nin omuzuna yaslayan Roach, gözlerini kapadı. Gözlerini açtığında Jim'in çoktan merdivenin ortasına varmış olduğunu gözyaşlarının arasından gördü.

Jim soğukkanlıydı; neredeyse rahatlamıştı. Günlerdir peşinde birinin olduğunu anlamıştı. Onun izini sürenlerin soruşturma yaptıkları yerleri gözlemek de gün-

lük işleri arasındaydı. Örneğin kilisede yerel halkın gel-git'i hazır bir konuşma konusudur; belediyede seçmenlerin kayıtları bulunur; esnaflarda ise, tutarlarsa, müşteri hesapları vardır; bir de, eğer av orayı kullanmıyorsa, barlar. İngiltere'de iz sürenlerin avlarına çullanmadan önce devriye gezdikleri doğal tuzakların bunlar olduğunu biliyordu Jim. İki gün önce, Taunton kitaplığındaki memurla keyifle çene çalarken, aradığı ayak izini bulmuştu Jim. Bir yabancı, Londra'dan geldiği anlaşılan biri, kasabalılarla ilgilenmişti. Evet, politikacıya, hem de daha çok siyasal araştırma konusunda çalışan birine benziyordu. Profesyonel biriydi, diyebilirdiniz. Jim'in bulunduğu küçük kasabanın son seçmen kütüğünü incelemek istiyordu. Gerçekten kıyıda köşede kalmış bir topluluğu, özellikle yeni mültecileri, kapıdan kapıya dolaşarak anketlemek istiyorlardı. «Olacak şey mi bu?», Jim de «Evet, olacak şey mi?» diye onaylamış, o andan sonra gereken önlemleri almıştı. Bir ay geçerli olan tren biletleri edinmişti: Taunton-Exeter, Taunton-Londra, Taunton-Swindon. Yine kaçmak gerekirse bilet bulmakta güçlük çekeceğini çok iyi biliyordu. Eski sahte kimlikleriyle tabancasını da gizlendiği yerlerden almıştı, el altında tutuyordu. Elbiselerini bir bavula koymuş, bavulu Alvis'in bagajına kilitlemiş ve depoya benzin doldurmuştu. Bunlar korkusunu hafifletmiş ve rahat uyumasına olanak vermişti; hiç değilse sırt ağrıları başlayana kadar.

«Efendim, hangi takım kazandı, efendim?»

Pijamalı yeni öğrenci, Prebble, dişlerini fırçalamaya giderken Jim'i görmüş, yanına gelmişti. Çocuklar Jim'le havadan sudan konuşmaktan hoşlanıyorlardı. Boyu posu ve kamburluğu onları çekiyordu.

«Efendim, maç efendim. St. Ermin'le karşılaşma?»

«St. Vermins,» diye düzeltti öteki çocuk. «Evet efendim, kim kazandı?»

«Efendim, *onlar* efendim,» diye bağırdı Jim. «Seyretseydiniz *efendim*, bilirdiniz *efendim*.» Ve koca yumruğunu sanki onlara saldıracakmış gibi sallayarak iki

çocuğu da Matron'un Dispanseri'ne giden koridor boyunca kovaladı.

«İyi geceler efendim.»

«İyi geceler, kurbağalar sizi,» dedi Jim ve revire açılan kapıdan girdi. Oranın penceresinden kilise bahçesi ve mezarlık görünüyordu. Revir ışıksızdı, kokusundan da görünüşünden de nefret ediyordu Jim. Karanlıkta, yemekle ateşlerinin alındığı saatlar arasında uyuklayan on iki çocuk yatıyordu.

«Kim o?» dedi kalın bir ses.

«Gergedan,» dedi başkası. «Hey Gergedan, maçı kim kazandı?»

Jim'i takma adıyla çağırmak itaatsizlikti ama revirdeki çocuklar kendilerini disiplin yasalarından kurtulmuş hissediyorlardı.

«Gergedan mı? Bu da kim? Hiç tanışmadım Gergedanla. Herhalde ben değilim,» dedi Jim yatakların arasından homurdanarak geçerken, «Söndürün o feneri, yasak... 18-0 Vermin'ler kazandı, kim kazanacaktı?» Pencere neredeyse yere kadar uzanıyordu. Çocuklarla pencere arasına eski bir paravana konmuştu. «Yarı sahada fazla top kaybettik,» diye mırıldandı, aşağıya doğru bakarak.

«Ben rugby'den nefret ederim.» dedi Stephan adındaki çocuk.

Mavi Ford karaağaçlar altında duruyordu. Kilisenin gölgesine çekilmişti. Herhalde alt kattan görülemezdi ama gizlenmek istemediği de anlaşılıyordu. Jim pencereden biraz geride, son derece sessiz durdu; ipucu bulabilmek için arabayı incelemeye başladı. Hava kararmıştı ama Jim'in gözleri keskindi. Hem ne aradığını da çok iyi biliyordu: Gizlenmiş bir telsiz anteni, ayakçı için ikinci bir dikiz aynası, egzozda yanık izleri. Çocuklar Jim'deki gerilimi farketmiş, şakalaşmaya başlamışlardı.

«Efendim, bir piliç mi? Fıstık mı bari?»

«Efendim, yangın mı çıktı?»

«Efendim, bacakları nasıl?»

«Aman efendim, sakın pilicin Bayan Aaronson olduğunu söylemeyin.» Herkes kıkırdamaya başlamıştı, çünkü Bayan Aaronson yaşlı ve pek çirkindi.

«Kapayın çenenizi!» diye tersledi Jim öfkeyle. «Terbiyesiz domuzlar, susun!» Aşağı katta, Bay Thursgood, etüd öncesi büyüklerin yoklamasını yapıyordu.

Abercrombie? Burada. Astor? Burada. Blakeney? Hasta efendim.

Jim beklerken, mavi Ford'un kapısının açıldığını ve George Smiley'in yavaşça arabadan çıktığını gördü. Kalın bir palto giymişti.

Koridorda Matron'un ayak sesleri duyuldu. Lastik ayakkabısı gıcırdıyor, elindeki kaba koyduğu dereceler, şıngırdıyordu.

«Sevgili Gergedancığım, benim revirimde ne arıyorsun? Hemen şu perdeleri çek bakalım, yaramaz çocuk. Hastalarımı zatürreden öldüreceksin. William Merridew, doğrul bakayım çabuk.»

Smiley arabanın kapısını kilitliyordu. Yalnızdı, elleri boştu, çantası bile yoktu.

«Grenville yatakhanesinde çığlıklarla seni bekliyorlar Gergedancığım.»

«Gidiyorum, gidiyorum,» diye canlı bir sesle sitem etti Jim, hızla silkindi. «Herkese iyi geceler,» dedikten sonra topallayarak Grenville yatakhanesinin yolunu tuttu. Çocuklara, John Buchan'ın bir hikâyesinin sonunu okuyacağına söz vermişti. Yüksek sesle okurken bazı sesleri çıkarmakta güçlük çekiyor, sözcükler boğazının bir yerine takılıyordu. Terlediğini, terin sırtından sızdığını hissediyordu. Okuması bitince çenesi kaskatı kesilmişti. Bu kasılmanın sadece okumaktan ileri gelmediğini biliyordu. Ama dondurucu havaya çıkarken bütün bunların, duyduğu şiddetli öfkeye oranla çok hafif kaldığını anladı. Bir an, sarmaşıklı taraçada durup, kiliseye baktı. Düşündü. Kiliseye girip arka sıranın altına sakladığı tabancayı almak, kemerinin sol yanına sokup kabzasını kasığına doğru bastırıp çevirmek ancak üç dakika sürerdi...

Fakat içgüdüsü ona, «hayır» diyordu. Bunun üzerine, o berbat sesini vargücüyle koyverdi; şarkı söyleyerek dosdoğru karavanın yolunu tuttu.

31

MOTEL ODASI bir türlü sakinleşemiyordu. Dışarda trafik ara sıra durulsa bile, camlar sarsılmaya devam ediyor, banyodaki diş fırçalarının durduğu bardak sallanıyordu. Bitişikten ve tepeden müzik sesi, güm-güm sesler, kahkahalar ve konuşmalar geliyordu. Avluya bir araba girdi mi kapanan araba kapısının sesi de, ayak sesleri de sanki dışarda değil, içerdeydi. Eşya birbirine uygundu: Sarı koltuklar, sarı halı ve sarı resimler... Fitilli yatak örtüsü, turuncuya boyalı kapının rengi ve rastlantıyla votka şişesinin turuncu etiketi. Smiley her şeyi düşünmüştü. Votka şişesini sehpaya koymuş, koltukları sehpanın yanına çekmişti ve şimdi ona Jim dik dik bakarken gidip küçük buzdolabını açtı ve bir tabak füme som balığıyla tereyağlı çavdar ekmeği dilimlerini çıkardı. Smiley, Jim'in aksine neşeli, hareketleri çevik ve kararlıydı.

«Rahatımızı düşündüm,» dedi kısa bir gülümsemeyle, öte beriyi sehpaya yerleştirirken. «Ne zaman okula dönmeniz gerekiyor? Belirli bir saat var mı?» Jim'den cevap alamayınca koltuğa oturdu. «Öğretmenliği seviyor musunuz? Savaştan sonra bir süre öğretmenlik yaptığınızı hatırlıyorum, onlar sizi yeniden buraya çekmeden önce. O da bir özel kolej miydi? Pek hatırlamıyorum.»

«Dosyama bakın!» diye gürledi Jim. «Kedi fare oyunu oynamayın benimle, George Smiley! Öğrenmek istedikleriniz varsa dosyamı okuyun.»

Smiley bardaklara votka koydu, birini Jim'e uzattı. «Sirk'teki kişisel dosyanıza mı?»

«İç güvenlikten isteyin. Control'dan isteyin.»

«Sanırım öyle yapmam gerekiyordu,» dedi Smiley kaşlarını çatarak. «Sorun şu ki, Control öldü ve siz İngiltere'ye dönmeden çok önce beni de kapı dışarı ettiler. Kimse bunları size söylemek zahmetine katlanmadı mı sizi geri getirttiklerinde?»

Jim'in yüzü yumuşadı. Okulda çocukları pek eğlendiren hareketlerinden birini yaptı ağır ağır. «Aman

Tanrım,» diye mırıldandı. «Demek Control gitti, ha?» Sol eliyle bıyıklarını sıvazladı, sonra seyrek saçlarını. «Zavallı ihtiyar şeytan,» diye mırıldandı. Yüzünü buruşturdu. «Neden öldü George? Kalpten mi? Kalpten mi gitti?»

«Dönüşünüzdeki sorgulamada size bunu da mı söylemediler?» diye sordu Smiley.

Sorgulama sözü Jim'i katılaştırdı, bakışları sertleşti.

«Evet,» dedi Smiley. «Kalpten öldü.»

«Yerine kim geçti?»

Smiley güldü. «Aman Jim, size bunu da söylemedilerse, döndüğünüz zaman Sarratt'da *ne* konuştunuz allahaşkına?»

«Allah kahretsin, kim geçti yerine? Kapı dışarı edildiğinize göre siz değilsiniz. Kim geçti yerine, George?»

«Alleline geçti,» dedi Jim'i dikkatle süzen Smiley. Sağ kolunun dizlerinin üzerinde dümdüz hareketsiz durduğu gözüne çarpmıştı. «Kimin şef olmasını isterdiniz? Adayınız vardı değil mi?» Uzun bir sessizliğin ardından devam etti. «Size laf arasında Katmerleştirme şebekesinin başına gelenleri de anlatmadılar değil mi? Pribyl'in, karısının, kayınbiraderinin başına gelenleri? Ya Eflatun şebekesi? Landkron'a, Eva Krieglova'ya, Hanka Bilova'ya olanlar? Onların çoğunu siz yetiştirmiştiniz, değil mi Jim? Roy Bland'dan önceki günlerde. Hattâ yaşlı Landkron, savaş sırasında bile size çalışmıştı.»

O anda Jim'in ne öne, ne arkaya kıpırdayamadan kalması ürkütücü bir şey anlatıyordu. Kızarmış yüzü kararsızlık ve gerginlikle buruşmuş, gür kızıl kaşlarında ter damlacıkları birikmişti.

«Allah belânızı versin George, ne istiyorsunuz benden? Ben defteri kapadım. Böyle yapmamı söylediler. Defteri kapa, yeni bir hayata başla, olanları unut, dediler.»

«Kim *onlar*, Jim? Roy mu? Bill mi? Percy mi?» Bekledi.

«Max'ın başına gelenleri de anlattılar mı size bu kişiler?. Sırası gelmişken, Max iyidir.» Smiley yerinden kalktı, Jim'in içkisini tazeledi, yeniden oturdu.

«Pekâla George. Anlatın, şebekelere ne oldu?»

«Deşifre oldular. Söylenenlere göre, kendinizi kurtarmak için onları siz satmışsınız. Ben inanmıyorum buna. Ama ne olduğunu öğrenmem gerek.» Devam etti. «Control en kutsal neyiniz varsa onun üzerine yemin ettirdi size, biliyorum. Ama o günler geride kaldı artık. Sorguda canınızı çıkardılar, biliyorum. Bazı şeyleri unutmaya kendinizi öylesine zorladınız ki, artık hatırlamayabilir, gerçekle paravana arasındaki farkı anlatamayabilirsiniz, biliyorum. Biliyorum, defteri kapamaya ve geçenlerin sadece bir düş olduğuna inanmaya çalıştınız. Ben de böyle yapmaya çalıştım. Bu geceden sonra gerçekten defteri kapayabilirsiniz, Jim. Size Lacon'dan bir mektup getirdim, isterseniz ona telefon edebilirsiniz, telefonun başında bekliyor. Susmanızı istemiyorum, tam tersine konuşmanızı bekliyorum, Jim. İngiltere'ye döndükten sonra neden eve gelip bana uğramadınız? İsteseniz arayabilirdiniz. Gitmeden önce beni görmek istemiştiniz, neden dönünce aynı şeyi yapmadınız? Herhalde sadece yönetmelik değildi size engel olan?»

«Kurtulan olmadı mı?»

«Hayır, Duyduğuma göre kurşuna dizilmişler.»

Lacon'a telefon etmiş ve konuşmuşlardı. Şimdi Smiley oturmuş votka içiyor, banyodan yüzünü yıkayan Jim'in homurtuları ve su sesi geliyordu.

«Allah aşkına, rahat soluk alabileceğimiz bir yere gidelim,» diye fısıldadı Jim, sanki ancak dışarda konuşabilirmiş gibi. Smiley votka şişesini aldı, yan yana asfaltı geçip arabaya doğru yürüdüler.

Yirmi dakika kadar yol aldılar, arabayı Jim kullanıyordu. Durduklarında tepedeydiler. Sis yoktu, vadi boylu boyunca görünüyordu. Uzakta dağınık ışıklar parıldıyordu. Jim taş gibi sessiz oturuyordu. Sağ omzu kalkmış, ellerini yana sarkıtmıştı, buğulu ön camdan tepenin ovaya düşen gölgesine bakıyordu. Gök aydınlıktı, Jim'in profili keskin çizgilerle belirleniyordu. Smiley ilk soruları kısa kısa sordu. Jim'in sesindeki öfke kaybolmuştu, yavaş yavaş rahatlayarak konuşmaya, açılmaya başladı. Hattâ Control'un esnaflığını konuşurlarken güldü bile. Ama Smiley gevşemedi hiç. Küçük bir

çocuğu kalabalık bir caddede karşıdan karşıya geçiriyormuş gibi dikkatliydi. Jim fazla hızlı konuşmaya başlayınca, kabarınca ya da birdenbire huzursuzlaşınca onu yavaşlatıyor, dengeliyor aynı hızda aynı yönde ilerlemelerini sağlıyordu. Duraksadığı anlarda da onu ustalıkla engelin üstünden atlatıyordu. Içgüdü ve tümdengelimlerle, Jim'in hikâyesini anlatan Smiley'di aslında.

Control ona görevle ilgili ilk bilgiyi herhalde Sirk'in dışında bir yerde buluşarak vermişti? Evet. Nerede? St. James yakınlarında, Control'un gizli servis için kullandığı bir evde. Başka kimse var mıydı? Hayır, kimse yoktu. Jim'i bulmak için Control özel odacısı MacFadean'ı mı görevlendirmişti? Evet, yaşlı Mac, Brixton'a gelip Jim'e, Control'un o gece buluşmalarını isteyen notunu getirmişti. Jim Mac'a evet, ya da hayır diyecek ve notu ona geri verecekti. Buluşma konusunda görüşmek için telefonu hiçbir şekilde kullanamayacaktı. İç telefonu bile. Evet, Jim, Mac'e 'Evet' demiş ve o akşam saat yedide Control'la buluşmuştu.

«Önce, Control sizi uyardı sanırım.»

«Kimseye güvenmememi öğütledi.»

«Özellikle kimsenin adını vermedi mi?»

«Sonradan. Önce ad vermedi. Önce, sadece, kimseye güvenme dedi. Özellikle Sirk'in içinde. George?»

«Evet?»

«Hepsini vurdular demek! Landkron, Krieglova, Pribyl'ler. Kurşuna mı dizmişler?»

«İki şebeke de aynı gece gizli polis tarafından ele geçirilmiş. Ondan sonrası bilinmiyor. Ama en yakın akrabalarına öldükleri söylenmiş. Bu da onların kurşuna dizilmiş olduğu anlamına gelir.»

Sol yanlarında bir dizi çam ağacı vadiden tırmanan hareketsiz bir ordu gibi duruyordu.

«Control sonra size elinizin altında hangi Çek kimliklerinin olduğunu sordu, sanırım?» diye yeniden konuşmaya başladı Smiley. «Doğru mu?»

Jim dalmıştı, Smiley soruyu tekrarladı.

«Hajek adına düzenlenmiş bir pasaportum olduğunu söyledim,» diye cevap verdi Jim uzun süre sonra. «Vladimir Hajek, Çek, gazeteci, Paris muhabiri. Control bu

kimliğin daha ne kadar geçerli olduğunu sordu. «Hiç bilinmez, dedim. Bazan bir yolculuktan sonra deşifre oluverirler.» Sesi birden kendini tutamıyormuş gibi yükseldi. «İstedi mi, küp gibi sağır olurdu Control.»

«Sonra da, vereceği görevi açıkladı sanırım,» diye tahminde bulundu Smiley.

«Önce yakalanma olanaklarını tartıştık. Yakalanırsam Control'un adını vermeyecek, onu işin içine karıştırmayacaktım. Bir tür kafatası avcılığı, az buçuk özel bir girişim olacaktı. O zaman bile, 'kim bu masala inanır' diye düşünmüştüm. Control'un ağzından çıkan her sözcük, damarlarımdan kan akıtıyor gibiydi. Görüşme sırasında bana bir şey söylememek için nasıl direndiğini hissediyordum. Ayrıntıları bilmemi istemiyor, ama bilgileri çok açık vermeye çalışıyordu. 'Biri bizim için çalışmak istedi,' diyordu. 'Yüksek bir resmi görevli, şifre adı 'Tanık.' Çek mi, diye sordum. 'Asker' dedi. 'Sizde de asker kafası var Jim. Siz ikiniz bu işi çok iyi becerirsiniz.' Konuşma hep böyle sürüyordu. Böyle kahredici bir biçimde, 'Söylemek istemiyorsan söyleme, ama eveleyip geveleyip durma be adam, diyordum içimden.'

Lafı epey yuvarlayan Control, sonunda Tanık'ın bir Çek topçu generali olduğunu söylemişti. Adı Stevcek'di. Prag Savunma Bakanlığında çalışmıştı, katı bir Rus yanlısı olarak biliniyordu; bu çok önemliydi. Moskova'da irtibat görevinde bulunmuştu. Rusların güvendiği çok az sayıda Çeklerden biriydi. Stevcek, Control'a aracı göndermişti. Control, aracıyla yüzyüze Avusturya'da görüşmüş ve Stevcek'in Sirk'ten yüksek rütbeli bir memur ile iki tarafı da ilgilendiren konularda görüşmek istediğini öğrenmişti. Stevcek'in görüşeceği kurye Çekçe bilmeliydi ve karar alabilecek yetenekte olmalıydı. 20 Ekim cuma günü, Stevcek, Brno yakınlarındaki Tisnov Balistik Araştırma Merkezini denetleyecekti. Burası Avusturya sınırının yüz kilometre kadar kuzeyine düşüyordu. Oradan sonra hafta sonunu geçirmek üzere Racice yakınlarındaki ormanlarda bulunan bir av köşküne gidecekti, tek başına. 21 ekim cumartesi akşamı da Control'un göndereceği kuryeyi orada bekleyecekti. Kuryeyi Brno'ya götürüp geri getirmek üzere bir koruyucu da sağlayacaktı.

«Peki, Stevcek'i bu yola iten nedenler konusunda bilgi verdi mi Control?»

«Kız davası,» dedi Jim. «Bir üniversite öğrencisiyle sevişiyormuş Stevcek. 'Aralarındaki yirmi yaş farka rağmen büyük aşk,' diyordu Control. Kız, 1968 ayaklanmasında kurşuna dizilmiş. O zamana kadar Stevcek, rütbesine zarar vermesin diye Ruslara olan nefretini içine gömüyormuş. Kızın ölümüyle iş değişmiş. Rusların kanına susamış. Dört yıl sessiz sedasız durmuş; her zaman dostça davranıp, onlara gerçekten zarar verebilecek bilgileri toplamış. Biz ona güvence verdiğimiz ve ticaret yolunu belirlediğimiz anda, bize satmaya hazırdı.»

«Control, bütün bunları iyice soruşturdu mu?»

«Didik didik etti. Stevcek hakkında yeterinden fazla bilgi verdi. Birçok önemli görevde bulunmuş haris bir kurmay. Bir teknokrat. Av peşinde koşmadığı zamanlarda yurt dışında dişlerini keskinleştiriyormuş: Varşova, Moskova, bir yıl Pekin, Afrika'da askeri ataşe, sonra yeniden Moskova. Rütbesine göre de çok gençti.»

«Control size, Stevcek'ten ne tür bilgiler alacağınızı söyledi mi?»

«Savunma malzemesi. Roketler. Balistik.»

«Daha başka?» dedi Smiley votka şişesini uzatırken.

«Biraz da siyaset.»

«Daha başka?»

Jim'in bilinçli bir inatla hatırlamak istemediği kutsal emanete takıldığını yeniden açık seçik sezinledi Smiley. Karanlıkta, Jim birden derin derin ve hırsla soluk almaya başlamıştı. Ellerini direksiyona koymuş, çenesini de üzerine dayamıştı. Dalgın dalgın, ön cama bakıyordu.

«Öldürülmeden önce ne kadar tutuklu kaldılar, George?»

«Korkarım senden epey fazla kaldılar.»

«Tanrım,» dedi Jim kolundan çıkardığı mendille yüzündeki teri ve pırıldayan başka şeyleri silerken.

«Control'un Stevcek'ten alacağı bilgi,» dedi Smiley çabucak ve yumuşacık bir sesle.

«Sorguya çekildiğimde de bana bunu sordular.»

«Sarratt'ta mı?»

Jim başını salladı. «Hayır, öteki tarafta.» başını

tepelere doğru çevirerek, «Control'un bu operasyonu ta başından beri düzenlediğini biliyorlardı. Bunu benim tasarladığıma inandırabilmek için ne söylediysem güldüler.»

Smiley sabırla Jim'in toparlanıp devam etmesini bekliyordu.

«Stevcek,» diye söze başladı Jim. «Control kafasına takmıştı: Stevcek cevabı sağlayacak, Stevcek anahtarı sağlayacak, diyordu. 'Ne anahtarı?' diye sordum. Control'un yanında kahverengi çantası vardı. Hani şu köhne şey. İçinden kendi eliyle çizmiş olduğu krokiler çıkardı. Renkli mürekkep, kuru boyayla yapılmıştı krokiler. 'Size yardımcı olacak bunlar' dedi. 'İşte buluşacağınız kişi.' Krokide Stevcek'in özgeçmişi vardı. Her yıl ne yaptığı, hangi nişanı aldığı, hangi akademiyi bitirdiği, kiminle evlendiği yazılıydı. Control onun atlara meraklı olduğunu da söylemişti. 'Siz de binicisiniz Jim, ortak bir zevkiniz de var. Unutmayın bunu.' 'Aman ne eğleneceğiz, diye geçirdim içimden. Çekoslovakya'da peşimde bir sürü it dolaşırken, Stevcek'le oturup saf kan atların eğitiminden söz etmek matrak olmalıydı.» Jim biraz garip gülmeye başlamıştı, Smiley de güldü.

«Kırmızı işaretler, Stevcek'in Sovyetlerle yaptığı irtibat görevlerini belirliyordu. Yeşiller onun haberalma çalışmalarıydı. Herifin her yerde parmağı vardı. Çek Ordusu Haberalma Servisinde dördüncü adamdı. Ordonatçı olarak birinci uzmandı. Ulusal İçgüvenlik Kurulu sekreteriydi. Prezidyum'da askeri danışmandı. Çek ordusu haberalma servisinin Amerika-İngiltere masasına bakıyordu. Sonra onun 1960'ların ortasında ikinci kere görevle Moskova'ya gittiğini söyledi Control. Bu görevin de yarısı kırmızı, yarısı yeşille işaretlenmişti. Görünüşte Stevçek, Varşova Paktı Karargâhında irtibat işleriyle görevli temsilciydi ama bu sadece maskeydi. Varşova Paktı Karargâhında irtibat işleriyle hiç bir ilgisi yoktu. Asıl görevi Moskova'daki Merkez'in İngiltere bölümündeydi. Minin kod adıyla iş görüyordu. Görevi, Çeklerin uğraşlarını Moskova Merkez'ininkilerle bağdaştırmaktı. 'İşte hazine bu,' demişti Control. 'Stevcek'in aslında bize satmak istediği, Sirk'in içindeki Moskova Merkezi'ne bağlı Köstebeğin adı.'»

Tek sözcük olabilir bu diye Smiley düşünüyordu, Max'ı hatırlayarak. Demek haber sadece bir ad olacak ve Köstebek Gerald'ın kimliğini açıklayacaktı. Karanlıkta bir çığlıktı bu.

Jim konuşuyor, Control'un sözlerini aktarıyordu. 'Jim, serviste bir çürük elma var, hepsini bozmaya başladı.' Durmadan anlatıyordu, sesi yatışmıştı, davranışları da. «Control olasılıkları elemiş, herşeyi geriye dönerek izlemiş, araştırmış ve neredeyse yaklaşmıştı. 'Beş olasılık var,' diyordu. Bunları nasıl çıkardığını sorma bana. «Tepedeki beş kişiden biri', dedi. «Bir elin beş parmağından biri.» Bir içki verdi bana. Control'la ben okul çocukları gibi şifre uydurmaya çalışıyorduk.' Tenekeci, Terzi'yi kullandık. Onun odasında karşılıklı oturuyor, bir yandan şifre düşünüyor, bir yandan da onun her zaman sunduğu ucuz Kıbrıs likörünü içiyorduk. Ben Çekoslovakya'dan çıkamazsam, Stevcek'le buluştuktan sonra şamata olur da gizlenmek zorunda kalırsam, ne yapıp yapıp bu tek sözcüğü ona bildirecektim. İstersem Prag'a gidip Elçiliğin kapısına tebeşirle yazacak, istersem Prag Büyükelçisine telefon edip ona avazım çıktığı kadar haykırarak söyleyecektim bu sözcüğü. Hani 'Tenekeci, terzi, asker, denizci, zengin, yoksul, dilenci, hırsız' diye gider ya bu tekerleme. Alleline tenekeci, Haydon terzi, Bland asker, Toby Esterhase de yoksuldu. Denizciyi atladık, tenekeciyle karışmasın diye. Siz de dilenciydiniz, George.»

«Demek dilenciydim. Peki Jim, siz ne düşünüyordunuz? Control'un kuramı size genel olarak nasıl geldi?

«Son derece saçmaydı. Zırvalıktı.»

«Neden?»

«Basbayağı aptallıktı da ondan,» diye tekrarladı Jim askerce bir inatla. «İçinizden birini Köstebek olarak düşünmek, delilikti bu!»

«İnandınız mı?»

«Hayır! Canım, niçin siz...»

«Neden olmasın? Böyle bir şeyin er geç başımıza geleceğini mantığımızla biliyorduk. Birbirimizi sürekli uyarırdık: Uyanık ol, derdik. Başka takımlardan yeterince oyuncuyu ayartmadık mı? Ruslar'dan, Polonyalı-

lar'dan, Çekler'den, Fransızlar'dan. Hattâ garip Amerikalılar'dan bile. Aynı şey bize olamaz mı? İngilizlerin bir ayrıcalığı olduğu da nerden çıktı böyle birdenbire?»

Jim'in huysuzlandığım sezen Smiley, arabanın kapısını araladı. Soğuk havanın iyi geleceğini düşünüyordu.

«Çıkıp biraz dolaşalım isterseniz,» dedi. «Arabaya tıkılıp kalmanın bir anlamı yok.»

Smiley'in umduğu gibi, hareket edince Jim'in dili yeniden çözüldü.

Bulundukları tepenin batı ucundaydılar, yanlarında birkaç ağaç vardı sadece. Çoğu kesilmişti. Çiğden ıslanmış bir sıra gördüler, ama oturmak istemediler. Rüzgar dinmişti, yıldızlar pırıl pırıldı. Jim yeniden anlatmaya başladığında yan yana yürümeye koyuldular. Jim adımlarını Smiley'inkilere uyduruyor, arada sırada omuz omuza ayakta durup vadiye bakıyorlardı. Jim, önce Max'ı işe nasıl bulaştırdığını ve görevini Sirk'tekilerden gizlemek için çevirdiği dolapları anlattı. Stockholm'daki önemli bir Sovyet şifre görevlisiyle bir deneme bağlantısı kurduğu haberini sızdırdı ve eski kod adı Ellis için Kopenhag'a uçak bileti aldı. Ama Paris'e uçtu, orada Hajek kimliğini çıkardı ve cumartesi sabahı saat onda Prag havaalanına indi. Polis kontrolundan güle oynaya geçti. Garda bineceği trenin geliş saatını öğrendi. Daha birkaç saat zamanı olduğundan biraz dolaştı. Brno'ya hareket etmeden önce biraz sırtını kollaması iyi olurdu. O sonbahar havalar berbat geçmişti. Yerde kar vardı, daha da yağıyordu.

Çekoslovakya'da gözlemek bir sorun sayılmazdı. Güvenlik servisleri sokakta iz sürmek konusunda hemen hemen hiçbir şey bilmiyorlardı. Çünkü hiçbir yönetim kendini bu konuda dikkatli davranmak zorunda hissetmemişti ta ezelden beri de ondan. Genel eğilim, diyordu Jim, hâlâ Al Capon gibi kaldırım esnafı ve arabalar kullanmaktı. Jim de bunları arıyordu: Siyah Skodalar ve üçlü dolaşan uzun paltolu bodur dikizciler. Soğukta trafik yavaş ilerlediğinden, insanlar da yüzünü gözünü örtmüş hızlı hızlı yürüdüğünden, bunları seçmek biraz daha güçtü. Jim, Masaryk İstasyonuna kadar rahattı. Ama Masaryk'e varınca, daha çok bir içgüdüyle, bilet

gişesinde kendisinden önce bilet almış olan iki kadından huylandı.

Şimdi Jim, bir profesyonele yaraşır bir dinginlikle geçmişinde kolaylıkla yol alıyordu. Wenceslas Alanı yakınlarında bir pasajda yanından üç kadın geçmişti. Ortada yürüyen, bir çocuk arabası itiyordu. Cadde tarafında yürüyenin elinde kırmızı, plâstik bir el çantası vardı, dükkan tarafında yürüyen de bir köpeğin tasmasına yapışmıştı. On dakika sonra, kol kola girmiş başka iki kadın telâşlı adımlarla ona doğru yürüyerek gelip geçmişlerdi. O sıra Jim aklından, eğer bu işi Toby Esterhase plânlamış olsaydı, böyle bir düzenleme tam ona göre bir iş, diye geçirmişti. Çocuk arabasının üzerine eğilerek yandan resim çekme, biraz ilerde duran telsizli destek otoları, bunların içinde, öndekiler avı kaçırırsa yetişmek üzere bekleyen ikinci tim. Masaryk İstasyonunda Jim, bilet gişesinde önünde bekleyen iki kadına bakınca başına geleni anladı. Çünkü soğuk ülkelerde iz süren ajanların hem zamansızlıktan hem de canları istemediği için değiştirmedikleri bir tek giyim eşyası vardır: Ayakkabıları. Gişede gözünün önündeki iki çift ayakkabıya bakan Jim, birine mim koydu: Siyah, içi kürklü, plastik, yandan fermuarlı, karda gıcırdayan kalın kahverengi kösele tabanlı. Bu ayakkabıları bu sabah bir kere daha görmüştü Sterba pasajında yanından çocuk arabasıyla geçen kadının ayağında. O dakikadan sonra kuşkulanmadı Jim. Biliyordu artık. Smiley de onun yerinde olsa, o da bilirdi.

Jim, İstasyondaki kitapçıdan *Rude Pravo* gazetesi alarak Brno'ya giden trene bindi. Tutuklamak isteselerdi şimdi tutuklarlardı, diye düşündü. Demek, ilişki kurduğu kişileri bulmak için peşindeydiler. Neden, niçin diye sormanın anlamı yoktu ama Jim, Hajek kimliğinin deşifre olduğunu, uçak biletini aldığı anda tuzağı hazırlamış olduklarını keşfetti. Onları farkettiğini bilmedikleri sürece, kozlar hâlâ kendisindeydi, dedi Jim. Smiley bir anda işgal altındaki Almanya'da ajanlık yaptığı günleri anımsadı. Ağzının içinde sürekli bir korku tadı, her yabancının bakışı karşısında kendini çıplak hissederek yaşamıştı.

Saat on üçü sekiz geçe kalkıp, on altı yirmi sekizde

Brno'ya varacak olan trene binecekti. Bunun iptal edildiğini öğrendi. Dilenci vapuru gibi her yere uğrayan bir trene binmiş oldu böylece. Tren neredeyse her sokak lambasında uzun uzun duruyor, her seferinde Jim de peşindeki külhanları tanır gibi oluyordu. Adamlar sürekli değişiyordu. Bir tek atın sığabileceği bir ahır kadar minicik Chocen adlı durakta trenden inip kendisine bir sosis aldı. Orada, o ufacık yere dağılmış en az beş adam, elleri ceplerinde, sözde çene çalıyor ve gülünç oluyorlardı.

«İyi bir gözlemciyi kötüsünden ayıran tek bir şey varsa,» dedi Jim, «o da bu lânet işi inandırıcı bir biçimde incelikle yapma ustalığıdır.»

Svitavy'ye geldiklerinde iki erkekle bir kadın Jim'in kompartımanına girdi, günün maçını konuşmaya başladılar. Bir süre sonra Jim de onlara katıldı, gazetenin spor sayfasını okumuştu az önce. Bu büyük bir rövanş maçıydı ve herkes heyecanın doruğundaydı. Brno'ya kadar başka bir değişiklik olmadı. Jim de orada trenden indi; dükkanların arasında, kalabalık yerlerde dolaşmaya başladı. Kendisini izleyenler buralarda onu kaybetmek korkusuyla yanına sokulmak zorundaydılar.

Jim kuşkulanmamış görünüyor, onları uyutmanın yollarını arıyordu. Toby'nin diliyle 'bir büyük patırtı operasyonu'nun hedefi olduğunu biliyordu artık. Peşinde yaya dolaşanlar yedişer kişilik timler halinde çalışıyorlardı. Arabalar öyle sık değişiyordu ki, sayılarım karıştırmıştı. Bütün emirler bir eşkiyanın sürdüğü yeşil kamyonetten geliyordu. Kamyonetin yuvarlak bir anteni vardı, arkasına, çocukların erişemeyeceği bir yere de tebeşirle bir yıldız çizilmişti. Seçebildiği arabalar, ön camın içine konan bir kadın çantası ve şoförün yanındaki inik güneş siperliğiyle birbirlerini tanıyorlardı. Başka işaretler de olmalıydı, ama bu ikisi ona yetiyordu. Bu tür işlerde yaklaşık yüz kişinin seferber edildiğini, av kaçarsa, işin kontroluna olanak kalmadığını, Toby'den duymuştu. Bu yüzden bu tür işlerden nefret ederdi Toby.

Brno'nun en büyük alanında her şey satan bir dükkan vardır, dedi Jim. Her kamu işletmesinin çok az pe-

rakende satış yeri olduğu için Çekoslovakya'da alış veriş genellikle sıkıcı bir iştir. Ama bu dükkan yeni açılmıştı ve oldukça etkileyiciydi. Jim oyuncak, atkı, birkaç paket sigara aldı ve ayakkabılara baktı. Kendisini gözleyenlerin hâlâ onun birisiyle gizlice ilişki kurmasını beklediklerini tahmin etti. Bu arada bir kürk şapka, beyaz bir yağmurluk ve bunları koymak için bir plastik torba yürüttü. Erkek eşyası satan bölümde iyice oyalanıp öncü çifti oluşturan iki kadının hâlâ onun peşinde, fakat yaklaşmaya isteksiz olduklarını saptadı. Kadınlar herhalde erkeklere nöbeti devir almaları için işaret çaktılar bu yüzden bekliyorlar, diye düşündü. Erkekler tuvaletinde çok hızlı hareket etti. Beyaz yağmurluğu paltosunun üzerine geçirdi, torbayı cebine soktu ve kürk şapkayı başına giydi. Paketlerini orada bırakarak yangın merdiveninden aşağıya deli gibi koştu, yangın kapısını çarparak çıkıp bir geçitten fırtına gibi geçti, çıkmaz bir sokağa girince ağır ağır dolaşmaya başladı, beyaz yağmurluğu torbaya tıktı, kapanmak üzere olan bir dükkana girdi sallanarak. Oradan siyah bir yağmurluk satın aldı. Dükkandan çıkan müşterileri paravana olarak kullanıp kalabalık bir tramvaya atladı, sondan bir önceki durağa kadar gitti, bir saat kadar dolaştı ve dakikası dakikasına Max'la kararlaştırdıkları yedek randevuya yetişti.

Max'la konuşmalarını ve neredeyse çok ciddi bir kavgaya tutuşacaklarını anlattı.

Smiley sordu. «Işi bırakmayı hiç düşünmediniz mi?»

«Hayır. Düşünmedim,» diye tersledi Jim, sesi gözdağı verircesine yükselerek.

«Başından beri bu işin saçmalık olduğunu düşündüğünüz halde?» Smiley'in ses tonunda saygıdan başka bir şey yoktu. Ne kızgınlık, ne hesap sorma isteği. Tek amacı gerçeği öğrenmekti. «Demek ilerlemeye devam ettiniz! Ardınızda dönenleri gördünüz, görevin saçmalığına inanmıştınız, ama ilerlemeye devam ettiniz, ilerledikçe de batağa saplanıyordunuz.»

«Öyle.»

«Belki göreviniz konusundaki düşünceniz değişmişti. Her şeyden çok, merak sizi çekiyordu, neden olmasın? Örneğin köstebeğin kim olduğunu tutkuyla öğ-

renmek istiyordunuz, diyelim? Sadece bir takım varsayımlar öne sürüyorum, Jim.»

«Ne farkeder George? Böyle bir kahrolası karışıklıkta beni sürükleyen nedenlerin ne önemi var?»

Yarım ay bulutlardan kurtulmuştu, iyice yaklaşmıştı. Jim, tahta sıraya oturdu. Anlatırken arada sırada yerden bir çakıltaşı alıyor, elinin tersiyle çalılara fırlatıyordu. Smiley de yanına oturmuş, gözünü ondan ayırmıyordu. Votka şişesini ondan alıp bir yudum içerken aklına Hong-Kong'ta kendi tepelerinde votka içip konuşan Tarr'la İrina geldi. Bizim meslekte bir alışkanlık olmalı bu, diye düşündü: Güzel bir görüntü karşısında daha rahat konuşabiliyoruz.

Yolun kenarına parketmiş duran siyah Fiat'ın penceresinden karşılıklı parolalar aksamadan söylenmişti. Fiat'ın şoförü o katı, adaleli, posbıyıklı, ağzı sarmısak kokan Macar asıllı Çeklerdendi. Jim ondan hoşlanmamıştı, ama ondan hoşlanacağını düşünmemişti ki zaten. Arabanın arka kapıları kilitliydi ve Jim'in nerede oturacağı tartışma konusu oldu. Macar onun arkada oturmasının tehlikeli olacağını söyledi. 'Zaten demokratik bir davranış da değil, diye ekledi. Jim 'Allah belânı versin' dedi. Sonra adam Jim'e 'Silâhlı mısın?' diye sordu. Jim silahlı olmadığını söyledi; bu doğru değildi tabii. Ama Macar ona inanmadıysa da bunu söylemek cesaretini bulamadı. Generale talimat mı getirdiğini sordu. Jim hiç bir şey getirmediğini söyledi. Dinlemeye gelmişti.

Jim biraz sinirliydi. Yolda ilerlerken Macar bir şeyler anlattı. Av köşküne geldiklerinde, ne ışık, ne de bir hayat belirtisi bulunacaktı. General içerde olacaktı. Dışarda bisiklet, araba, ışık, köpek gibi evin dolu olduğunu gösteren bir şey varsa, Jim arabada kalıp bekleyecek, Macar önden gidecekti. Aksi halde Jim tek başına içeri girecekti, Macar arabada bekleyecekti. Anlaşıldı mı, dedi Macar.

Neden birlikte gitmiyoruz, diye sordu Jim. Çünkü General böyle istiyor, dedi Macar.

Jim saat tutuyordu, yarım saat yol aldılar. Ortalama otuz kilometre hızla kuzey doğuya yönelmişlerdi. Ağaçlıklı ve dönemeçli dik bir yoldan geçiyorlardı.

Gökte ay yoktu. Göz gözü görmüyordu. Jim sadece ufuk çizgisinde tepeleri, ormanları farkediyordu. Karın kuzeyden geldiğini anladı, bu ayrıntı sonra işine yarayacaktı. Yol temizlenmişti, ama koca kamyonlar geniş tekerlek izleri bırakmıştı ortasında. Farları yakmadan gidiyorlardı. Macar, açık saçık bir hikâyeye başladı. Herhalde o da sinirini bununla yatıştırıyor, diye düşündü Jim. Ama sarmısak kokusu dayanılır gibi değildi. Birden hiçbir şey söylemeden kontağı kesti. Şimdi bayır aşağı gidiyorlardı. Daha da yavaşlamışlardı. Tam durmadan, Macar el frenine asıldı, Jim başını ön cama vururken silahını aldı. Bir yan yolun ağzındaydılar. Otuz, kırk metre ilerde alçak bir tahta ev vardı. En ufak hayat belirtisi görülmüyordu.

Jim ne yapması gerektiğini anlattı Macar'a. Jim'in kürk başlığını ve yağmurluğunu giyecek, ellerini arkada kenetleyecek ve kulübeye doğru ağır ağır yürüyecekti. Yolun tam ortasından gitmeliydi. Dediklerinden birini yapmayacak olursa Jim ona ateş edecekti. Eve varınca General'e, Jim'in bir ön tedbir aldığını söyleyecekti. Sonra ağır ağır arabaya dönecek ve her şeyin yolunda olduğunu ve Generalin onunla görüşmeye hazır olduğunu Jim'e bildirecekti. Ya da duruma göreolmadığını.

Macar pek mutlu görünmüyordu fakat çaresizdi. İnmeden önce, Jim arabanın burnunu yola doğru çevirtmiş ve sonra adamın inmesine izin vermişti. En ufak bir numarada farları yakacaktı Jim ve basacaktı kurşunu, hem de bir değil, üst üste, hem de bacaklarına değil. Macar yürümeye başladı. Tam eve yaklaşacağı sırada birden her yer projektörlerle aydınlatıldı. Ev, yol ve çepeçevre geniş bir alan. Sonra ayni anda bir sürü şey oldu. Jim arabayı çevirmekle uğraştığından hepsini göremedi. Dört adamın ağaçlardan atladığını gördü ve anlayabildiği kadar bunlardan biri Macar'ın başına kum torbasıyla vurdu. Hemen ateş açıldı, fakat bu dört adam ateşi umursamıyorlar, geride duruyorlardı, başka birisi fotoğraf çekiyordu. Kurşunlar projektörlerin ardındaki duru gökyüzünü hedef alıyor gibiydi. Her şey çok yapmacıktı. Aydınlatma bombaları patladı, aydınlatma fişekleri göğe yükseldi, ışıklı iz

mermileri bile atıldı. Jim Fiat'ı ana yola doğru hızla sürerken bir manevra şenliğini doruk noktasında terkediyormuş duygusuna kapıldı. Neredeyse kurtulmuştu —kurtulmuş *olduğunu* gerçekten hissediyordu.— tam o sıra sağındaki ormandan biri makineliyle yakından ateş açtı. İlk yaylım ayeş arka tekerleklerinden birini havaya uçurdu ve arabayı ters döndürdü. Araba sol taraftaki hendeğe yuvarlanırken Jim lastiğin, kaportanın üstünden uçtuğunu gördü. Hendek belki üç metre kadar derindi ama kar, yumuşak iniş yapmasını sağladı. Araba alev almadı, böylece Jim arabanın arkasında yatıp yola bakarak makineliye bir kurşun sallama umuduyla beklemeğe başladı. İkinci yaylım ateş arkasından geldi ve onu arabaya doğru savurdu. Ormanda tabur tabur asker kaynaşıyordu anlaşılan. İki isabet aldığını anladı. İki kurşun da sağ omzuna girmişti ve orada öyle yatıp şenliği seyrederken, kolunun kopmadığına şaşıyordu. Bir korna çaldı, iki ya da üç defa. Bir cankurtaran ana yoldan aşağı iniyordu. Silah sesleri av hayvanlarını yıllarca ürkütecek kadar yoğundu hâlâ. Cankurtaran ona eski Hollywood filmlerindeki itfaiye arabalarını hatırlattı. Öyle yüksekti ki. Bir savaş maskaralığı olanca şiddetiyle sürüp gidiyor ama cankurtarandan inen gençler dünyayı umursamadan durmuşlar, dik dik ona bakıyorlardı. Bilincini yitirirken ikinci bir arabanın geldiğini duydu, erkek sesleri, bir sürü fotoğraf çekildi, bu defa doğru adamın fotoğrafları. Biri emirleri verdi, ama ne olduklarını söyleyemezdi, çünkü Rusça konuşuyordu adam. Onu sedyeye attıklarında ışıklar gözünün önünden kaybolup giderken, tek düşüncesi Londra'ya dönmek olmuştu. St. James'deki dairede koltukta oturduğunu, elinde renkli krokiler ve deste deste notlarla Control'a ilerlemiş yaşlarına rağmen meslek tarihinin en büyük enayi tuzağına nasıl birlikte tıpış tıpış gittiklerini anlattığını düşledi. Tek avuntusu, Macar'ın kafasına kum torbasıyla vurmuş olmalarıydı. Ama şimdi o günü anımsarken onun boynunu kırmadığı için hayıflanıyordu Jim. Çok kolay ve pişmanlık duymadan yapacağı bir işti bu.

32

JİM'E GÖRE, çekilen acıları anlatmak, vazgeçilmesi gereken kötü bir alışkanlıktan başka bir şey değildi. Smiley, onun kaderciliğinde insana korku veren birşey olduğunu düşündü. Jim'in bunun bilincinde değilmiş gibi görünmesi bunu daha çok belirginleştiriyordu. Hikâyesindeki kopukluklar, baygın yattığı anlardı, diye açıkladı. Anlayabildiği kadarıyla, cankurtaran onu daha kuzeye götürmüştü. Yolda durup doktoru aldıkları zaman, aralık kapıdan ağaçları ve kalın kar tabakasını görmüş, böylece kuzeye yaklaştıklarını tahmin etmişti. Yol düzgündü. Hradec'e giden yolda olduklarını düşündü. Doktor ona bir iğne yaptı. Kendine geldiğinde bir cezaevi hastanesinin tavana yakın pencereleri parmaklıklı bir odasındaydı. Odada üç nöbetçi vardı. Ameliyattan sonra ayıldığındaysa penceresiz başka bir odadaydı. Ameliyattan yaklaşık olarak yetmiş iki saat kadar sonra ilk sorgusunu da bu odada yapmışlardı galiba, ama zaman başlıbaşına bir problemdi; ve tabii kolundaki saati almışlardı.

Yerini çok sık değiştiriyorlardı. Ne yapacaklarsa, ona göre, ya başka başka odalara, ya da onu kim sorguya çekecekse, ona göre başka başka cezaevlerine. Arada bir de uyumasın diye gece hücreler arasındaki koridorda yürütüyorlardı. Kamyona bindirildiği de oluyordu. Bir kere de bir Çek nakliye uçağına bindirmişlerdi. Fakat uçağa bindirilmeden önce sıkıca bağlanmış ve başına bir torba geçirilmişti ve torba çıkarıldığında kendini kaybetmişti. Uçak yolculuğundan sonra yapılan soruşturma çok uzundu. Bunun dışında sorgudan sorguya gelişmeyi sezemiyor, onun için durum giderek daha çok anlaşılmaz hale geliyordu. Hâlâ en iyi anımsadığı şey, ilk sorgunun başlamasını beklerken yaptığı hazırlık planlarıydı. Susmanın olanaksız olduğunu biliyordu. Kendi iyiliği için, ya da yaşamını sürdürebilmesi için bir diyalog kurulması gerekliydi. Bunun sonunda, ne biliyorsa, bildiği her şeyi onlara anlatmış olduğuna inanmaları gerekliydi. Hastanede yatarken bilincinde savunma hatları hazırladı. Eğer şansı varsa,

bunların ardında adım adım geri çekilecek, sonunda tam teslim olmuş izlenimini bırakacaktı. Ön savunma hattı, hemen de kendisi için en elverişli olanı, Tanık Operasyonu'nun iskeletiydi. Stevcek bir köstebek miydi, yoksa ihanete mi uğramıştı, bunu bilmek olanaksızdı. Bunların hangisi doğru olursa olsun, kesin olan tek şey vardı: Çekler Stevcek hakkında Jim'den fazla şey biliyorlardı. Bu yüzden, ilk itirafı Stevcek hikâyesi olmalıydı; nasıl olsa biliyorlardı bunu. Fakat bu hikâyeyi anlatıncaya kadar uğraştıracaktı onları. Önce her şeyi yalanlayacak, ve dört elle maskesine sarılacaktı. Onlarla çekiştikten sonra İngiliz casusu olduğunu kabul edecek ve kod adının Ellis olduğunu söyleyecekti. Böylece bu adı basına verecek olurlarsa Sirk hiç değilse onun hayatta olduğunu ve çabaladığını bilecekti. Özenle kurulmuş tuzak ve fotoğraflar bir reklam patırtısını müjdeliyorlardı hiç kuşkusuz. Bu ilk adımdan sonra, Control'la kararlaştırdıkları gibi Operasyonu kendi kişisel gösterisi olarak tanımlayacak, kendisine ün kazandıracağını hesaplayarak üstlerinin onayını almadan böyle bir şeye kalkıştığını anlatacaktı. Sirk'te bir casus olduğu konusundaki bütün düşüncelerini onların ulaşamayacağı kadar derinlere gömecekti, daha da derinlere.

«Köstebeği unutacaktım,» dedi Jim, Quantock tepelerine bakarak.

«Control'la görüştüğümü unutacaktım. Servisin St. James sokağındaki katını unutacaktım.»

«Tenekeci, terziyi unutacaktım.»

İkinci savunma hattı Max olacaktı. Önce yanında bir ayakçı getirmiş olduğunu ama adını bilmediğini söyleyebilirdi. Sonra, herkes bir ad öğrenmeye bayıldığından, Jim de onlara bir ad verecekti. Önce yanlış bir ad, sonra doğrusunu. O zamana kadar Max ya paçayı kurtarmış olurdu, ya gizlenmiş, ya da yakalanmış.

Direnme gücünün kırıldığına, dilinin çözüldüğüne, bütün bildiklerinin bu kadar olduğuna, son siperi de ele geçirmiş olduklarına inandırabilmek için onlara anlatabileceği gizlilik derecesi önemli olmayan bir dizi şey geldi aklına: Kafatası avcılarının yeni operasyonları, Sirk dedikoduları falan. Kafatası avcılarının eski

işlerini hatırlayabilmek için belleğini zorlayacak, gerekirse son günlerde saf değiştirmiş ya da başı yakılmış bir iki Sovyet ya da Peyk Ülkeler görevlisinin adını verecekti onlara. Geçmişte bir tek mal satışı yaptıktan sonra iltica etmemiş oldukları için şimdi ya başı yakılacak ya da ikinci bir lokma alınacak durumda olanlardan bazılarının adlarını verecekti. Aklına gelen her kemiği atacaktı önlerine. Briton ahırının tamamını bile satabilirdi onlara gerekirse. Bütün bunlar, Jim'in en kolay zedelenebilir istihbarat olduğuna inandığı şeyi maskeleyecek bir duman perdesi olacaktı. Bu bilginin onda olduğunu kesinlikle bildiklerini görürse tabii: Katmerleştirme ve Eflatun şebekelerinin Çek üyelerinin adları:

«Landkron, Krieglova, Bilova, Pribyl'ler» dedi Jim.

Niye adlarını aynı sırayla söylüyor? diye merak etti Smiley.

Uzun bir süreden beri Jim bu şebekelerden sorumlu değildi. Yıllar önce, Brixton'da görev almadan önce, onların kurulmasına yardımcı olmuştu, kurucu üyelerinden bazılarını acemi oalrak işe almış, eğilmişti. Ama o zamandan bu yana Bland'la Haydon'un elindeki yönetimindeki bu şebekeler Jim'in bilmediği bir sürü şey geçirmişlerdi. Fakat şu kesindi ki, yine de bildikleri iki şebekenin maskelerini havaya uçurmaya yeterdi de artardı bile. En çok da Control'un, Bill'in ya da Percy Alleline'in, yani son söz bugünlerde kimdeyse, onun şebekelerini tahliye etmekte fazla hırslı ya da fazla ağır davranmasından korkuyordu. O ana kadar Jim ancak tahmin edebildiği zorlamalar altında çözülebilir her şeyi söylemekten başka çare bulamayabilirdi.

«İşin en matrak yanı,» dedi Jim, sesinde neşe belirtisi yoktu.

«Şebekeleri umursamıyorlardı bile. Bir ara Katmerleştirme'yle ilgili beş altı soru sordular, sonra ilgilenmediler bile. Tanık işinin benim kafamdan çıkmadığını bal gibi biliyorlardı, Control'un Stevcek'in aracısıyla Viyana'da görüştüğü herşeyi biliyorlardı. Tam nokta koymayı düşündüğüm yerden başladılar. St.

James'teki brifingten. Ayakçı konusunda soru sormadılar. Macar'la buluşma yerine kadar beni kimin getirdiğiyle ilgilenmediler. Konuşmak istedikleri tek şey Control'un çürük-elma teorisiydi.»

Tek sözcük diye düşündü Smiley yine, sadece tek bir sözcük olacaktı bu haber.

«St. James'deki evin adresini biliyorlar mıydı gerçekten?»

«İçtiğimiz likörün markasını bile biliyorlardı.»

«Peki ya krokiler?» diye sordu Smiley çabucak.

«Hayır.» Ekledi. «Başlangıçta bilmiyorlardı. Hayır.»

Tersyüz edip düşünmek düşünmek derdi buna Steed Asprey. Biliyorlardı, çünkü köstebek Gerald onlara söylemişti, diye düşündü Smiley. Köstebek de, İçgüvenliğin yaşlı MacFadean'ın ağzından almayı becerebildiği şeyleri biliyordu. Sirk, kendi mezarını kazıyor: Karla da Sirk'in elindeki bulguları anında Jim'e karşı kullanmak olanağına sahip.

«Sanırım o andan sonra Control'un haklı olduğunu düşünmeye başlamışsınızdır: Bir köstebek *vardı*,' dedi Smiley.

Jim'le Smiley bir tahta perdeye yaslanmışlardı. Önlerinden inen dik yokuş tarlalar ve eğreiti otlarıyla kaplı uzun bir dönemece kavuşuyordu. Aşağıda bir köy, bir körfez ve ayışığında parlayan ince bir göl şeriti uzanıyordu.

«Doğrudan doğruya en can alıcı noktaya bastılar. 'Control bunu neden tek başına yürüttü? Ne elde etmeyi umuyordu?' 'Eski haline gelmeyi', dedim. Güldüler: 'Brno bölgesinde arazi konumuyla ilgili incir çekirdeği doldurmaz bilgisiyle mi? Bununla kulübünde doğru dürüst bir yemek bile yiyemez.' 'Belki tutunacak dalı kalmamıştı,' dedim. Eğer Control'un tutunacak dalı kalmadıysa, dallarını kıran kim? diye sordular. Alleline, dedim, kulaktan kulağa fısıldanan buydu; Alleline'la Control istihbarat sağlama konusunda birbirleriyle yarışıyorlardı. Fakat biz Brixton'da sadece dedikoduları duyarız, dedim. 'Alleline, Control'un *sağlamadığı* neyi

sağlıyor?' 'Bilmiyorum.' 'Fakat Alleline ile Control'un istihbarat sağlama konusunda yarıştıklarını şimdi söyleyiniz.' 'Dedikodu. Bilmiyorum.' Yine kodese geri.»

Bu aşamada zaman kavramını tamamen yitirmişti. Ya başına geçirilen torbanın karanlığında, ya da hücrelerin çiğ ışığında yaşıyordu. Ne gecesi vardı, ne gündüzü. Onu daha çok şaşırtmak için dışardan gelen sesleri devam ettiriyorlardı hep.

Jim'e montaj bandı ilkesini uyguluyorlardı; uyutmuyorlar, sorgucular değişerek sorguyu aralıksız sürdürüyorlar, yön duygusunu kaybettiriyorlar, kaba kuvvete başvuruyorlardı. Sonunda sorgulama, biraz üşütmekle —Jim böyle diyordu— tamamen çözülmek arasında ağır bir yarış haline geliyordu. Tabii, üşütmeyi diliyordu ama bu insanın kendi elinde olan bir şey değildi, çünkü insanı kendine getirmek için bir takım yöntemleri vardı. Kaba kuvvete başvurduklarında elektrik akımı da kullanıyorlardı.

«Böylece bir soruşturma daha başladı. Yeni bir taktik. 'Stevcek önemli bir generaldi. Üst düzeyde bir İngiliz memuruyla görüşmek istemişse, bu kişinin kendi mesleği ile ilgili konularda geniş bilgi sahibi olmasını beklerdi. Bize bilgi edinmediğinizi mi söylüyorsunuz?' 'Bilgiyi Control'dan aldığımı söylüyorum.' 'Sirk'te Stevcek dosyasını okudunuz mu?' 'Hayır.' 'Control okudu mu?' 'Bilmiyorum!' 'Stevcek'in Moskova'ya ikinci kez atanmasından Control ne sonuçlar çıkardı? Control size Stevcek'in Varşova Paktı Kuvvetleri Karargahındaki rolünden söz etti mi?' 'Hayır.' Onlar bu soruda direndiler ben de cevabımda direndim sanırım, çünkü bir kaç hayır'dan sonra biraz çıldırdılar. Sabırları tükenmiş gibiydi. Bayılınca hortumla su döküp ıslattılar ve yeniden keçileri kaçırdılar.»

Sürekli hareket, diyordu Jim, kesik cümlelerle. Hücreler, koridorlar, araba... havaalanı, çok önemli kişi işlemi ve uçakta, dayak, ... uçarken uyuya kalmış ve cezalandırılmıştı «Kendime geldiğimde yine bir hücredeydim, daha küçük, duvarları boyasız. Bazan Rusya'da olduğumu düşünüyordum. Doğuya doğru uçmuş olduğumuzu yıldızlardan çıkarıyordum. Bazan da Sarratt'daydım, sorgulamaya direnme kursunda.'

Bir kaç gün onu yalnız bırakmışlardı. Sersem gibiydi. Korudaki silah seslerini duyuyor ve manevra şenliğini görüyordu, sonunda maraton olarak anımsadığı o büyük oturum başladığında, kendini yarı yarıya bozguna uğramış hissediyordu, içeriye girerken.

«Bir sağlık sorunuydu bu, başka şeylerin yanısıra,» dedi son derece gergin bir sesle.

«İsterseniz ara verelim,» dedi Smiley. Ama Jim'in bulunduğu yerde ara vermek söz konusu olamazdı. Canının istediği şeyin önemi yoktu.

İşte o uzun sorgulama buydu, dedi Jim. Bir ara sorgunun akışı içinde onlara Control'un notlarını ve krokilerini, renkli mürekkepleri ve boya kalemlerini anlattı. Canavar gibi üstüne saldırıyorlardı. Hepsi erkek olan seyircilerini hatırladı. Odanın bir ucunda oturmuşlar, bir sürü kahrolasıca tıp öğrencisi gibi ona dik dik bakıyorlar ve aralarında fısıldaşıyorlardı. Ve lafı uzatmak için boya kalemlerini anlattı onlara. Onu bıraksınlar da dinlesinler diye. Dinlediler ama bırakmadılar onu.

«Artık renkli boyaları da öğrenmişlerdi. Şimdi renklerin ne anlama geldiğini bilmek istiyorlardı. 'Mavi ne demekti?' 'Control mavi kullanmamıştı.' 'Kırmızı ne demekti? Kırmızı neyi gösteriyordu. Krokinin üstünde kırmızıyla bir örnek verin. Kırmızı ne demekti? Kırmızı ne demekti? Kırmızı ne demekti?' Sonra herkes çıktı, odada iki gardiyanla ufak tefek soğuk bir efendi kaldı, buz gibi kaskatı, patron oydu herhalde. Gardiyanlar beni bir masaya sürüklediler. Bu ufak efendi yanımda cüce bir ifrit gibi oturuyordu, ellerini kavuşturmuştu. Önünde iki boya kalemi vardı, biri kırmızı, öteki yeşil. Bir de Stevcek'in özgeçmişi yazılı kroki.»

Jim'in çözüldüğü söylenemezdi aslında. Sadece yaratma gücü tükenmişti. Yeni hikâyeler bulamıyordu artık. Varlığının derinliklerine gömdüğü şeylerden başka aklına bir şey gelmiyordu artık.

«Ve böylece ona çürük-elma'yı anlattınız,» diye tahmin etti Smiley. «Tenekeci, terziyi de anlattınız.»

«Evet,» dedi Jim, anlatmıştı. Stevcek'in Sirk'in içindeki bir köstebeğin kimliğini saptayacağına Control'un

inandığını söylemişti. Tenekeci, Terzi şifresini de, kimin ne olduğunu da, isimleriyle tek tek anlatmıştı.

«Ne tepki gösterdi?»

«Biraz düşündü sonra bana bir sigara uzattı. İğrendim sigaradan.»

«Neden?»

«Amerikan sigarasıydı. Camel.»

«Kendisi de içiyor muydu?»

Jim başını salladı. «Baca gibi,» dedi.

Bundan sonra zaman yine akmaya başlamıştı, dedi Jim. Kent dışında olduğunu tahmin ettiği bir kampa götürülmüştü. Çift sıra telle çevrili barakalarda yaşıyordu. Kısa süre sonra bir gardiyanın yardımıyla yürüyebilecek duruma gelmişti. Hâttâ bir gün ormanda gezintiye bile çıkmışlardı. Kamp çok büyüktü. Bulunduğu barakalar kampın sadece bir bölümünü oluşturuyordu. Geceleyin doğuda bir kentin ışıklarını görebiliyordu. Gardiyanlar kaba pamuklu giysiler giyiyorlar ve tek kelime konuşmuyorlardı. Böylece hâlâ nerede olduğunu öğrenememişti. Çekoslovakta'da mıydı? Rusya'da mı? Rusya'da olduğu tahmini daha ağır basıyordu. Sırtına bakmak için gelen cerrah yanında Rusça-İngilizce konuşan bir çevirmen getirmişti. Kendisinden önceki cerrahın yaptığı işi ayıpladığını öğrenmişti Jim böylece. Sorgulamalar seyrek olarak devam ediyor ama düşmanca davranmıyorlardı. Onu yeni bir sorgu ekibine vermişlerdi. Ama bu, daha önceki on bir kişiyle kıyaslanırsa acelesi olmayan daha rahat bir ekipti.

Bir gece askeri havaalanına götürülmüş ve İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetlerinin bir avcı uçağına bindirilip Inverness'e getirilmişti. Oradan küçük bir uçakla Elstree'ye, oradan da bir kamyonete alınıp Sarratt'a varmıştı. İki yolculuk da gece yapılmıştı.

Jim kısaca toparlıyordu. Anaokulunda geçirdiklerini anlatırken Smiley sordu «Peki patron, hani o soğuk ufak adam ne oldu, onu bir daha gördünüz mü?»

Jim «bir kere,» diye onayladı, «yola çıkmadan hemen önce.»

»Ne konuştunuz?»

«Boş laf.» Daha yüksek sesle. «Sirkteki kişilerle ilgili bir takım saçmalıklar.»

«Hangi kişiler?»

Jim bu soruyu kısaca cevapladı. Üst kattaki takımı, alttakileri sorduğunu söyledi. Şeften sonra gelen ikinci adamı sorduğunda «'Ne bileyim ben?' diye cevap verdim. 'Salak kapıcılar bizden önce duyarlar böyle şeyleri.'»

«Peki, bu saçmalıklar tam olarak kimlerle ilgiliydi?»

Daha çok Roy Bland'dan konuştuklarını söyledi, Jim asık suratla. Bland, sol eğilimlerini Sirk'teki işiyle nasıl bağdaştırıyordu? Sol eğilimleri yoktur da ondan, demişti Jim. Bland'ın Esterhase ve Alleline'e oranla Sirk'teki durumu neydi? Bland, Bill'in tabloları hakkında ne düşünüyordu? Ne kadar içiyordu? Bill onu desteklemekten vazgeçecek olsa Bland'ın hali ne olurdu? Jim bu soruları kuru kuru cevaplandırmıştı.

«Başka kimsenin sözü edildi mi?»

«Esterhase,» diye tersledi Jim, ayni gergin tonla. «Kahrolası herif bir Macar'a nasıl güvendiğimizi öğrenmek istiyordu.»

Smiley'in bundan sonraki sorusu üzerine bütün kara vadiye derin bir sessizlik çöktü sanki.

«Ya benim için ne söyledi?» Tekrarladı: «Benim için ne söyledi?»

«Bana bir çakmak gösterdi. Sizin olduğunu söyledi. Ann'ın hediyesi. «Bütün sevgilerimle.» Onun imzası. Kazınmış.»

«Çakmağı nasıl edindiğini anlattı mı? Ne söyledi Jim? Bir Rus haydudu benim için pis bir şaka yaptı diye dizierimin bağı çözülecek sanmayın. Hadi.»

Jim'in cevabı ağzından askeri bir emir gibi çıktı. «Dedi ki 'Sanırım, Ann çakmağın üstündeki yazıyı değiştirmek isteyecektir, Bill kendisiyle gönül eğlendirdiğine göre.' Smiley'den uzaklaşıp arabaya doğru salındı. Öfkeyle bağırmaya başladı. «Ben de o küçük buruşuk suratına karşı söyledim. Bill'i böyle şeylerle değerlendiremezsiniz. Sanatçıların bambaşka değer ölçüleri vardır. Bizim göremediklerimizi görürler. Anlayamadıklarımızı hissederler. Kahrolasıca herif güldü sadece. 'Bu kadar iyi bir ressam olduğunu bilmiyordum' dedi.

Ona dedim ki George: 'Cehennem ol. Cehennemin dibine kadar yolun var. Bu boktan takımında bir tane Bill Haydon olsa, daha ne isterdin?' 'Senin adamlarını gören, servis değil düşkünler yurdu yönettiğini sanır,' dedim ona.»

«Çok iyi söylemişsiniz,» dedi Smiley uzak bir tartışmayla ilgili fikrini söyler gibi.

«Onu daha önce hiç görmemiştiniz değil mi?»

«Kimi?»

«O küçük soğuk herifi. Size birini hatırlatmıyor muydu? Örneğin çok eskiden görmüş olduğunuz birini? Bilirsiniz bizi eğitirlerken Merkez görevlilerinden bir çoğunun fotoğrafını gösterirler, bazan aklımızda kalır bunlar. Adlarını hatırlayamasak bile yüzü kalır. Demek ki bu kalmamış. Sadece bilmek istedim. Düşünmek için bol bol zamanınız vardı sanırım.» diye devam etti, sohbet ederek. «Toparlanmaya çalışarak, yurda dönmeyi bekleyerek yatıyordunuz orada, düşünmekten başka yapacak işiniz yoktu, değil mi?» Bekledi. «Peki ne düşündünüz, bilmek istiyorum. Görevinizi mi? Görevinizi herhalde.»

«Ara sıra.»

«Vardığınız sonuçlar nelerdi? Kuşkular, sezgiler, işime yarayabilecek ipuçları var mı bana söyleyebileceğiniz?»

«Hepsi yerin dibine batsın,» diye çok sert tersledi Jim. «Beni tanırsınız George Smiley, ben bir büyücü değilim. Ben bir...»

«Biliyorum, siz düşünmeyi başkalarına bırakan bir sahra ajanısınız. Yine de; insan çok büyük bir tuzağa düşmüşse, ihanete uğramış, sırtından vurulmuşsa, aylarca yatmaktan oturmaktan ya da bir Rus hücresinde volta atmaktan başka yapacak bir işi olmayınca, en görevine bağlı eylem adamı bile» —dostça konuşuyordu hep— «bu vartaya nasıl düştüğünü düşünmeye başlar, sanırım. Tanık Operasyonunu ele alalım,» dedi Smiley önünde hareketsiz duran gölgeye. «Tanık Operasyonu Control'un meslek hayatına son verdi. Bir köstebek olduğunu kabul ettiği halde köstebeğin izini süremedi. Sirk başka ellere geçti. Control sanki sezmiş gibi tam zamanında öldü. Tanık Operasyonu başka bir şey

daha becerdi. Rusların —sizin aracılığınızla— Control'un kuşkularını kesin olarak öğrenmelerini sağladı. Onun şüpheli sayısını beşle sınırlandırdığını ama görünüşte daha ileri gidemediğini öğrendiler. Tabii, hücrenizde oturup beklerken bütün bunları iskandil etmeniz gerekirdi demek istemiyorum. Ayrıca deliğe tıkılıp kalmıştınız, Control'un atıldığını bilemezdiniz. Yine de, Rusların ormandaki savaş maskaralığını kendilerine bir çıkar sağlamak için düzenlemiş olacakları aklınıza gelebilirdi. Geldi mi?»

«Şebekeleri unutuyorsunuz,» dedi Jim vurdumduymazca.

«Yok canım, Çekler siz ortaya çıkmadan çok önce şebekelere mim koymuşlardı. Onları sadece Control'un başarısızlığını perçinlemek için topladılar.»

Smiley'in bir sohbet havası içinde ortaya attığı bu varsayımlar Jim'de hiç bir tepki uyandırmadı. Onun kendiliğinden bir şeyler söylemesini boşu boşuna bekleyen Smiley, sonunda vazgeçti bundan. «Bari Sarratt'ta ağırlanmanıza geçelim, ne dersiniz? Bu işi noktalayalım.»

Bir an boş bulunup votka şişesinden içti, sonra Jim'e uzattı.

Sesine bakılırsa Jim, fazlasıyla bunalmıştı. Düşünsel saldırılar karşısında sığındığı o askerce kısa cümlelerle, hızla ve öfkeli konuşuyordu.

Sarratt'taki ilk dört gün Araf'ta yaşamıştı: «Bol yemek, bol içki, bol uyku. Kriket alanında dolaşıp durdum.' Havuzda yüzmek istemişti ama havuz onarılıyordu altı aydır onarımı bitmemişti, ne beceriksiz insanlar. Doktora görünmüş, barakasında televizyon seyretmiş, konuk ağırlama sorumlusu Cranko'yla biraz satranç oynamıştı.

Bu arada Control'un görünmesini bekledi, ama boşuna. Sirk'ten onu görmeye gelen ilk kişi bir rehabilitasyon memuruydu. Öğretmenlik işleri bulan bir dost acenteden söz etmişti. Sonra muhasebeden bir herif gelmiş, emeklilik haklarının ne olacağım anlatmıştı ona. Sonra yine doktor gelmişti, ona verilecek ikramiyeyi saptamak için. Soruşturmacıların ortaya çıkmasını

bekliyordu ama hiç görünmediler. Bu da ona ilaç gibi geldi. Çünkü Control ona yeşil ışık yakıncaya kadar soruşturmacıları Control'un engellediğini düşündü. Ruslara ve Çeklere çoktan anlatmış olduğu şeyleri soruşturmacılardan gizlemek delilik gibi görünüyordu ama Control'un ağzından izin verdiğini işitinceye kadar başka ne yapabilirdi? Control'dan hâlâ haber yoktu. Lacon'a gidip kendini tanıtmayı ve hikâyesini anlatmayı düşünmeye başladı. Sonra Control'un onunla ilişki kurmak için onun Anaokulundan kurtulmasını beklediğine karar verdi.

Yeniden fenalaşarak bir kaç gün yattı, ayağa kalkınca Toby Esterhase'yi sırtında yeni bir giysiyle karşısında buldu. Elini sıkmak ve başarılar dilemek için uğramıştı güya.

Esterhase ona Sirk'in Tanık Operasyonu sonucunda neredeyse yokolma durumuna geldiğini ve Jim'in şu anda Sirk'in bir numaralı cüzzamlısı olduğunu söyledi. Control oyundan çıkarılmıştı ve Whitehall'u yatıştırmak için bir reorganizasyona girişilmişti.

«Sonra bana merak etmememi söyledi,» dedi Jim.

«Neyi merak etmemenizi?»

«Özel açıklamalarım konusunda. Çok az kişinin gerçek hikâyeyi bildiğini ve gereğine bakıldığı için merak etmememi söyledi. Bütün gerçekler biliniyordu. Sonra bana nakit olarak bin İngiliz lirası verdi. İkramiyeme ek olarak.»

«Kim göndermiş parayı?»

«Söylemedi.»

«Control'un Stevcek'le ilgili teorisinden söz etti mi? Merkez'in Sirk'in içindeki casusundan?»

«Bütün gerçekler biliniyordu,» diye Jim tekrarladı dik dik bakarak. Bana da *emir* verdi. Kimseye yaklaşmayacak, hikâyemi etrafa duyurmaya çalışmayacaktım. Çünkü en üst düzeyde bu işin gereğine bakılıyordu ve benim yapacağım herhangi bir şey herşeyi bozup mahvedebilirdi. Sirk yeniden yola girmişti. Tenekeciyi, terziyi ve bu Allahın belâsı oyunun tümünü unutabilirdim: Köstebekleri, herşeyi. 'Bırakın artık,' dedi. 'Siz talihli bir adamsınız Jim,' dedi. 'Ehl-î keyf olmanız emredildi.' Herşeyi unutabilirdim. Tamam mı? Unut. Sanki

hiç olmamış gibi yaşa.» Jim haykırıyordu. «Ben de bunu yaptım işte: emirlere uydum ve unutmaya çalıştım!»

Gece manzarası Smiley'e çok saf geldi birdenbire. Üstüne kötü ve acımasız hiç bri şey çizilmemiş bir büyük tuval. Yan yana durmuş vadiye bakıyorlardı. Çıplak bir kayalık ışık kümelerinin üstünden ufka doğru yükseliyordu. Dorukta bir kule tek başına duruyordu. Smiley'e bir an kule yolun sonunu simgeliyormuş gibi geldi.

«Evet,» dedi. «Ben de biraz unutmaya çalıştım. Demek Toby size 'Tenekeci, terzi'den söz etti. Peki, *bu* hikâyeyi nasıl öğrendi, eğer... Bill'den tek kelime haber alamadınız değil mi?» devam etti «Bir kart bile yazmadı.»

«Bill yurt dışındaydı,» dedi Jim kısaca.

«Kim söyledi bunu size?»

«Toby.»

«Demek Bill'i hiç görmediniz: Tanık Operasyonundan sonra en eski, en yakın dostunuz kayıplara karıştı.»

«Toby'nin söylediklerini duydunuz. Yasak bölgeydim ben. Karantina.»

«Oysa Bili, asla kurallara aldıran biri değildi değil mi?» dedi Smiley, anımsayan bir tonla.

«Siz de onu asla doğru dürüst biri olarak görmediniz,» diye bağırdı Jim.

«Çekoslovakya'ya gitmeden önce bana başvurduğunuzda burada olmadığıma üzgünüm,» dedi Smiley kısa bir aradan sonra. «Control beni ayak altından uzaklaştırmak için Almanya'ya postalamıştı, geri döndüğümde de benden istediğiniz neydi, kesin olarak?»

«Hiçbir şey. Çekoslovakya işinin biraz dikenli olacağını düşünüyordum. Size bir selam çakıp vedalaşacaktım.»

«Görevden önce mi?» diye bağırdı Smiley biraz şaşırarak. «Böylesine *özel* bir görevden önce mi?» Jim duymamış gibiydi. «Başka birine selâm çaktınız mı? Sanırım hepimiz burada yoktuk. Toby, Roy— Peki ya Bill, ona uğradınız mı?»

«Hayır.»

«Bill izindeydi, değil mi? Ama buna rağmen ortalıkta dolaşıyormuş, öğrendim.»

«Kimseyle görüşmedim,» diye direndi Jim. Bir anda saplanan ağrıyla sağ omzunu yukarı kaldırıp, başını boynunun etrafında çevirirken, «kimse yoktu,» dedi.

«Hayati görevlere gitmeden önce,» dedi Smiley ayni yumuşak tonla, «el sırarak ortalıkta dolaşmak, sizin yapacağınız bir işe benzemiyor hiç. Yaşlandıkça duygusallaşıyorsunuz herhalde. Bir şey...» durakladı, «Bir şey danışmak istememiştiniz sanırım? Ne de olsa görevin zirva olduğunu düşünmüştünüz, değil mi? Control'un da tutunacak dalı kalmamıştı. Belki de sorununuzu üçüncü bir kişiye danışmanız gerektiğini düşündünüz? Haklısınız, bu işte çılgınca bir hava vardı.»

Önce gerçekleri öğren, derdi Steed Asprey, sonra da elbise gibi hikâye provası yap.

Kızgın bir sessizliğe gömülmüş Jim'le birlikte arabaya döndüler.

Motele döndüklerinde Smiley paltosunun için ceplerinden kartpostal büyüklüğünde yirmi fotoğraf çıkardı ve bunları masanın üzerine iki sıra halinde dizdi. Bir bölümü enstantaneydi, diğerleri fotoğrafçıda çekilmişti. Hepsi de erkek resmiydi, içlerinde İngilize benzeyen tek kişi yoktu. Jim, yüzünü ekşiterek resimlerden ikisini aldı ve Smiley'e uzattı. İlkinden emindi, diye fısıldadı, ikincisinden tam emin değildi. İlki, patronlarıydı, o buz gibi cüce. İkincisi de, goriller Jim'i parça parça etmeğe çalışırken gölgede durup onu seyreden domuzlardan biriydi. Smiley fotoğrafları yeniden cebine soktu. Bardaklarına son bir defa daha içki doldurdu. Onu Jim'den daha az işkence görmüş biri bu anda seyretseydi, davranışlarında zafer değil, bir tören havası olduğunu anlardı. Sanki içki bir şeye mühür basıyormuş gibi.

«Peki, Bill'i en son ne zaman gördünüz? Sohbet için,» diye sordu, eski bir dostu sorar gibiydi. Jim'in başka düşüncelere dalmış olduğu apaçık belliydi. Başını kaldırıp soruyu anlayıncaya kadar kısa bir süre geçti.

«Ha, her tarafta,» dedi baştan savma. «Koridorlarda karşılaşmıştım, sanırım.»

«Konuşmuş muydunuz? Neyse.» Jim yine kendi düşüncelerine dalmıştı çünkü.

Jim, Smiley'in kendisini okula bırakmasını istememişti. Mezarlıktan geçerek kiliseye giden asfalt yolun başında arabadan inmek istedi.

Kilisede ödev defterlerini unuttuğunu söyledi. O anda Smiley, nedenini bilmeden ona inanmamak için bir eğilim duydu içinde. Belki de Jim'in bu mesleğe otuz yılını verdiği halde hâlâ yalan söylemeyi beceremediğine karar verdiği için. Smiley'de Jim'den kalan son görüntü, mezarların arasından topukları tabanca gibi ses çıkararak uzun adımlarla kiliseye doğru yürüyen çarpık gölge oldu.

Smiley Taunton'a döndü, Castle otelinden bir sürü yere telefon etti. Bitkin olduğu halde kesik kesik uyudu. İki boya kalemiyle Jim'in masasında oturan Karla ve köstebeği Gerald'ın güvenliği için yanıp tutuşarak sorgu hücresinde Jim'in çözülmesini sabırsızlıkla bekleyen Kültür Ataşesi Polyakov, namı diğer Viktorov, gözlerinin önünden gitmiyordu. Son olarak Toby Esterhase yalpalayarak Haydon'un yerine Sarratt'a geliyor, Jim'e 'Tenekeci, terzi...'yi' ve yaratıcısı müteveffa Control'u unutmasını şen şakrak söylüyordu.

Aynı gece Peter Guillam arabayla batıya, Liverpool'a doğru gidiyordu. Arabadaki tek yolcu Ricki Tarr'dı. Güç koşullarda yapılan bezdirici bir yolculuktu bu. Tarr, yolun büyük bölümünde isteyeceği ödüllerden, görevini tamamlayınca terfi edeceğinden konuştu durdu şişinerek. Sonra, hayatındaki kadınlardan söz etti: Danny'den, Danny'nin annesinden, İrina'dan. Dörtlü bir hayatı, iki kadının Danny'e ve kendisine bakacağını düşlüyor gibiydi.

«Irina'da çok gelişmiş bir analık güdüsü var. Yaşamındaki boşluk duygusu buradan geliyor tabii.» Boris'ten kurtulacağını, Karla'ya onu yakalamasını söyleyeceğini anlatıyordu. Ama gittikleri yere yaklaştıkça, neşesi kaçtı, sesi kesildi. Sabahın erken saatlarıydı.

Hava soğuktu, sisliydi. Kenar mahallelerde kaplumbağa gibi yavaşlamak zorunda kaldılar, bisikletliler onları geçti. Is ve çelik kokuları doluyordu arabanın içine.

«Dublin'de sakın fazla sallanmayın,» dedi Guillam birden. «Kelleyi kurtarmak için kendinizi sakınacağınızı düşünüyorlar. Ilk uçağa atlayın.»

«Bunları konuştuk ya.»

«Ben tekrar söylüyorum işte,» dedi Guillam kesin bir sesle.

«Allah aşkına yeter,» diye soluğunu koyverdi Tarr ve adı söyledi. «İrlanda'ya giden feribot demir aldığında ortalık hâlâ karanlıktı. Çevre asker ve polis doluydu: Bu savaş, son savaş, önceki savaş. Denizden karaya sert bir rüzgâr esiyordu, yolculuk zorlu geçeceğe benzerdi. Geminin ışıkları sallanarak alaca karanlıkta uzaklaşırken rıhtımdaki küçük kalabalığa bir dayanışma duygusu egemen oluverdi. Bir kadın ağlıyor, başka bir köşede bir sarhoş kurtuluşunu kutluyordu.

Guillam dönüşte arabayı ağır sürdü, kendi kendini anlamaya çalışıyordu. Daha doğrusu yeni Guillam'ı düşünüyordu. Ufak bir tıkırtıyla irkilen, gece karabasanlarla uyanan ve sevgilisini elinde tutamadığı gibi ona güvenmemek için saçma sapan nedenler yaratan bir Guillam. Camilla'in üstüne yürümüş, Sand ve ders saatleri için, sürekli her şeyi gizlediği için, onu suçlamıştı. Kız koyu kahverengi gözlerini Guillam'a dikerek dinlemiş, sonra ona aptal olduğunu söylemiş ve gitmişti. «Beni nasıl düşünüyorsan öyleyim,» demişti gitmeden önce, yatak odasından eşyalarını da toparlamıştı. Bomboş dairesinden Toby Esterhase'ye telefon edip onu aynı gün saha geç saatlarda biraz dostça çene çalmaya davet etti.

33

SMİLEY, Bakanın Rolls Royce'unda Lacon'la yan yana oturuyordu. Ann'ın ailesinde buna 'siyah oturak' denir ve gösterişi eleştirilirdi. Şoför, kahvaltı etmesi için dışarı gönderilmişti. Bakan önde oturuyor. üçü de ara-

banın uzun burnundan öteye, ırmağın karşı kıyısındaki Battersea elektrik santralının sisler içindeki kulelerine bakıyorlardı. Bakanın başının arkasındaki saçları gürdü, kulaklarının çevresinde küçük boynuzcuklar biçiminde yukarı kıvrılıyordu saçları.

«Söylediklerıniz doğruysa,» diye söze başladı Bakan, «doğru değildir demiyorum, ama doğruysa, bu adam günün sonunda neleri kırıp dökecek?»

Smiley pek bir şey anlamamıştı bu sözlerden.

«Yani çıkacak rezaletten söz ediyorum. Diyelim Gerald Moskova'ya gidiyor. Tamam, sonra ne olacak? Bir kürsüye çıkıp burada gülünç duruma düşürdüğü insanların ardından herkesin içinde gülmez mi? Hepimiz bu işin içindeyiz, demek istiyorum. Onu salıverelim de dünyayı tepemize yıkmasına yardım mı edelim? Rakiplerimize de bizi bir süpürgeyle süpürmek kalır o zaman.»

Sorunu başka bir açıdan anlatmayı denedi. «Şunu demek istiyorum: Ruslar bizim sırlarımızı biliyor diye herkesin bunları öğrenmesi gerekmez. Onlar bir yana, oltamıza düşecek daha çok balık var değil mi? Ya o siyahileri ne yapacağız? Kan damlayan bütün ayrıntıları bir hafta içinde Yâ Leylî Postasında okusunlar mı yani?»

Ya da seçmenleriniz? diye düşündü Smiley.

«Rusların bu konuda her zaman kabul ettikleri bir nokta vardır bence,» dedi Lacon. «Düşmanınızı rezil ederseniz onunla döğüşmek hakkınızı yitirirsiniz. Şimdiye kadar ellerine geçen bu tür fırsatları asla kullanmadılar, değil mi?»

«Eh, bu çizgiyi sürdürmelerini sağlayalım. Yazılı olarak alalım. Yok, hayır. Yalnız onlara anlatalım ki, bugün bizeyse, yarın sizedir. Biz nasıl Moskova Merkezinde kimin kimi hakladığını ortalığa yaymıyorsak, onlar da bir kerecik bizim suyumuzdan gitsinler bakalım.»

Smiley biraz yürümenin ona iyi geleceğini söyledi ve onları selâmlayarak arabadan indi.

Nöbet sırası Thursgood'daydı ve bundan nefret ediyordu. Okul müdürleri nöbet tutmamasıyla, bu aşağılık işlerin çok üzerindeydi onlar. Kafaları, yönetim ve liderlik işleri için dinç kalmalıydı. Sırtındaki Cambridge cübbesinin gösterişi de onu avutamıyordu. Jimnastik salonunda sabah yoklaması için sıra olan çocukları denetlerken, düşmanca değilse bile kötü bakışlarla süzüyordu onları. Yine de öldürücü darbeyi Marjoribanks vurdu.

«Annesiymiş,» dedi Thursgood'un kulağına hafif bir fısıltıyla. «Telgraf almış, hemen gitmesi gerekiyormuş. Hatta bir fincan çay içecek zamanı bile yokmuş. Ben de mesajını size ileteceğime söz verdim.»

«Rezalet bu. Resmen rezalet,» dedi Thursgood.

«İsterseniz Fransızca derslerini ben üzerime alayım. Beşler'le Altı'ları birleştirelim.»

«Çok sinirlendim,» dedi Thursgood. «Düşünemiyorum bile. Öyle sinirlendim.»

«Irving de rugby finalini yöneteceğini söylüyor.»

«Yazılacak raporlar, sınavlar, rugby finali. Ne olmuş annesine? Herhalde nezledir, mevsim nezlesi. Hepimiz nezle olduk, annelerimiz de öyle. Nerede oturuyormuş bu kadın?»

«Sue'ya söylerken duydum, kadın ölmek üzereymiş.»

«Güzel, hiç olmazsa bir daha bu mazereti kullanamaz,» dedi Thursgood oldukça yatışmış olarak; sert bir öksürükle sesini yumuşattı ve yoklamaya başladı.

«Roach?»

«Hasta efendim.»

«Bir bu eksikti, diye düşündü Thursgood. Bardağı taşıran son damlaydı. Okulun en zengin çocuğu rezil anasıyla babasının yüzünden sinir krizi geçiriyor, babası da onu okuldan alma tehdidini savuruyordu.

34

AYNI GÜN saat öğleden sonra dörttü. «Şu tanıdığım gizli servis evleri,» diye düşündü Guillam kasvetli dai-

reyi dolaşırken. Servisin kullandığı bütün evler aynıydı. Gezgin bir iş adamının kaldığı otelleri anlatması gibi o da bunları anlatabilirdi. Belgravia'daki Wedgwood damgalı sütunlu, altın yaldız meşe yapraklı beş yıldızlı aynalı salondan; Lexham Gardens'deki toz ve lağım kokulu, zifiri karanlık holünde bir metrelik yangın söndürücü duran bu iki göz kafatası avcıları barınağına. Şöminenin üstünde şövalye tablosu. Sehpaların üstünde kül tablası olarak istiridye kabukları. Gri mutfakta «İki gaz musluğunu da kapa» gibi anonim talimatlar. Holden geçerken kapının zili tam zamanında çalmaya başladı. İç telefonu açtı. Toby'nin cırlak sesi kulaklığa uluyordu. Düğmeye bastı. Otomatiğin çatırtısının merdiven boşluğunda yankılandığını duydu. Sonra ön kapıyı araladı. Ama Toby'nin yalnız geldiğinden emin oluncaya kadar zinciri açmadı.

«Nasılsız bakalım? Merhabalar,» dedi Guillam neşeyle, Toby'yi içeri alırken. «İyilik Peter,» diye karşılık verdi Toby. Paltosuyla eldivenlerini çıkarıyordu.

Tepside çay vardı. Guillam hazırlamıştı, iki fincan. Servisin kullandığı evlerde belirli bir düzeyde gereksinmeleri sağlamak gerekirdi. Ya orada oturuyormuş gibi davranmalı, ya da her yerde kendi evindeymiş gibi davrandığı izlenimini vermeliydi; ya da her şeyi düşünen biri olduğu. Doğallık, bu meslekte bir sanattı Guillam'a göre. Bu Camilla'in onaylayamayacağı bir şeydi.

«Gerçekten garip bir hava,» dedi Esterhase, sanki daha önce havadan söz etmiş gibi. Bu evlerdeki yan konuşmalar bundan daha iyi olmazdı. «Birkaç adım atınca, insan bitkin düşüyor. Bir Polonyalı bekliyoruz demek,» dedi otururken. «Kürk ticareti yapan bir Polonyalı. Bize kuryelik yapabileceğini düşünüyorsunuz öyle mi?»

«Neredeyse gelir.»

«Tanır mıyız kendisini acaba? Benim adamlara adını verip araştırmalarını söyledim, ama izine rastlamadılar.»

Benim adamlara diye düşündü Guillam. Bak, fena değil bu söz, ara sıra kullanmalı. «İngiltere'deki Özgür Polonyalılar, birkaç ay önce ona bir pas vermişler, he-

men bir kilometre öteye tüymüş,» dedi. «Sonra Karl Stack depoların civarında ona mim koymuş ve kafatası avcılarına yarayabileceğini düşünmüş.» Omuz silkti. «Adamı sevdim ama ne yapayım onu? Biz kendi adamlarımıza bile yaptıracak iş bulamıyoruz.»

«Peter, çok cömertsiniz,» dedi Esterhase saygıyla. Guillam sanki ona bahşiş vermiş gibi saçma bir hisse kapıldı. İyi ki tam o sırada ön kapının zili çaldı da rahatladı. Fawn kapının yanındaki yerini aldı.

«Özür dilerim Toby,» dedi Smiley merdivenlerden soluk soluğa kalmış. «Peter, paltomu nereye asayım?»

Guillam Toby'yi duvara çevirdi, direniş göstermeyen kollarını kaldırdı ve duvara dayadı. Sonra silah aramaya başladı uzun uzun. Toby'nin tabancası yoktu.

«Yalnız mı gelmiş?» diye sordu Guillam. «Yoksa sokakta bekleyen bir ufaklık var mı?»

«Kimseyi görmedim,» dedi Fawn.

Smiley penceredeydi, sokağa bakıyordu. «Işığı kapar mısınız biraz?» dedi.

«Dışarda bekle,» dedi Guillam ve Fawn Smiley'in paltosu elinde, çekildi. Guillam pencereye yaklaşarak «Bir şey gördünüz mü?» diye sordu.

Londra ikindisi, dumanlı pembeler ve sarılarla akşam görüntüsüne bürünmüştü bile. Alan, Victoria çağından kalmaydı. Ortasındaki kafesli bahçe şimdiden kararmıştı «Sadece bir gölge, sanırım» dedi Smiley boğukça ve Esterhase'nin yanına geldi. Şöminedeki saat dördü vuruyordu. Fawn saatı kurmuş olmalıydı.

«Size bir tez anlatmak istiyorum, Toby. Olup bitenlerle ilgili düşüncelerim. İzin verir misiniz?»

Esterhase gözünü bile kırpmadı. Küçük elleri oturduğu koltuğun tahta kollarının üzerinde duruyordu. Oldukça rahat oturuyordu ama hafifçe esas duruşa geçmiş gibiydi. Cilalı ayakkabılarının burunları ve topukları birleşmişti.

«Konuşmak zorunda değilsiniz. Ama dinlemenizde bir sakınca yok sanırım, değil mi?»

«Belki.»

«İki yıl önce Percy Alleline, Control'un yerine geçmek istiyor ama Sirk'te yükselemeyecektir. Control

onu buna iyice inandırmıştır. Control hasta ve en iyi çağını geride bırakmıştır. Yine de Percy onu yerinden kımıldatamıyor. O günleri hatırlıyor musunuz?»

Esterhase başını zarif bir biçimde salladı.

«Ölü mevsimlerden biri,» diye devam etti Smiley. «Dışarda yapacak yeterince iş olmayınca Servis'te birbirimizle uğraşmaya başlıyoruz. Birbirimizi koliuyoruz. Bir sabah, Percy odasında işsiz güçsüz oturuyor. Kağıt üzerinde Operasyonlar Müdürü ama uygulamada Bölgelerden Sorumlu Şubelerle Control arasında bir lastik mühür bile değil. Percy'nin kapısı açılıyor ve içeri biri giriyor. Ona Gerald diyelim, sadece bir ad tabii bu. «Percy,» diyor, «önemli bir Rus kaynağına rastladım. Altın madeni olabilir bu.» Belki de yapıdan çıkıncaya kadar bir şey söylemiyor. Çünkü Gerald çok tecrübeli bir adam, duvarların ve telefonların arasında konuşmayı sevmiyor. Belki parkta geziniyorlar belki de arabayla dolaşıyorlar. Belki bir yerde yemek yiyorlar. Bu aşamada Percy'nin dinlemekten başka yapabileceği bir şey yok. Percy'nin Avrupa konusunda tecrübesi çok az. Hatırlayın, hele Çekoslovakya ya da Balkanlar konusunda ise hiç yok. Güney Amerika'da yetişmiş, Hindistan ve Ortadoğu'daki eski İngiliz sömürgelerinde çalışmıştı. Rusları, Çekleri ya da başkalarını tanımazdı. Kızıla, kızıl der geçerdi. Haksızlık etmiyorum ya?»

Esterhase, dudaklarını büzdü ve kaşlarını çattı biraz. Üstüyle asla tartışmadığını belirtmek istiyordu sanki.

«Oysa Gerald bu şeylerde uzman. Meslek hayatı Doğu pazarlarında mekik dokumakla geçmiş. Bu iş Percy'nin boyunu aşıyor ama hırslı. Gerald'sa kendi sahasında at oynatıyor. Bu Rus kaynağının yıllardır Sirk'in eline geçen en zengin kaynak olabileceğini söylüyor. Gerald'a bir iki gün içinde pek fazla değil ama biraz ticari örnek gelecek ve kalitesi hakkında bilgi edinmesi için Percy'nin onlara bir göz atmasını istiyor. Kaynakla ilgili ayrıntıları daha sonra görüşecekler. 'Iyi ama neden ben?' diyor Percy. 'Niye bütün bunlar?' Gerald ona anlatıyor. 'Percy' diyor, Bölgelerden Sorumlu Şubelerde çalışan bazılarımız operasyonlar-

daki kayıplarımızın yüksekliğinden hasta olacak kadar üzülüyoruz. Ortada uğursuz biri var gibi görünüyor. Sirkin içinde ve dışında çok boşboğazlık ediliyor. Dağıtım listelerinde çok fazla insanın adı var. Dışardaki ajanlarımız duvara tosluyorlar, şebekelerimiz ya çökertiliyor ya da daha kötüsü. Her cephe küçültme bir sokak kazasıyla sonuçlanıyor. Bunları düzeltmemize yardım etmenizi istiyoruz.» Gerald asice davranmıyor ve Sirk'in içinde bütün operasyonları deşifre eden bir hain olduğunu söylememeye dikkat ediyor. Çünkü böyle şeyler bir kere konuşuldu mu, değirmenin çarkı durur, hepimiz biliyoruz. Cadı kazanı Gerald'ın hiç istemediği bir şeydir. Ama o, Sirk'in bağlantı yerlerinden sızıntı yaptığını, tepedekilerin gevşekliğinin daha aşağıdakilerin başarısızlığına yol açtığını söyler. Bütün bunlar Percy'nin kulağına ilaç gibi gelir. Gerald son skandalları sıralar ve Alleline'ın kendi Ortadoğu serüvenini örnek alacak kadar dikkatlidir. Bu serüven öylesine başarısız olmuştu ki neredeyse Percy'nin meslek hayatına mal olacaktı. Sonra teklifini yapar. İşte söyledikleri bunlar. Benim tezimde, anladığınız gibi, bu bir tez sadece.»

«Tabii» dedi Esterhase ve dudaklarını ıslattı.

«Alleline'ın kendisinin Gerald olduğu da başka bir tez olabilirdi. Ama ben buna inanmıyorum. Percy'nin gidip çok önemli bir Rus casusu satın alabilecek ve ondan sonra kendi gemisinin donatımını yapabilecek yetenekte olduğuna inanmıyorum. Yüzüne gözüne bulaştırırdı diye düşünüyorum.»

«Tabii,» dedi Esterhase, tam bir güvenle.

«Evet, gelelim benim tezime. Gerald bundan sonra Percy'ye şöyle der: «Bizler, yani ben ve bu projede ortağım olan benim gibi düşünen kişiler, bize babalık etmenizi istiyoruz. Biz politikacı değiliz Percy, teknisyeniz. Whitehall batağını tanımayız. Ama siz tanırsınız. Komiteleri siz halledersiniz, biz de Merlin'i üstümüze alırız. Bizim aracımız olursanız ve Operasyon hakkında bilginin en az sayıda kişide kalmasını sağlayarak sızıntıyı önler de bizi paslanmaktan korursanız, biz de malı sağlarız.» Sonra bunun hangi yollarla ve yöntemlerle yapılacağını tartışırlar. Sonra Gerald, Percy'yi

yalnız bırakır biraz, kendi kendini yesin diye. Bir hafta mı, bir ay mı bilmiyorum. Percy'nin düşünmesine yetecek kadar uzun bir süredir. Bir gün Gerald ilk örneği getirir. Bu örnek tabii çok iyidir, çok çok iyi. Donanma ile ilgili dolmadır bu. Percy için bundan uygun bir şey olamazdı, çünkü Donanma, Percy'nin hamilerinin kulübü sayılır. Böylece Percy denizci arkadaşlarına bu bilgiye gizlice bir göz attırır, ağızlarının suyu akar. 'Nerden geldi bu? Arkası var mı?' Arkası gelecektir. Kaynağın kimliğine gelince— işte bu aşamada bu çok büyük bir sırdır, fakat öyle olması gereklidir. Konuyu şu anda biraz geniş tutuyorsam özür dilerim ama sadece dosyayı sırasıyla açıyorum.»

Dosya sözüyle ilk kez, Smiley'in belki de resmen çalıştığı ima edilmiş oluyordu. Bu da Esterhase'de gözle görülür bir tepkiye yol açtı. Yine diliyle dudaklarını ıslattı ve başını kurnaz bir bilgiçlikle öne doğru salladı. Sanki bütün bu belirtilerle kendisinin de hangi dosyaysa, o dosyayı okumuş olduğunu ve Smiley'in vardığı sonuçları bütünüyle paylaştığını gösteriyordu. Smiley bir yudum çay içmek için sustu.

«Biraz daha çay ister misiniz Toby?» diye sordu fincanın ardından.

«Ben bakarım,» diye atıldı Guillam; konukseverlikten çok kararlılık yansıtan bir sesle: «Fawn, çay getirin!» diye bağırdı. Kapı hemen açıldı ve Fawn, elinde bir fincan çayla eşikte göründü.

Smiley yine pencerenin yanına gitmiş, perdeyi birkaç santim aralamış, dışarı bakıyordu.

«Toby!»

«Evet, George?»

«Yanınızda dadı getirdiniz mi?»

«Hayır.»

«Hiç kimseyi mi?»

«George! Peter'le ve fukara bir Polonyalıyla buluşmaya gelirken yanımda dadıya ne gerek var?»

Smiley koltuğuna döndü.

«Merlin kaynak olarak, nerede kalmıştım? Ha, evet Gerald'ın Percy'ye ve o sırada büyü çemberine soktuğu başka iki kişiye alıştıra alıştıra anlattığı gibi Merlin tek bir kaynak değildi. Bu da çok kullanılışlıydı,

tabii. Merlin bir Sovyet ajanıydı, kabul, ama daha çok Alleline gibi muhalif bir grubun sözcüsüydü aslında. Kendimizi başkalarının yerine koymaya bayılırız, Percy'nin de baştan beri Merlin'e ısındığına eminim. Merlin'in başkan olduğu bu grup, bu kurul, kendi alanlarında önemli yer sahibi, diyelim yarım düzine kadar ayni düşüncede Rus memurundan oluşuyordu. Zamanla Gerald'ın yardımcılarına ve Percy'ye ikinci derecedeki kaynakları konusunda iyice ayrıntılı bilgi verdiğini sanırım, ama ben bilmiyorum. Merlin'in işi, aldıkları istihbaratı bir araya toplamak ve Batı'ya ulaştırmaktı. Sonraki birkaç ay süresince, sadece bu işi yapmakta dikkati çekecek kadar gayretkeşlik gösterdi. Her tür yöntemden yararlanıyordu. Sirk de ona istediği donanımı sağlamaya gereğinden fazla hazırdı. Görünmez mürekkep, masum görünüşlü mektuplarda noktaların üzerine yapıştırılan mikro-dotlar, Batı başkentlerinde kimbilir hangi yürekli Rus'un doldurduğu ve Toby Esterhase'nin kahraman fenercilerinin görevseverlikle boşalttıkları cansız posta kutuları, Toby'nin dadıları tarafından sağlanan ve denetlenen buluşmalar,» —Smiley pencereden yana bakarken kısa bir sessizlik oldu— «Moskova'daki konsoloslukta önüne atılan birkaç topu Londra'ya şutlamak zorunda kalmıştı, ama topu atan hayırseverin kim olduğunu öğrenmelerine asla izin verilmedi. Yalnız gizli telsiz kullanmak yoktu, Merlin sevmiyordu bunu. Bir ara Finlandiya'ya çok uzun menzilli bir devamlı verici konması önerilmiş —hatta iş Hazine'ye kadar gitmişti— ve bu işin sırf kendisi için yapıldığı Merlin'e bildirilmişti. 'Sizin sahanızda olmaz' deyince bütün hazırlıklar suya düşmüştü. Karla'dan ders almış olacaktı, değil mi? Karla'nın telsizden ne kadar nefret ettiğini bilirsiniz. İşin anlamlı yanı Merlin'in hareketliliğiydi; en büyük yeteneği buydu. Belki Moskova'daki Ticaret Bakanlığında görevliydi de bakanlıkta çalışan gezici memurlar kullanabiliyordu. Her neyse, Rusya'nın dışında da yardımcı kaynakları ve bağlantıları vardı. Bu nedenle arkadaşları, Gerald'la pazarlık edip koşullarda, mali koşullarda anlaşmaya varmasını istediler. Çünkü para istiyorlardı. Çok para. Bunu belirtmem gerekiyor. Bu noktada gizli

servislerle müşterileri, korkarım herkes gibidirler, pahalı olana en çok değer verirler. Merlin de bir servete malolmaktadır. Hiç sahte tablo aldınız mı?»

«İki tane sattım,» dedi Toby ani sinirli bir gülümsemeyle. Ama kimse gülmedi.

«Ne kadar çok para öderseniz, kuşkulanma eğiliminiz o ölçüde azalır. Aptalca bir şey, ama böyle. Merlin'in satılık olduğunu düşünmek herkesin içini rahatlatıyordu. Bu hepimizin anlayışla karşıladığı bir nedendir, değil mi Toby? Özellikle Hazinedekilerin. Her ay bir İsviçre Bankasına yirmi bin İsviçre Frankı yatırılıyordu. Doğrusu, böyle bir para uğruna birkaç eşitlik ilkesini kim çiğnemezdi ki; bunu bilen yok. Böylece Hazine Merlin'e bir servet öder ve paha biçilmez istihbaratını alır. Bazı bilgileri iyidir,» diye onayladı Smiley, «Hem de çok iyidir bence ve oyunun sürmesi için böyle olması gerekir.» Sonra bir gün, Gerald, Percy'ye en büyük sırrı açıklar: Merlin kurulunun Londra'da bir uzantısı vardır. İşte bunun, çok çok kurnazca atılmış bir düğümün başlangıcı olduğunu söylemek zorundayım.»

Toby çay fincanını masaya bıraktı ve cebinden çıkardığı mendili son derece özenle dudağının kenarlarına dokundurdu.

«Gerald'a göre, Londra'daki Sovyet Eelçiliğinden bir görevli, Merlin'in Londra temsilcisi olarak çalışmak istemektedir ve bunu yapacak durumdadır. Hatta Elçilikten, olağanüstü durumlarda Moskova'yla bağlantı kurma, mesaj alıp verme olanakları da vardır. Dikkatli davranılıp gereken bütün önlemler alınırsa, Gerald zaman zaman bu harika adamla ilişki kurup gizlice buluşabilir, ona talimat verip bilgi alabilir, soru sorup Merlin'den bir sonraki postayla cevap alabilir. Bu Rus görevlisine de Aleksey Aleksandroviç Polyakov diyelim, Sovyet Elçiliği Kültür Ataşeliğinde görevli olsun. Beni izleyebiliyorsunuz değil mi?»

«Ben bir şey duymadım,» dedi Esterhase. «Ben var sağır olmak.»

«Gerald'ın anlattığına göre, uzun süredir, daha doğrusu sekiz yıldır Elçilikte görevlidir, ama Merlin

onu takımına yeni almıştır. Belki de Polyakov Moskova'da iznini geçirirken.»

«Ben bir şey duymak yok.»

«Polyakov çok kısa sürede önemli biri olur. Çünkü Gerald onu hemen Büyücülük Operasyonu'nun ve daha birçok şeyin dingili yapmıştır. Amsterdam ve Paris' teki cansız posta kutuları, görünmez mürekkepler mikro-dotlar, bütün bunlar yine işlemektedir ama önemini yitirmiştir. El altında Polyakov'un bulunması öyle bir rahatlıktır ki, insan böyle bir fırsatı kaçırmamalıdır. Merlin'in en değerli malzemesinin önemli bir bölümü diplomatik valiz içinde gizlice Londra'ya sokulur. Polyakov'un bütün yapacağı, zarfları açmak ve Sirk'teki adamına vermektir. Ya Gerald'a, ya da onun atadığı başka birine. Merlin Operasyonunun bu bölümü ölümcül gizlidir. Bunu unutmamak gerekiyor. Büyücülük Komitesi de gizlidir tabii fakat daha geniştir. Operasyon büyük çapta bir büro hizmetleri kadrosu gerektirmektedir. Çevirmenler, daktilolar, şifre memurları, değerlendirmekle görevli uzmanlar ve daha neler neler. Aslında bunlar Gerald'ı düşündürmez, hoşuna bile gider doğrusu, çünkü Gerald olmanın yolu, kalabalıktan biri olmaktır. Büyücülük Komitesi aşağıdan mı yönetiliyor? Ortadan mı? Tepeden mi? Bilinmez. Karla'nın komiteler için kullandığı tanımı çok beğenirim, bir Çin özdeyişi mi acaba? Komite dört arka ayağı olan bir hayvandır, der Karla. Merlin'in Londra uzantısı —Polyakov— gerçek büyü çemberinin içine alınmıştır. Skordeno, Silsky, bütün takım ülke dışında Merlin için deli gibi koşturup yırtınsınlar, burada Londra'da Polyakov biraderimiz Operasyona karıştırılmaktadır. Bu düğümün nasıl bağlandığı çok özel nedenlerle çok özel bir sırdır. Siz, Percy, Bill Haydon, dördünüz Büyü Çemberini oluşturmaktasınız, değil mi? Şimdi bu çemberin nasıl iş gördüğü konusunda ayrıntılarıyla birtakım varsayımlar öne sürelim. Bir ev var, bunu biliyoruz. Yine de, oradaki buluşmalar son derece incelikle ve dikkatle düzenlenmektedir. Bundan emin olabiliriz, değil mi? Onunla kim buluşuyor Toby? Polyakov'un direksiyonu kimin elinde? Sizin mi? Roy'un mu? Bill'in mi?»

Smiley kravatının geniş ucunu eline almış, ipek ar-

tarını tersine çevirmiş, gözlüklerini silmeye başlamıştı. «Hepinizin,» dedi kendi sorusunu kendi cevaplandırarak. «Nasıl? Bazan, Percy buluşuyor onunla. Bence Percy yetkililerin temsilcisidir. «Tatil yapmayacak mısınız? Bu hafta karınızdan mektup aldınız mı?» Percy, bu rolde çok başarılı olmalıdır. Ama Büyücülük komitesi onu idareli kullanır. Percy büyük tüfektir ve seçkinliğin değerini korumalıdır. Sonra Bill Haydon var. Bill onunla buluşur, hem de daha sık buluşur. Bill Rusya'da etkindir ve hoş sohbet olma değeri vardır. İçimde bir duygu onunla Polyakov'un çok iyi anlaştıklarını söylüyor. Bazan Bill, Roy'u da yanına alır. Bazan Roy'u yalnız yollar. Herhalde aralarında kararlaştırdıkları bir şeydir bu. Roy, ekonomi uzmanıdır tabii, hem de Peyk ülkeler konusunda başta gelen adamdır, böylece o konuda da konuşulacak çok şey olacaktır. Bazan —herhalde doğum günleri, Noel ya da bir şeyden ötürü teşekkürlerin ve paranın sunulduğu özel günlerde— 'eğlence' hanesinde bir küçük servet yatıyordu dostum, prim hariç, farkettim— iyi ilişikleri sürdürmek için dördünüz toplanır ve temsilcisi Polyakov aracılığıyla denizin ötesindeki Kralın, Merlin'in şerefine kadeh kaldırırsınız. Tabii, Toby'nin de Polyakov dostuyla görüşeceği konular vardır. Ticari hünerlerin tartışılması gerekiyor, Elçilikte olup bitenle ilgili yararlı kırpıntılar var, bunlar fasa fiso operasyonlarla Büyük elçiliği gözleyen fenerciler için çok kullanışlı. Toby de böylece Polyakov'la başbaşa oturumlar yapar. Merlin'in Londra temsilcisi olmasının yanısıra bundan biraz farklı olarak, Polyakov'un Elçilikteki görevini de küçümsemeyelim. Avucumuzdan yem yiyen iyice evcilleşmiş bir Sovyet diplomatına pek öyle her gün rastlamıyoruz. Polyakov, bir fotoğraf makinesiyle biraz eğitilse Elçilik içinde bile çok yararlı olabilir. Yeter ki biz öncelik hakkımızı kullanalım.»

Bakışı Toby'nin yüzünden ayrılmamıştı. «Polyakov kendine birkaç makara film sağlayabilirdi diye düşünüyorum, ne dersiniz? Onunla görüşen kişinin başlıca işlerinden biri de onun stoklarını yenilemek, ona mühürlü küçük paketler getirmekti. Film paketleri. Sirk'ten

geldiğine göre boş film tabii. Söyler misiniz bana, Toby, Lapin adı size bir şey söylüyor mu?»

Bir dudak ıslatma, bir kaş çatma, bir gülümseme, başın öne doğru hareketi: «Evet George, Lapin'i biliyorum,» dedi.

«Lapin'le ilgili fenerci raporlarının yok edilmesini kim emretti?»

«Ben, George.»

«Karar sizin miydi?»

Gülümseme bir parça genişledi. «Bakın George, o günden bu yana birkaç basamak yükseldim ben.»

«Connie Sach'ın ayağının kaydırılması gerektiğini kim söyledi.»

«Bakın sanırım Percy söyledi. Tamam mı? Ya Percy ya da Bill. Büyük bir Operasyon sırasında işler nasıldır, bilirsin. Onarılacak ayakkabılar, yıkanacak kablar, yapılacak yığınla iş.» Omuz silkti.

«Demek üçünden de emir kabul ediyorsunuz Toby?» dedi Smiley önemsemeden. «Ayırım yapamıyorsunuz Toby. Daha iyi bilmeniz gerekirdi.»

Esterhase bu sözden hiç hoşlanmamıştı.

«Max'ı susturmanızı kim emretti? Yine bu üç kişi mi? Bakın bütün bunları Lacon'a rapor etmem gerekiyor. Şu sıra müthiş acele ediyor. Sanırım arkasında Bakan var. Kimdi Toby, emri veren?»

«George yanlış adamlarla konuşmuşsunuz.»

«Evet ikimizden biri yanlış adamlarla konuşmuş,» dedi Smiley tatlılıkla. «Bu kadarı kesin.» Westerby'nin de durumunu öğrenmek istiyorlar. Onun ağzını kimin bağladığını sadece. Sizi Sarratt'a bin banknotluk bir bedel ve Jim Prideaux'nun zihnini dinlendirme emriyle gönderen de ayni kişi miydi? Sadece gerçekleri öğrenmek istiyorum. Toby, kafatası peşinde değilim. Beni tanırsınız, kin tutmam. Neyse, sizin pek sadık bir arkadaş olmadığınızı söylemenin bir anlamı yok. Kim sadık ki?» Ekledi: «Sadece onlar herşeyi mutlaka öğrenmek istiyorlar. Hattâ rakiplere başvurulacağı yolunda bir söylenti bile var. Kimse bunu istemez değil mi? Karısıyla kavga eden birinin avukata başvurması gibi bir şey. Geri dönülmesi mümkün olmayan bir adım. Jim için 'Tenekeci, terzi', mesajını size kim verdi? Bu-

nun ne anlama geldiğini biliyor muydunuz? Doğrudan Polyakov'dan mı aldınız.? Öyle mi?»

«Tanrı aşkına, George,» diye fısıldadı Guillam. «Bırakın da şu piçi bir ıslatayım.»

Smiley aldırmadı. «Lapin'den söz edelim. İngiltere'deki görevi neydi?»

«Polyakov'la çalışıyordu.»

«Kültür ataşeliğinde sekreteri miydi?»

«Ayakçısıydı.»

«Ama sevgili Toby, bir kültür ataşesi özel ayakçıyı ne yapsın?»

Esterhase gözlerini Smiley'den ayırmıyordu. Bir köpek gibi, dedi Guillam içinden; tekme mi yiyecek, önüne bir kemik mi atılacak, kestiremiyor. Gözleri durmadan Smiley'in yüzünden ellerine gidiyor, sonra tekrar yüzüne dönerek ipucu kolluyordu sürekli.

«Aptallaşmayın, George,» dedi Toby umursamazlıkla. «Polyakov, Moskova'daki Merkez hesabına çalışıyor. Benim kadar siz de biliyorsunuz bunu.»

Esterhase kısa bacaklarını üst üste attı, yavaş yavaş eski küstahlığına dönüyordu. Koltuğuna yaslandı ve bir yudum soğuk çay içti. Smiley ise bir an duraklamış göründü Guillam'a; bundan Guillam, Smiley'in mutlaka kendi kendisinden son derece hoşnut olduğu sonucunu çıkardı şaşkınlıkla, herhalde Toby'nin sonunda konuşmaya başlamasındandı bu.

«Haydi George,» dedi Toby. «Çocuk değilsiniz. Böyle çok operasyon yönettik, düşünseniz, Polyakov'u satın alıyoruz, tamam mı? Polyakov Moskova eşkiyası, ama bizim adamımız artık. Kendi safındakilere numara yapması, bizi ispiyonlar görünmesi gerekir. Yoksa nasıl becerir bu işi? O eve her gün nasıl girip çıkabilir, peşinde goril olmadan, dadı olmadan, herşey öylesine kolay? Polyakov bizim dükkâna geliyorsa, eve de şekerleme götürmesi gerek dönüşte. Biz de ona şekerlemeyi veririz. Yem, o da bunu eve götürür ve Moskova'da herkes sırtını sıvazlayıp 'sen büyük adamsın' der ona. Her gün olan şeyler bunlar.»

Guillam'ın kafasında bir tür çılgınca korku makara gibi dönerken, Smiley rahat görünüyordu.

«Evet, sırları bilen dört kişinin aralarında kararlaştırdıkları hazır hikâyeye benziyor bu daha çok.»

«Hazır mı, bilemem bunu,» dedi Esterhase, Macarlara özgü bir el hareketiyle, elinin ayasını açıp, bir o yana bir bu yana çevirerek.

«Polyakov'un ajanı kim öyleyse?»

Bu sorunun Smiley için çok önemli olduğunu anladı Guillam. Lafı iyice uzatması buraya varmak içindi. Guillam'ın gözleri, az önceki küstahlığı kaybolmuş olan Esterhase'yle Smiley'in mandarin yüzü arasında gidip geliyordu. Karla'nın kurnazca attığı düğümün —Smiley'in dediği gibi— Alleline ile yaptığı çok yorucu görüşmenin bütününü kavramaya başlıyordu.

«Size sorduğum şey çok basit,» diye üsteledi Smiley. «Varsayım olarak Polyakov'un Sirk'teki ajanı kim? Tanrı aşkına mankafa olmayın Toby. Polyakov sizlerle görüşmek için Sirk'in içinden istihbarat topladığı paravanasını kullanıyorsa, bir Sirk casusunun bulunması gerekmez mi? Işte bu kim? Sizlerle görüştükten sonra eli kolu Sirk'in yem olarak kendisine verdiği film makaralarıyla dolu yuvasına dönüp, 'Bunları bizim çocuklardan aldım,' diyemez. Bir hikâye gerek, hem de inanılır bir hikâye: Uzun bir adam ayartma dönemini, acemi yetiştirmeyi, gizli buluşmaları, parayı ve eyleme geçiş nedenlerini içeren bir hikâye. Değil mi? Hem de bu hikâye Polyakov'un sadece paravanası değil; onun can simidi. Eksiksiz olması gerek. İnandırıcı olması gerek. Bu oyunda çok büyük bir keramet vardı bence. Kim o peki?» Smiley tatlı tatlı soruyordu. «Siz miydiniz? Polyakov'u bu işte alakoymak için Toby Esterhase bir Sirk haini kisvesine bürünüyor. Kutlarım sizi, Toby, avuç dolusu madalyaya değer bu.»

Toby düşünüyordu, biraz beklediler.

«Çok uzun bir yoldasınız, George,» dedi Toby uzun süre sonra. «Ya yolun sonuna varamazsanız ne olacak?»

«Lacon arkamdayken de mi?»

«Lacon'u getirin buraya. Percy'i de, Bill'i de. Neden küçüklerle uğraşıyorsunuz? Büyüklere gidin, onların başının etini yiyin.»

«Ama ben, artık *büyükler* arasına katıldınız sanı-

yordum. Bu iş için biçilmiş kaftan olabilirdiniz Toby.: Macar asıllı, terfi edemeyişine bozuluyor, makul bir yaklaşım ama fazla değil... hazırcevap, parayı seviyor... Ajanı olarak sizi kullanmak Polyakov için tam yerine oturan ve işleyen bir paravana hikâye olurdu. Üç büyükler size yemi uzatıyorlar, siz de bunu Polyakov'a veriyorsunuz. Merkez, Toby'nin kendilerinden olduğuna inanıyor. Herkes payına düşeni alıyor, herkes hayatından memnun. Peki ya Polyakov'a Kraliyet tacı mücevherlerini verdiğiniz ve karşılığında Rus yemi yuttuğunuz ortaya çıkarsa ne olacak? Durumun böyle olduğu anlaşılacak *olursa* iyice önemli dostlara ihtiyacınız olacak demektir. Bizim gibi. Tamamlamak için söylüyorum —İşte benim tezim bu—. Gerald, Karla'nın çalıştırdığı bir Rus köstebeğidir. Sirk'in içini dışına çıkardı.»

Estrehase biraz hasta gibi görünüyordu. «Bakın George, siz bu işte yanılıyorsanız, ben de yanılmak istemiyorum. Anlıyor musunuz?»

«Ama George haklıysa, siz de haklı olmak istersiniz tabii,» diye kırk yılda bir lafa karıştı Guillam. «Ne kadar çabuk haklı olursanız, o kadar mutlu olursunuz.»

«Tabii,» dedi Toby. Guillam'ın sözlerindeki alaycılığı anlamamıştı. «Tabii. Demek istiyorum ki, iyi düşünmüşsünüz George. Ama allahaşkına, herkesin iki yüzü vardır, George, özellikle ajanların, belki de siz yanlış yüzü farkettiniz. Dinleyin, Büyücülük Operasyonu'nun sağladığı bilgilere yem diyen çıktı mı şimdiye kadar? Hiç kimse. Asla. Bu güne kadar alınanların en iyisi. Şom ağızlı bir herif size gelip de ortalığa çamur atmaya başlayınca, hemen Londra'nın yarısının altını üstüne getiriyorsunuz. Anlaşıldı mı? Bakın, ben onların bana söylediklerini yaparım. Tamam mı? Polyakov'un şakşakçılığını yap derler, yaparım. Ona şu filmi ver derler, veririm. Çok tehlikeli bir durumdayım,» diye açıkladı. «Benim için gerçekten çok tehlikeli.»

«Üzüldüm buna doğrusu,» dedi Smiley. Perdenin aralığından alana bakıyordu yine. «Kim bilir ne kadar kaygılandırıyordur bu iş sizi.»

«Hem de nasıl. Ülser oldum, yemek yiyemiyorum. Çok kötü bir belâ.»

Guillam öfkeyle farketti ki, bir an için üçü birden Toby Esterhase'nin kötü belâsına acıyarak sustular.

«Toby, dadılar konusunda yalan söylemiyorsunuz, değil mi?» diye sordu Smiley pencerenin önünden.

«George, yemin ederim doğru söylüyorum.»

«Böyle bir işte neler kullanırsınız? Araba mı?»

«Kaldırım esnafı. Geride Havaalanında bir otobüs bırakırım, onları bir baştan bir başa yürütürüm, geri döndürürüm.»

«Kaç kişi?»

«Sekiz on. Ama bu aylarda belki altı kişi. Çoğu hasta. Tam Noel zamanı,» dedi huysuzca.

«Tek kişi kullandığınız olmaz mı?»

«Asla! Deli misiniz? Tek adam, ha! Şekerci dükkânı mı işletiyorum sanıyorsunuz bugünlerde?»

Smiley pencereden uzaklaşarak yerine oturdu yine.

«Dinleyin George. Düşündüğünüz korkunç bir şey. Biliyor musunuz? Ben, ülkemi seven bir insanım, aman Tanrım,» diye tekrarladı Toby.

«Polyakov'un Londra Büyükelçiliğinde görevi nedir?» diye sordu Smiley.

«Polly yalnız çalışır.»

«Sirk'in içindeki baş casusunu çalıştırır, öyle mi?»

«Tabii, ona gündelik işler vermezler, baş casusu Toby'le pazarlık etsin diye rahat bırakırlar. Onunla hesaplar yapıp çalışırız, saatlar boyu, ben de yanında otururum. 'Dinle,' derim ona. 'Bill benden kuşkulanıyor, karım benden kuşkulanıyor, çocuklar kızamık, doktor param bile yok.' Ajanların size attıkları hileli zarları ben de Polly'ye atarım. Doğruymuş gibi Ruslara anlatsın diye.»

«Peki, Merlin kim.»

Esterhase başını olumsuzca salladı.

«Ama Moskova'da üslenmiş olduğunu biliyorsunuz hiç değilse,» dedi Smiley. «Ve Sovyet Haberalma Kuruluşunun hem üyesi, hem de değil, öyle mi?»

«Evet, o kadarını söylediler,» diye onayladı Esterhase.

«Böylece Polyakov onunla bağlantı kurabiliyor. Sirk'in çıkarları için tabii. Gizlice, kendi adamları kuşkulanmadan.»

«Tabii.» Toby yeniden mızıldanmaya başlamıştı, ama Smiley odanın dışından gelen gürültülere kulak kabartıyordu.

«Ya 'Tenekeci, terzi' tekerlemesi?»

«Ne olduğunu hiç bilmiyorum bu meretin. Percy bana ne derse onu yaparım.»

«Demek, Jim Prideaux'nun ağzını rüşvetle kapatmanızı söyleyen Percy'ydi.»

«Tabii. Belki de Bill'di ya da Roy. Dinleyin, Roy'du. Karnımı doyurmam gerek, George, anlıyor musunuz? Bir koyundan iki post çıkmaz, beni dinliyor musunuz?»

«Kusursuz bir kıskaç bu; görüyorsunuz değil mi Toby, gerçekten?» dedi Smiley sakin ve oldukça soğuk bir tavırla. «Evet, diyelim ki bir kıskaç bu. Haklı olan herkesi haksız duruma düşürüyor: Connie Sachs, Jerry Westerby... Jim Prideaux... hattâ Control bile. Şüpheci kişiler, daha ağızlarını açmadan susmaya mahkum oluyor... Temeldeki yalanı yutturdunuz mu, sonsuz değişiklik yapma olanağı çıkıyor ortaya. Hem Moskova'daki Merkez'in Sirk'te önemli bir kaynağı olduğuna inanmasına izin verilecek, hem de Whitehall'in hiçbir yoldan bunun kokusunu almaması gerekecek. Bunu mantıklı sonucuna kadar götürdünüz mü, Gerald öz çocuklarımızı yataklarında boğduracaktı bize. Böyle bir şey başka boyutlarda harika olabilirdi,» diye neredeyse hayalci bir sesle ekledi. «Zavallı Toby, evet, anlayabiliyorum. Bunların arasında koşuşup dururken, ne zor günler geçirmişsinizdir.»

Toby'nin bundan sonraki söylevi hazırdı: «Tabii pratik açıdan yapabileceğim herhangi bir şey varsa, beni bilirsiniz, George, yardım etmekten zevk duyarım; hiç dert değil. Adamlarım da iyi eğitilmiştir. Onları ödünç alabilirsiniz, belki birlikte çalışabiliriz. Tabii, önce Lacon'la konuşmam gerek. Tek isteğim, bu hikâyenin aydınlatılması. Sirk'in iyiliği için, biliyorsunuz. Bütün istediğim bu. Şirketin iyiliği. Ben alçak gönüllü bir adamım, kendim için bir şey istemem, tamam mı?»

«Polyakov için özel olarak tuttuğunuz servis evi nerede?»

«Camden Town. Lock Gardens. No. 5»

«Evi çekip çeviren var mı?»

«Bayan McCarig.»

«Son zamanlarda atanmış bir dinleme görevlisi mi?»

«Tabii.»

«Evde, bir dinleme aygıtı var mı?»

«Olmaz mı hiç?»

«Demek evi yöneten ve konuşmaları kaydeden Millie McCraig?»

«Evet, yaptığı iş buydu,» dedi Toby son derece atik başını öne eğip kaldırarak.

«Şimdi McCraig'e telefon edecek ve bu gece o evde kalacağını söyleyeceksiniz. Elindeki aygıtları da hazır etsin, kayıtları dinlemek istiyorum. Özel bir görev aldığımı, istediğim her şeyi yapması gerektiğini emredeceksiniz. Saat dokuz dolayında orada olacağım. Acele buluşmanız gerektiğinde Polyakov'la nasıl haberleşirsiniz?»

«Benim adamlarımın Haverstock Hill'de bir odaları var. Polly Elçiliğe gidip eve dönerken sabah akşam bu evin önünden geçer. Cama trafik sıkışıklığını protesto eden sarı bir afiş asarlarsa, parola budur.»

«Ya geceleri, hafta sonları?»

«Telefon edip 'Özür dilerim, yanlış' şifresini kullanırız. Ama pek sevilmez bu.»

«Hiç denediniz mi?»

«Bilmiyorum.»

«Yani Polyakov'un telefonlarını dinlemediğinizi mi söylemek istiyorsunuz?»

Toby'den cevap çıkmadı.

«Toby, bu hafta sonu ortalıkta görünmemenizi istiyorum. Sirk'te kuşku uyandırır mı dersiniz?» Esterhase büyük bir hevesle başını hayır anlamında salladı. «Bu işin dışında kalmayı yeğlersiniz, sanıyorum, değil mi?» Esterhase başıyla evet diyordu. «Bir kızla başınızın derde girdiğini söyleyin, güç durumdayım bugünlerde falan diye atıverin işte bir şeyler. Geceyi ve belki yarın geceyi burada geçireceksiniz. Fawn sizinle ilgilenir, mutfakta yiyecek de var. Karınıza ne diyeceksiniz?.»

Guillam'la Smiley Toby'ye bakarken o, Sirk'in nu-

marasını çevirdi ve Phil Porteous'la konuşmak istediğini söyledi. Cümlelerini kusursuz sıraladı, biraz kendine acıma, biraz suç ortaklığı, biraz şaka. Kuzeyde bir kız kendisine fena halde tutulmuştu, Phil, eğer gidip te elini tutmazsa olmadık çılgınlıklar yapacağını söyleyip gözdağı veriyordu.

«Boşuna çeneni yorma, böyle işler her gün başında, biliyorum Phil. Hey, o muhteşem yeni sekreterin nasıl? Ha, bak, Phil, eğer Mara evden ararsa. ona Toby çok önemli bir görevde de, tamam mı? Kremlin'in maskesini düşürüp Pazartesi dönecek. Kibar ve dokunaklı konuş, olur mu? Hoşça kal Phil.»

Esterhase telefonu kapadı ve başka bir telefon numarası çevirmeye başladı. Londra'nın kuzeyindeki bir yerin numarasıydı bu. «Bayan M., merhaba, en sevdiğiniz erkek arkadaşınızım ben. Tanıdınız mı? Güzel, bakın size bu akşam bir misafir gönderiyorum, çok, çok eski bir arkadaş, görünce sevineceksiniz. Bu kadın benden nefret eder,» diye ahizeyi eliyle kapayıp Smiley'le Guillam'a açıkladı. «Elektrik donanımına bakacak,» diye devam etti. «İyi çalışıyor mu diye her tarafı gözden geçirecek. Sızıntı olmasın, anlaşıldı mı?»

«Bir halt karıştırmaya kalkarsa,» dedi Guillam ayrılırken Fawn'a, «elini ayağını bağlayın.» Sesinde gerçek bir düşmanlık vardı.

Merdivenleri indiler. Smiley hafifçe Guillam'ın koluna dokundu. «Peter,» dedi yavaşça. «Sırtımı kollamanızı istiyorum. Yaparsınız değil mi? Bana birkaç dakika zaman bırakın. Sonra Marloes Road'un köşesinde bana yetişin. Kuzey yönünde sol kaldırımı izleyin.»

Guillam bir süre bekledi, sonra sokağa çıktı. İnceden inceye bir yağmur çiseliyordu. Bu da havaya netameli bir sıcaklık veriyordu. Işıklı yerlerde rutubet ince bulutlara dönüşüyordu ama Guillam gölgede yağmuru ne görebiliyor ne hissedebiliyordu. Bir sis, gözlerini yarı yarıya kapamak zorunda bırakıyor, görüşünü bulandırıyordu da ondan. Alanın çevresinde bir tur attı. Sonra buluşacakları yerin güneyine düşen şirin bir has ahırın içinden geçti. Marloes Road'a varınca sol

kaldırıma geçti, gazeteciden bir akşam gazetesi aldı ve derin bahçelerin gerisinde kalmış villaların önünden ağır ağır yürümeye başladı. Yayaları, bisikletlileri, arabaları sayarken ilerdeki uzak kaldırımda zor zahmet ama durmadan yürüyen Geroge Smiley'i gördü. Akşam yuvasına dönen gerçek bir Londralıydı sanki. «Bir tim mi?» diye sordu Guillam. Smiley kesin bir şey söyleyemedi. «Abingdon Villas'dan önce karşı kaldırıma geçeceğim,» dedi. «Peşimde tek kişi olabilir. Ona bakın, ama iyi bakın!»

Guillam gözlerken Smiley birden durdu, sanki bir şey hatırlamış gibi. Kendini tehlikeli bir biçimde yolun ortasına attı ve öfkeli şoförlerin arasından hızla koşarak çabucak içki satan bir dükkânın kapısından dalıp kayboluverdi. Smiley bunu yaparken Guillam, koyu renk paltolu, uzun boylu kamburca birinin hızlı hızlı onun peşinden gittiğini gördü ya da görür gibi oldu. Ama tam o sıra bir otobüs durdu ve Smiley'i de peşindekini de kapattı. Otobüs hareket ettiğinde Smiley'in peşindekini alıp götürmüş olmalıydı. Çünkü kaldırım şeritindeki tek canlı, siyah yağmurluklu ve bez şapkalı, akşam gazetesini okuyarak durağa yaslanmış ihtiyar bir adamdı. Smiley, elinde kahverengi çantasıyla hızla dükkandan çıktığında, adam spor sayfasından biraz başını kaldırdı o kadar. Guillam, Victoria çağından kalma Kensington'un daha gösterişli mahallelerinde Smiley'i kısa bir süre daha izledi. Smiley sakin bir alandan ötekine yavaşça kayıp geçiyor, sallanarak bir has ahıra girip ayni yoldan dışarı çıkıyordu. Sadece bir tek kere Guillam Smiley'i unutup sezgiyle geriye dönerek kendi izini sürdüğünde, kendileriyle birlikte yol alan üçüncü bir kişinin varlığından kuşkulandı. Issız bir sokağın uzaktan geniş ve kocaman görünen tuğla duvarına vuran iri bir gölgeydi bu. Ama Guillam üstüne doğru ilerleyince kayboldu.

Ardından akşamın çılgınlığı başladı. Olaylar Guillam'ın tek tek kavrayamayacağı kadar fazla hızlı gelişiyordu. Ancak günlerce sonra bu kişinin ya da gölgesinin belleğinde bir tele dokunup tanıdık bir ses çınlattığını farketti. Yine de bir süre, yerli yerine oturtamadı onu. Sonra bir sabah, birden uyanınca kafasın-

daki her şey aydınlandı: Böğüren askerce bir ses, derin bir üzüntüyü gizleyen ağır zarif hareketler, Brixton'daki odasında, kasanın ardına sıkışıp kalmış bir raket, duygusuz sekreterinin bile gözlerini yaşartan.

35

İŞİNİN erbabı olan biri için Steve Mackelvore'nin o akşam yaptığı tek hata arabasının sağ ön kapısını kilitlememiş olduğu için kendini suçlamak oldu. Şoför yerinin kapısını açıp içeri girdiğinde, öbür kapının kilidinin açık oluşunu kendi ihmaline verdi. Jim Prideaux 'Hayatta kalabilmek sanatı sonsuz bir kuşku yeteneğidir,' diye tekrarlamaya bayılırdı. Bu özdeyişe göre Mackelvore'nin tam berbat kalabalık bir saatta, tam berbat bir akşamüstü, Elysée'nin aşağı ucuna çıkan boru gibi yan sokaklardan birinde Ricki Tarr'm sağ ön kapının kilidini açarak onu baskına uğratıp tabancasını burnuna dayayacağından kuşkulanması gerekirdi. Ama bugünlerde Paris Konsolosluğundaki hayat insanın zekâsını körletecek gibiydi. Mackelvore de iş gününün büyük bir bölümünü haftalık masraf listelerini dosyalamakla ve İçgüvenlik için haftalık personel raporlarını tamamlamakla geçirmişti. Sadece, Fransız güvenlik örgütünün labirentlerinden fırlamış hiç te sağlam ayakkabı olmayan bir İngiltere tutkunuyla uzunca bir öğle yemeği bu cuma günün tekdüzeliğini biraz bozmuştu.

Egzos dumanları içinde can çekişen bir ıhlamur ağacının altına parkettiği arabasının diplomatik dokunulmazlığı ve plakasında CC harfleri vardı. Çünkü temsilciliğin maskesi konsolosluktu, ama kimse bunu ciddiye almıyordu tabii. Mackelvore Sirk'in eskilerindendi, bodur, beyaz saçlı bir Yorkshire'liydi. Uzun yıllar boyu konsolosluklarda aldığı görevler dış dünyanın gözünde ona bir ilerleme sağlayamamıştı. Paris son durağıydı. Paris'i sevmezdi pek, Uzakdoğu'da geçirdiği uzun görev yılları Fransızların kendisine göre kişiler olmadığını göstermişti. Ama emekliliğe geçiş döneminde, bundan iyisi can sağlığıydı. Harcırahlar iyi, ikâmetgâ-

hı rahattı. Burada bulunduğu on ay içinde ondan istenen şeyler arasıra transit geçen ajanların hatırını sormak, şuraya buraya tebeşirle işaretler koymak, Londra Istasyonu'nun yaptığı bazı cephe daraltmalarında postacılık oynamak ve ziyarete gelen itfaiyecilere zaman ayırmaktı.

Tabii, bütün bunlar biraz önceye kadardı. Şimdi Tarr'ın tabancası kaburgalarına gömülmüş ve Tarr'ın muhabbetle sağ omzunda duran eli en küçük bir numaraya kalkıştığı anda boynunu kırmaya hazır, kendi arabasında oturup duruyordu. Yarım metre kadar ötesinde kızlar metroya koşuyorlardı. Bir buçuk metre ötede trafik sıkışıp kalmıştı. Daha bir saat süreyle de böyle kalabilirdi. Park edilmiş bir arabanın içinde keyifle çene çalan iki erkeği görüp te azıcık telâşlanan kimse yoktu.

Mackelvore arabaya bindiğinden beri, Tarr konuşup durmuştu. Alleline'a bir mesaj göndermek istediğini söylemişti. Özel ve şifresini bizzat Alleline'ın çözmesi gereken bir mesajdı bu. Steve mesajı teleksle Londra'ya geçerken Tarr, eli tetikte, yanıbaşında bekleyecekti.

«Vay canına, nelere kalkışıyorsunuz, Ricki?» diye inledi Mackelvore, kol kola konsolosluğa girerlerken. «Bütün servis peşinizde, biliyorsunuz değil mi? Sizi buldukları anda canlı canlı derinizi yüzecekler. Sizi gördüğümüz anda size tüyler ürpertici şeyler yapmamız söylendi.»

Bir hamle edip Tarr'ın gırtlağına bir darbe indirmeyi düşündü. Ama gereken hızdan yoksun olduğunu ve Tarr'ın kendisini öldüreceğini biliyordu.

Mackelvore ön kapının kilidini açıp ışıkları yakarken, Tarr konuşuyor ve mesajın aşağı yukarı iki yüz grup halinde olacağını söylüyordu. Steve Mackelvore mesajı geçtikten sonra, Percy'nin cevabını almak için makinenin başında bekleyeceklerdi. İçgüdüsü Tarr'ı yanıltmıyorsa, ertesi gün Percy Alleline kıçı tutuşmuş halde Tarr'la görüşmek üzere Paris'e gelecekti. Bu görüşme de konsolosluk'ta olacaktı. Çünkü Tarr, Rusların onu İngiliz konsolosluk binasında öldürmeye kalkışmalarını en uzak olasılık olarak hesaplıyordu.

«Aklınız başınızdan gitmiş, Ricki. Sizi öldürmek isteyenler Ruslar değil, biziz,» dedi Mackelvore.

Ön odaya kabul salonu deniliyordu. Maskeden artakalan tek şey buydu. Odada eski bir tahta tezgâh vardı, çirkin duvarda Ingiliz uyruklularla ilgili tarihi geçmiş uyarılar asılıydı. Tarr sol eliyle Mackelvore'nin üstünde silah aradı, bir şey bulamadı. Avlulu bir binaydı; hassas öteberinin çoğu da avlunun öbür yanındaydı. Şifre odası, kasa odası, makineler oradaydı.

«Aklınızı kaçırmışsınız Ricki,» diyordu Mackelvore iki üç boş çalışma odasından geçip şifre odasının ziline basarken. «Kendinizi Napolyon Bonaparte sanırdınız, artık iyice başınıza vurmuş anlaşılan. Pederinizden fazla din dersi aldınız galiba.»

Çelik mesaj kapağı aralandı, şaşkın bakışlı ve aptalca bir yüz delikten göründü. «Eve gidebilirsin, Ben oğlum. Karının yanına dön, ama telefonun başında bekle, bakarsın seni ararım. Yanımda bir arkadaş var. Şifre defterlerini yerinde bırak, anahtarlar da makinede kalsın. Hemen Londra'yla görüşmem gerekiyor.»

Surat geri çekildi, kapının kilidini içerden açıyordu. Mackelvore ile Tarr beklediler. Anahtar kilitte bir döndü, bir daha döndü ve yaylı kilit açıldı.

«Bu bey Doğudan geldi, Ben,» diye açıkladı Mackelvore kapı açılırken. «En değerli bağlantılarımdan biridir.»

«Merhaba efendim,» dedi Ben. Uzun boylu matematikçiye benzeyen, gözlüklü ve gözlerini kırpmadan bakan bir delikanlıydı.

«Hadi git artık, Ben. Nöbet parandan kesmeyeceğim korkma. Tam ücretle hafta sonu serbest kalmış olacaksın. Bana da nöbet borcun olmayacak. Hadi kaybol.»

«Ben, burada kalacak,» dedi Tarr.

Cambridge Circus'da ışıklar sarımsıydı. Mendel'in bulunduğu yerden —elbiseci dükkânının üçüncü katından— ıslak asfalt düşük ayarlı altın gibi parlıyordu. Gece yarısı olmuştu ve Mendel üç saattan beri orada

bekliyordu. Bir tül perdeyle ayaklı elbise askısının arasında duruyordu. Yeryüzünün bütün polisleri gibi ağırlığını iki ayağı üzerine eşit olarak pay edip bacaklarını iki yana açmış, denge çizgisinde hafifçe arkaya kaykılmıştı. Şapkasını gözlerine kadar indirmiş, yüzünün beyazlığı sokaktan seçilmesin diye paltosunun yakasını yukarı kaldırmıştı. Ama gözleri, aşağıdaki sokak kapısını kollarken, kömür mahzenindeki bir kedi gözü gibi parlıyordu. Gerekirse üç, hattâ altı saat daha bekleyebilirdi; Mendel devriye koluna çıkmıştı yeniden, burun delikleri av kokusu ile titreşiyordu. Daha doğrusu, bir gece kuşuydu Mendel. Prova odasının karanlığı ona harika bir canlılık veriyordu. Sokaktan ona ulaşan ışık tavanda karmakarışık soluk parçalar halinde uzanıyordu.

Geri kalan her şey, biçki masaları, kumaş topları, plise makinaları, buharlı ütü, hanedan soyundan prenslerin imzalı fotoğrafları yerli yerindeydi; biliyordu. Öğleden sonra keşif yaparken görmüştü hepsini. Ama ışık bunlara ulaşamıyordu. Şu anda bile Mendel güçlükle seçiyordu hepsini.

Pencereden, bilinmeyen bir nedenle kavşak noktası olarak Cambridge Circus'u seçmiş olan birbirine benzemeyen sekiz dokuz sokakla pasajı görebiliyordu. Onların arasında binalar süslü püslüydü, az buçuk ampir uslûbuyla ucuzca donatılmıştı: Roma uslûbu bir banka, kutsallığına geniş ölçüde saygısızlık edilmiş bir camiye benzeyen bir tiyatro. Üstte pembe gökyüzü yavaş yavaş sisle kaplanıyordu.

Ortalık neden bu kadar sessiz diye merak ediyordu Mendel. Tiyatro çoktan boşalmıştı. Ama penceresine bir taş atımı yakın olan Soho'nun zevk ticareti, neden alanı taksilerle, aylak dolaşan gruplarla doldurmamıştı acaba? Covent Garden'e giden bir tek meyva arabası bile Shaftesbury caddesinden aşağı gümbürdeyerek geçmemişti.

Mendel, dürbünle bir kere daha bulunduğu yolun karşısındaki binaya baktı. Komşu binalardan daha derin uykuya dalmış gibiydi. Çift kanatlı giriş kapısı kapalıydı, alt kat pencerelerinde ışık görülmüyordu. Sadece dördüncü katta, soldan ikinci pencereden soluk bir ışık

sızıyordu. Bunun nöbetçi görevli odası olduğunu biliyordu Mendel, Smiley söylemişti. Dürbünü dama çevirdi. Damdaki anten ormanı gökyüzünde vahşi desenler oluşturuyordu. Sonra dürbünü bir kat aşağıya, telsiz bölümünün kararılmış dört penceresine çevirdi.

«Gece herkes ön kapıdan girip çıkar,» demişti Guillam. «Kapıcı masrafından kurtulmanın çaresini böyle buldular.»

O üç saat boyunca, sadece üç olay Mendel'in gece nöbetini ödüllendirdi. Saat başına bir olay düşer ki fazla bir şey değildir. Dokuz buçukta mavi bir Ford Transit'ten cephane sandığına benzer bir şey taşıyan iki adam indi. Ön kapının kilidini açtılar, içeri girer girmez kapıyı kapadılar. O sırada Mendel telefona yorumunu mırıldanıyordu. Saat onda, servis arabası geldi. Guillam onu bu konuda da uyarmıştı. Servis arabası önemli belgeleri dış istasyonlardan toplar ve saklanması için hafta sonunda Sirk'e yığardı. Önce Brixton'a, sonra da sırasıyla Acton'a, Sarratt'a, demişti Guillam, en son da Donanma Bakanlığına uğrar, on'a doğru Sirk'e gelirdi. Olayda, dakikası dakikasına on'da geldi ve bu sefer binanın içinden iki adam çıkıp arabayı boşaltmaya yardım ettiler. Mendel bunu da rapor etti. Smiley sabırlı bir 'teşekkür ederim'le bilgi edindi.

Acaba Smiley oturuyor muydu? Acaba o da Mendel gibi karanlıkta mıydı? Karanlıkta olmalı, diye düşünüyordu Mendel. Zaten Smiley tanıdığı garip heriflerin en garibiydi. İnsan ona bakınca bu adam tek başına caddede karşıdan karşıya bile geçemez, derdi. Ama bir kirpinin korunmaya ne denli gereksinmesi varsa, onun da o kadar vardı.

Soytarılar, diye düşündü Mendel. Ömür boyu alçakların peşinde koştuktan sonra nereye vardım? Zorla kapı kırıp, haneye tecavüz, karanlıkta Soytarıları ispiyonlamak. Smiley'le tanışıncaya kadar Soytarı'ları asla tutmazdı. Onları işlere burunlarını sokan bir yığın amatör kolejli delikanlı olarak düşünürdü; anayasaya aykırı olduklarını düşünürdü; Şube'nin yararına ve halkın yararına yapabildikleri en iyi şeyin 'evet efendim, hayır efendim' demek ve mektupları toz etmek olduğunu düşünürdü. Bu gece de, Guillam'ı ve Smiley'i

özenle ayrı tutarak hepsi için yine aynı şeyi düşünüyordu.

On bire birkaç dakika kala, tam bir saat önce, bir taksi gelmişti. Belediyeden ruhsatlı Londra plakalı bir kiralık otomobil. Smiley bu konuda bile önceden uyarmıştı onu. Taksileri kapıya kadar yanaştırmamak servisin alışkanlığıydı. Kimi Foyles'de kimi Old Compton sokağında ya da dükkânlardan birinin önünde dururdu. Çoğu kişinin sevdikleri paravana durakları vardı. Alleline'nin durak yeri de tiyatronun önüydü. Mendel, Alleline'ı daha önce hiç görmemişti, ama Smiley'le Guillam'ın tanımlamalarından sonra dürbünüyle izlerken Alleline'nı hiç duraksamadan tanımıştı. Arabadan inen siyah paltolu, hantal, iri yapılı bu adama dürbünle bakarken, şoförün bahşişi beğenmeyip suratını astığını ve Alleline anahtarını çıkarırken arkasından bir şeyler söylendiğini farketti.

Ön kapıda güvenlik sistemi olmadığını, sadece basit bir kilitle kapatıldığını söylemişti Guillam. Asıl güvenlik önlemleri içeri girip sola döndükten sonra, koridorun sonunda başlardı. Alleline'nın odası beşinci kattaydı. Ön cepheden penceresinin ışıkları görülmezdi, ama bir çatı penceresi vardı ki, odanın ışığı yakılınca ışık bacaya yansırdı, Guillam'ın anlattığına göre. Gerçekten de Mendel gözlerken, bacanın karanlık tuğlalarının üstünde sarı bir yama gördü. Alleline odasına girmişti.

Genç Guillam'ın iyi bir tatile ihtiyacı var, diye düşündü Mendel. Ayni şeyi daha önce de görmüştü. Guillam gibi çetin cevizlerin kırk yaşında yıkılıp gittiğine tanık olmuştu. Bunlar korkularını gizler, korkmuyormuş gibi davranır, büyüklerine dayanırlardı; bir de bakarlardı ki, büyük sanılan kişiler aslında hiç de büyük değilmiş. Gün gelir, her şey yıkılır ve kahramanları paldır küldür yuvarlanırken bu gençler de masalarının üzerine kapanıp göz yaşlarını kurutma kağıtlarına akıtırlardı.

Mendel telefonu yere koymuştu. Yavaşça eğilerek eline aldı ve konuşmaya başladı: «Tenekecinin işe başlama saati galiba.»

Taksinin numarasını verdi ve beklemeye devam etti.

«Nasıldı?» diye fısıldadı Smiley.

«Telâşlı.»

«Öyle olması gerekir.»

Ama bizimki yıkılmaz, diye düşündü Mendel hoşnutlukla. Asırlık meşe ağaçları gibiydi Smiley. Bir üfleyişle yıkılacak sanırsınız ama bir fırtına çıkmaya görsün, ayakta kalan, sonunda bir tek o olurdu. Bunları düşünürken ikinci bir taksi yaklaştı, tam ön kapının önünde durdu, içinden çıkan uzun boylu, yavaş bir adam, basamakları kalbini kollayan biri gibi sakınarak tek tek çıktı.

«İşte Terziniz!» diye fısıldadı Mendel telefona. «Bir dakika. Asker delikanlı da geldi. Tam çete toplantısı gibi görünüyor. Hadi hayırlısı.»

Eski bir 190 Mercedes, Earlham sokağından fırladı, Mendel'in durduğu pencerenin altından hızla geçti, dönemeci güçlükle alarak bir süre gittikten sonra, Charing Cross sokağının kuzey çıkışında durdu. Şişmanca, kızıl saçlı, genç bir adam arabadan indi, kapıyı hızla çarptı ve ağır ağır caddeden karşıya geçerek ön kapıdan içeri girdi. Kontak anahtarını bile almamıştı. Bir dakika sonra dördüncü katta bir ışık daha yandı, Roy Bland da ötekilere katılırken.

Şimdi iş kimin dışarı çıkacağını öğrenmeye kaldı, diye düşündü Mendel.

36

ADINI yakındaki Camden ile Hampstead Road Locks'tan aldığı sanılan Lock Gardens bir yarım dairenin ortasına inşa edilmiş on dokuzuncu yüzyıldan kalma dümdüz cepheli birbirine bitişik dört evdi. Evlerin her biri üç katlıydı, hepsinin bir de bodrumu vardı. Duvarla çevrili arka bahçeleri Regent kanalına kadar uzanıyordu. Evlerin numaraları ikiden beşe kadardı: Bir numaralı ev ya yıkılmış ya da hiç yapılmamıştı. Beş numaralı ev, kuzey ucu oluşturuyordu ve gizli servis evi olarak daha iyisi yapılamazdı. Otuz metrelik bir yerde üç yoldan ulaşılabiliyordu eve, ayrıca kanal yedek çek-

me yolunun iki noktasından da eve yol vardı. Kuzeyindeki Camden High caddesinin kalabalığına karışmak çok kolaydı. Güneyinde ve batısında parklar ve Primrose Hill uzanıyordu. En önemlisi komşuların hiçbir toplumsal kimliğinin olmayışıydı. Ayrıca buna ihtiyaçları da yoktu. Evlerin bazıları, birer odalı daireler haline getirilmişti ve kapıda daktilo tuşlarını andıran on zil vardı. Kapısında tek zil olan bazıları ise saltanatla ayakta duruyordu. Beş numaralı evin kapısında iki zil vardı; Zillerin biri Millie McCraig'in, öteki, kiracısı Bay Jefferson'undu.

Bayan McCraig bir kilise kuşuydu, her şeye yardım için para toplardı. Komşuların onun çabalarını nasıl karşıladıkları kuşkuluydu; ama bu mahalleliyi denetlemek için harika bir yoldu. Kiracısı Jefferson, komşuların gözünde petrol işinde çalışan bir yabancı olarak çok saygındı. Çoğu zaman gezide olurdu. Londra'ya uğradıkça Lock Gardens'da kalıyordu. Komşuları Mr. Jefferson'u zor zahmet görebildiklerinde, çekingen ve saygıdeğer biri olarak tanımlamışlardı. O gece saat dokuzda sundurmanın loş ışığında Millie McCraig'in içeri aldığı George Smiley'i görmeyi de başarabilselerdi, aynı izlenimi edineceklerdi. Millie McCraig, Smiley'i salona alıp perdeleri çekti.

Bayan Millie McCraig kayış gibi bir İskoçyalı duldu. Kahverengi çorapları, kısa saçları, yaşlı bir erkeğinki gibi cilalı kırışık bir cildi vardı. Tanrı'ya ve Sirk'e hizmet etmek için, Mozambik'te din okulları yönetmiş, Hamburg'da denizcileri yola getirmeyi amaçlayan bir dinsel kuruluşun başında bulunmuştu. Meslek gereği yirmi yıldır gizli gizli konuşmaları dinlediği halde, erkek milletine karşı hep günahkâr yaratıklar olarak tavır almak eğilimindeydi. Smiley, bu kadının ne düşündüğünü çıkaramıyordu. Eve vardığı dakikadan beri, kadının her davranışı derin ve yalnız bir sukûnet yansıtıyordu. Misafirleri yıllar önce ölmüş bir şato sahibesi gibi dolaştırdı bütün evi Smiley'e.

Önce zemin katta Millie McCraig'in oturduğu yarım katı gördüler. Gezmiş görmüş, belirli bir yaş ve sınıfta İngiliz kadınlarından hiç ayrılmayan bitkiler, renk renk eski kartpostallar, pirinç sinili masalar, oymalı

siyah eşyalarla tıka basa dolu bir evdi burası. Evet, Sirk'in ona ihtiyacı oldu mu, gece zemin kattaki telefondan ararlardı. Evet, üst kata ayrı bir hat çekilmişti, ama o hatla sadece dışarısı aranabilirdi. Zemin kat telefonu üst kattaki yemek odasıyla paraleldi. Sonra birinci kata çıktılar. Gerçekten ev sahiplerinin pahalı zevksizliklerinin saklandığı bir türbe gibiydi burası. Pırıl pırıl bordürler, yaldızlı taklit sandalyeler, köşeleri püsküllü, kadife kaplı divanlar. Mutfak el sürülmemişe benziyordu, pisti. Hemen arkasında yarı limonluk, yarı bulaşık yıkama yeri olan camlı bir eklenti vardı. Bakımsız bahçeye ev kanala bakıyordu burası. Mutfağın çini kaplı zemini üzerinde, eski bir ütü makinası, bir bakır kazan ve kasalarla maden suyu serpiştirilmişti.

«Mikrofonlar nerede Millie?» diye sordu Smiley salona girince.

Mikrofonların çift çift yerleştirildiğini mırıldanarak söyledi Millie. Duvar kâğıdının arkasındaki yuvalarına oturtulmuşlardı. Birinci katın her odasında iki çift mikrofon, üst kattaki her odada bir çift mikrofon vardı. Her çift, ayrı bir ses alma aygıtına bağlanmıştı. Smiley, kadının arkasından dik basamakları çıktı. Üst katta eşya yoktu. Sadece tavan arasındaki yatak odasında bir çelik çerçeveye dördü altta, dördü üstte olmak üzere sekiz ses alma aygıtı yerleştirilmişti.

«Jefferson bütün bunları biliyor mu?» diye sordu Smiley.

«Bay Jefferson,» dedi Millie fazla resmi bir tonla, «güvenilen bir kişidir.» Smiley'den hoşlanmadığını ya da Hıristiyan ahlâkına bağlılığını belirten tek konuşması bu oldu.

Aşağıda, kadın, sistemi yöneten düğmeleri gösterdi Smiley'e. Duvarlardaki elektrik anahtarlarında iki düğme vardı. Jefferson ya da çocuklardan biri, böyle diyordu Mille onlara, kayıt yapmak isterse, soldaki düğmeyi açması yeterliydi. O andan sonra sistem, sesle çalışmaya başlıyordu. Yani kimse konuşmazsa ses alma aygıtının makaraları dönmüyordu.

«Peki bunlar olup biterken siz nerede olursunuz, Millie?»

Aşağı katta kaldığını söyledi Millie, sanki bir kadının yeri orasıymış gibi.

Smiley dolapları, kilitleri açıyor, odadan odaya geziniyordu. Sonra kanala bakan limonluğa döndü. Cebinden el fenerini çıkararak bahçenin karanlığına doğru bir kere yakıp söndürdü.

«Güvenlik işlemleriniz neler?» diye sordu Smiley salon kapısının yanındaki son elektrik düğmesine düşünceli düşünceli dokunurken.

Kadın dua okurcasına, tekdüze bir sesle cevap verdi: «Dış kapı eşiğine iki dolu süt şişesi konursa içeri girebilirsiniz, işler yolunda demektir. Süt şişesi yoksa, girmemeniz gerekir.»

Limonluktan hafif bir vuruş sesi geldi. Smiley gidip camlı kapıyı açtı ve aceleyle fısır fısır konuştuktan sonra Peter Guillam'la birlikte göründü.

«Peter'i tanırsınız, değil mi, Millie?»

Millie belki tanıyor, belki de tanımıyordu, ama sert bakışlı gözleri hor görüyle Guillam'a dikilmişti. Guillam, bir yandan cebini yokluyor, bir yandan da elektrik anahtarını inceliyordu.

«Ne yapıyor? Yapmaması gerekir. Durdurun onu,» dedi Mille.

Smiley, çok meraklanıyorsa zemin katındaki telefondan Lacon'u arayabileceğini söyledi. Millie'nin kılı kıpırdamadı, ama köseleyi andıran yanaklarında iki kırmızı leke belirmişti, parmaklarını öfkeyle şaklatıyordu. Guillam küçük bir tornavidayla plastik elektrik anahtarlığının iki yanındaki vidayı dikkatle gevşetmiş, delikteki telleri inceliyordu. Sonra büyük bir dikkatle son eletrik düğmesini kendi tellerinin etrafında bükerek başaşağı çevirdi, sonra anahtarlığı tekrar yerine vidaladı. Diğer düğmeleri hiç dokunmadan olduğu gibi bıraktı.

«Sadece deneyeceğiz,» dedi Guillam ve Smiley üst kata ses alma aygıtlarını incelemeye gittiğinde, Guillam Paul Robeson'un homurtusunu taklit ederek alçak perdeden 'Old Man River' şarkısını söylemeye başladı.

«Teşekkür ederim,» diye söylendi Smiley ürpererek aşağı inerken. «Yetti de arttı bile.»

Millie Lacon'a telefon etmek için zemin kata inmişti. Smiley sakin sakin sahneyi düzenledi. Telefonu salondaki bir koltuğun yanına koydu, sonra kendisine limonluğa doğru bir gerileme yolu açtı. Mutfaktaki Coca Cola buzluğundan iki dolu süt şişesi çıkarıp işaret vermek için kapı eşiğine yerleştirdi. Millie'nin deyimiyle içeri girilebilirdi artık, işler yolundaydı. Pabuçlarını çıkarıp limonlukta bıraktı ve bütün ışıkları söndürerek telefonun yanındaki koltuğa oturdu. Tam o sıra, Mendel bağlantı kurmak için aradı.

Bu arada Guillam kanal yedek çekme yolunda yeniden evi gözetleme nöbetine başlamıştı. Patika, karanlık basmadan bir saat önce halka kapanırdı. O saattan sonra da ya aşıkların buluşma yeri ya da düşkünlerin barınağı olurdu. Köprülerin karanlığı, farklı nedenlerle, her iki türü de çekerdi. Ama bu soğuk gecede Guillam bunların hiçbirini göremedi. Zaman zaman boş bir tren geçiyor, ardında daha da büyük bir boşluk bırakıyordu. Sinirleri öylesine gergin, beklediği şeyler öylesine çoktu ki, gecenin karanlığında her şey cehennem görüntüsüne büründü. Tren köprüsündeki makas kolları darağacı oldu, Victoria çağından kalma depolar dev cezaevlerine dönüştü. Parmaklıklı pencereler sisli gökyüzüne doğru uzanıyordu. Daha yakından, farelerin tıkırtıları ve durgun suyun pis kokusu geliyordu. Sonra salonun ışıkları söndü. Millie McCraig'in zemin kat penceresinin iki yanından sızan ışık çizgisi dışında ev karanlığa gömüldü. Bir süre sonra, limonluktan bakımsız bahçeye doğru küçük bir ışık ona göz kırptı. Titreyen parmaklarıyla cebinden çıkardığı kalem fenerini o yöne çevirerek, ışığın geldiği noktaya karşılık verdi. Bundan sonra, beklemekten başka yapacak işleri kalmıyordu.

Tarr, gelen teleksi kasadan aldığı kopyasız bloknotla birlikte Ben'e attı.

«Hadi bakalım. Ücretini hak et. Çöz şunu,» dedi.

«Sizin adınıza özel,» diye itiraz etti Ben. «Bakın 'Özel olarak Alleline'den, şifreyi sizin çözmeniz kaydıyla.' Dokunamam buna. Çok gizlidir.»

«Dediğini yap,» dedi Mackelvore Tarr'a bakarak.

On dakika süreyle üç erkek tek kelime konuşmadılar. Tarr, odanın öbür ucunda duruyor, sinirden kaskatı bekliyordu. Tabancasını beline sokmuş, kabzasını kasığına çevirmişti. Ceketi bir sandalyenin üzerinde duruyordu. Gömleği terden yukardan aşağı sırtına yapışmıştı. Ben, bir cetvelle şifre gruplarını ayırıyor, çözdüklerini dikkatle yanındaki bloknota geçiyordu. Dikkatini toplamak için dilini ısırmıştı, sonra şaklatarak geri çekti. Kalemi bırakarak, kopardığı kağıdı Tarr'a uzattı.

«Yüksek sesle oku,» dedi Tarr.

Ben'in sesi yumuşak ama biraz heyecanlıydı. Okumaya başladı: «Alleline'dan özel olarak Tarr'a, kendiniz çözün: 'İstediğinizi yerine getirmeden önce aydınlatma ve/veya örnek görmek istiyorum. Tırnak aç Servis' in korunması için hayati bilgi tırnak kapa yeterli değil. Rezilce ortadan kaybolmanızdan sonra buradaki kötü durumunuzu hatırlatmak isterim stop. Sırrınızı derhal Mackelvore'ye anlatmanızı emrediyorum stop tekrarlıyorum derhal stop Şef.'»

Ben, daha okumayı bitirmeden Tarr garip ve gergin bir şekilde gülmeye başladı.

«Vay Percy vay!» diye bağırdı. «Evet, tekrarlıyorum hayır. Neden yokuşa sürüyor, biliyor musun, Ben hayatım? Sırtımın ortasından vurmak için bana nişan alıyor da ondan. Benim küçük Rus kızını da böyle ele geçirdi. Aynı havayı şimdi bana çalıyor piç.» Tarr kendini kaybetmiş Ben'in saçlarını dağıtıyor, ona bağırıyor, gülüyordu: «Seni uyarıyorum, Ben! Sürüyle alçak var bu takımda, hiçbirine güvenme. İyi kulak ver dediklerime, yoksa yaşlanma fırsatı bulamazsın!»

Salonun karanlığında, ev sahibinin rahatsız koltuğuna oturmuş, başını beceriksizce telefon ahizesine dayamış olan Smiley de bekliyordu. Ara sıra bir şeyler mırıldanıyor, Mendel de karşılık veriyordu. Bunun dışında sessizliği paylaşıyorlardı. Smiley'in hiddeti yatışmıştı, hatta biraz hüzünlüydü. Doruk noktasının etkisini bozacak şeylerin yaklaştığını bir aktör gibi perde açılmadan önce hissediyordu. Büyük şeylerin önemini yi-

tirerek küçük şeylere dönüştüğü sıradan bir sonu seziyordu. Yaşamındaki mücadelelerden sonra ölümün bile ona küçük ve sıradan bir şey olarak görünmesi gibi. İçinde hiçbir zafer duygusu yoktu. Çokluk korktuğu zamanlarda olduğu gibi düşünceleri insanlarla ilgiliydi. Ne özel bir kuramı vardı, ne de yargısı. Sadece bu işten herkesin nasıl etkileneceğini merak etti ve kendini sorumlu hissetti: Jim, Sam, Max, Jerry, Westerby, kopan bütün bağlar aklına geliyordu. Ayrı bir bölümde Ann'ı ve Cornish kayalıklarında konuşmalarının saplandığı umutsuz çıkmazı düşündü. İnsanlar arasında bir tür kendi kendini aldatmaya dayanmayan bir sevginin olup olamayacağını düşündü. Her şey olup bitmeden önce kalkıp gitmek istedi, ama yapamadı. Guillam için kabaca bir duyguyla kaygılandı ve yetişkin bir insan olmak için bu son gerilimleri kaldırıp kaldıramayacağını düşündü. Control'u gömdüğü günü bir kere daha düşündü. İhaneti düşündü. Anlamsız bir şiddetin var olduğuna inanıldığı gibi aynı şekilde anlamsız bir ihanetin de olup olamayacağını düşündü. Bu denli sıfırı tükettiğini hissetmek, dört elle sarıldığı entellektüel ya da felsefî ahlak kurallarının tümünün *insan*ın durumuyla yüzyüze geldiği şu anda tamamen yıkıldığını görmek onu kaygılandırdı.

«Bir şey yok mu?» diye sordu Mendel'e.

«Birkaç sarhoş,» dedi Mendel. «Sen yağmurun altında ıslakken gör ormanı,» şarkısını söylüyorlar.»

«Hiç duymadım bu şarkıyı.»

Telefonu öbür yanına geçirerek ceketinin cüzdan cebinden tabancasını çıkarttı. Tabanca ceketinin nefis ipek astarını yırtmıştı. Emniyeti buldu, hangi yöne açıldığını, hangi yöne kapandığını bilmediğini düşünerek oyalandı bir süre. Şarjörü çıkardı, taktı savaştan önce Sarratt'ın gece talim alanında bu işi yüzlerce kere koşarak yaptığını hatırladı. Hep iki elle nasıl ateş edildiğini. Evet efendim, biriyle tabanca öbürüyle şarjör tutulur efendim. Bir parmağı namluya yapıştırmak ve öteki parmağıyla tetiği çekmek Sirk'in geleneği sayılırdı. Ama aynı şeyi denediğinde gülünç buldu ve aklından çıkardı bunu.

«Ben bir tur atacağım,» diye mırıldandı. «Tamam,» dedi Mendel.

Smiley elinde tabancasıyla salondan çıkıp limonluğa döndü. Bir yandan da kendisini ele verecek bir döşeme çıtırtısı olacak mı diye kulak kesilmişti. Ama el örgüsü hasırın altı beton olmalıydı. Üzerinde zıplasa bir titreşim bile olmayacaktı. Feneriyle iki kısa işaret verdi, epey bekledi, sonra iki işaret verdi tekrar. Bekledi. Guillam üç kısa işaretle hemen karşılık verdi.

«Geri döndüm.»

«Tamam,» dedi Mendel.

Smiley yine oturdu ve hüzünle Ann'ı düşünmeye başladı. Gerçekleşemeyecek düşü düşlüyordu. Tabancayı cebine koydu. Kanal yönünden bir sis düdüğü iniltisi yankılandı. Gece de mi? Gemiler gece işliyor muydu? Hayır, bir arabada buluşma? Ya Polyakov'un Connie'nin bilmediği bir ayakçısı varsa? Bütün bunları incelemişti. Sistem, su geçirmeyecek biçimde, koşullar ne olursa olsun buluşma olanağı sağlayacak biçimde düşünülmüştü. Meslek hünerleri söz konusu olduğunda, Karla ayrıntılara gereğinden fazla önem veren bir bilim adamı olurdu.

Ya peşine takıldıkları kuruntusu? Bu neydi? Gölgeyi görmemiş, hissetmişti, sonunda gözleyenin bakışının yoğunluğundan sırtı karıncalanacak kadar. Hiçbir şey görmüyor, hiçbir şey işitmiyor, sadece hissediyordu. Bu uyarıyı umursamazlıkla karşılayamayacak kadar yaşlıydı. Daha önce gıcırdamayan bir merdivenin gıcırtısı; rüzgâr olmadığı halde tıkırdayan pancur; sağ kapı kanadındaki sıyrığı aynı, ama plakası değişik bir araba, metroda karşılaştığı ama daha önce bir yerde görmüş olduğunu bildiği bir yüz. Yıllar boyu yaşamını bu işaretlerle sürdürebildiği anlar olmuştu. Bunlardan sadece biri, harekete geçmesi, başka şehre göçmesi, kimlik değiştirmesi için yeterliydi. Çünkü bu meslekte rastlantı diye bir kavram yoktu.

«Biri çıktı,» dedi Mendel'in sesi birden. «Hey. Alo!»

«Buradayım.»

Mendel, Sirk'ten birinin çıktığını söylüyordu. Ön kapıdan çıkmıştı, ama kim olduğunu tam olarak kestiremi-

yordu. Yağmurluk ve şapka giymişti. İri yapılıydı, hızlı yürüyordu. Telefonla kapıya taksi çağırmış olsa gerekti, hemen içine atlamıştı.

«Kuzeye, sizin yöne doğru yol alıyor.»

Smiley saatına baktı. On dakika sonra burada olur, diye düşündü. Hadi on iki olsun, yolda durup Polyakov'a telefon etmesi gerekli. Aptallaşma, Sirk'ten aramıştır onu, diye düşündü sonra.

«Kapatıyorum,» dedi Smiley.

«Başarılar,» dedi Mendel.

Patikadaki Guillam üç uzun işaret aldı. Köstebek yoldaydı.

Smiley limonluğa geçiş yollarını bir kere daha gözden geçirmişti. Birkaç şezlongu kenara itmiş, karanlıkta iyi göremediği için de yolunu bulmak için ütü makinasına bir ip bağlamıştı, ip mutfağın açık kapısına kadar gidiyordu. Mutfak da hem salona hem yemek odasına açılıyordu. İki kapı yan yana duruyordu. Mutfak uzunca bir odaydı, aslında camlı limonluktan önce eve ek olarak yapılmıştı. Smiley önce yemek odasını kullanmayı düşünmüştü, ama bu fazla tehlikeliydi. Hem buradan lı siliyordu. Salon fazla sıcak ve kapalıydı. Limonluk bekledi, çoraplarla çok gülünç hissediyordu kendini. Yüzünün sıcaklığından buğulanan gözlük camlarını devamlı siliyordu. Salon fazla sıcak ve kapalıydı. Limonluk çok daha serindi. Şu dış duvarları, şu camlar, hasırın altındaki beton yürürken ayaklarını serinletiyordu sanki. Önce köstebek geliyor diye düşündü. Ev sahibi rolünü köstebek oynuyordu. Protokol bu, Polyakov'un Gerald'ın ajanı olduğu yalanının bir bölümü.

Bir Londra taksisi uçan bir bombadır.

Bu kıyaslama bilinçaltı belleğinin derinliklerinden çıkıp geldi yavaş yavaş. Araba yarım ayın ortasına doğru sallanırken çıkan takırtı, bas notlar kaybolurken kalan vezinli tik tik sesi. Kesildi. Nerede durdu, hangi evin önünde; biz, sokaktaki herkes karanlıkta beklerken, masaların altına saklanmış ya da bir ipin ucuna yapışmış beklerken, hangi evin önünde durdu? Sonra

araba kapısının çarpılması, doruk noktasının etkisinin patlamayla bozulması. Ses duyuyorsanız, beklediğiniz insan değildir gelen.

Ama Smiley sesi duydu, gelen de beklediği kişiydi.

Önce çakıl taşları üzerinde ilerleyen bir çift ayak sesi işitti, çevik ve güçlü ayak sesleri. Sonra durdu. Yanlış kapıya geldiniz diye düşündü Smiley anlamsızca, gidin burdan. Tabancası elindeydi, emniyeti açmıştı. Hâlâ kulak kabartıyor, ama bir şey işitmiyordu. Kuşkucusun Gerald, diye düşündü. Sen eski bir köstebeksin, yanlış bir şeyler döndüğünün kokusunu aldın. Millie, diye düşündü, Millie süt şişelerini kaldırdı, uyardı onu, Millie onu kaçırdı, Mille oyunu bozdu. Ardından kilitte dönen anahtarın sesini duydu. Bir, iki, Banham kilidi! Tanrım, bu fabrikanın üretimi durmamalı. Tabii, köstebek ceplerini yoklayarak anahtarını aramıştı. Sinirli biri olsa, anahtarları elinde hazır olurdu, avucunda tutardı, taksinin içinde yol boyu cebinde okşar dururdu. Ama köstebek asla. Köstebek belki kaygılı olabilirdi ama sinirli değildi. Kilit açıldığı anda kapıda çan sesi duyuldu. Ev sahiplerinin bir zevki daha, tiz bir ton, pes bir ton, tiz bir ton. Bizden biri olduğu anlamına gelir, demişti Millie, demek çocuklardan biri, Millie'nin çocuklarından, Connie'nin çocuklarından, Karla'nın çocuklarından biri. Ön kapı açıldı, biri içeri girdi, paspasın yerde süründüğünü, kapının kapandığını duydu, elektrik düğmelerinin çıt ettiğini duydu ve mutfak kapısının altından soluk bir ışık çizgisinin sızdığını gördü. Tabancayı cebine soktu, terli avucunu ceketine sildi. Sonra tabancayı tekrar eline aldı ve tam o sıra ikinci bir uçan bomba duydu. Duran ikinci bir taksi ve hızlı ayak sesleri. Polyakov'un sadece anahtarı değil, aynı zamanda taksi parası da önceden hazırdı demek. Acaba Ruslar bahşiş verir mi, diye düşündü. Yoksa bahşiş antidemokratik midir? Çan sesi bir kere daha duyuldu, ön kapı açıldı ve kapandı. Smiley süt şişelerinin şıngırdadığını duydu. Şişeler holdeki masanın üzerine konmuştu. Düzenin ve kusursuz meslek becerisinin belirtisi olarak.

Tanrı beni korusun diye korkuyla ürpererek düşündü Smiley, gözü yanındaki Coca Cola buzluğuna takılınca.

Hiç aklıma gelmemişti, ya süt şişelerini buzluğa koymak isteseydi?.

Mutfak kapısının altından sızan ışık birden canlandı. Salonun ışıkları da yanmıştı. Eve olağanüstü bir sessizlik çöktü. Smiley ipe tutunarak yavaş yavaş soğuk döşemede ilerledi. Sonra seslerini duyabildi. Önce konuşulanları seçemedi. Odanın uzak ucunda olmalılar, diye düşündü. Belki de başlangıçta çok yavaş konuşmak adetleriydi. Şimdi Polyakov yaklaşıyordu. Servis masasının yanındaydı, kadehlere içki koyuyordu.

«Rahatsız edilirsek paravana hikâyemiz ne olacak?» diye sordu Polyakov güzel bir ingilizceyle.

Hoş bir ses diye hatırladı Smiley. Senin sesin gibi yumuşacık, sırf bu sesi duymak için bantları iki kere dinlerdim. Connie, bir de şimdi dinlemeni isterdim bu sesi!

Odanın öbür ucundan, boğuk bir mırıltı cevap veriyordu her soruya. Smiley onun sözlerini hiç işitemiyordu. «Grubu nerede toplayacağız.?» «Yedek buluşma yerimiz neresi?» «Konuşmamız süresince benim taşımamı istiyeceğiniz bir şey var mı üzerinizde? Diplomatik dokunulmazlığım var ya.»

Bu da bir tür kateşizm olmalı diye düşündü Smiley, Karla'nın okulunda öğretilenlerden bir bölüm.

«Düğme kapalı mı? Bakar mısınız lütfen? Teşekkür ederim. Ne içersiniz?» diye soruyordu Polyakov.

«Viski» dedi Haydon, «şöyle kocaman bir sek olsun.»

Smiley bu tanıdık sesin tam da o telgrafı yüksek sesle okuyuşunu kulaklarına hiçbir şekilde inanamadan dinledi. Sadece kırk sekiz saat önce, bu telgrafı yalnız Tarr için Smiley kendi eliyle kaleme almıştı.

Bunun üzerine bir an Smiley'in bir parçası, öbür parçasına karşı açıkça baş kaldırdı. Lacon'un bahçesinde yürürlerken içini bürüyen öfkeli kuşku dalgası o günden bu yana bir üzüntü gel-gitiyle ilerlemesini kösteklemişti. Şimdi de onu umutsuzluğun kayalıklarına, oradan da isyana itiyordu. Reddediyorum. Hiçbir şey başka bir insanoğlunun yıkılmasına değmez. Acı ve ihanet yolu bir yerde bitmelidir. Bu gerçekleşmedikçe ge-

lecek yoktur; bugünün daha dehşet verici biçimlerine doğru sürekli kayar dururuz. Bu adam, benim dostum ve Ann'ın sevgilisi, Jim'in arkadaşı ve bildiğim kadarıyla Jim'in de sevgilisiydi; Kamunun malı olan da adam değil, ihanetti.

Haydon ihanet etmişti. Sevgili, meslekdaş, dost; vatansever olarak; Ann'ın eğlenerek Takım diye adlandırdığı o son derece değerli topluluğun bir üyesi olarak; ihanet etmişti. Haydon, bütün boyutlarda görünürde bir amaç gütmüş ve gizlice bu amacın tam tersini gerçekleştirmişti. Smiley bu korkunç ikiyüzlülüğün oyun alanını şu anda bile tam olarak kavrayamadığını biliyordu. Yine de varlığının bir bölümü, Haydon'u savunmak üzere ayaklanıyordu. Bill de ihanete uğramamış mıydı? Connie'nin hıçkırıkları kulaklarında çınlıyordu: 'Zavallı çocuklar. İmparatorluk için, dalgaları yönetmek için yetiştirildiler... Siz bunların sonuncusunuz George, siz ve Bill.' Acı veren bir açıklıkla, büyük bir tuval için doğmuş, yönetmek, bölmek, fethetmek için yetiştirilmiş hırslı bir adam gördü. Dünyadaki oyunla ilgili görüşleri ve kendini beğenmişliği Percy'ninki gibi katılaşmış; bu adam için gerçeklik, suyun öte yanından sesi güçlükle duyulabilen zavallı bir *ada*dan başka bir şey değildi. Smiley duyduğu tiksintiye rağmen, o anın kendisi için taşıdığı öneme rağmen, korumakla görevli olduğu bütün kurumlara karşı yüreğinde bir kızgınlığın kabardığını hissetti. 'Toplumsal anlaşma iki yüzü keskin bir bıçaktır, bilirsiniz,' demişti Lacon. Bakan'ın tembel yalancılığı, Lacon'un suskun ahlak hoşgörüsü, Percy Alleline'ın falakalı açgözlülüğü. Böyle adamlar, her tür anlaşmayı geçersiz kılarlardı. Onlara bağlı kalmak niye?

Smiley biliyordu. Başından beri onun Bill olduğunu biliyordu. Control'un da bilmiş olduğu, Lacon'un Mendel'in evinde anladığı gibi. Connie'nin, Jim'in, Alleline'ın, Esterhase'nin bildiği gibi. Hepsi de konuşulmamış bu yarım bilgiyi sessizce paylaşmış; bilinmez, teşhisi konmazsa geçeceğini umdukları bir hastalık gözüyle bakmışlardı.

Ya Ann? Ann biliyor muydu? Cornish kayalıklarında yürürken üstlerine çöken gölge bu muydu?

Kısa bir süre kendini seyretti Smiley: Şişko ve yalınayak bir casustu, Ann'ın deyimiyle. Aşkta aldatılmış, nefrette iktidarsız, bir eliyle tabancaya, öbürüyle ipe yapışmış karanlıkta bekliyordu. Bir süre sonra, elinde hep tabancası, parmak uçlarına basarak pencereye doğru geriledi. Beş kısa işaret verdi birbiri ardından çabucak, karşılığını almak için yeterince bekledikten sonra yine dinleme postasına döndü.

Guillam fenerini elinde delicesine sallayarak, yedek çekme yolundan koştu. Alçak bir köprüye ve Glouscester caddesine zikzaklarla çıkan demir merdivene varana kadar. Parmaklık kapalıydı, üzerinden atlamak zorunda kaldı. Ceketinin bir kolunu dirseğine kadar yırttı. Lacon, Princess caddesinin köşesinde kendisini bekliyordu. Sırtında eski bir palto vardı, eline de evrak çantasını almıştı.

«Orada. Geldi,» diye mırıldandı Guillam, soluk soluğa. «Gerald'ı yakaladı.»

«Kan dökülmesini istemiyorum,» diye uyardı Lacon. «Tam bir sükûnet istiyorum.»

Guillam cevap vermek zahmetine bile katlanmadı. Otuz metre kadar aşağıda, sokakta, Mendel onları bir taksinin içinde bekliyordu. Arabaya bindiler, iki dakika kadar ya da daha az gittiler, Lock Gardens'e varmak üzereyken durdular. Guillam'ın elinde Toby Esterhase'den aldığı anahtar vardı. Beş numaralı evin önüne gelince, Mendel'le Guillam parmaklığı gıcırdatma tehlikesini göze almamak için üzerinden atladılar ve çim göbekte ilerlediler. Mendel'le yürürlerken arkasına bakan Guillam, bir an kendilerini birinin gözlediğini düşündü. Kadın mı, erkek mi anlayamamıştı. Yolun öbür yanındaki bir kapı girintisinde bir gölge. Mendel'i uyarıp gösterdiği an o noktada hiçbir şey yoktu. Mendel ona kabaca «Sakin olun,» dedi. Sundurmanın ışığı yanmıyordu. Guillam başa geçti, Mendel bir elma ağacının altında bekledi. Guillam anahtarı deliğe soktu, çevirdiği anda kilit kolaylıkla açıldı. «Aptallar,» diye düşündü zaferle, «neden kapıyı mandallamadınız?» Kapıyı bir iki santim aralayıp duraladı. Ağır ağır soluyor, ha-

reketten önce ciğerlerini dolduruyordu. Mendel ileriye doğru bir hamle daha yaptı. Yoldan geçen iki genç yüksek sesle kahkahalar atıyorlardı, gecenin sessizliği onların da sinirlerini bozmuştu anlaşılaıı. Guillam bir daha arkasına baktı ama ortalık temizdi. Hole girdi. Süet pabuçları parkede gıcırdıyordu, yerde halı yoktu. Salonun kapısında, öfkeden çılgına dönene kadar dinledi, dinledi...

Fas'ta gırtlağı kesilen ajanlarını; Brixton sürgününü; her geçen gün biraz daha yaşlanır ve gençlik parmaklarının arasından kayıp giderken çabalarının durmaksızın boşa çıkmasını; etrafını çepeçevre saran kasveti; sevme, neşelenme ve gülme gücünün körlenmesini; uğrunda yaşamayı dilediği basit ve yiğitçe değerlerin sürekli aşınmasını, sözsüz adanmışlığı adına kendi kendine uyguladığı denetimleri, engellemeleri; bütün bunların hepsini Haydon'un alaycı suratına çarpabilirdi. Bir zamanlar sağdıcı olan; gülmeye, gevezelik etmeye, bir fincan acı kahve içmeye her zaman hazır olan Haydon'un; hayatını kurarken örnek aldığı Haydon'un.

Daha daha neler. Şimdi anlıyor, görüyordu. Haydon, onun için bir örnekten de öteydi. Haydon, esin kaynağıydı. Guillam'ın hayatına şu ana kadar anlam vermiş olan modası geçmiş bir tür romantizmin, bir İngiliz olma kavramının —belirsiz, karanlık ve şaşırtıcı olduğu için— meşale taşıyıcısı Haydon'du. Guillam o an yalnız ihanete uğramış değil, yetim kalmış da hissediyordu kendini. Uzun süredir dışa, gerçek dünyaya yönelttiği —hayatına giren kadınlara, sevme çabalarına yönelttiği— kuşkuları, kırgınlıkları şimdi Sirk'e ve şu anda bozulmuş olan tılsıma doğru savruluyordu. Bu tılsımdı onun imanını biçimlendiren. Olanca gücüyle kapıyı itti ve içeri atıldı, tabanca elinde. Haydon ve kara perçemi alnına düşmüş iriyarı bir adam küçük bir masanın iki yanında oturuyorlardı. Polyakov —Guillam onu gördüğü resimlerden tanımıştı— tam İngilizlere has bir pipo içiyordu. Gri örgü, önü fermuarlı bir yün ceket giymişti. Yol giysisinin üst kısmı gibi. Polyakov piposunu ağzından çıkarmadan Guillam Haydon'un yakasına yapışmıştı. Bir atılışta Haydon'u koltuğundan havaya kaldıran Guillam, tabancasını fırlatmış, onu çılgınca sağa

sola savurmaya başlamıştı. Bir yandan bağırıyor, bir yandan da it eniği gibi silkeliyordu Haydon'u.

Birden durdu, davranışı saçma geldi. Ne olursa olsun, bu adam Bill'di ve birlikte pek çok şey yapmışlardı. Mendel koluna yapışmadan çok önce Haydon'u bıraktı. Sonra Smiley'in sesini duydu. Her zamanki kibarlığıyla 'Bill ve Albay Viktorov'un —onlara böyle diyordu— ellerini kaldırmalarını ve Percy Alleline gelene kadar başlarının üzerine koymalarını rica ediyordu.

«Dışarda kimse yoktu değil mi, dikkatinizi çeken?» diye sordu Smiley Guillam'a, beklerlerken.

«Mezar gibi sakin,» diye cevap verdi Mendel.

37

ÖYLE tıklım tıklım ıvır zıvırla dolu anlar vardır ki, insan bunları gerektiği gibi yaşayamaz olguda. Guillam ve orada bulunan herkes için böyle bir andı. Smiley'in sürekli dalgın hali, sık sık pencereden dışarı yönelttiği temkinli bakışlar; Haydon'un kayıtsızlığı; Polyakov'un önceden kestirilebilecek öfke nöbeti, kendisine diplomatik dokunulmazlığı olan bir görevliye gerektiği gibi davranılması yolundaki istekleri —Guillam'ın divanın üstünde oturduğu yerden kısaca gözdağı verircesine bu isteklere uyulacağı cevabını vermesi—; Alleline ve Bland'ın akılları başlarından gitmiş halde çıkıp gelmeleri; yeni protestolar ve Smiley'in ses alma aygıtını işlettiği üst katın tavaf edilmesi; onların salona dönüşünü izleyen hüzünlü uzun sessizlik; Lacon'un, en son da Esterhase'yle Fawn'un gelişleri; çaydanlıkla ortalıkta gezinen Millie McCraig'in sessiz hizmeti. Bütün bu olaylar ve biçimler tiyatroya özgü gerçekdışı bir havada yüzyıl önce yapılmış bir Ascot yolculuğuna benziyor, saatın geç oluşu gerçekdışı havayı daha da yoğunlaştırıyordu. Aralarında, Mendel'in uyanıklığına rağmen Fawn'dan, Allah bilir ne zaman, bir yumruk yiyen Polyakov'un güçlükle zaptedilmesi ve Fawn'a su gibi Rusça küfür savurmasına benzer olayların da yer aldığı bütün bu sahneler Smiley'in bu kadar insanı bir

araya toplamaktaki tek amacının yanında saçma ayrıntılar olarak kalıyordu. Karla'yla pazarlığa oturabilmek için Haydon'un tek şans olarak ortaya çıktığına Alleline'ı inandırmak ve işin gereği olmasa bile insanlık bakımından, Haydon'un ihanet etmiş olduğu şebekelerden, geriye ne kalmışsa yıkımdan kurtarmak. Smiley bu işlemleri yönetecek yetkiye sahip değildi, bunu istemiyordu da. Belki Esterhase, Bland ve Alleline'ın hangi ajanların kuramsal açıdan hâlâ var olduklarını daha iyi bilecek görevlerde bulunduklarını hesaplıyordu. Ne olursa olsun, üst kata çekilmekte gecikmedi ve Guillam, onun pencere nöbetine devam ederek bir odadan ötekine durup dinlenmeden sessizce dolaştığını işitti yine.

Sonra Alleline ve teğmenleri, pazarlığı tek başlarına yürütmek için Polyakov'la birlikte yemek odasına geri çekilirlerken, kalanlar sessizce salonda oturdular. Ya Haydon'a bakıyorlar ya da özellikle ona bakmıyorlardı. Haydon onların farkında değildi sanki. Çenesi avuçlarında, hepsinden uzak bir köşeye çekilmiş, Fawn'm sıkı gözetimi altındaydı ve oldukça bunalıyor gibiydi. Konferans sona erdi, küme halinde yemek odasından çıktılar. Alleline, görüşmelerde hazır bulunmamak için direten Lacon'a, üç gün sonra aynı adreste buluşmak üzere sözleşildiğini bildirdi. Bu süre içinde «albay üstleriyle görüşme fırsatını bulacaktı.» Lacon başıyla onayladı. Bir yönetim kurulu toplantısında sanabilirdi insan kendini.

Gidişler, gelişlerden daha da garip oldu. Özellikle Esterhase ve Polyakov arasındaki vedalaşma görülmemiş ölçüde dokunaklıydı. Her zaman bir centilmen olmayı casus olmaya yeğleyen Esterhase bunun gösteriş'ı bir fırsat olduğuna karar verip elini uzattı, ama Polyakov sinirlice vurarak yana itti bu eli. Esterhase umutsuzca etrafa bakınarak Smiley'i aradı. Belki ona kendini bundan sonra sevdirebilme umudu beşliyordu, sonra omuz silkti ve kolunu Bland'ın geniş omzuna attı. Az sonra birlikte çıkıp gittiler. Kimseye de veda etmediler, ama Bland dehşetli sarsılmışa benziyor Esterhase de onu avutuyordu sanki. Oysa kendi geleceğini de o an pembe görmesi olanaksızdı. Az sonra telefonla çağrılan bir taksi Polyakov'u almaya geldi ve o da kimseyi se-

lamlamadan gitti. Artık konuşma iyiden iyiye sönmüştü; Rus da gidince gösteri pek sınırlı perişan bir görünüme bürünmüştü. Haydon hep öyle canı sıkılmış halde oturuyor, Fawn ve Mendel onu kollamayı sürdürüyorlardı. Lacon ve Alleline'ın gözleri sessiz bir utangaçlıkla Haydon'a takılı kalmıştı. Birkaç kere daha telefon edildi, çoğu araba çağırmak için. Bir ara Smiley üst kattan indi ve Tarr'ı hatırlattı. Alleline Sirk'e telefon etti, Paris'e gönderilecek bir telgraf dikte etti. Telgrafta Tarr'ın Ingiltere'ye şerefiyle, ne demekse bu, dönebilecği yazılıydı. Mackelvore'a yolladığı ikinci telgrafta da Tarr'ın kabul edilebilecek biri olduğunu belirtiyordu. Guillam, bir kere daha bunun bir görüş meselesi olduğunu düşündü.

Sonunda, Sarratt'tan gelen penceresiz bir kamyonet herkesi rahatlattı. Guillam'ın o güne kadar görmediği iki adam indi kamyonetten. Biri uzun boyluydu ve topallıyordu, öteki kızıl saçlı ve hamur gibiydi. Guillam ürpererek bunların soruşturmacılar olduğunu farketti. Fawn holden Haydon'un paltosunu alıp getirdi, ceplerini yokladı ve saygıyla giyinmesine yardım etti. Tam o sıra Smiley kibarca araya girdi, Haydon sokak kapısından kamyonete götürülürken koruyucuların kalabalık olmasında ısrar etti. Guillam, Fawn, hatta Alleline bile zorla hizmete alındılar ve sonunda Haydon'u ortasına alan karmakarışık grup ayaklarını sürüyerek bahçeyi geçip kamyonete kadar yürüdü.

«Basit bir önlem bu,» diye diretmişti Smiley. Kimse onunla tartışacak durumda değildi. Haydon kamyonete bindi, soruşturmacılar da arkasından içeri girdiler ve telli kapıyı içerden kilitlediler. Kapılar kapanırken, Haydon, sevimli ama biraz savsaklayıcı bir hareketle Alleline'e doğru elini kaldırdı.

Çeşitli şeyler ancak sonra gözünün önüne geldi Guillam'ın. Tek tek insanlar da onun hatırlaması için öne çıktılar. Örneğin, Polyakov'un orada bulunan herkese, zavallı küçük Millie McCraig'den başlayarak yukarıya kadar herkese duyduğu, onu gerçekten çarpıtan kayıtsız şartsız düşmanlık. Ağzı vahşi, denetlenmeyen bir alaycılıkla bükülmüştü. Bembeyazdı ve titriyordu, ama korkudan ve öfkeden değil. Guillam'ın Haydon'a karşı

besleyemeyeceği basit bir nefretten. Ama Haydon'un kendi türünden olduğu da gerçekti.

Alleline'a karşı da bozgun anında gizli bir hayranlık duyduğunu keşfetti. Hiç değilse o, belirli bir ölçüde dayanıklı davranmıştı. Ama sonradan, Guillam, Percy'nin olaylarla ilk kez karşılaştığında, ne anlama geldiklerini gerçekten anlayıp anlamadığını düşündü. Eninde sonunda hâlâ Şefti, Haydon da hâlâ onun Yago'su.

Ama Guillam'a en garip gelen, sonradan yüreğinde taşımaya devam ettiği ve onu genellikle yaptığından çok daha derin derin düşündüren bir şey buldu. Salona girmeden önce içinde dolup taşan öfkeye rağmen, Bill Haydon'a sevgiden başka bir duyguyla bakmak için kendini zorlaması, hem de çok zorlaması gerekmişti. Belki olgunluğa erişmişti sonunda, Bill olsaydı böyle derdi herhalde. Ama bütün bunların en iyisi, aynı gece, dairesine giden merdivenleri tırmanırken Camilla'in flütünün asansör boşluğunda çınlayan bildik sesini işitmek oldu. O gece Camilla esrarını biraz olsun yitirse bile, hiç değilse sabah Guillam onu kısa süre önce sürüklediği ikili oyunun zahmetlerinden kurtarmayı başarmıştı.

Sonraki birkaç gün içinde, başka yönlerden de hayatı daha iç açıcı bir görünüm aldı. Percy Alleline süresiz izne gönderilmişti. Ortalığa çekidüzen vermeye yardım etmesi için de, hiç değilse bir süre, Smiley'den işinin başına dönmesi istenmişti. Guillam'ın da Brixton'dan kurtulacağı söyleniyordu. Ancak sonra, çok sonra, oyunun bir de son perdesi olduğunu öğrendi. Ve Kensington sokaklarının karanlığında Smiley'i izleyen tanıdık karaltının adını ve amacını anlayabildi.

38

O GECEYİ izleyen iki gün, George Smiley arafta yaşadı. Komşularına bakılırsa, içini kemiren büyük bir üzüntüye kaptırmıştı kendisini. Geç kalkıyor, evin içinde sabahlığıyla avare avare dolaşıyor, eşyayı düzeltiyor, toz alıyor, silip süpürüyor, kendine yemek pişiriyor,

ama pişirdiklerinden tek lokma yemiyordu. Öğleden sonraları yaktığı kömür ateşinin karşısına geçip Alman ozanlarını okuyor ya da Ann'a pek ender bitirdiği ve hiç göndermediği mektuplar yazıyordu. Telefon çaldığında çabucak koşuyor ama düş kırıklığına uğruyordu. Camın ötesinde havalar fena gidiyordu. Yoldan geçen ender yayalar —Smiley onları sürekli izliyordu— Balkan yoksulluğundan iki büklüm olmuş gibiydiler. Bir ara Lacon telefon edip Bakanın isteğini iletti: «Cambridge Sirk'indeki dağınıklığa çekidüzen vermeye yardım etmek için destek olması rica ediliyordu.» Aslında, Percy Alleline'ın yerine uygun biri bulunana kadar Smiley'in gece bekçiliği yapması anlamına geliyordu bu. Smiley kaçamak cevap verdi ve Sarratt'ta bulunduğu sürece Bill Haydon'un fiziksel güvenliğine son derece özen gösterilmesini istedi.

«Biraz fazla abartmıyor musunuz?» diye tersledi Lacon. «Gidebileceği tek yer Rusya. Biz de zaten onu oraya gönderiyoruz.»

«Ne zaman? Hemen mi?»

Ayrıntıların çözümlenmesi birkaç gün daha sürecekti. Smiley, içinde bulunduğu bezginliğin tepkisiyle, soruşturmanın nasıl geliştiğini sormaya yüksündü. Ama Lacon'un tavrı, cevabın 'kötü' olacağı izlenimini bırakıyordu. Mendel ona yine yolluk getirdi.

«Immingham tren Istasyonunu kapanmış,» dedi. «Grimsby'de trenden inip yürümeniz ya da bir otobüse binmeniz gerekecek.»

Çoğunluk, Mendel öylece konuşmadan oturur ve Smiley'e bakardı, sakat birini seyreder gibi.

«Oturup beklemekle Ann geri gelmez, biliyorsunuz,» demişti bir keresinde. «Artık dağın Muhammet'e gitme zamanı geldi. «Bir yüreksiz, güzel bir kadını asla elde edemez, izninizle.»

Üçüncü günün sabahı kapı çalındı. Smiley, Ann her zamanki gibi anahtarını kaybetmiştir diye kapıya koştu. Gelen Lacon'du, Smiley Sarratt'tan isteniyordu. Bill Haydon, Smiley'i görmekte diretmişti. Soruşturmacılar bir yere varamamışlardı, zaman hızla akıp gidiyordu. Anladıkları, Smiley eğer sağdıç rolüne girebilirse Hay-

don'un sınırlı da olsa, kendisi hakkında hesap vereceğiydi.

«Ona zor kullanılmadığını söylediler,» dedi Lacon.

Sarratt, Smiley'in hatırladığı görkemli günlerinden bu yana acımlacak bir yer olmuştu. Karaağaçların çoğu hastalıktan kurumuş, eski kriket alanında çelik kuleler türemişti. Geniş bir alana yayılan büyük tuğla bir konak olan merkez bina da, altın çağını yaşadığı soğuk savaş günlerinden bu yana, çok eskimiş ve güzelim eşyaların çoğu ortadan kaybolmuştu. Herhalde Alleline'ın evlerinden birine götürülmüştür, diye düşündü. Haydon'u, ağaçların arasına gizlenmiş küçük bir barakada buldu.

İçerde askeri karakol kokusu, siyaha boyalı duvarlar ve yüksek parmaklıklı pencereler vardı. Haydon'un odasının iki yanındaki odalarda bekleyen gardiyanlar Smiley'i saygıyla karşıladılar, ona «efendim» diyorlardı. Anlaşılan haber hemen duyulmuştu. Haydon, kaba dokunmuş, pamuklu bir gömlek giymişti. Titriyordu, baş dönmelerinden yakınıyordu. Birkaç kez yatağa uzanarak burnunun kanamasını durdurmaya çalıştı. Yüzü bakımsız bir sakalla kaplıydı. Tıraş bıçağı kullanmasına izin verilip verilmeyeceği konusu tartışmalıydı.

«Neşelenin biraz,» dedi Smiley. «Yakında buradan kurtulacaksınız.»

Sarratt'a gelirken Prideaux'yu, İrina'yı ve Çek şebekelerini düşünmeyi denemiş, hatta belirsiz bir kamu görevi duygusuyla Haydon'un odasına bile girmişti. Aslında, diye düşündü, haklıların adına onu kınaması gerekirdi. Ama bunun yerine, bir çekingenlik duyuyor ve Haydon'u hiç tanımadığı izlenimine kapılıyordu. Tanımak için de artık çok geçti. Haydon'un sağlık durumuna da öfkelenmişti, ama gardiyanları suçladığı zaman anlaşılması olanaksız bir şeyden söz ettiğini açıkladılar. Israrla istediği ek güvenlik önlemlerinin ilk günden sonra gevşetildiğini öğrenince öfkesi daha da arttı. Anaokulunun şefi Craddox'yu görmek istedi, Craddox ortalıkta yoktu, yardımcısı da sağır-dilsiz numarası yaptı.

İlk konuşmaları ağır aksak ve bayağıydı.

Smiley, Haydon'un kulübüne gelen mektupların eli-

ne geçmesini sağlayabilir miydi? Alleline'den, Karla'yla giriştiği at cambazlığını bir an önce sonuçlandırmasını isteyebilir miydi? Sonra, burnu için mendile, kağıt mendile ihtiyacı vardı. Ağlama alışkanlığının vicdan azabı ya da acıyla ilgisi yoktu. Soruşturmacıların basitliğine —Haydon'un deyimiyle— karşı fiziksel bir tepkiydi bu. Bunlar Haydon'un Karla'nın acemilikten alıp eğittiği başkalarının adını bildiğine karar vermişlerdi ve yola çıkmadan önce bu adları öğrenmek için inat ediyorlradı. Hıristiyan Kilisesi Kulübü Optimat'lardan Fanshawe'un Sirk için olduğu kadar Moskova'daki Merkez için de yıldız avcısı olarak çalışıp adam ayarttığı yolunda başka bir görüşleri de vardı. «Doğrusu, böyle ahmaklarla ne yapabilir insan?» diye açıkladı Haydon. Güçsüzlüğüne rağmen, çevredeki tek dengeli insan olduğunu belirtmeyi başardı.

Arazide gezindiler. Smiley, umutsuzluğa yakın bir duyguyla, gece gündüz, ortalıkta hiç devriye dolaşmadığını anladı. Bir tur attıktan sonra Haydon barakaya dönmek istedi, oraya vardıklarında döşeme tahtalarından birini kaldırdı ve hiyerogliflerle dolu birkaç sayfa kağıt çıkardı. Bu kağıtlar, Smiley'e istemeden İrina'nın günlüğünü hatırlattı. Yatağın üzerine bağdaş kuran Haydon, kağıtları düzenlemeye koyuldu. Solgun ışıktaki bu hali ve neredeyse kağıtlara değen uzun perçemiyle altmışlarda Control'un çalışma odasında yayılıp oturduğu, Ingiltere'nin şanına şan katmak için harika akla yakın görünen ve gerçekleşmesi olanaksız dalevereler önerdiği günlerdeydi sanki. Smiley not almak zahmetine katlanmadı, nasılsa ikisi de konuşmalarının kaydedildiğini biliyorlardı. İfade uzun bir savunmayla başlıyordu, daha sonra birkaç cümle hatırlayabildi ancak:

«Sadece temel sorunların önemli olduğu bir çağda yaşıyoruz...»

«Birleşik Amerika'nın gücü kendi devrimini yapmaya yeterli değil artık...»

«İngiltere'nin siyasal tutumu, dünya meseleleriyle ilgisiz ve ahlâk yönünden yaşama gücü kalmamış...»

Başka koşullarda, Smiley bu görüşlerden birçoğunu paylaşabilirdi. Ama ona itici gelen müzik değil, Haydon'un tonuydu.

«Kapitalist Amerika'da kütlelerin üstündeki ekonomik baskı öylesine kurumlaştırılmıştır ki Lenin bile bunu önceden bilemezdi.»

«Soğuk savaş 1917'de başladı, ama Amerika'nın ölüm döşeği paranoyası onu kendi sınırları dışında çok daha büyük aşırılıklara ittiğinde en amansız savaşlar başlayacak...»

Yalnız Batı'nın sapmasından değil, hırs ve kabızlık sonucu ölümünden de söz ediyordu. Amerika'dan ölesiye nefret ettiğini söylüyordu ve Smiley bunun doğru olduğunu düşündü. Yine Haydon'a göre, gizli servisler bir ulusun siyasal sağlığının tek gerçek ölçüsüydü, ulusun bilinçaltının tek gerçek dışavurumuydu.

Sonunda kendi durumuna geldi. Oxford'da öğrenciyken içtenlikle sağcıydı. Savaş sırasında da, birinin Almanlara karşı çarpıştığı sürece, şu ya da bu yanda olmasının pek önemi yoktu.

Kırk beş'ten sonra, bir süre İngiltere'nin dünyadaki rolünden hoşnut olduğunu söyledi. Yavaş yavaş düşünceleri aydınlığa kavuşup bunun ne kadar saçma olduğunu anlayıncaya kadar. Bu karara nasıl ve ne zaman vardığı anlaşılmıyordu. Kendi hayatının tarihsel savunmasızlığında bu yönde özel olarak belirtebileceği tek bir olay yoktu. Sadece, İngiltere artık safdışı kalsa bile balık fiyatlarının tek kuruş değişmeyeceğini biliyordu tabii. Bir gün seçim yapmak durumunda kalsa, hangi safı seçeceğini sık sık sormuştu kendi kendine. Uzun süren bir düşünme döneminden sonra, iki dev bloktan birinin kazanması gerekse savaşı Doğu'nun kazanmasını yeğleyeceğini itiraf etmek zorunda kalmıştı kendi kendine.

«Estetik bir yargı bu, başka şeylerin yanısıra,» dedi başını kaldırarak. «Biraz da ahlaksal tabii.»

«Tabii.» dedi Smiley kibarca.

O andan sonra, çabalarını inançları doğrultusunda harcamadan önce, sadece bir zaman sorunu vardı.

İlk günün bilançosu bu kadardı. Haydon'un dudakları beyaz bir tabakayla kaplanmış ve yeniden ağlamaya başlamıştı. Ertesi gün aynı saatta buluşmayı kararlaştırdılar.

«Mümkünse, biraz ayrıntılara girmemiz iyi olur Bill,» demişti Smiley çıkarken.

«Şey, bir saniye, Jan'a anlatır mısınız, lütfen?» Haydon yatağına uzanmış, burnunu siliyordu. «Söyleyeceğiniz bence önemli değil, kesin bir kararı açıkladıktan sonra.» Doğrulup bir çek yazdı ve kahverengi bir zarfa koydu. «Bunu da, sütçünün hesabını ödemesi için kendisine verin.»

Smiley'in bu özetle pek rahatlamadığını farkederek ekledi: «Onu birlikte götüremem nasılsa, değil mi? Gelmesine izin verseler bile, benim için büyük bir ayakbağı olur.»

Aynı akşam, Haydon'un isteğine uyan Smiley metroya bindi ve Kentish Town'da indi. Olduğu gibi eski haliyle korunmuş bir has ahırın içinde, hafriyat yapar gibi buldu küçük evi. Basık yüzlü, blucinli, sarışın bir kız ona kapıyı açtı. İçerisi yağlıboya ve yeni doğmuş bebek kokuyordu. Kızı Bywater caddesinde görüp görmediğini çıkaramadığından hemen söze girdi: «Bill Haydon'dan geliyorum. Çok iyi, yalnız sizinle konuşmam gerek.»

«Tanrım,» dedi kız uysalca. «Ne kadar zaman geçti.»

Oturma odası kir içindeydi. Açık mutfak kapısından bir yığın bulaşık çanak çömlek gördü, kızın her şeyi bitirinceye kadar kullanıp, sonra toptan yıkadığını anladı. Parkeler, çıplaktı, üzerlerine ««saykodelik» yılanlar, çiçekler ve böcek resimleri yapılmıştı.

«Mikelancelo'nun tavanı vardı, bu da Bill'in tabanı,» dedi kız sohbet edercesine. «Yalnız, Mikelancelo gibi sırt ağrıları çekmeyecek o. Hükümetten misiniz?» diye sordu bir sigara yakarken. «Bill hükümet için çalışıyor, bana söyledi.» Eli titriyordu, gözlerinin altında mor-sarı halkalar vardı.

«Durun, önce size bunu vermeliyim,» dedi Smiley ve iç ceplerinden birini eşeleyerek zarfı çıkarıp kıza uzattı.

«Ekmek,» dedi kız zarfı yanına koyarak.

«Ekmek,» dedi Smiley, gülümsemesine karşılık vererek. Sonra yüzünün anlamı ya da bu sözcüğü tekrarlarken değişen ses tonu, kızı, zarfı alıp açmaya itti. Zarfta çekten başka şey yoktu, ama çek yeterliydi. Oturduğu yerden bile, Smiley, dört haneli bir rakam olduğunu görüyordu.

Ne yaptığını bilemeden, odanın öbür ucuna gitti kız; ve şöminenin üzerindeki rafta duran eski bir teneke kutuya, bakkalın faturalarının yanına yerleştirdi çeki. Mutfağa geçti, iki fincan Nescafé hazırladı, ama bir tek fincanla geri döndü.

«Nerede Bill?» diye sordu. Karşısında dikilmiş ona bakıyordu. «Yine o ufaklık züppe bahriyelinin peşinden koşmaya başladı, değil mi? Bununla da benim hesabımı kesecek, öyle mi? Pekâla ona benim tarafımdan şunu söyleyin ki...»

Smiley, daha önce de bu tür sahneler görmüştü, şimdi de eski sözler geliyordu dilinin ucuna anlamsızca.

«Bill, ulusal önemde bir işte çalışmaktaydı. Ne yazık ki bundan söz edebilmemiz mümkün değil, siz de sözünü etmemelisiniz. Birkaç gün önce, gizli bir görevle yurt dışına gitti. Bir süre buradan uzak kalacak. Belki yıllarca. Gittiğini kimseye bildirmesine izin verilmedi. Kendisini unutmanızı istiyor. Gerçekten çok üzgünüm.»

Sözü buraya kadar getirmişti ki kız patladı. Bütün söylediklerini anlayamıyordu Smiley, çünkü kız ağzına geleni söylüyor, bağırıyordu. Onu duyan bebek de bağırmaya başladı, üst kattan. Kız sövüyordu; ne Smiley'e, ne de Bill'e, sadece kupkuru gözlerle sövüyor ve soruyordu, hangi salak, hangi salak oğlu salak artık hükümete inanırdı? Sonra yatıştı. Smiley, duvarlarda Bill'in yaptığı başka resimler gördü. Çoğu kızın resmiydi. Pek azı bitmişti bunların ve hepsi zorlamaydı, ilk resimleriyle kıyaslanacak olursa, ayıplanacak durumdaydı.

«Onu sevmiyorsunuz değil mi? Anlayabiliyorum,» dedi kız. «Öyleyse, niçin onun pis işlerini üstleniyorsunuz?»

Bu soruya da hemen verilecek bir cevap yok gibiydi. Bywater caddesine dönerken, bir kere daha peşinde olduğu izlenimine kapıldı. Mendel'i arayıp iki kere gördüğü taksinin numarasını vermeyi ve hemen bir soruşturma yapmasını istemeyi düşündü. Mendel gece yarısından sonra dönecekti. Smiley çok rahatsız uyudu ve sabahın beşinde uyandı. Sekizde Sarratt'a dönmüştü ve şen şakrak bir Haydon buldu karşısında. Soruşturmacılar bunaltmamışlardı onu. Craddox, değiş tokuş

konusunda anlaşmaya varıldığını ve yarın ya da öbür gün gidebileceğini açıklamıştı. İsteklerinde de bir veda töreni havası vardı: Maaş bakiyesi, ve onun adına yapılacak herhangi bir satıştan elde edilecek kazanç, Moskova Narodny Bankasına gönderilecekti, mektuplarını da banka ona verirdi. Bristol'daki Arnolfini Galerisinde birkaç tablosu duruyordu. Aralarında ilk suluboyalarından birkaç Şam görüntüsü de vardı. Onlara gözünü dikmişti. Smiley bu işi kıvırabilir miydi? Sonra, ortadan kaybolmasının paravanası.

«Uzun vadeli oynayın,» diye öğütledi. «Görevli olarak bir yere gittiğimi söyleyin, bu sırra yaslanın. Bırakın birkaç yıl geçsin, sonra yerin dibine batırın beni...»

«Bir şey buluruz nasılsa,» dedi Smiley. «Teşekkür ederim.»

Tanıdığından bu yana, ilk olarak Haydon'un giyimine ve dış görünüşüne önem verdiğini görüyordu. Oraya adam *gibi* gitmek istiyordu. İnsanın ilk bıraktığı etki çok önemliydi. «Şu Moskova terzileri pek kötü. İnsanı mübaşir kılığına sokuyorlar.»

«Gerçekten öyle,» dedi Londra'nın terzileri hakkında da aynı şeyi düşünen Smiley.

Ha, bir çocuk var diye ekledi Haydon umursamazca. Bir denizci dost. Notting Hill'de oturan. «Çenesini tutması için, ona birkaç yüzlük verseniz iyi olur. Örtülü ödenekten alabilirsiniz bu parayı herhalde.»

«Eminim.»

Bir adres yazdı Haydon. Aynı dostluk havası içinde de, Smiley'in ayrıntı olarak tanımlamış olduğu konulara girdi.

Acemilikten başlayarak eğitilmesinin herhangi bir bölümünü de Karla'ya ömür boyu süren yakınlığını da tartışmaya yanaşmadı. «Ömür boyu mu?» diye çabucak sordu Smiley. «Ne zaman tanışmıştınız?» Böylece dünkü açıklamalar birdenbire abuk sabuk hale geliyordu. Ama Haydon ayrıntıların üstünde durmuyordu.

Aşağı yukarı dokuz yüz ellilerden başlayarak, söylediğine inanılacak olursa, zaman zaman özenle seçtiği istihbaratı Karla'ya armağan etmişti. İlk çabaları, Rusların Amerikalılar üzerindeki etkinliğini dolaysız

yoldan arttırmak umuduyla sınırlıydı; Haydon: «Onlara o sırada bize, ya da bölgelerdeki ajanlarımıza zarar verebilecek bir şey vermemeye çok titizlik gösterdim,» diyordu.

Elli-altıdaki Süveyş Kanalı serüveni İngiltere'nin durumunun boşluğuna ve Ingilizlerin yardım yoluyla hiçbir şey sunmaya hazır olmadan tarihin akışının önüne set çekme yeteneklerine inandırmıştı onu sonunda. Mısır'da İngiliz harekâtını baltalayan Amerikalıların görünümü de, garip bir çelişkiyle itici bir güç oldu Haydon için. Yani dokuz-yüz-elli-altıdan bu yana bütün bütün adanmış ve hiçbir engel tanımadan çalışan bir Sovyet köstebeğiydi. Altmış-bir yılında kendisine resmen Sovyet vatandaşlığı verilmişti ve sonraki on yıl içinde iki Sovyet madalyası almıştı. İşin garibi, bunların «çok önemli şeyler» olduğunda ısrar ederken ne madalyası olduklarını söylemek istemiyordu. Ne yazık ki, bu dönemde denizaşırı ülkelerde aldığı görevler ona ulaşılmasını sınırlamıştı. Verdiği bilgiler Sovyet arşivlerine gömüleceğine, olabildiğince bu bilgilere göre davranılmasında direttiğinden işi hem tehlikeli hem de düzensizdi. Londra'ya döndüğünde, Karla kendisine yardımcı olarak Polly'yi (Polyakov'un içerdeki adı buydu-anlaşılan) göndermişti. Fakat Haydon gizli buluşmaların sürekli baskısını dayanılmaz buluyordu, hele fotoğrafını çektiği belgelerin sayıca çokluğu gözönüne alınacak olursa.

Londra'da Merlin öncesi bu dönemde, kullandığı fotoğraf makinelerinden, donanımdan, ona yapılan ödemelerden, ya da meslek hilelerinden söz etmeyi kabul etmedi. Smiley, Haydon'un anlattığı ufak tefek şeylerin, daha büyük, belki de daha değişik bir gerçekten kılı kırk yararcasına seçilip alındığının farkındaydı hep.

Bu arada, hem Karla'ya hem Haydon'a Control'un bir şeylerin kokusunu aldığını gösteren belirtiler geliyordu. Control hastaydı tabii, ama bütün servisi Karla'ya armağan etme tehlikesi varoldukça kendi isteğiyle dizginleri bırakmaya asla yanaşmayacağı açıktı. Control'un araştırmalarıyla sağlık durumu arasında bir yarıştı artık bu. İki kere, Control neredeyse kazara maden damarını buluyordu. —Haydon hangi koşullarda oldu-

ğunu açıklamak istemedi yine— ve Karla ayağına çabuk davranmasaydı köstebek Gerald tuzağa düşecekti. Bu sinir bozucu durumdan kurtulmak için önce Merlin, ardından Tanık Operasyonu doğdu. Büyücülük Operasyonu da aslında Control'un halefini desteklemek için düşünülmüştü: Alleline'ı tahtın yakınına getirmek ve Control'un hükümdarlıktan vazgeçmesini hızlandırmak için. İkincisi, Büyücülük Operasyonu Merkez'e, İngiliz gizli servislerine akan bilgiler konusunda mutlak bir özerklik sağlamıştı. Üçüncü olarak da —uzun bir süreçte, en önemlisi bu, diye üstünde duruyordu Haydon— Sirk, hedef olarak seçilen Amerika'ya karşı daha büyük bir silah durumuna getiriliyordu.

«Gelen malzemenin ne kadarı gerçekti?» diye sordu Smiley.

Doğrusu, haberlerin düzeyi erişilmesi amaçlanan amaca göre değişiyordu, dedi Haydon. Haber fabrikasyonu kolaydı aslında: Haydon, İngilizlerin bilgisiz olduğu alanları Karla'ya açıklıyor, fabrikatörler de buna göre yazıyorlardı. Bir ya da iki kere de, o garip raporu Haydon yazmak zorunda kalmıştı. Eliyle hazırladığı şeylerin önüne gelmesi, bunları değerlendirmek ve dağıtmak eğlenceli bir deneydi. Büyücülük Operasyonu'nun meslek hileleri açısından sağladığı üstünlüklere paha biçilmezdi tabii. Haydon'u gerçekten Control'un ulaşabileceği noktanın dışına çıkarıyordu; dilediği zaman Polly'le buluşması için ona has çelikten bir maske hazırlıyordu. Çoğu kere, aylar boyu görüşmedikleri olurdu. Haydon, Sirk'in belgelerinin fotoğraflarını çalışma odasının ıssızlığında çekiyordu —Polly'e yem hazırlamak paravanası altında— ve bunları bir sürü çerçöple birlikte Esterhase'ye veriyor, Esterhase de hepsini arabaya yükleyip Lock Gardens'deki eve boşaltıyordu.

«Klasik bir şaheserdi bu,» dedi Haydon. «Percy yürütüyor, ben onun dümen suyunda seyrediyordum, Roy ve Toby de ayak işlerini görüyorlardı.»

Smiley, Haydon'un Sirk'in başına geçmesini Karla'nın hiç düşünüp düşünmediğini sordu kibarca. Paravana için bu kadar sıkıntı çekmeye de gerek kalmazdı. Haydon çürük bir açıklama mırıldandı, Smiley bunun üzeri-

ne Karla'nın da Control gibi Haydon'u ast rolüne daha uygun bulduğuna inandı.

Tanık Operasyonu, dedi Haydon, umutsuzca bir şikeydi. Haydon Control'un çok huylandığına kesin olarak inanmıştı. İncelemek üzere arşivden aldığı dosyaların analizi, Haydon'un deşifre ettiği ya da ölü doğmasını sağladığı bir sürü operasyonun herşeyi berbat edecek listesini eksiksiz ortaya çıkarıyordu. Ayrıca Control, cepheyi belirli bir yaş ve rütbedeki ajanlara kadar daraltmayı da başarmıştı...»

«Stevcek'in Control'a yaptığı ilk öneri gerçek miydi?» diye sordu Smiley.

«Aman Tanrım! Hayır,» dedi Haydon gerçekten şaşırmış. «Bu iş ta başından beri bir kıskaçtı. Stevcek diye biri vardı, tabii. Seçkin bir Çek generaliydi. Ama hiç kimseye herhangi bir öneride bulunmadı.»

Bu noktada, Smiley, Haydon'un duraksadığını farketti. İlk kez, davranışının ahlaksal geçerliliği konusunda gerçekten tedirgin gibiydi. Birden hissedilir ölçüde savunmaya geçti.

«Açıkçası, Control'un mantara basacağına kesinlikle inanmamız gerekiyordu. Nasıl mantara basacaktı... Kimi gönderecekti, bilmeliydik. Yarım götlü bir kaldırım esnafını seçmesine izin veremezdik. Hikâyenin sağlam kazık olması için kodaman biri gerekiyordu. Control'un bu iş için ancak ana akıntının dışından ve Büyücülük Operasyonundan haberi olmayan birini seçeceğini biliyorduk. Çek yaparsak, o da Çekçe konuşan birini seçecekti tabii.»

«Tabii.»

«Eski Sirk'ten birini istiyorduk. Tapınağı biraz yıkabilecek biri.»

«Evet,» dedi Smiley tepede güçlükle soluyan, boyuna terleyen kişiyi hatırlayarak. «Evet, yürüttüğünüz mantığı anlıyorum.»

«Neyse, lânet olsun, onu geri getirdim,» diye hırladı Haydon tersçe.

«Evet, iyi yaptınız. Söyleyin, Jim Tanık Operasyonu için yola çıkmadan önce sizi görmeğe geldi mi?»

«Evet, geldi gerçekten.»

«Ne söyledi?»

Uzun, çok uzun bir süre durakladı Haydon, sonra cevap vermedi. Ama cevap, birden bakışlarını kaplayan boşluktan, zayıf yüzünden geçen pişmanlık gölgesinden okunuyordu. Seni uyarmaya gelmişti, diye düşündü Smiley, çünkü seni seviyordu. Seni uyarmaya gelmişti, bana da Control'un delirdiğini söylemeye geldiği gibi. Ama Berlin'de olduğum için beni bulamadı. Jim sonuna kadar iyiliğin için sırtını kolladı senin.

Sonra, diye devam etti Haydon, yakın geçmişinde karşı devrime rastlanan bir ülke olmalıydı bu. Çekoslovakya bu özelliklere uyan tek yerdi açıkçası.

Smiley onu pek dinlemiyor gibiydi.

«Onu neden geri getirdiniz?» diye sordu. «Dostluğunuz adına mı? Zararsız olduğu ve bütün kozlar sizin elinizde bulunduğu için mi?»

Yalnız bu değildi, diye açıkladı Haydon. Jim bir Çek zindanında kaldığı sürece (Rus zindanı demiyordu), insanlar onun için kamuoyunu kışkırtacaklar, onu bir tür anahtar gibi göreceklerdi. Ama geri döndü mü, Whitehall'da herkes onu susturmak için fesatlıkta elbirliği edecekti. Dışarda yakalanan bir ajan vatana geri gönderildiğinde hep böyle olurdu.

«Karla'nın onu kurşuna dizdirmediğine çok şaştım. Yoksa size karşı kibarlığından mı kendini tuttu?»

Ama Haydon akıntıya kapılmış, iyi kotarılmamış politik savlarına dalmıştı yeniden.

Sonra kendinden söz etmeye koyuldu, ve o arada gözle görülür biçimde büzülerek küçük ve basit bir yaratığa dönüşüyormuş gibi geldi Smiley'e. Ionesco'nun, kısa süre önce, çevresindekiler aralıksız konuşurken, kahramanın hep susacağı bir oyun yazmaya söz verdiğini duymak Haydon'u pek duygulandırmıştı. Ruhbilimciler ve gözde tarihçiler onu savunurlarken, Haydon'un da kendisini böyle gördüğünü hatırlayacaklarım umuyordu. Sanatçı olarak, bütün söyleyeceğini on yedi yaşındayken söylemişti. Geri kalan yıllarda da bir şeyler yapmak gerekliydi. Dostlarından birkaçını yanında götüremediğine çok üzülüyordu. Smiley'in kendisini sevgiyle hatırlayacağı umudundaydı.

O anda Smiley, kendisini hiç de böyle hatırlamayacağını hem de daha başka bir sürü şey söylemek isterdi

ama anlamı yoktu. Haydon'un burnu yeniden kanamaya başlamıştı.

«Ha, aklıma gelmişken, her türlü reklâmdan kaçınmanızı rica etmem gerekiyor. Miles Sercombe bu konuyu bir sorun haline getirdi.»

Bu kez Haydon gülmeyi başardı. Sirki özel olarak alabora ettikten sonra, bunu bir de uluorta tekrarlamaya hiç istekli olmadığını söyledi.

Gitmeden önce, Smiley, hâlâ kafasını kurcalayan tek soruyu sordu ona.

«Durumu Ann'a bildirmem gerek. Kendisine iletmemi isteyeceğiniz özel bir şey var mı?»

Haydon'un soruyu tümüyle anlaması için bir süre geçmesi gerekti. Önce Smiley'in «Jan» dediğini sandı, niçin hâlâ onu görmeye gitmediğine şaşıyordu.

«Ha, *sizin* Ann,» dedi sonra, sanki çevrede yığınla Ann varmış gibi.

Karla'mn fikriydi bu, diye açıkladı. Karla, Smiley'in köstebek Gerald için en büyük tehlikeyi temsil ettiğini çok önce kabul etmişti. «Sizin her bakımdan iyi olduğunuzu söylüyordu.»

«Teşekkür ederim.»

«Ama bir bedeliniz olduğunu da söylüyordu. Ann'dı bu. Hiç düşe kapılmayan adamın en son düşü. Ann'ın sevgilisi olduğum söylentisi ortalığa yayılırsa, sıra başka konulara geldiğinde durumu dosdoğru göremeyeceğinizi hesaplıyordu.» Gözlerinin iyice dalgınlaştığını farketti Smiley. Kurşun-kalay karışımı gözler, derdi Ann. «Zorlama ya da başka bir şey değil de, mümkün olabilirse, sıraya girmek. Özü bu.»

«Özü bu,» dedi Smiley.

Örneğin, Tanık Operasyonu gecesi, Haydon'u mümkünse Ann'la oynaşması için amansızca zorlamıştı Karla. Bir sigortaydı bu.

«Aslında o gece küçük bir aksaklık çıkmadı mı?» diye sordu Smiley, Sam Collins'i ve Ellis vuruldu mu? sorusunu hatırlayarak. Haydon bir aksilik çıkmış olduğunu onayladı. Her şey plana uygun bir biçimde geçseydi, Çekoslovakların ilk haber bültenleri saat on buçukta yayınlanacaktı. Sam Collins'in Ann'a telefon etmesinden sonra, yönetimi ele almak üzere Sirk'e gelmeden

önce, kulübünün teleksinde haberleri okuma fırsatını bulabilecekti. Ama Jim vurulduğundan, Çeklerin eli ayağına dolaşmış ve bildiri kulüp kapandıktan sonra yayınlanmıştı.

«Şanslıyım, kimse bunu farketmedi,» dedi Smiley'in sigaralarından bir tane daha alarak, «Ha, tekerlemede kimdim ben?» diye sordu sohbet ederek. «Unuttum da.»

«Terzi. Ben Dilenciydim.»

Smiley'e yetmişti artık. Hoşça kal demek zahmetine bile katlanmadan çıktı gitti. Arabasına bindi, bir saat rasgele sürdü. sonunda kendini Oxford'a çıkan bir yan yolda yüz otuz kilometre hızla giderken buldu. Öğle yemeği için mola verip yeniden Londra yolunu tuttu. Hâlâ Bywater caddesine gidecek halde değildi, bir sinemaya girdi, bir yerde akşam yemeğini yedi; gece yarısına doğru hafif dumanlı kafayla evine döndü. Lacon ve Miles Sercombe, yapıya çıkan basamaklarda oturmuş, kendisini bekliyorlardı. Sercombe'nin şapşal Rolls Royce'u, siyah oturağı, on beş metre boyuyla bütün kaldırımı kaplamış, milletin yolunu kesmişti.

Çılgınca hızla Sarratt'ın yolunu tuttular; orada, açık havada, duru gökyüzünün altında, el fenerlerinin ışığında, benzi solmuş birkaç Anaokullu'nun gözlerini diktiği yerde, ayışığında parıldayan kriket alanına bakan bir bankta, Bill Haydon oturuyordu. Paltosunun altına çizgili bir pijama giymişti, daha çok tutuklu giysilerini andırıyordu sırtındaki. Gözleri açıktı, başı doğal olmayan bir biçimde omzuna dayanmıştı. Usta bir el tarafından boynu kırılan kuş kafası gibi.

Olup bitenler konusunda kimsenin tartıştığı yoktu. Saat on buçukta Haydon, gardiyanlarına uykusuzluktan ve mide bulantılarından yakınmıştı. Biraz temiz hava almak istiyordu. Dosyası kapanmıştı nasılsa herkesin gözünde, kimse onunla birlikte gitmeyi düşünmedi ve Haydon tek başına dolaşmaya çıktı, karanlığa. Gardiyanlardan biri, onun çıkarken şakalaşıp «kriket alanındaki kalenin durumunu inceleyeceğini» söylediğini hatırladı. Öbürü, herhangi bir şey hatırlayamayacak kadar televizyona dalmıştı. Yarım saat sonra meraka düştüler, yaşlı gardiyan bir göz atmak üzere dışarı çıktı. Yardımcısı, Haydon'un her an dönebileceğini düşüne-

rek kaldı. Haydon, şimdi oturduğu yerde bulundu. Gardiyan önce, uyuya kaldığını sandı. Üzerine eğilince alkol kokusunu duydu —cin ya da votka diye düşündü— ve Haydon'un sarhoş olduğuna karar verdi. Bu da onu şaşırttı, çünkü Anaokulunda içki yasaktı. Ancak kaldırmıyı denediğinde başı devriliverdi ve ölü ağırlığıyla bedeni de devrildi. Kustuktan sonra (kusmuk izleri hâlâ ağacın dibindeydi) gardiyan onu yine dayayarak oturttu ve alarm verdi.

Haydon'un gündüz bir mesaj alıp almadığını sordu Smiley.

Hayır. Ama elbisesi temizleyiciden gelmişti, içinde bir mesaj gizli olabilirdi, örneğin onu randevuya çağıran küçük bir not.

«Demek bu işi Ruslar yaptı,» dedi Bakan hoşnutlukla cevap vermeye hevessiz Haydon'a. «Ötmesine engel olmak için sanırım. Eli kanlı eşkiyalar.»

«Hayır,» dedi Smiley. «Kendi adamlarını geri almayı bir onur meselesi sayarlar.»

«Öyleyse kim *yaptı* bu işi, yahu?»

Herkes Smiley'in cevabını bekliyordu, ama ondan ses gelmedi. Cep fenerleri söndü ve topluluk kararsız adımlarla arabanın yolunu tuttu.

«Ondan kurtulabilir miyiz?» diye sordu Bakan dönüş yolunda.

«Sovyet vatandaşıydı. Bırakın alsınlar,» dedi Lacon karanlıkta hep Smiley'i süzerek.

Şebekelere çok yazık olduğunda görüş birliğine vardılar. Karla'nın yine de pazarlığa oturmayacağını anlamak en iyisiydi.

«Oturmayacak,» dedi Smiley.

Bütün bunları birinci mevki kompartımanın yalnızlığında hatırlayan Smiley, Haydon'u bir dürbünün ters tarafından seyreder gibi garip bir izlenime kapılmıştı. Önceki geceden bu yana aşağı yukarı hiçbir şey yememişti, ama bar bütün yol boyunca açık kalmıştı.

King's Cross'dan ayrılırken, bir an Haydon'u sevmeye, saymaya hevesli bir eğilim duymuştu içinde.

Eninde sonunda Bill, söyleyecek şeyi olan ve bunu söylemiş bir adamdı. Ama Smiley'in kafa yapısı, bu ucuz basitleştirmeyi itiyordu. Haydon'un kendi kendisiyle dağınık hesaplaşmasının üstünde düşündükçe çelişkilerin bilincine varıyordu daha çok. Haydon'u önce, Moskova'yı doğal Kâbe sayan dokuzyüz-otuzların bir aydınının romantik gazete kavramlarıyla anlamaya çalıştı. «Moskova Bill'in öğretisiydi» diye düşündü. «Tarihsel ve ekonomik bir çözümün bakışımına gereksinme duyuyordu.» Bu ona fazla uçucu geldi. Sevmeye çalıştığı adamdan biraz daha ekledi üzerine: «Bill bir romantik ve bir züppeydi. Seçkin bir öncü koluna katılmak ve yığınları karanlıklardan kurtarmak istiyordu.» Sonra, Kentish Town'daki kızın dairesindeki yarım kalmış tuvalleri hatırladı: Zorlama, üzerinde fazla çalışılmış ve ayıplanacak durumda. Bill'in otoriter babasımn hayali de gözünün önüne geldi —Ann ona sadece Canavar derdi—, Bill'in Marksizminin, yetersiz sanatçılığının ve sevgisiz geçen çocukluğunun yerini doldurduğunu düşündü. Tabii, doktrinin daha sonra biraz aşınmasının ne önemi vardı? Bill yola girmişti ve Karla onu bu yolda nasıl tutacağını biliyordu. İhanet çoğu kere bir alışkanlık sorunudur, dedi Smiley kendi kendine, Bywater caddesindeki evde halının üzerine uzanmış Bill'i ve onun için pikapta bir şeyler çalan Ann'ı gözünün önüne getirerek.

Bill bu işi de sevmişti, Smiley'in en küçük kuşkusu yoktu. Gizli bir sahnenin ortasında dikilip bir dünyayı ötekiyle tokuşturarak hem kahraman hem de oyun yazarı olmak. Ah, Bill bu işi ne kadar sevmişti kim bilir!

Smiley, insanları eyleme iten nedenler konusunda hazır formüllere karşı her zamanki gibi kuşkulu, bu düşünceleri kafasından attı ve gözünün önünde içiçe geçen tahta Rus bebeklerinden birini canlandırdı. Bu bebeklerden birinin içinde bir başka bebek, onun da içinde bir başkası gizliydi. Bütün insanlar içinde, bir tek Karla görmüştü Bill Haydon'daki en son, en küçük bebeği. Bill ne zaman karşı tarafa geçmişti, nasıl olmuştu bu iş? Oxford'daki sağcılığı poz muydu, yoksa Karla'nın onu inayete çağırdığı çelişkili bir günah durumu mu?

Karla'ya sormalı: Yazık ki sormadım.

Jim'e sormalı: Asla sormayacağım.

Yavaş yavaş kayan Doğu Anglia'nın dümdüz görüntüsü üzerinde Karla'nın dayanıklı yüzü Bill Haydon' un çarpık ölüm maskının yerini aldı. «Ama bir bedeliniz olduğunu da söylüyordu: Ann'dı bu. Hiç bir düşe kapılmayan adamın en son düşü. Ann'ın sevgilisi olduğum söylentisi ortalığa yayılırsa, sıra başka konulara geldiğinde durumu dosdoğru göremeyeceğinizi hesaplıyordu.»

Düş mü? Karla'nın aşka verdiği ad gerçekten bu muydu? Bill'in de öyle mi?

«Burası,» dedi biletçi yüksek sesle ve belki de ikinci kere. «Hadi çabuk olun, siz Grimsby'de inecektiniz, değil mi?

«Hayır, hayır, Immingham'da» Sonra Mendel'in söylediklerini hatırladı ve güçlükle kendini aşağı attı.

Görünürde taksi yoktu, gişeye sorduktan sonra ıssız garın avlusunu geçti ve «Sıra» yazılı yeşil tabelanın yanında durdu. Ann'ın kendisini almaya geleceğini ummuştu, ama belki de telgrafı eline ulaşmamıştı. Ah Noel'de pastanın durumu. Kim kınayabilir onları? Bill'in ölümünü Ann'ın nasıl karşılayacağını düşündü. Cornwall kayalıklarındaki korkmuş yüzünü hatırlayınca, Bill'in daha o zamanlar Ann'ın gözünde ölmüş olduğunu anladı. Dokunuşundaki soğukluğu hissetmiş, bunun ardında neyin gizlendiğini sezmiş olmalıydı.

«Düş mü?» diye tekrarladı. Düşe kapılmamak mı?

Dondurucu bir soğuk vardı. Smiley, sefil sevgilisinin Ann'a iyi ısınan bir yer bulmuş olmasını diliyordu yürekten.

Merdivenin altındaki dolapta duran Ann'ın içi kürklü çizmelerini getirmediğine pişmandı.

Hâlâ gidip Martindale'in kulübünden almadığı Grimmelshausen cildini hatırladı.

Sonra onu gördü: Berbat durumdaki arabası «Otobüsler için» yazılı şeritten kendisine doğru geliyor ve direksiyondaki Ann yanlış yere bakıyordu. Göz kırpan sinyal lambasını açık bırakarak indiğini ve bilgi almak üzere gara girdiğini gördü: Uzun boylu ve muzip, olağanüstü güzellikte, aslında başka bir adamın kadını.

Jim Prideaux, o sömestr'm sonuna kadar, Roach'a

göre babası evi terkettiği zaman anesinin yaptığı gibi davrandı. Küçük şeylerle çok zaman harcadı: Okul sahnesinin ışıklarını ayarlamak, kale ağlarını iple onarmak gibi. Fransızca derslerinde de, ufacık yanlışları bulmak için yırtınıyordu. Ama büyük şeylerden, yürüyüşten, tek başına golf oynamaktan tümüyle vazgeçmişti. Akşam erkenden karavana kapanıyor, kasabadan uzak duruyordu. Hepsinden kötüsü, Roach'un zaman zaman yakaladığı dalgın bakışı, boş bakışı; bir de unutkanlığıydı. Başarılı öğrencilere verilen kırmızı kurdeleleri bile unutuyordu Jim. Roach bunları dağıtmasını her hafta ona hatırlatmak zorunda kaldı.

Jim'e yardım etmek için, sahnedeki ışıklandırmayı kararma görevini üzerine aldı Roach. Provalarda, Jim'in ona —başkasına değil— özel bir işaret yapması gerekiyordu. Sahnenin ön ışıklarını azaltmak istediğinde kolunu kaldırıp yana bırakacaktı.

Fakat, zamanla, Jim tedaviye cevap vermeye başladı. Bakışı aydınlandı, annesinin ölümünün gölgesi uzaklaştıkça canlılığına kavuştu. Oyunun oynanacağı akşam, Roach'un hiç görmediği kadar neşeliydi. «Hey Jumbo, sersem kurbağa, yağmurluğun nerede, yağmur yağdığını görmüyor musun?» diye bağırdı, oyundan sonra yorgun argın, ama zafer kazanmışcasına ana binaya dönerlerken. Ziyaretine gelen bir veliye, «Gerçek adı Bill'dir,» dediğini işitti. «İkimiz de yeniydik burada.»

Bill Roach, sonunda, tabancanın bir düş olduğuna inandırmıştı kendini.

JOHN LE CARRÉ

KÖSTEBEK

İngiliz Gizli Servisi'nin yöneticileri arasında iki taraflı çalışan bir ajanın ortaya çıkarılmasının öyküsü... Serüven romanı meraklılarının zevkten ürpererek okuyacakları müthiş bir gerilim... Son satırına dek heyecanla dolu.

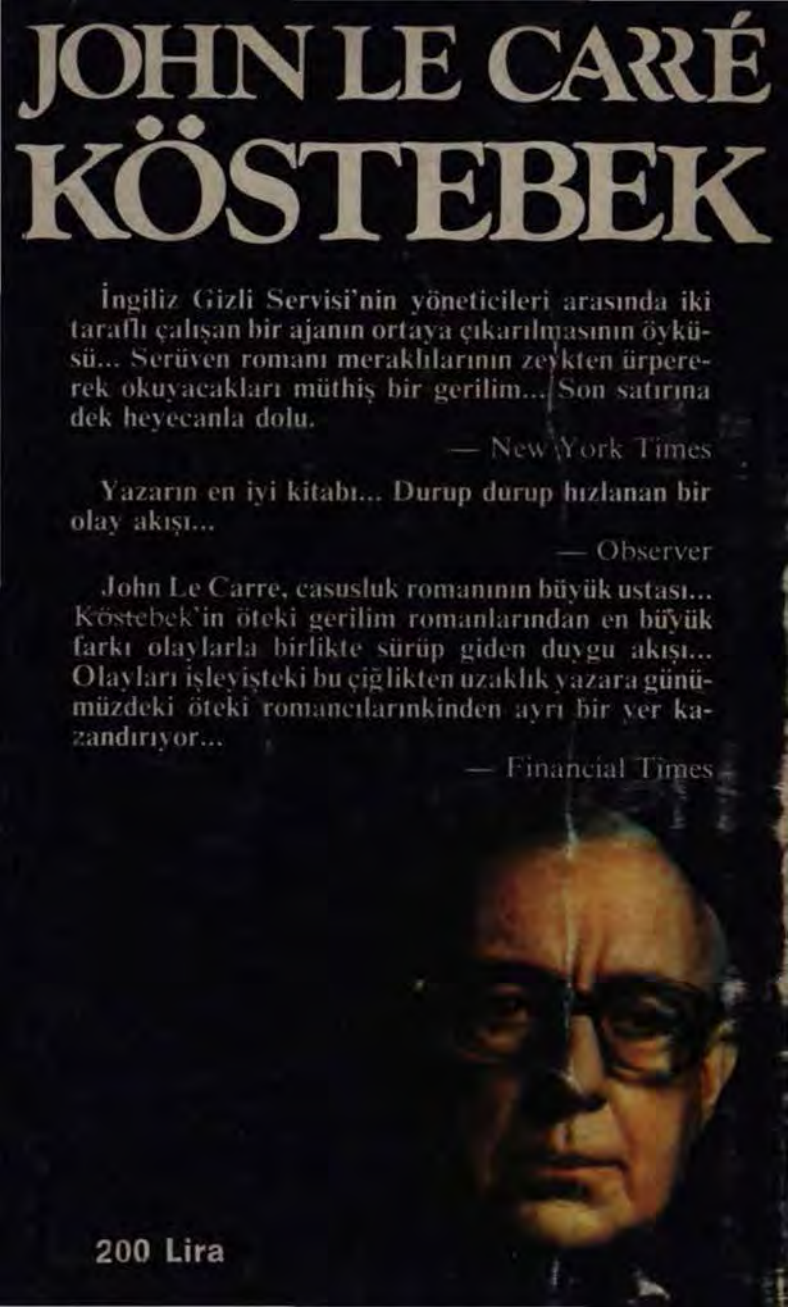
— New York Times

Yazarın en iyi kitabı... Durup durup hızlanan bir olay akışı...

— Observer

John Le Carre, casusluk romanının büyük ustası... Köstebek'in öteki gerilim romanlarından en büyük farkı olaylarla birlikte sürüp giden duygu akışı... Olayları işleyişteki bu çiğlikten uzaklık yazara günümüzdeki öteki romancılarınkinden ayrı bir yer kazandırıyor...

— Financial Times

200 Lira